

Konkurences padome

Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgus uzraudzība

Noslēguma ziņojums

2016
Rīga

SATURS

Terminu skaidrojums	3
Ievads	6
Kopsavilkums.....	8
1. Citu valstu un starptautisko organizāciju veiktās izpētes	16
1.1. Eiropas Komisijas prakse	16
1.2. OECD prakse.....	18
1.3. Citu valstu pieredze.....	21
2. Atkritumu apsaimniekošanas politika un mērķi.....	24
3. Barjeras ienākšanai un darbībai sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgū .	29
4. Statistikas dati un ekonomiskie rādītāji par atkritumu apsaimniekošanu	32
4.1. Radītie un savāktie sadzīves atkritumi	34
4.2. Importētie un eksportētie sadzīves atkritumi.....	37
4.3. Pārstrādātie un apglabātie sadzīves atkritumi.....	38
5. Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas organizācija Latvijā	41
5.1. Atkritumu apsaimniekošanas posmi.....	41
5.2. Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas tirgus dalībnieki	45
5.3. Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšana pašvaldību teritorijās	48
5.3.1. Normatīvā regulējuma ietvars pašvaldībām.....	48
5.3.2. Konkurences neitralitāte.....	49
5.3.3. Pašvaldību dalības komercdarbībā tiesiskais pamats	50
5.3.4. Pašvaldību līdzdalības atkritumu apsaimniekošanā faktiskā situācija	52
5.3.5. Atkritumu apsaimniekotāju izvēles procedūras un to ietekme uz konkurenci.....	59
5.3.6. Viedokļi par pašvaldību iesaistes komercdarbībā priekšrocībām un trūkumiem.....	62
5.3.7. Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifi	64
5.4. Sadzīves atkritumu poligonu apsaimniekošana	71
5.5. Pašvaldību un atkritumu apsaimniekotāju norādītās prognozes tuvākajiem 3-5 gadiem	84
6. Izveidotā izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēma Latvijā	87
6.1. Kolektīvo un individuālo iepakojuma apsaimniekošanas sistēmu izveidotāji.....	92
6.2. Laukumu kapacitāte un sadarbības līgumi ar iepakojuma apsaimniekotājiem	96
6.3. Laukumos savāktā izlietotā iepakojuma apjoma sadale starp RASO.....	101
6.4. Laukuma apsaimniekošanas maksa un citi maksājumi	105
Secinājumi un priekšlikumi	108
Pielikumi	116

TERMINU SKAIDROJUMS

Apsaimniekošanas līgums – starp dabas resursu nodokļa (turpmāk – DRN) maksātāju un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (turpmāk – VARAM) padotībā esošu iestādi noslēgtais līgums par izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas sistēmas piemērošanu (Dabas resursu nodokļa likuma (turpmāk – DRN likuma) 8. panta pirmās daļas 1. punkts);

Apsaimniekošanas sistēma – pasākumu komplekss, kuru īstenojot tiek organizēta, vadīta un veikta attiecīgo atkritumu savākšana un pārstrāde vai reģenerācija, vai arī izvešana pārstrādei vai reģenerācijai uz citām valstīm, ievērojot vides aizsardzības normatīvajos aktos noteiktos pārstrādes vai reģenerācijas apjomus (DRN likuma 1. panta 2. punkts);

Atkārtota izmantošana – jebkura darbība, kuras rezultātā produktus vai to sastāvdaļas, kas nav atkritumi, izmanto vēlreiz tādām pašām nolūkam, kādam tie bija paredzēti (Atkritumu apsaimniekošanas likuma (turpmāk – AAL) 1. panta 16. punkts);

Atkritumi – jebkurš priekšmets vai viela, no kuras tās valdītājs atbrīvojas, ir nolēmis vai spiests atbrīvoties (AAL 1. panta 1. punkts);

Atkritumu apglabāšana – jebkura cita ar atkritumiem veikta darbība, kas nav uzskatāma par atkritumu reģenerāciju, arī tad, ja šīs darbības sekundārais rezultāts ir vielu vai enerģijas iegūšana (AAL 1. panta 17. punkts);

Atkritumu apsaimniekošana – atkritumu savākšana, uzglabāšana, pārvadāšana, reģenerācija un apglabāšana (tai skaitā sadedzināšana sadzīves atkritumu sadedzināšanas iekārtās), šo darbību pārraudzība, atkritumu apglabāšanas vietu aprūpe pēc to slēgšanas, kā arī tirdzniecība ar atkritumiem un starpniecība atkritumu apsaimniekošanā (AAL 1. panta 7. punkts);

Atkritumu apsaimniekošanas starpnieks – jebkura persona, kas organizē atkritumu reģenerāciju vai apglabāšanu citu personu vārdā, arī persona, kas nesāņem atkritumus turējumā (AAL 1. panta 20. punkts);

Atkritumu apsaimniekotājs – komersants, arī atkritumu tirgotājs un atkritumu apsaimniekošanas starpnieks, kurš ir saņēmis attiecīgu atļauju atkritumu apsaimniekošanai šajā likumā vai normatīvajos aktos par piesārņojumu noteiktajā kārtībā (AAL 1. panta 21. punkts);

Atkritumu dalītā vākšana – atkritumu savākšana, atsevišķi nodalot atkritumus pēc to veida un īpašībām, lai veicinātu atkritumu sagatavošanu reģenerācijai vai apglabāšanai, kā arī reģenerācija vai apglabāšana (AAL 1. panta 9. punkts);

Atkritumu pārstrāde – atkritumu reģenerācijas darbība, kurā atkritumu materiālus pārstrādā produktos, materiālos vai vielās atbilstoši to sākotnējam vai citam izmantošanas veidam, ietverot organisko materiālu pārstrādi un izņemot

atkritumos esošās enerģijas reģenerāciju un tādu materiālu izgatavošanu, kuri tiks izmantoti par kurināmo vai izrakto tilpju aizbēršanai (AAL 1. panta 14. punkts);

Atkritumu poligons – speciāli ierīkota un aprīkota vieta atkritumu apglabāšanai uz zemes vai zemē, kur nodrošināti normatīvajos aktos noteiktie vides aizsardzības pasākumi (AAL 1. panta 10. punkts);

Atkritumu radītājs – ikviena fiziska vai juridiskā persona, kuras darbība rada atkritumus (sākotnējais atkritumu radītājs) vai kura veic atkritumu priekšapstrādi, sajaukšanu vai citas darbības, kā rezultātā mainās atkritumu sastāvs vai īpašības (AAL 1. panta 6. punkts);

Atkritumu reģenerācija – jebkura darbība, kuras galvenais rezultāts ir atkritumu lietderīga izmantošana ražošanas procesos vai tautsaimniecībā, aizstājot ar tiem citus materiālus, kuri būtu izmantoti attiecīgajai darbībai, vai atkritumu sagatavošana šādai izmantošanai (AAL 1. panta 13. punkts);

Atkritumu sagatavošana apglabāšanai – reģenerējamu vai kompostējamu atkritumu, kā arī sadzīvē radušos bīstamo atkritumu atdalīšana pirms to apglabāšanas atkritumu poligonā (AAL 1. panta 18. punkts);

Atkritumu sagatavošana atkārtotai izmantošanai – par atkritumiem kļuvušu produktu vai to sastāvdaļu pārbaude, tīrīšana vai labošana, lai tos varētu atkārtoti lietot bez turpmākas priekšapstrādes (AAL 1. panta 15. punkts);

Atkritumu savākšana – atkritumu vākšana, arī atkritumu iepriekšēja šķirošana un glabāšana, lai tos nogādātu uz atkritumu reģenerācijas vai apglabāšanas iekārtām vai tādām iekārtām, kurās tiek veikta atkritumu sagatavošana reģenerācijai vai apglabāšanai (AAL 1. panta 8. punkts);

Atkritumu šķirošana – atsevišķu atkritumu veidu manuāla atdalīšana no kopējās atkritumu plūsmas atkritumu rašanās vietā, manuāla vai automatizēta atdalīšana no kopējās atkritumu plūsmas atkritumu savākšanas un šķirošanas vietās, kā arī atkritumu reģenerācijas un atkritumu apglabāšanas iekārtās (AAL 1. panta 12.¹ punkts);

Atkritumu tirgotājs – jebkura persona, kas rīkojas savā vārdā, lai pirktu un pēc tam pārdotu atkritumus, arī tāda persona, kas nesāņem atkritumus turējumā (AAL 1. panta 19. punkts);

Atkritumu uzglabāšana – atkritumu glabāšana tam speciāli piemērotās un aprīkotās vietās to turpmākai reģenerācijai vai apglabāšanai, izņemot īslaicīgu uzglabāšanu (mazāk par trim mēnešiem) to rašanās, šķirošanas un savākšanas vietās daudzumos, kas nerada kaitējumu videi vai draudus cilvēku veselībai (AAL 1. panta 12. punkts);

Bioloģiskie atkritumi – bioloģiski noārdāmi dārzu vai parku atkritumi, mājāsaimniecību, restorānu, sabiedriskās ēdināšanas iestāžu un mazumtirdzniecības telpu pārtikas un virtuves atkritumi un citi tiem pielīdzināmi pārtikas ražošanas atkritumi (AAL 1. panta 4.¹ punkts);

Bīstamie atkritumi – atkritumi, kuriem piemīt viena vai vairākas īpašības, kas padara tos bīstamus (AAL 1. panta 2. punkts);

Izgāztuve – atkritumu apglabāšanas vieta, kas neatbilst poligona prasībām (AAL 1. panta 11. punkts);

Ražošanas atkritumi – atkritumi, kas radušies ražošanas procesā vai būvniecībā (AAL 1. panta 4. punkts);

Ražotāju atbildības sistēmas organizētājs (turpmāk – RASO) – komercsabiedrība, kas, pamatojoties uz līgumu, kurš noslēgts ar DRN maksātāju, organizē un koordinē attiecīgo atkritumu savākšanu un pārstrādi vai reģenerāciju, vai arī izvešanu pārstrādei vai reģenerācijai uz citām valstīm, ievērojot vides aizsardzības normatīvajos aktos noteiktos pārstrādes vai reģenerācijas apjomus;

Sadzīves atkritumi – mājāsaimniecībā, tirdzniecībā, pakalpojumu sniegšanas procesā vai citur radušies atkritumi, ja tie īpašību ziņā ir pielīdzināmi mājāsaimniecībās radītajiem atkritumiem (AAL 1. panta 3. punkts).

IEVADS

Konkurences padomes (turpmāk – KP) viena no prioritātēm ir tirgi, kas ietekmē lielāko sabiedrības daļu. Tieši tāpēc atkritumu apsaimniekošana aizvien ir bijis aktuāls jautājums KP darba kārtībā, gan iesaistoties normatīvo aktu izstrādes procesā, gan veicot iesniegumu izskatīšanu, lietu vērtēšanu un uzraudzības. KP līdzšinējā informācijas ieguve ļauj secināt, ka atkritumu apsaimniekošanas sistēma ir komplicēta un rada neskaidrības ne tikai pakalpojuma izmantotājiem, bet arī tā sniedzējiem un uzraugošajām iestādēm.

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020. gadam plānoto likumdošanas iniciatīvu sarakstā viens no iekļautajiem pasākumiem ir: „*Sagatavot pētījumu par konkurences apstākļiem atkritumu nozarē, identificējot nepamatotus nosacījumus un sniegt priekšlikumus to novēršanai.*” Šo pasākumu bija paredzēts īstenot 2016. un 2017. gadā, un kā viena no atbildīgajām institūcijām ir arī KP.

Atkritumu apsaimniekošanā ir ievērojami atšķirīgas prasības un noteikumi attiecībā uz sadzīves un bīstamajiem atkritumiem. Vietējās pašvaldības izdod saistošos noteikumus sadzīves atkritumu apsaimniekošanai savā administratīvajā teritorijā, nosaka prasības atkritumu savākšanai, pārvadāšanai, pārkraušanai un uzglabāšanai. Bīstamo atkritumu apsaimniekošanas prasības nosaka Ministru kabinets (turpmāk – MK), savukārt Valsts Vides dienests (turpmāk – VVD) izsniedz atļaujas atsevišķi sadzīves un bīstamo atkritumu apsaimniekošanas darbībām. Tāpat arī atšķiras nepieciešamo pakalpojumu raksturs un struktūra, piemēram, savākšanas īpatnības, nepieciešamais aprīkojums, atkritumu apglabāšanas nosacījumi u.c.

KP kā prioritāru noteica konkurences nosacījumu izpēti sadzīves atkritumu apsaimniekošanā, kas skar katru Latvijas iedzīvotāju, iestādi, uzņēmumu gan kā šo pakalpojumu saņēmēju, gan arī nozīmīgu daļu pakalpojumu sniedzēju.

Līdz ar to KP 2015. janvārī uzsāka uzraudzību ar mērķi veikt izpēti par konkurences apstākļiem sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgū un sniegt priekšlikumus to uzlabošanā. Atbilstoši mērķim uzraudzība aptver sadzīves atkritumu apsaimniekošanu (tai skaitā izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu), neiekļaujot rīcību ar bīstamajiem atkritumiem un konkurences situāciju to apsaimniekošanā. Galvenokārt uzmanība pievērsta tieši māsaimniecību sadzīves atkritumu un izlietotā iepakojuma apsaimniekošanai.

Uzraudzības ietvaros KP ieguva informāciju kā no publiski pieejamajiem resursiem, tā arī pieprasīja to no atkritumu apsaimniekošanas procesā iesaistītajām un atbildīgajām valsts institūcijām un pašvaldībām. Būtiska nozīme bija informācijas ieguvei no tirgus dalībniekiem – atkritumu radītājiem, apsaimniekotājiem, pārstrādātājiem un citos apsaimniekošanas posmos iesaistītajiem. Informācijas ieguves nolūkos KP arī tikās ar tirgus dalībniekiem un veica situācijas izpēti dabā (iepazīstoties, piemēram, ar dalītās atkritumu savākšanas laukumiem, šķirošanas staciju un poligoniem).

Apzinot sadzīves atkritumu apjomu valstī un veicot tā salīdzinājumu ar citām Eiropas Savienības (turpmāk – ES) valstīm, ir veikta statistikas datu analīze par periodu no 2011. gada līdz 2015. gadam. Savukārt, analizējot konkurences situāciju atkritumu apsaimniekošanā, izmantota iesaistīto pušu aktuālā sniegtā informācija, bet attiecībā uz izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu ņemti vērā arī uzraudzības veikšanas brīdī spēkā esošajos *Izlietotā iepakojuma un vienreiz*

lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas plānos iekļautā informācija.

Uzraudzības ziņojumā secīgi iekļauta informācija un situācijas analīze par šādiem jautājumiem:

- (1) Kopsavilkums, kurā iekļauta būtiskākā informācija par uzraudzības ietvaros veikto analīzi un tajā konstatēto.
- (2) Uzraudzības ziņojuma 1. daļā īsumā iekļauta informācija par veiktajiem starptautiskajiem (Economiskās sadarbības un attīstības organizācija (turpmāk – OECD), Eiropas Komisijas (turpmāk – EK) u.c.) pētījumiem atkritumu apsaimniekošanā, tajos izdarītajiem secinājumiem un konstatētajām problēmām.
- (3) 2.daļā "Atkritumu apsaimniekošanas politika un mērķi" īsumā norādīta informācija par normatīvajos aktos un politikas plānošanas dokumentos noteiktajiem atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveides un darbības principiem un mērķiem.
- (4) Ziņojuma 3. daļā norādītas būtiskākās barjeras ienākšanai un darbībai sadzīves atkritumu apsaimniekošanā, kas ietekmē konkurences situāciju tajā.
- (5) Statistikas datu un ekonomisko rādītāju daļā sniegta informācija par atkritumu apsaimniekošanas sistēmas statistikas datu apkopošanu, tajā iesaistītajām valsts institūcijām, statistikas uzskaites prasībām un identificētajām problēmām. Neliels ieskats tiek sniegts gan datos par atkritumu apjomu dažādos apsaimniekošanas posmos (atkritumu radīšana, savākšana, pārstrāde, imports, eksports, apglabāšana), gan arī virzība uz Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020. gadam noteikto mērķu īstenošanu.
- (6) Uzraudzības ziņojuma 5. daļā tiek aplūkota atkritumu apsaimniekošanas sistēmas organizācija un tās nodrošināšana pašvaldībās, tostarp atkritumu apsaimniekošanas posmi, sistēmas dalībnieki un to atbildība. Turpmāk šajā daļā aplūkoti tiesiskie aspekti un praktiskā situācija tādos jautājumos kā publisko iepirkumu, *in-house* principa un publiski-privātās partnerības (turpmāk – PPP) piemērošana atkritumu apsaimniekotāja izvēlē, konkurences neitralitāte un pašvaldību iesaistīšanās atkritumu apsaimniekošanas komercdarbībā.
- (7) 6. daļā atsevišķi izdalīta tāda sadzīves atkritumu kategorija kā izlietotais iepakojums, izvērtējot ražotāju paplašinātās atbildības sistēmas darbības principus un organizāciju Latvijā, tai skaitā šīs sistēmas dalībniekus, saistību ar dalītās atkritumu vākšanas nodrošināšanu, kā arī pašvaldību lomu un līdzdalību iepakojuma apsaimniekošanā. Īpaša uzmanība pievērsta normatīvā regulējuma prasībām un sistēmas dalībnieku savstarpējās sadarbības nosacījumiem iepakojuma apsaimniekošanā.

Uzraudzības ietvaros tika aptaujāti 38 atkritumu apsaimniekotāji, 26 pašvaldības, 21 komersants, kas saņēmis atbrīvojumu no dabas resursu nodokļa nomaksas par izlietoto iepakojumu un desmit poligonu apsaimniekotāji. Lai aizsargātu tirgus dalībnieku intereses, ziņojuma publiskojamajā versijā nav iekļauta uzraudzības ietvaros iegūtā informācija, kurai piešķirts ierobežotas pieejamības statuss.

KOPSAVILKUMS

Iepriekšējās izpētes

- 1 Par dažādiem ar atkritumu apsaimniekošanu saistītiem jautājumiem un problēmām pētījumus, ziņojumus un diskusijas ir rosinājusi ne vien EK visu ES dalībvalstu līmenī, bet arī OECD organizācijas dalībvalstu līmenī. Lai noskaidrotu pētījumu tematiku, tajos konstatētos problēmjautājumus, kā arī, lai iepazītos ar pētījumos izdarītajiem secinājumiem, analizēti vairāki EK un OECD pētījumi un ziņojumi, kā arī Ziemeļvalstu konkurences aizsardzības iestāžu (turpmāk – Ziemeļvalstu pētījums), Īrijas un Lietuvas konkurences iestādes veiktie pētījumi, kas saistīti ar atkritumu apsaimniekošanu.
- 2 EK kontribūcijā OECD 04.04.2014. ziņojumam par atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumiem (2013) uzsver, ka būtiski ir nošķirt konkurences problēmas, kas radušās, ņemot vērā tirgus dalībnieku darbības tirgū, no problēmām, kas radušās konkurenci ierobežojošu normatīvo aktu rezultātā.
- 3 OECD apaļā galda diskusija par atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumiem (2013) norāda – pastāv daudz un dažādi izaicinājumi, kas saistīti ar sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmu. Būtiskākie no tiem ir šādi. Pirmkārt, lielākajā vairumā gadījumu sadzīves atkritumu savākšana ir dabiskais monopols. Vairāki pētījumi ir apstiprinājuši, ka izmaksas ir lielākas, ja sadzīves atkritumu savākšanu konkrētā teritorijā nodrošina vienlaikus vairāk nekā viens tirgus dalībnieks. Efektīva 'konkurence par tirgu' nodrošina daudz sekmīgāku resursu izmantošanu nekā 'konkurence tirgū'. Otrkārt, efektīva 'konkurence par tirgu' var tikt kavēta, ja netiek prasmīgi sagatavoti publisko iepirkumu konkursu nolikumi. Treškārt, arī pieeja atkritumu pārkraušanas (šķirošanas) stacijām, poligoniem un atkritumu sadedzināšanas iekārtām var radīt ar konkurenci saistītas problēmas, jo tās saistītas ar apjoma ekonomiju un augstām ienākšanas barjerām tirgū.
- 4 OECD tematiskais izdevums par situāciju saistībā ar paplašināto ražotāja atbildību: iespējas un izaicinājumi, kas tika apspriests Globālajā Vides Forumā (2014). Izdevumā norādīts, ka konkurence starp dažādām RASO var arī stimulēt izmaksu samazināšanos un tehnoloģisko attīstību. Tomēr vienas ražotāju atbildības sistēmas pastāvēšana var stimulēt apjoma ietaupījumus un padarīt vienkāršāku šādas sistēmas administratīvo uzraudzību. Monopolistiskas RASO pastāvēšana tajā pašā laikā var novest pie dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas. Ja tiek slēgti ekskluzīvi līgumi starp ražotāju atbildības sistēmas dalībniekiem un pārstrādes/reģenerācijas pakalpojumu sniedzējiem, vertikāli integrētas programmas izveide var ierobežot konkurenci.
- 5 Lietuvas konkurences iestāde 2015. gada maijā publicēja Lietuvas atkritumu apsaimniekošanas tirgus uzraudzības rezultātus. Galvenais uzraudzības secinājums – viena trešā daļa Lietuvas pašvaldību ignorē konkurenci un piešķir ekskluzīvas tiesības sniegt atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus pašvaldībām piederošiem uzņēmumiem. Arī Latvijā situācija ir līdzīga: šobrīd vismaz 56 pašvaldības no Latvijas teritorijā esošajām 119 pašvaldībām sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanu deleģējušas "savam" apsaimniekotājam uz *in-house* principa piemērošanas pamata.

Atkritumu veidi, apsaimniekošanas politika

- 6 Atkritumus iedala pēc veida, izcelsmes u.c. Viens no atkritumu iedalīšanas kritērijiem ir to bīstamība. Ja atkritumiem nepiemīt vismaz viena īpašība, kas tos padara par bīstamiem, atkritumi tiek uzskatīti par sadzīves atkritumiem.

- 7 Nereti sabiedrībā tiek jaukti jēdzieni – sadzīves atkritumi un mājsaimniecības atkritumi. Normatīvā regulējuma un statistikas datu uzskaites izpratnē sadzīves atkritumi ir visi atkritumi, izņemot bīstamos atkritumus, ietverot arī ražošanas procesā radušos atkritumus (ne bīstamos). Savukārt mājsaimniecības atkritumi ir daļa no sadzīves atkritumiem.
- 8 Atkritumu apsaimniekošana ir valsts vides aizsardzības politikas sastāvdaļa. Vides aizsardzība ir viena no VARAM darbības jomām. Latvijas vides un atkritumu apsaimniekošana politiskie mērķi ir skatāmi vienotā sistēmā ar ES apsaimniekošanas politikas mērķiem, kā arī ar Eiropas direktīvu prasībām, kas ir atspoguļotas Latvijas likumdošanā. Kopumā Latvijā atkritumu apsaimniekošanas jomu reglamentē vairāk nekā 40 normatīvie akti.

Statistikas dati un ekonomiskie rādītāji par atkritumu apsaimniekošanu

- 9 Latvijā par statistikas datu apkopošanu, tai skaitā par atkritumu apsaimniekošanu, atbildīgā valsts institūcija ir Centrālā statistikas pārvalde (turpmāk – CSP). Ņemot vērā šīs nozares darbības specifiku, datu apkopošanā ir iesaistītas arī citas valsts institūcijas, piemēram, VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs" (turpmāk – LVGMC), kas katru gadu apkopo informāciju par visu (bīstamo un sadzīves) radīto, savākto, importēto, eksportēto, pārstrādāto un apglabāto atkritumu daudzumu Latvijas teritorijā. Savukārt Latvijas vides aizsardzības fonda administrācija (turpmāk – LVAF) apkopo atskaites par videi kaitīgu preču atkritumu, kā arī izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanu.
- 10 Sadzīves atkritumi Latvijas teritorijā veido ievērojamu daļu no kopējā radīto atkritumu daudzuma, proti, laika periodā no 2010. līdz 2015. gadam pēc CSP datiem tie veidoja vidēji 95 % no kopējiem radītajiem atkritumiem Latvijas teritorijā. Pārējie 5 % bija bīstamie atkritumi. Mājsaimniecības atkritumi no kopējiem sadzīves atkritumiem laika periodā no 2011. līdz 2015. gadam veidoja vidēji 46-64 %.

Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas organizācija Latvijā

Atkritumu apsaimniekošanas posmi

- 11 Saskaņā ar AAL noteikto atkritumu apsaimniekošana ir atkritumu savākšana, uzglabāšana, pārvadāšana, reģenerācija un apglabāšana (tai skaitā sadedzināšana sadzīves atkritumu sadedzināšanas iekārtās), šo darbību pārraudzība, atkritumu apglabāšanas vietu aprūpe pēc to slēgšanas, kā arī tirdzniecība ar atkritumiem un starpniecība atkritumu apsaimniekošanā.
- 12 Katrā atkritumu apsaimniekošanas posmā atkritumu apsaimniekotājs ar atkritumiem veic atšķirīgas darbības, kas definētas atkritumu apsaimniekošanas normatīvajā regulējumā. Pirms katras apsaimniekošanas darbības veikšanas tās izpildītājs saņem VVD atļauju veikt attiecīgo darbību. Katrā atļaujā arī norādīts, kāda veida darbības ar atkritumiem apsaimniekotājs var veikt (piemēram, ja atkritumu apsaimniekotājam ir atļauja sadzīves atkritumu savākšanai, tas var veikt tikai šo darbību, nevis kādu citu atkritumu apsaimniekošanas darbību). Lai veiktu iepriekš minētās darbības ar atkritumiem, apsaimniekotājs var saņemt arī piesārņojošās darbības atļauju.
- 13 Atkritumu apsaimniekošanas process ir komplicēts, un tā izpildē ir iesaistīti kā tirgus dalībnieki, tā arī valsts un pašvaldību iestādes.

Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšana pašvaldību administratīvajās teritorijās

- 14 Likumā "Par pašvaldībām" ir definētas pašvaldību autonomās funkcijas, un viena no tām ir organizēt sadzīves atkritumu apsaimniekošanu pašvaldības administratīvajā teritorijā. Lai īstenotu minēto funkciju, pašvaldības izvēlas atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzēju, kā arī nosaka maksu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu.
- 15 Saskaņā ar AAL 18. panta pirmajā daļā noteikto pašvaldībai atkritumu apsaimniekošanas komercsabiedrība, kas tās teritorijā apsaimniekos atkritumus, ir jāizvēlas konkursa kārtībā. No minētā likuma 18. panta sestās daļas izriet, ka pašvaldībai ir iespēja izvēlēties atkritumu apsaimniekotāju:
 - (1) publiskā iepirkuma vai
 - (2) PPP ietvaros.

Tiesiskie aspekti un konkurences neitralitāte

- 16 Atbilstoši Publisko iepirkumu likuma (turpmāk – PIL) 3. panta pirmās daļas 7. punktā noteiktajam in-house (iekšējā iepirkuma) principam iepirkuma likumu nepiemēro, ja pasūtītājs (t.i., pašvaldība) līgumu slēdz par tādas kapitālsabiedrības sniegtajiem pakalpojumiem, kas vienlaikus atbilst vairākiem likumā definētajiem kritērijiem: kapitālsabiedrība atrodas viena vai vairāku pasūtītāju pilnīgā kontrolē (šāda kontrole izpaužas kā tiesības ietekmēt kontrolē esošās institūcijas darbības būtiskus mērķus un lēmumus); vismaz 80 % kapitālsabiedrības gada finanšu apgrozījuma veido konkrētu uzdevumu izpilde kontrolējošo pasūtītāju interesēs vai citu pasūtītāju interesēs, kurus kontrolē šo institūciju kontrolējošie pasūtītāji; kapitālsabiedrības kapitāla daļas vai akcijas pilnībā pieder pasūtītājiem, kas to kontrolē.
- 17 Tā kā no visām Latvijas 119 pašvaldībām (deviņas Republikas pilsētu un 110 novadu pašvaldības) 77 pašvaldībām (piecas Republikas pilsētas un 72 novadi) pilnībā vai daļēji pieder kapitālsabiedrības, kam ir tiesības nodarboties ar atkritumu apsaimniekošanu, tad pastāv iespēja, ka šīs pašvaldības, pamatojoties uz PIL paredzēto *in-house* principu, var nerīkot publiskos iepirkumus sadzīves atkritumu apsaimniekošanai. Ņemot vērā tirgus uzraudzības ietvaros iegūto informāciju, vismaz 56 pašvaldībās sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus sniedz apsaimniekotājs, kurā kapitāldaļu turētāja ir attiecīgā pašvaldība.
- 18 Izvēloties atkritumu apsaimniekotāju PPP ietvaros, pašvaldība (kā publiskajam partnerim) slēdz koncesijas līgumu ar kādu no atkritumu apsaimniekotājiem (kā privāto partneri).
- 19 Jāņem vērā, ja pašvaldība ir izvēlējusies pakalpojumu sniedzēju, slēdzot līgumu PPP ietvaros, konkurence sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgū pašvaldības teritorijā faktiski nenotiek noslēgtā līguma darbības laikā (līdz 20 gadiem).
- 20 Kā norādīts OECD Apaļā galda diskusiju pārskatā par valsts uzņēmumiem un konkurences neitralitāti, konkurences neitralitāte ir princips, kas pieprasa, lai valdība (publiskā persona), veicot komercdarbību, nebauda konkurences priekšrocības pār tās privātā sektora konkurentiem. Tādēļ ir svarīgi atcerēties, ka bažas par konkurences neitralitāti var rasties jomās, kur publiska persona darbojas gan kā klients, gan kā piegādātājs.
- 21 Tieši šāda situācija ir vērojama atkritumu apsaimniekošanas nozarē Latvijā, kad pašvaldībai pilnībā vai daļēji piederošs uzņēmums sniedz atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus pašvaldībai kā klientam, kurš saņem šos

pakalpojumus, tāpat kā pašvaldības iedzīvotāji un uzņēmumi, kas darbojas pašvaldības teritorijā.

Faktiskā situācija atkritumu apsaimniekotāju izvēlē un pašvaldību līdzdalība atkritumu apsaimniekošanā

- 22 Atkritumu apsaimniekošanu Latvijā var raksturot ar izteiktu pašvaldības uzņēmumu iesaisti. Pašvaldību izveidotās atkritumu apsaimniekošanas komercsabiedrības (ja tās nedarbojas tikai kā sadzīves atkritumu poligona apsaimniekotāji) Latvijā galvenokārt sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus tikai "savu" pašvaldību teritorijās uz *in-house* principa noslēgto līgumu pamata.
- 23 Pašvaldībām piederošās sabiedrības, kas sniedz atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus "savas" pašvaldības teritorijā, nodrošina šādu atkritumu apsaimniekošanas darbību veikšanu: nešķirotu sadzīves atkritumu (t.sk. lielgabarīta, bioloģisko atkritumu) savākšanu, dalītu atkritumu vākšanu šķirotu atkritumu savākšanas laukumos, punktos, dalīti vākto atkritumu šķirošanu, pārvadāšanu uz sadzīves atkritumu šķirošanas un uzglabāšanas vietām, poligonu. Piedāvāto apsaimniekošanas darbību klāsts ir atkarīgs no apsaimniekotājam izsniegtajām atkritumu apsaimniekošanas atļaujām, pieejamiem resursiem un infrastruktūras, kas ir tā rīcībā.
- 24 Līgumu, ko Latvijas lielāko pilsētu pašvaldības noslēgušas ar sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem, darbības termiņš, neatkarīgi no tā, vai līgums slēgts konkursa rezultātā, vai uz *in-house* principa vai deleģēšanas pamata, pārsvarā gadījumu ir trīs līdz pieci gadi. Tomēr ir līgumi, kas tiek slēgti arī uz garāku periodu, piemēram, Preiļu novada pašvaldība deleģēšanas līgumu ar SIA "Preiļu saimnieks" noslēgusi uz desmit gadu ilgu termiņu, kamēr Jelgavas pilsētas pašvaldības uz *in-house* principa piemērošanas pamata noslēgtā līguma darbības termiņš ir 25 gadi (līgums spēkā līdz 2029. gada decembrim).
- 25 Atbilstoši ES direktīvu un nacionālo tiesību aktu prasībām pašvaldībām jānodrošina, ka katrā pašvaldībā no 2015. gada 1. janvāra visiem iedzīvotājiem ir pieejams atkritumu dalītas savākšanas pakalpojums, atsevišķi savācot vismaz stiklu, papīru, metālu un plastmasu.
- 26 Viens no aspektiem, kam tika piešķirta būtiska nozīme reģionālajos atkritumu apsaimniekošanas plānos 2007. – 2013. gada plānošanas periodā, bija atkritumu savākšanas un šķirošanas iekārtu iegāde un laukumu izveide, kuru realizācijai izmantoti ES struktūrfondu un valsts un pašvaldību budžeta līdzekļi. Rezultātā šobrīd valstī darbojas sadzīves atkritumu savākšanas un šķirošanas laukumi ar atbilstošu iekārtu nodrošinājumu kā sadzīves atkritumu poligonu teritorijās, tā arī apdzīvotās vietās māsaimniecību tuvumā.

Sadzīves atkritumu poligonu apsaimniekošana

- 27 Atbilstoši normatīvajam regulējumam Latvijas teritorija ir sadalīta desmit sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģionos (skat. ziņojuma 2. daļu), un katrā no šiem reģioniem atrodas viens (Zemgales atkritumu apsaimniekošanas reģionā – divi) sadzīves atkritumu apsaimniekošanas poligons. Katrā no šiem sadzīves atkritumu poligoniem drīkst apglabāt tikai attiecīgajā reģionā radītos sadzīves atkritumus. 2015. gadā Latvijas teritorijā darbojās desmit sabiedrisko pakalpojumu sniedzēji sadzīves atkritumu apglabāšanā.
- 28 Saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020. gadam norādīto plāna darbības periodā nav paredzēta jaunu atkritumu poligonu

būvniecība. Tikmēr izmaksas, kas saistītas ar uzcelto poligonu paplašināšanas līdz to projektētajai jaudai, ņemot vērā ekonomisko pamatojumu un lietderību, plānots segt no atkritumu poligonu apsaimniekojošo komersantu līdzekļiem. Līdz ar to secināms, ka Latvijā poligonu skaits ir pietiekošs, un šobrīd galvenā uzmanība ir pievērsta to attīstīšanai un apglabājamā atkritumu apjoma samazināšanai.

- 29 Apglabāt drīkst tikai apglabāšanai sagatavotus atkritumus. Sagatavošana apglabāšanai ir reģenerējamu vai kompostējamu atkritumu, kā arī sadzīvē radušos bīstamo atkritumu atdalīšana pirms to apglabāšanas atkritumu poligonā. Tādējādi atkritumus pirms/pēc to nogādāšanas poligonā nepieciešams šķirot, lai no tiem atdalītu to atkritumu daļu, ko var novirzīt pārstrādei, un apglabāta tiktu tikai tā atkritumu daļa, kas nav pārstrādājama vai citādā veidā atkārtoti izmantojama.

Līgumu slēgšana par sadzīves atkritumu pieņemšanu poligonā

- 30 Poligonu apsaimniekotāji un atkritumu apsaimniekotāji (pārvaldītāji) slēdz līgumus par attiecīgajā atkritumu apsaimniekošanas reģionā savākto sadzīves atkritumu piegādi.
- 31 Sadzīves atkritumu poligona apsaimniekotājs ir tiesīgs neslēgt līgumu un nepieņemt atkritumus, ja:
- (1) tie neatbilst atkritumu klasēm, kas noteiktas poligonam izsniegtajā A kategorijas piesārņojošās darbības atļaujā;
 - (2) komersants pirms līguma slēgšanas nav spējis uzrādīt visas atļaujas, kuras nepieciešamas atkritumu pārvaldīšanai un pieņemšanai;
 - (3) paredzēts atkritumus atvest no teritorijas, kas atrodas citā apsaimniekošanas reģionā,
 - (4) tie ir šķidra sastāva atkritumi (informējot piegādātāju, kur nodot minētos atkritumus).

Tarifi atkritumu apglabāšanai poligonos

- 32 Tarifu par vienas tonnas atkritumu apglabāšanu poligonos nosaka Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (turpmāk – SPRK).
- 33 Tarifa atšķirības par atkritumu apglabāšanu poligonos ir ievērojamas. SPRK savā interneta vietnē¹ paskaidro, ka "sadzīves atkritumu apglabāšanas pakalpojuma tarifi atšķiras, un šo cenu atšķirību nosaka vairāki faktori, piemēram, tas, vai poligonā ir vai nav izveidots atkritumu priekšapstrādes centrs, kurā mehāniski no sadzīves atkritumiem tiek nošķiroti organiskie atkritumi un otrreizējās izejvielas materiāli, iedzīvotāju blīvums teritorijā, no kuras atkritumi tiek nogādāti uz attiecīgo poligonu, jo no tā atkarīgs kopējais apglabājamo atkritumu apjoms. Cenu atšķirībā mazsvarīgas nav arī pielietotās tehnoloģijas, piemēram, infiltrāta apsaimniekošanai un biogāzes utilizācijai, kā arī tas, vai atkritumu apsaimniekošanas reģionā ir vai nav paredzētas poligona pārkraušanas stacijas".

Poligonu darbības pārvaldība un to apsaimniekotāju vertikālā integrācija

- 34 Katra sadzīves atkritumu poligona apsaimniekotāja kapitāldaļu turētājas ir attiecīgajā atkritumu apsaimniekošanas reģionā ietilpstošas pašvaldības. Atkritumu apsaimniekošanas reģionu ietvaros pastāv atšķirības, cik pašvaldību no visām attiecīgajā reģionā esošajām pašvaldībām ir kapitāldaļu turētājas poligona apsaimniekotājā.

¹ Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija par tarifu atšķirībām. Pieejams: <http://www.sprk.gov.lv/lapas/atkritumu-apglabasana#Tarifi34>

- 35 Jo vairāk uzdevumu pašvaldība, slēdzot līgumu uz *in-house* principa piemērošanas pamata, deleģē sabiedrībai, kuras kapitāldaļu turētāja tā ir, jo mazāk iespēju privātajām kapitālsabiedrībām, darbojoties konkurences apstākļos, sniegt atbilstošos pakalpojumus konkrētas pašvaldības teritorijā. Šādu pašvaldības darbību rezultātā, veidojot vertikāli un arī horizontāli integrētus uzņēmumus, konkurencei tiek slēgtas pašvaldību teritorijas vairākos komercdarbības veidos dažādos atkritumu apsaimniekošanas posmos.
- 36 Potenciāli par vertikāli integrētiem nākotnē varētu kļūt visi poligonu apsaimniekotāji, ja pašvaldības, kas ir kapitāldaļu turētājas tajos, pieņem lēmumu par papildu deleģējuma došanu esošajiem poligonu apsaimniekotājiem – nodrošināt sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojuma sniegšanu attiecīgo pašvaldību teritorijās.

Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifi

- 37 Saskaņā ar normatīvajā regulējumā noteikto sadzīves atkritumu apsaimniekošanas (izņemot sadzīves atkritumu reģenerāciju) maksas noteikšanas kārtību atkritumu radītājam vai valdītājam apstiprina pašvaldība ar saistošajiem noteikumiem. Pamatojoties uz saistošajos noteikumos paredzēto kārtību, pašvaldība ar savu lēmumu nosaka maksu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu (izņemot sadzīves atkritumu reģenerāciju), un to veido:
- (1) maksa par sadzīves atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu, uzglabāšanu, dalītās atkritumu savākšanas, šķirošanas un pārkraušanas infrastruktūras objektu uzturēšanu atbilstoši līgumam, kuru noslēgusi pašvaldība un tās izvēlētais atkritumu apsaimniekotājs;
 - (2) SPRK apstiprinātais tarifs par sadzīves atkritumu apglabāšanu atkritumu poligonos un izgāztuvēs;
 - (3) DRN par atkritumu apglabāšanu normatīvajos aktos noteiktajā apmērā.

Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifu ietekmējošie faktori

- 38 Uzraudzībā konstatēts, ka tarifi par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu dažādās pašvaldībās atšķiras līdz trim reizēm.
- 39 KP izskatīja divus faktoros, kas varētu tikt uzskatīti par iemeslu tik būtiskām atšķirībām tarifos – piemērotā atkritumu apsaimniekotāja izveles procedūra (konkurss vai *in-house*) un atkritumu apglabāšanas tarifs. Neviens no šiem faktoriem nav konstatēts kā noteicošais pastāvošajām atšķirībām tarifos.
- 40 Saskaņā ar sadzīves atkritumu apsaimniekotāju norādīto sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifu ietekmē virkne faktoru, piemēram:
- (1) sadzīves atkritumu veids (nešķīrotie sadzīves atkritumi, liulgabarīta, bioloģiskie u.c.), kuru apsaimniekošana ir ietverta tarifā,
 - (2) pašvaldības iepirkuma konkursa nolikumā noteiktās un saistošajos noteikumos ietvertās prasības (piemēram, minimālais atkritumu izvešanas biežums, atkritumu dalītās vākšanas punktu skaits, tajos atrodošos konteineru piederība un skaits u.c.),
 - (3) darbības, kādas apsaimniekotājs veic ar sadzīves atkritumiem – ir pašvaldību teritorijas, kurās apsaimniekotājs veic tikai sadzīves atkritumu savākšanu un nogādāšanu sadzīves atkritumu poligonā, ir pašvaldību teritorijas, kurās sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifā ir ietvertas arī citas darbības, piemēram, īslaicīga sadzīves atkritumu uzglabāšana, dalīti vāktu atkritumu šķirošana, dalīti vāktu atkritumu nogādāšana no dalīti vāktu atkritumu

- punktiem uz laukumu un/vai šķirošanas līniju, dalīti vākto atkritumu apsaimniekošanas laukumu uzkopšana,
- (4) sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifs, kas katrā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģiona poligonā ir atšķirīgs.

Izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēma Latvijā

- 41 Iepakojums ir precēm pievienots izstrādājumu kopums, ko izmanto, lai aizsargātu, saturētu, piegādātu, uzglabātu, ērti lietotu, realizētu izejvielas un gatavas preces un iepazīstinātu ar tām visā iepakojuma aprites ciklā no ražotāja līdz patērētājam (stikls, papīrs, PET, metāls). Iepakojuma aprites ciklam beidzoties vai kad, tas ir atdalīts no preces, iepakojums kļūst par izlietoto iepakojumu un pēc būtības uzskatāms par atkritumiem.
- 42 Komersantam, kas pirmais Latvijas Republikas teritorijā realizē preces iepakojumā un kura radītā izlietotā iepakojuma apjoms kalendārā gadā ir lielāks par 300 kilogramiem, jāreģistrējas VVD, kā arī jāveic viena no šādām darbībām:
- (1) jāmaksā DRN;
 - (2) jāslēdz līgums ar iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekotāju;
 - (3) jāveido sava iepakojumu apsaimniekošanas sistēma.
- 43 Izveidojot izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas, Latvijā tiek veicināta un nodrošināta ES un Latvijas normatīvajos aktos noteiktā ražotāja paplašinātās atbildības principa piemērošana. Ražotāju paplašinātā atbildība ir uzskatāma par katram ražotājam uzliktām individuālām saistībām, kas paredz, ka katrs ražotājs/importētājs ir atbildīgs un ka tam ir pienākums veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka tā produkti (tirgū laistais iepakojums) tiks savākti un apstrādāti produkta dzīves cikla beigās. Ražotāju paplašinātas atbildības programmas galvenie mērķi Latvijā ir tādi paši, kādi tie ir visās citās ES valstīs.
- 44 Nodokļa maksātājs var saņemt atbrīvojumu no DRN nomaksas par izlietoto iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, ja tas nodrošina vides aizsardzības normatīvajos aktos noteikto izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu reģenerācijas normu izpildi. Saskaņā ar LVAFA sniegto informāciju, noslēdzot līgumu ar RASO, ražotāju atbildības sistēmas ietvaros atbrīvojums no DRN samaksas par iepakojumu 2013. – 2014. gadā bija piešķirts vairāk nekā 4000 uzņēmumiem, kas bija DRN maksātāji, ar vairāk nekā 90 % no tiem līgumus par izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu noslēguši divi RASO.
- 45 Vērtējot iespējas tirgū ienākt jauniem RASO, Ziemeļvalstu pētījumā konstatēts, ka pastāv iespējamība, ka ir neefektīvi nodibināt jaunu, esošajai sistēmai paralēlu sistēmu, jo tas varētu apgrūtināt jaunās RASO spēju sasniegt pietiekamus apjomradītus ietaupījumus, lai segtu sākotnējās izmaksas un konkurētu ar pastāvošo sistēmu.

Laukumu kapacitāte un sadarbības līgumi ar iepakojuma apsaimniekotājiem

- 46 Izlietotā iepakojuma savākšana Latvijas teritorijā tiek nodrošināta sadzīves atkritumu dalītās vākšanas ietvaros.
- 47 Normatīvais regulējums nosaka, ka apsaimniekošanas sistēmas ietvaros gan apsaimniekotājiem, gan nodokļa maksātājiem, kas paši izveidojuši atkritumu apsaimniekošanas sistēmu, tās ietvaros ir jānodrošina „mājsaimniecībās radītā izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo trauku savākšana 50 šķiroto atkritumu savākšanas laukumos Latvijas pilsētās vai ciemos – ar nosacījumu, ka katrā

sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģionā atrodas ne mazāk kā trīs šķiroto atkritumu savākšanas laukumi un katrs no šiem šķiroto atkritumu savākšanas laukumiem atrodas savā attiecīgā reģiona pilsētā vai ciemā. Dalīto izlietotā iepakojuma savākšanu papildus var veikt, organizējot izlietotā iepakojuma pieņemšanu īpaši tam izveidotos izlietotā iepakojuma pieņemšanas punktus”.

- 48 Vairākumā valstu, kurās izveidotā atkritumu, t.sk. izlietotā iepakojuma, apsaimniekošanas organizācija, kas ir vērtēta Ziemeļvalstu pētījumā, pastāv prasības par minimālo ģeogrāfisko pārklājumu, kāds jānodrošina RASO. Piemēram, Somijā, līdzīgi kā Latvijā, šādai sistēmai jāpārklāj visa valsts un jābūt noteiktam skaitam savākšanas punktu.
- 49 RASO var būt apgrūtināti iegūt normatīvajos aktos noteikto iepakojuma apsaimniekošanas pārklājumu, ja laukumu operatori bez objektīva pamatojuma atsaka slēgt līgumus ar RASO.
- 50 Laukumu operatoriem, atsakot līgumu slēgšanu ar iepakojuma apsaimniekotājiem, un RASO, pašiem veidojot dalītās vākšanas laukumus, netiek sasniegts normatīvajos aktos noteiktais mērķis – nodrošināt izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo trauku savākšanu noteiktā skaitā laukumu. Laukumu operatoru nepamatots atteikums slēgt līgumu ar RASO atsevišķos atkritumu apsaimniekošanas reģionos, iespējams, varētu tikt vērtēts kā Konkurences likuma pārkāpums.
- 51 Ja tiek saglabāta prasība par nepieciešamo laukumu skaitu, kuros RASO jāvēl izlietotais iepakojums, un to ģeogrāfisko pārklājumu, tad RASO būtu jārada iespēja savstarpēji konkurēt par sadarbību ar laukumu operatoriem (piemēram, laukumu operatoru izsoles), vai arī jāparedz, ka laukumu operatoriem ir tiesības atteikties sadarbību ar RASO tikai īpašos gadījumos, to atbilstoši pamatojot.
- 52 Lai nodrošinātu konkurenci tirgū, normatīvais regulējums nedrīkst radīt barjeras ienākšanai tirgū. Sarežģīts regulējums ar augstām finanšu prasībām, kā arī ģeogrāfiskā pārklājuma apstākļi var radīt barjeras ienākšanai tirgū. Uzraudzības ietvaros konstatēts, ka arī Latvijā jaunu RASO ienākšana tirgū saistīta ar vairākām barjerām, un kā viena no būtiskākajām ir tieši prasība par ģeogrāfiskā pārklājuma nodrošināšanu.

1. CITU VALSTU UN STARPTAUTISKO ORGANIZĀCIJU VEIKTĀS IZPĒTES

- 53 Atkritumu apsaimniekošana, jo īpaši sadzīves atkritumu apsaimniekošana, ir bijusi aktuāla tēma ne vien Latvijā, bet arī citās valstīs. Par dažādiem ar šo jomu saistītiem jautājumiem un problēmām pētījumus, ziņojumus un diskusijas ir rosinājusi ne vien EK ES līmenī, bet arī OECD šīs organizācijas dalībvalstu līmenī. Lai noskaidrotu pētījumu tematiku, tajos konstatētos problēmu jautājumus, kā arī iepazītos ar pētījumos izdarītajiem secinājumiem, analizēti vairāki EK un OECD pētījumi un ziņojumi, kā arī Ziemeļvalstu pētījums, Īrijas un Lietuvas konkurences iestāžu veiktie pētījumi, kas saistīti ar atkritumu apsaimniekošanu.

1.1. Eiropas Komisijas prakse

EK Konkurences Ģenerāldirektorāta ziņojums saistībā ar konkurences problēmām atkritumu apsaimniekošanas sistēmā (2005)²

- 54 Ziņojumā EK kā būtiskākos konkurences politikas mērķus atkritumu apsaimniekošanas jomā ir norādījusi, pirmkārt, novērst pret konkurenci vērstas darbības, piemēram, tirgus sadali, cenu fiksēšanu un apmaiņu ar sensitīvu informāciju. Otrkārt, nodrošināt izvēles iespējas starp dažādiem atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzējiem tiem uzņēmumiem, kuriem ar valstī spēkā esošajiem normatīvajiem tiesību aktiem ir uzlikts pienākums pārstrādāt atkritumus, kas radušies pēc produkta izlietošanas, proti, uz kuriem attiecināms ražotāja paplašinātās atbildības (turpmāk – PRG) pienākums. Treškārt, pēc iespējas izvairīties no visa veida ekskluzīvām vienošanām, ja vien tās nav ekonomiski pamatotas, kā arī sekmē konkurenci un zemākas cenas. Ziņojumā ir norādīts, ka atkritumu apsaimniekošana un konkurences politika ir cieši saistīta ar iespējām efektīvi īstenot vides aizsardzības politiku un efektīva konkurences politika atkritumu apsaimniekošanas jomā var veicināt vides politikas mērķu sasniegšanu.
- 55 Kopš 2003. gada EK un ES dalībvalstis (tajā skaitā arī Latvija pēc pievienošanās ES 2004. gadā) vairākkārt apmainījušās ar informāciju un pieredzi ES direktīvu ieviešanā atkritumu apsaimniekošanas jomā saistībā ar izlietoto iepakojumu³, nolietotiem transportlīdzekļiem⁴, kā arī elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu apsaimniekošanu⁵. Ziņojumā tika apkopota savāktā informācija un pieredze, kā arī identificētas galvenās problēmas un riski konkurencei.
- 56 Pirmkārt, pastāv risks, ka pārlieku cieša sadarbība starp uzņēmumiem, uz kuriem attiecināms PRG pienākums izlietotajam iepakojumam, varētu novest pie situācijas, ka tiks izstrādāts vienots dizains produktiem un produktu

² Komisijas Konkurences Ģenerāldirektorāta ziņojums saistībā ar konkurences problēmām atkritumu apsaimniekošanas sistēmā (2005).

Pieejams: http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/waste_management.pdf

³ 20.12.1994. Eiropas Parlamenta un padomes direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu.

Pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994L0062&from=EN>

⁴ 18.09.2000. Eiropas Parlamenta un padomes direktīva 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem.

Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0053&from=EN>

⁵ 04.07.2012. Eiropas Parlamenta un padomes direktīva 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA).

Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0019&from=EN>

iepakojumam. Pārlietu cieša sadarbība starp šādiem uzņēmumiem, ja tie ir konkurenti, var radīt sensitīvas informācijas apmaiņas risku, kā arī šie uzņēmumi var izvēlēties veidot kopīgu pieprasījumu pēc atkritumu savākšanas, šķirošanas un reģenerācijas pakalpojumiem.

- 57 Otrkārt, kolektīvajām atkritumu savākšanas sistēmām, kurās darbojas uzņēmumi, uz kuriem attiecināms PRG pienākums, jābūt balstītām uz objektīviem, caurspīdīgiem un nediskriminējošiem dalības kritērijiem. Uzņēmumi, kas darbojas šādās kolektīvās sistēmās, parasti kopā slēdz līgumus ar vienu atkritumu savācēju kādā konkrētā teritorijā. Tas nozīmē, ka praktiski tiek slēgts ekskluzīvs līgums ar vienu atkritumu savākšanas uzņēmumu.
- 58 Treškārt, investīcijas konkurējošas atkritumu savākšanas infrastruktūras izveidē varētu nebūt ekonomiski izdevīgas. Piemēram, izlietotā iepakojuma savākšanai katram konkurējošam uzņēmumam būtu jānodrošina izlietotā iepakojuma savākšanas infrastruktūra katrā mājāsaimniecībā, kas no ekonomiskā viedokļa būtu neizdevīga.
- 59 Ziņojums pēc būtības apkopo ES dalībvalstu un EK pieredzi atkritumu apsaimniekošanas jomā, ES direktīvas (skat. Pielikumu Nr. 1 ES normatīvais regulējums). Tomēr daļa no šīm direktīvām uz 2011. gadu vēl pilnā apmērā nebija ieviestas, līdz ar to, lai arī ir tikušas identificētas vairākas problēmas, konkrēti risinājumi tām nav tikuši piedāvāti. Tajā pašā laikā EK ir uzsvērusi būtisko ES direktīvu ieviešanas monitorēšanas nozīmi, kas ir noderīga arī konkurences problēmu analīzei atkritumu apsaimniekošanas jomā.

EK ziņojums par tematisko stratēģiju atkritumu rašanās novēršanai un atkritumu pārstrādei (2011)⁶

- 60 Šajā EK ziņojumā izvērtēts ES progress saistībā ar 2005. gadā pieņemtās *Tematiskās stratēģijas atkritumu rašanās novēršanai un atkritumu pārstrādei* ('Stratēģija')⁷ mērķu sasniegšanā. Stratēģijā kā ES ilgtermiņa mērķis ir noteikts kļūt par pārstrādājošu sabiedrību, kas cenšas novērst atkritumu rašanos un attīstīt atkritumu kā resursa izmantošanu. Tajā izklāstītas arī nepieciešamās darbības, lai (1) modernizētu esošo tiesisko regulējumu un (2) veicinātu atkritumu rašanās novēršanu, atkārtotu izmantošanu un pārstrādi, kā arī (3) atkritumu apglabāšanu izmantotu tikai kā pēdējo iespēju.
- 61 Stratēģijā tika izvirzīti septiņi galvenie darbības virzieni: (1) pastāvošo normatīvo aktu pilnīga ieviešana un izpilde; (2) pastāvošo normatīvo aktu vienkāršošana un modernizēšana; (3) 'dzīves cikla' principu ieviešana, kad tiek ņemts vērā process, sākot no produkta ražošanas un beidzot ar atkritumos nonākošā iepakojuma pārstrādi; (4) progresīvas atkritumu novēršanas politikas veicināšana; (5) pastiprināta sabiedrības informēšana; (6) kopīgu atkritumu pārstrādes standartu izstrādāšana un ieviešana; (7) turpmāka attīstības veicināšana ES atkritumu pārstrādes politikas jomā.

⁶ /* COM/2011/0013 galīgā redakcija */ Komisijas ziņojums par tematisko stratēģiju atkritumu rašanās novēršanai un atkritumu pārstrādei SEC(2011) 70 galīgā redakcija. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com%282011%290013/com_com%282011%290013_lv.pdf

⁷ 08.02.2006. Eiropas Savienības Reģionu komitejas Ilgtspējīgas attīstības komisijas atzinuma projekts par tēmu "Ceļā uz resursu ilgtspējīgu izmantošanu: tematiska stratēģija atkritumu rašanās novēršanai un atkritumu pārstrādei" KOM (2005) 666 galīgā red. Pieejams: <http://cor.europa.eu/en/archived/documents/cb883df0-177f-4a69-b2b7-6db546a07a2e.pdf>

- 62 Ziņojumā EK konstatējusi, ka 2005. gadā pieņemtās Stratēģijas izvirzītie mērķi līdz 2011. gadam ir īstenoti daļēji. Tajā pašā laikā Ziņojumā apkopoti galvenie secinājumi par Stratēģijas nozīmi vides un konkurences politiku pilnveidei kopumā. Piemēram, ir sasniegts ievērojams progress vairākās jomās, jo īpaši (1) uzlabojot un vienkāršojot tiesību aktus, (2) izveidojot un popularizējot tādus pamatjēdzienus kā "atkritumu hierarhija" un "aprites cikla skatījums", par galveno mērķi nosakot atkritumu rašanās novēršanu, (3) saskaņojot centienus zināšanu uzlabošanai un (4) izvirzot jaunus vākšanas un pārstrādes mērķus Eiropā.
- 63 Ziņojumā nodarīts, ka joprojām pastāv ievērojamas iespējas progresam, papildus pašreizējiem minimālajiem vākšanas un pārstrādes mērķiem ES. Stratēģijas īstenošana tieši skar visas ES dalībvalstis, tajā skaitā arī Latviju.

***EK kontribūcija OECD 04.04.2014. ziņojumam par atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumiem (2013)*⁸**

- 64 EK ieskatā efektīvai konkurences tiesību piemērošanai ir būtiska nozīme atkritumu apsaimniekošanas jomā. Konkurētspējīgs atkritumu apsaimniekošanas tirgus spēj nodrošināt zemākas cenas patērētājiem. EK skaidro, ka konkurences problēmas šajā sektorā tradicionāli rada tirgus dalībnieki, kas atrodas dominējošā vai pat monopola stāvoklī, kā arī darbības, kas tiek veiktas, lai konkurentus izslēgtu no tirgus. Atkritumu apsaimniekošanas tirgus pārmērīga regulācija vēl papildus var radīt problēmas efektīvai konkurences tiesību piemērošanai, ja šī tirgus regulācija nav ekonomiski pamatota.
- 65 EK uzsver, ka būtiski ir nošķirt konkurences problēmas, kas radušās, ņemot vērā tirgus dalībnieku darbības tirgū, no problēmām, kas radušās konkurenci ierobežojošu normatīvo aktu rezultātā. Īpaši būtiski ir normatīvos aktus veidot tā, lai tie veicinātu efektīvu konkurenci, nevis radītu nepamatotus ierobežojumus konkurencei un pieļautu tirgus dalībnieku konkurenci ierobežojošu rīcību.
- 66 Papildus EK norādījusi, ka tā nākotnē apsver *Līguma par Eiropas Savienības darbību* 102. panta (dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana) un 106. panta (valsts atbalsts) kopīgu piemērošanu lietās, kas saistītas ar atkritumu apsaimniekošanu. Kā pamatojumu šādai rīcībai EK ir norādījusi to, ka izplatīta problēma šajā nozarē ir pašvaldību uzņēmumi, kas daļēji vai pat pilnībā rezervē valstij piederošajiem uzņēmumiem visienesīgākos sadzīves atkritumu apsaimniekošanas segmentus, piemēram, izlietotā iepakojuma apsaimniekošana, kā rezultātā privātajiem uzņēmumiem pieeja šiem tirgiem ir ierobežota vai pat vispār nav iespējama.

1.2. OECD prakse

***OECD apaļā galda diskusija par proaktīvu politiku zaļās izaugsmes un tirgus ekonomikas jomā (2010)*⁹**

- 67 Ņemot vērā diskusijas par to, kādi politiskie instrumenti vislabāk palīdzētu cīnīties ar globālajām klimata pārmaiņām, OECD Konkurences komiteja šos jautājumus apsprieda apaļā galda diskusiju ietvaros. Diskusiju laikā tika secināts, ka efektīva konkurences piemērošana, kā arī informēšana un izglītošana par konkurences

⁸ Eiropas Komisijas kontribūcija OECD 04.04.2014. ziņojumam par atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumiem (2013). Pieejams:

<http://www.oecd.org/daf/competition/Waste-management-services-2013.pdf>

⁹ OECD apaļā galda diskusija par proaktīvu politiku zaļās izaugsmes un tirgus ekonomikas jomā (2010). Pieejams: <http://www.oecd.org/regreform/sectors/48316422.pdf>

tiesību jautājumiem ir būtiska efektīvas vides politikas īstenošanā, kur nozīmīgu lomu spēlē arī konkurences aizsardzības iestādes.

- 68 Diskusiju laikā tika secināts, ka vides politikas veidošanā un ieviešanā tiek dota priekšroka uz tirgu balstītiem, nevis 'kontroles' instrumentiem. Šāds secinājums izdarīts, ņemot vērā trīs galvenos iemeslus: (1) 'kontroles' instrumenti neveicina efektivitāti, jo regulatoriem bieži vien ir pieejams ierobežots informācijas apjoms par iespējamo alternatīvu izmantošanu, kas var ievērojami samazināt kopējās izmaksas; (2) 'kontroles' instrumenti nerada stimulu kompānijām ieviest un ievērot augstākus standartus vides prasībām savā darbībā, jo tādā gadījumā tas varētu novest pie paaugstinātu standartu ieviešanas no valsts puses, kas būtu obligāti piemērojami; (3) 'kontroles' instrumentiem ir tendence kavēt jaunu tehnoloģiju attīstību, jo uzņēmumiem nav stimula investēt pētniecībā un attīstībā.
- 69 Uz tirgu balstīti instrumenti vides politikas ieviešanā un īstenošanā gluži pretēji caur tirgus signāliem veicina uzņēmumu rīcību, kas palīdz sasniegt vēlamu vides politikas mērķu sasniegšanā. Ar veiksmīgi izstrādātiem un uz tirgu balstītiem vides politikas ieviešanas un īstenošanas instrumentiem ir iespējams saskaņot uzņēmumu un privātpersonu individuālos mērķus ar plašākiem vides politikas mērķiem.

OECD apaļā galda diskusija par atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumiem (2013)¹⁰

- 70 Šajā ziņojumā apkopota informācija par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgus attīstību un tā ietekmi uz konkurenci. Kā attīstības tendences norādītas, piemēram, sadzīves atkritumu, kas tiek nodoti pārstrādei, apjomu palielināšanās, kas pieļauj to atkārtotu izmantošanu, kā arī enerģijas iegūšana no atkritumiem. Vēl viena no tendencēm ir arī PRG pienākuma ieviešana attiecībā uz produktiem, ko šis ražotājs laidis tirgū. Šādas attīstības tendences radījušas jaunas ar konkurenci saistītas problēmas tirgū, kurām iemesls ir uzņēmumu darbība tirgū un pieaugošais ar vides politiku saistītais regulējošo normatīvo aktu apjoms.
- 71 Ziņojumā norādīts, ka konkurences tiesību piemērošanas pieredze neliecina par to, ka atkritumu apsaimniekošanas tirgum būtu nepieciešama īpaša pieeja, salīdzinot ar citiem tirgiem. Turklāt, izsverot dažādos konkurences un vides politikas mērķus, secināms, ka gadījumā, ja nepieciešams ierobežot konkurenci, pieņemot normatīvos aktus vai slēdzot ekskluzīvus līgumus, lai aizsargātu vides aizsardzības mērķus, ir nepieciešams izvērtēt visas iespējas un variantus. Varianti, kas kaitē konkurencei, būtu jāizvēlas kā pēdējā iespēja.
- 72 Pastāv daudz un dažādi izaicinājumi, kas saistīti ar sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmu. Būtiskākie no tiem ir šādi. Pirmkārt, lielākajā vairumā gadījumu sadzīves atkritumu savākšana ir dabiskais monopols. Vairāki pētījumi ir apstiprinājuši, ka izmaksas ir lielākas, ja sadzīves atkritumu savākšanu nodrošina vairāk nekā viens tirgus dalībnieks. Efektīva 'konkurence par tirgu' nodrošina daudz veiksmīgāku resursu izmantošanu nekā 'konkurence tirgū'. Otrkārt, efektīva 'konkurence par tirgu' var tikt kavēta, ja prasmīgi netiek sagatavoti publisko iepirkumu konkursu nolikumi. Treškārt, arī pieeja atkritumu pārkraušanas stacijām, poligoniem un atkritumu sadedzināšanas iekārtām var radīt ar konkurenci saistītas problēmas, jo tās saistītas ar apjoma ekonomiju un augstām ienākšanas barjerām tirgū.

¹⁰ OECD apaļā galda diskusija par atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumiem (2013). Pieejams: <http://www.oecd.org/daf/competition/Waste-management-services-2013.pdf>

73 Visbeidzot, ražotāju atbildības sistēmas atkritumu apsaimniekošanas jomā ieviešana, kas nepieciešama ražotājiem, lai tie izpildītu PRG prasības, ir bijusi veiksmīga otrreizējo izejvielu materiālu tirgus attīstībā, tomēr tā radījusi arī dažādas ar konkurenci saistītas problēmas. Ražotāju atbildības sistēmas bieži vien atrodas dominējošā vai pat monopola stāvoklī, līdz ar to atsevišķi nosacījumi, kas iekļauti līgumos ar pakalpojuma sniedzējiem, var kaitēt konkurencei. Tās var būt tādas darbības kā, piemēram, pret konkurenci vērsta produktu un/vai pakalpojumu sasaiste, pārmērīgi ilgi noslēgto līgumu termiņi, nepamatotu, pārmērīgi lielu maksu piemērošana, ekskluzīvu noteikumu iekļaušana līgumos, kas aizliedz darbību konkurējošās ražotāju atbildības sistēmās. Ražotāju atbildības sistēmu tirgu atvēršana konkurencei praksē vairākkārt ir radījusi ievērojamu efektivitāti. Piemēram, izlietotā iepakojuma ražotāju atbildības sistēmu tirgu atvēršana Vācijā ir palīdzējusi samazināt atkritumu pārstrādes izmaksas no diviem miljardiem eiro 2003. gadā līdz vienam miljardam eiro 2011. gadā.

OECD tematiskais izdevums par situāciju saistībā ar ražotāja paplašināto atbildību: iespējas un izaicinājumi, Globālais Vides Forums (2014)¹¹

- 74 OECD tematiskajā izdevumā norādīts, ka PRG politikas attīstība ir palīdzējusi uzlabot atkritumu pārstrādi un samazināt poligonos nogādāto atkritumu apjomu gan OECD, gan attīstības valstīs. PRG pamata princips ir ražotāja vai importētāja atbildības uzņemšanās par savu ražoto vai importēto produktu radītajiem atkritumiem, tādējādi mazinot uz pašvaldībām uzlikto slogu.
- 75 Saskaņā ar OECD norādīto veiksmīgas PRG sistēmas ieviešana var samazināt valsts izdevumus par atkritumu apsaimniekošanu, būtiski samazināt pārstrādes cenas un ietekmēt videi draudzīgu produktu dizainu. Piemēram, Francijā valsts izdevumi atkritumu apsaimniekošanas jomā, ieviešot PRG programmu, samazinājās par aptuveni 15 %. Papildus ražotājiem, kas piedalās PRG sistēmā, tiek radīta interese maksimizēt savus ieguvumus no izmantotajiem materiāliem visā produktu vērtības ķēdē (arī posmā pēc produkta izmantošanas).
- 76 OECD tematiskajā izdevumā skaidrojais, ka lielais iesaistīto personu skaits PRG programmās un īpašumtiesību piederība privātiem tirgus dalībniekiem potenciāli rada ar konkurenci saistītus riskus. Piemēram, konkurence par preces tirgu var tikt ietekmēta, ja ražotāji izvēlas darboties kopīgi veidotās ražotāju atbildības sistēmās, īpaši, ja ražotāji vienojas par atkritumu iepakojuma apsaimniekošanas maksu, kas jau sākotnēji tiek iekļauta produkta gala cenā patērētājiem. Tas var samazināt oriģinālo produktu cenu konkurenci. Konkurence starp dažādām ražotāju atbildības sistēmām var arī stimulēt izmaksu samazināšanos un tehnoloģisko attīstību. Tomēr vienas ražotāju atbildības sistēmas pastāvēšana var stimulēt apjoma ietaupījumus un padarīt vienkāršāku šādas sistēmas administratīvo uzraudzību. Monopolistiskas ražotāju atbildības sistēmas pastāvēšana tajā pašā laikā var novest pie dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas. Arī barjeras ieiešanai tirgū ir augstākas.
- 77 Ražotāju atbildības sistēma var radīt gan pozitīvu, gan negatīvu ietekmi uz konkurenci atkritumu savākšanas tirgū. Pēc OECD tēmas izdevuma autoru domām atkritumu savākšanas tirgus visbiežāk ir dabiskais monopols, jo apdzīvojuma

¹¹ OECD tematiskais izdevums par situāciju saistībā ar paplašināto ražotāja atbildību: iespējas un izaicinājumi, Globālais Vides Forums (2014). Pieejams: <http://www.oecd.org/environment/waste/Global%20Forum%20Tokyo%20Issues%20Paper%2030-5-2014.pdf>

blīvuma ieguvumi padara viena atkritumu savācēja esamību kādā konkrētā rajonā izdevīgāku. Tajā pašā laikā ekskluzīvi līgumi starp ražotāju atbildības sistēmu dalībniekiem un atkritumu savākšanas pakalpojuma piegādātājiem potenciāli var traucēt konkurenci un palielināt cenas par atkritumu savākšanas pakalpojumu. Savukārt, konkurence starp ražotāju atbildības sistēmas dalībniekiem un atkritumu pārstrādes/reģenerācijas pakalpojumu sniedzējiem rada mazākus draudus konkurencei, ja tie ir konkurētspējīgi. Ja tiek slēgti ekskluzīvi līgumi starp ražotāju atbildības sistēmas dalībniekiem un pārstrādes/reģenerācijas pakalpojumu sniedzējiem, vertikāli integrētas programmas izveide var ierobežot konkurenci.

1.3. Citu valstu pieredze

***Ziemeļvalstu konkurences iestāžu ziņojums par konkurences politiku un zaļo izaugsmi (2010)*¹²**

- 78 Ziņojumā tika pētītas konkurences iestāžu iespējas palīdzēt tādas ekonomikas radīšanā, kas veicinātu zaļo izaugsmi un vides ilgtspēju. Ziņojumā ietvertas sekojošas atziņas un rekomendācijas. Pirmkārt, vides un konkurences politikām ir kopīgs mērķis – aizsargāt un veicināt sociālo labklājību. Lai palielinātu sociālo labklājību, vides un konkurences politikai jābūt saskanīgām un vienai otru papildinošām. Otrkārt, ieguvumi vides aizsardzības jomā var tikt izmantoti kā attaisnojošs iemesls tādu horizontālu līgumu slēgšanai, kas citādi varētu tikt uzskatīti par konkurenci ierobežojošiem. Šādiem līgumos ietvertiem ierobežojošiem nosacījumiem ir jābūt samērīgiem ar to mērķi, kā arī ekonomiskajiem ieguvumiem jābūt skaidriem. Treškārt, pārmērīga vides jomas regulācija var potenciāli nodarīt kaitējumu, piemēram, paaugstinot tirgū ienākšanas barjeras jaunajiem uzņēmumiem.
- 79 Ziņojumā norādīts, ka konkurences problēmas vides politikas jomā saistībā ar atkritumu apsaimniekošanu iespējams iedalīt trīs galvenās kategorijās. Pirmkārt, konkurentu sadarbība dažādos ar vidi saistītos projektos var veicināt dažādu ražošanas produktu izmaksu saskaņošanu un/vai informācijas apmaiņu starp konkurentiem (ražotājiem). Konkurences problēmas var rasties situācijās, kad atsevišķas ražošanas izmaksas netiktu pakļautas konkurencei starp uzņēmumiem, kas sadarbojas. Informācijas apmaiņa starp konkurentiem (ražotājiem) paaugstina slepenu vienošanās risku. Otrkārt, draudus konkurencei rada pieprasījuma pēc pakalpojumiem sasaiste, kas saistīti ar atkritumu savākšanu un apstrādi, jo šāda pieprasījuma sasaiste ierobežo dažādu savākšanas/šķirošanas/pārstrādes uzņēmumu iespējas piedāvāt savus pakalpojumus. Treškārt, bieži vien cenu struktūra dažādās atkritumu apsaimniekošanas sistēmās ir regulēta un šādos gadījumos būtiski ir pārliecināties, ka cenu struktūra atbilst patiesajām savākšanas un pārstrādes izmaksām.

¹² Ziemeļvalstu konkurences iestāžu ziņojums par konkurences politiku un zaļo izaugsmi (2010). Pieejams: <http://www.kilpailuvirasto.fi/tiedostot/Competition-Policy-and-Green-Growth.pdf>

Īrijas konkurences iestādes pētījums par struktūras maiņu sadzīves atkritumu savākšanas tirgū (2011)¹³

- 80 Īrijas konkurences iestāde pētījumā izvērtējusi sistēmas maiņu Īrijā, pārejot no 'konkurences tirgū' sistēmas uz 'konkurenci par tirgu' sistēmu sadzīves atkritumu savākšanas tirgū un ieviešot publisko iepirkumu sistēmu uz šo pakalpojumu sniegšanu. Pētījumā norādīts, ka teorētiski 'konkurence par tirgu' ir pārāka par 'konkurences tirgū' sistēmu, jo tā maksimizē apjoma un blīvuma ekonomijas un tādējādi tiek samazinātas atkritumu savākšanas izmaksas, un šie ietaupījumi tālāk var tikt novirzīti patērētāju labumam. Tomēr realitātē abās šajās sistēmās ir atrodamas dažādas ar konkurenci saistītas problēmas. Piemēram, konkurences situācija tirgū var novest pie tā, ka savus pakalpojumus tirgū piedāvā viena liela privāta kompānija uz ilglaicīgi noslēgta līguma pamata, tādējādi radot privātu vietēju monopolu ar neeksistējošu konkurences spiedienu un ierobežotām kontroles iespējām.
- 81 'Konkurenci par tirgu' sistēmas izveidošana nacionālā līmenī potenciāli var novest pie ievērojama samazinājuma kompāniju skaitam, kas piedalās publiskajos iepirkumos par sadzīves atkritumu savākšanu. Laika gaitā tas var samazināt ieguvumus no 'konkurences par tirgu' sistēmas darbības. 'Konkurences tirgū' sistēmas izveide ir daudz dinamiskāka, ņemot vērā konkurences spiedienu, dažādās patērētāju izvēles iespējas, kā arī radīto stimulu tirgus dalībniekiem izmantot efektīvas tehnoloģijas un darbības prakses. Tomēr laika gaitā tirgus dalībnieki var nonākt dažādās grūtībās un apvienošanās rezultātā tirgū var rasties privāts dominējošs uzņēmums vai pat monopolists.
- 82 Vien dažas valstis ir mainījušas sistēmu no 'konkurences tirgū' uz 'konkurenci par tirgu' sistēmu. Ieguvumi no šādas pārejas ir maz pētīti, bet izmaksas šādas sistēmas ieviešanai ir saistītas ar nepieciešamību izveidot efektīvu, centralizētu publisko iepirkumu sistēmu. Īrijas konkurences iestāde kā ieteikumus publiskās iepirkumu sistēmas izveidei ir norādījusi, ka nepieciešams:
- (1) maksimizēt potenciālo publisko iepirkumu dalībnieku skaitu;
 - (2) ieviest efektīvu sistēmu karteļu un citu aizliegtu vienošanos atklāšanai, jo publiskie iepirkumi ir pateicīga vide dažādām slepenām vienošanām starp tirgus dalībniekiem;
 - (3) nodrošināt efektīvu konkurenci starp tirgus dalībniekiem, kas pieder privātiem uzņēmumiem un valstij, īpaši ņemot vērā duālo pašvaldību regulatora un pakalpojuma sniedzēja lomu;
 - (4) nodrošināt, ka pastāv institūcija ārpus pašvaldības robežām, kas pārrauga šādus publiskos iepirkumus.
- 83 Īrijas konkurences iestāde atbalstīja pāreju no 'konkurences tirgū' sistēmas uz 'konkurenci par tirgu' sistēmu, norādot, ka šāda sistēma būs efektīva vien gadījumā, ja tiks izveidota veiksmīga un centralizēta publisko iepirkumu sistēma. Tika norādīts arī, ka šāda pāreja atstās būtisku ietekmi uz visu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgu dažādos sadzīves atkritumu apsaimniekošanas posmos.

¹³ Īrijas konkurences iestādes pētījums par struktūras maiņu sadzīves atkritumu savākšanas tirgū (2011). Pieejams:

http://www.environ.ie/sites/default/files/migrated-files/en/Environment/Waste/PublicConsultations/MoreSubmissionsReceived2011/FileDownload_28693,en.pdf

Lietuvas konkurences iestādes tirgus uzraudzība atkritumu apsaimniekošanas tirgū (2015)¹⁴

- 84 Lietuvas konkurences iestāde 2015. gada maijā publicēja Lietuvas atkritumu apsaimniekošanas tirgus uzraudzības rezultātus. Galvenie secinājumi, kas iegūti uzraudzības ietvaros ir tādi, ka viena trešā daļa Lietuvas pašvaldību ignorē konkurenci un piešķir ekskluzīvas tiesības sniegt atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu pašvaldībām piederošiem uzņēmumiem. Tāpat tika konstatēts, ka daļā Lietuvas pašvaldību publiskie iepirkumi saistībā ar atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanu nav organizēti pēdējos septiņus gadus vai pat ilgāk. Arī atšķirības cenā par atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu, ko iepērk pašvaldības, svārstās no pieciem līdz simts procentiem, ja salīdzina pašvaldības, kuras veic un neveic publiskos iepirkumus.
- 85 Lietuvas konkurences iestāde tirgus uzraudzības ietvaros izstrādājusi rekomendācijas pašvaldībām sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmas uzlabošanai. Tiek uzsvērta nepieciešamība nodrošināt caurspīdīgus un atvērtus nosacījumus visiem pakalpojumu sniedzējiem, organizēt publiskos iepirkumus šo pakalpojumu sniegšanai, kā arī organizēt iepirkumus nevis pakalpojumu kopumam, bet arī atsevišķiem sadzīves atkritumu apsaimniekošanas posmiem, piemēram, sadzīves atkritumu pārvadāšanas pakalpojumam.

¹⁴ Lietuvas konkurences iestādes tirgus uzraudzība atkritumu apsaimniekošanas tirgū (2015).
Pieejama preses relīze: http://kt.gov.lt/en/index.php?show=news_view&pr_id=1620

2. ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS POLITIKA UN MĒRĶI

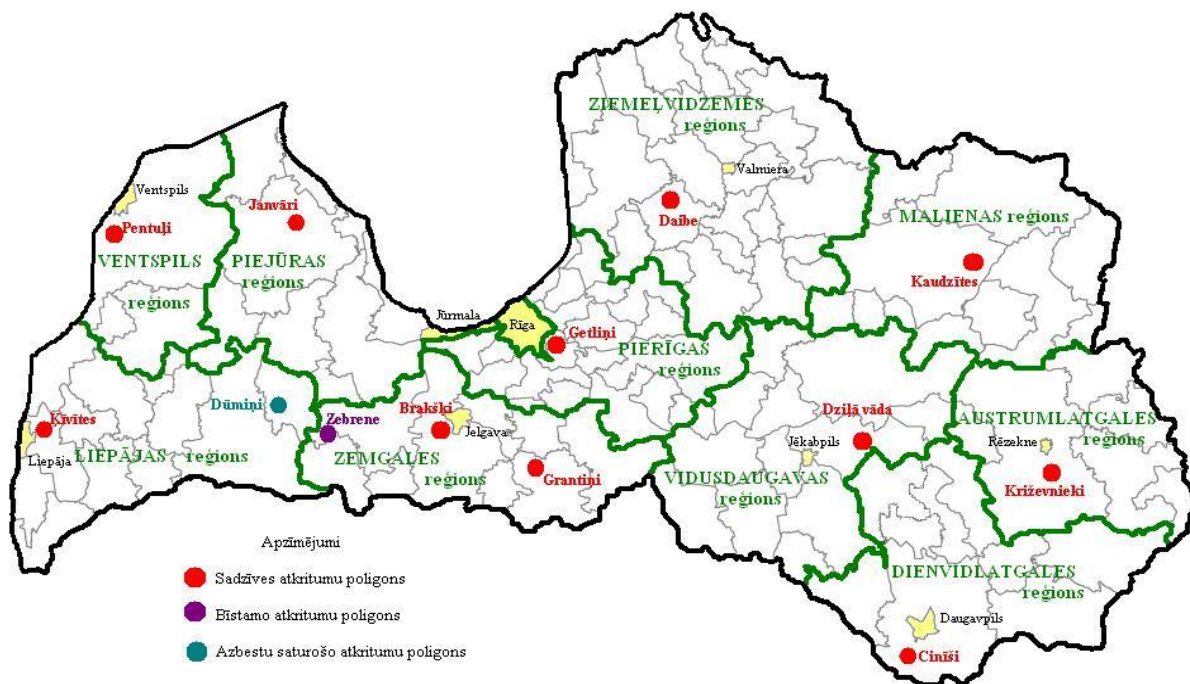
- 86 Atkritumi ir jebkurš priekšmets vai viela, no kuras tās valdītājs atbrīvojas, ir nolēmis vai spiests atbrīvoties. Atkritumus iedala dažādi (pēc veida, izcelsmes u.c.), un viens no atkritumu iedalīšanas kritērijiem ir to bīstamība. Ja atkritumiem nepiemīt vismaz viena īpašība, kas tos padara par bīstamiem, atkritumi tiek uzskatīti par sadzīves atkritumiem. Tie ir gan mājsaimniecībā, gan tirdzniecībā, gan arī pakalpojumu sniegšanas procesā vai citur radušies atkritumi, ja tie īpašību ziņā ir pielīdzināmi mājsaimniecībās radītajiem atkritumiem. Mājsaimniecību radītie atkritumi vidēji veido 50 līdz 70 % no kopējā valstī savāktā atkritumu daudzuma¹⁵.
- 87 Atkritumu apsaimniekošana ir valsts vides aizsardzības politikas sastāvdaļa. Vides aizsardzība ir viena no VARAM darbības jomām. Latvijas vides un atkritumu apsaimniekošanas politiskie mērķi ir skatāmi vienotā sistēmā ar ES apsaimniekošanas politikas mērķiem, kā arī ar Eiropas direktīvu prasībām, kas ir atspoguļotas Latvijas likumdošanā (skat. Pielikumu Nr. 1).
- 88 Kopumā Latvijā atkritumu apsaimniekošanas jomu reglamentē vairāk nekā 40 normatīvie akti, tai skaitā AAL, Likums par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem, Iepakojuma likums, Likums par pašvaldībām, u.c. Papildus vēl jānorāda Dabas resursu nodokļa likums, kas nosaka nodokļa piemērošanu atkritumu apglabāšanai un vairākām preču grupām (piemēram, videi kaitīgām precēm, iepakojumam un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem u.c.), kuru atkritumu apsaimniekošanai izvirzītas specifiskas prasības.
- 89 Atkritumu apsaimniekošanas mērķi ir ietverti dažādos nacionālajos plānošanas dokumentos, tai skaitā Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam, Latvijas Nacionālās attīstības plānā, kā arī Vides politikas pamatnostādņēs 2009. – 2015. gadam un atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020. gadam.
- 90 Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020. gadam ir iekļauti šādi mērķi:
- **novērst atkritumu rašanos**, palielinoties ekonomiskajai izaugsmei, un **nodrošināt kopējā radīto atkritumu daudzuma ievērojamu samazināšanu**, izmantojot maksimāli visas labākās pieejamās atkritumu rašanās novēršanas iespējas un labākos pieejamos tehniskos paņēmienus, palielinot resursu izmantošanas efektivitāti un veicinot ilgtspējīgākas patērētāju uzvedības modeļa attīstību;
 - **nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu**;
 - **nodrošināt, ka radītie atkritumi nav bīstami vai arī tie rada nelielu risku videi un cilvēku veselībai**, atkritumi pēc iespējas tiek atgriezti **atpakaļ ekonomiskajā apritē**, it īpaši **izmantojot pārstrādi**, vai arī tiek atgriezti vidē noderīgā (piemēram, komposts) veidā un, ka atkritumi tiek pārstrādāti pēc iespējas tuvāk to rašanās vietām;
 - **nodrošināt apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanu un atkritumu apglabāšanu cilvēku veselībai un videi drošā veidā**;
- 91 Valsts plāns nosaka, ka organizējot, plānojot un veicot atkritumu apsaimniekošanu, **jāievēro prasības šādā prioritārā secībā**:

¹⁵ Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. – 2020. gadam (2.7. punkts). Dažādos avotos šī proporcija norādīta atšķirīga. Skat., piemēram, ziņojuma 4. daļu.

- (1) **novērst** atkritumu rašanos;
- (2) **samazināt** radīto atkritumu daudzumu (apjomu) un bīstamību;
- (3) **veicināt** atkritumu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai;
- (4) **atkārtoti izmantot** pienācīgi sagatavotus atkritumus;
- (5) **veicināt** atkritumu **pārstrādi**;
- (6) **veikt** atkritumu **reģenerāciju** citos veidos, piemēram, iegūstot enerģiju;
- (7) **veikt** atkritumu **apglabāšanu tādā veidā**, lai netiktu apdraudēta vide, cilvēku dzīvība un veselība;
- (8) **nodrošināt** slēgto atkritumu izgāztuvju un atkritumu poligonu **rekultivāciju** atbilstoši normatīvo aktu prasībām.

- 92 Iepriekšējā atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna darbības periodā (2006. – 2012. gadā) tiesību aktu sistēmas izmaiņas notikušas pamatā saistībā ar Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2008/98/EK par atkritumiem¹⁶ pieņemšanu, kas koncentrējas uz atkritumu rašanās novēršanu un atkritumu apjoma kā tāda samazināšanu, kā arī uz apglabājamo atkritumu apjoma samazināšanu, izmantojot atkritumus kā resursus. Tas samērā būtiski maina pieeju atkritumu apsaimniekošanai un saliek jaunus svarīgus akcentus plānošanas periodam no 2013. līdz 2020. gadam.
- 93 Plānošanas periodā 2006. – 2012. gadam tika noteikti un valstī darbojas desmit atkritumu apsaimniekošanas reģioni, izveidoti atkritumu apglabāšanas poligoni, kā arī slēgtas visas izgāztuves un vairākas no tām ir rekultivētas. Lai veicinātu atkritumu kā resursu izmantošanu, nevis to apglabāšanu, šajā plānošanas periodā ir paaugstinātas DRN likmes.
- 94 MK 25.06.2013. noteikumi Nr. 337 „Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas reģioniem” nosaka reģionos ietilpstošās pašvaldības. Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. – 2020. gadam savukārt nosaka katram reģionam izmantojamus poligonus. Atbilstoši normatīvajam regulējumam katrā reģionā radītos un savāktos atkritumus ir atļauts pārvietot apglabāšanai tikai konkrētā reģiona teritorijā esošajā poligonā. Latvijas atkritumu apsaimniekošanas reģionu iedalījumu un attiecīgos poligonus skatīt 1. attēlā.

¹⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2008/98/EK. Pieejams: <http://www.varam.gov.lv/files/text/32008L0098.pdf>

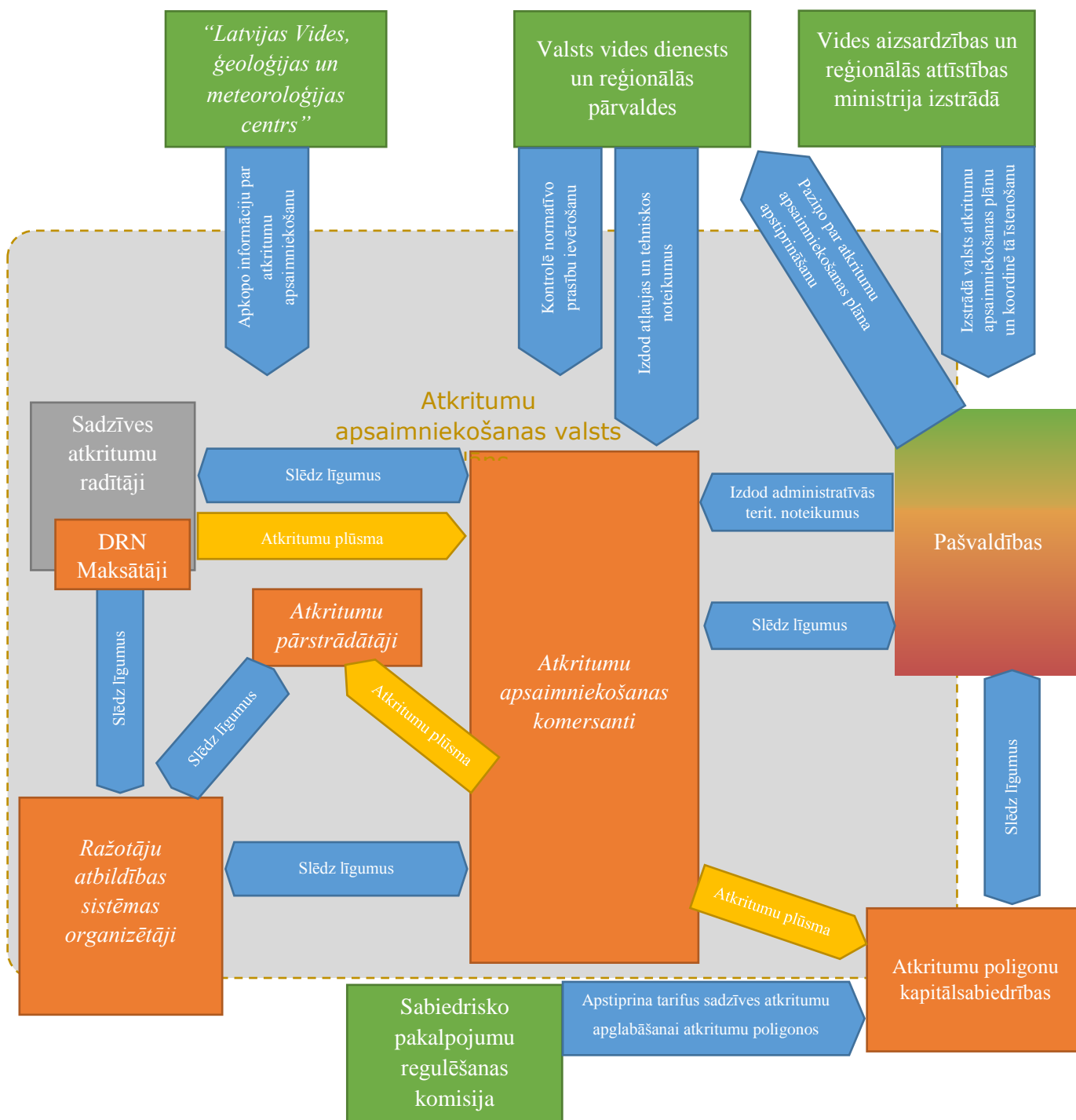
1. attēls. Atkritumu apsaimniekošanas reģioni un poligonu atrašanās vietas

Avots: VARAM publiski pieejamā informācija

- 95 Līdz ar 2015. gada 30. aprīlī pieņemto likumu „Grozījumi Atkritumu apsaimniekošanas likumā” AAL 10. panta redakcijā tika veiktas izmaiņas, kuras nosaka, ka atkritumu apsaimniekošanas reģionā ietilpstošās pašvaldības var izstrādāt atkritumu apsaimniekošanas reģionālo plānu. Atkritumu apsaimniekošanas reģionālais plāns stājas spēkā pēc tam, kad to apstiprinājušas visas atkritumu apsaimniekošanas reģionā ietilpstošās pašvaldības. Pašvaldība, ja nepieciešams, atbilstoši attiecīgajam atkritumu apsaimniekošanas reģionālajam plānam organizē atkritumu apsaimniekošanas plāna izstrādāšanu savai administratīvajai teritorijai un apstiprina to. Lēmumus par atkritumu apsaimniekošanas reģionālā plāna apstiprināšanu iesniedz attiecīgajai VVD reģionālajai vides pārvaldei.
- 96 Darbības, kas tiek veiktas ar atkritumiem, ir uzskatāmas par atkritumu apsaimniekošanas darbībām. Saskaņā ar atkritumu apsaimniekošanas normatīvajā regulējumā norādīto atkritumu apsaimniekošana ietver vairākus posmus, sākot no savākšanas līdz reģenerācijai. To izpildē iesaistīti kā tirgus dalībnieki, tā arī vairākas valsts institūcijas. Valsts institūciju iesaiste un to veiktās funkcijas atkritumu apsaimniekošanā izvērstāk norādītas Pielikumā Nr. 2. Saistība starp sistēmas dalībniekiem shematiski parādīta 2. attēlā.
- 97 Pašvaldības kopumā ir atbildīgas par sadzīves un bīstamo atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu tās teritorijā un ir tiesīgas izdot saistošus noteikumus, kas reglamentē sadzīves atkritumu apsaimniekošanu savā administratīvajā teritorijā, tai skaitā nodrošinot arī sadzīves atkritumu dalīto vākšanu.
- 98 Saskaņā ar MK 02.04.2013. noteikumiem Nr. 184 „Noteikumi par atkritumu dalīto savākšanu, sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, pārstrādi un materiālu reģenerāciju” līdz 2014. gada 31. decembrim katrā pašvaldībā bija jānodrošina

dalītās savākšanas iespējas šādām atkritumu kategorijām: papīram (arī kartonam), plastmasai, stiklam un metālam.

- 99 Lielākajā daļā ES dalībvalstu pastāv ražotāju paplašinātās atbildības sistēma, kuras pirmsākumi meklējami vairāk nekā 20 gadus atpakaļ. Ražotāju paplašinātās atbildības programmas galvenie mērķi Latvijā ir tādi paši, kādi tie ir visās citās ES valstīs. Pirmkārt, palielināt attiecīgo produktu un materiālu savākšanas un pārstrādes apjomus, un, otrkārt, novirzīt finansiālo atbildību no pašvaldībām uz ražotājiem. Pamatideja atbildības novirzīšanā ir veicināt ražotājus aizdomāties par vides apsvērumiem jau brīdī, kad tie plāno jaunus produktus un veic marketinga pasākumus, lai radītu produktus un iepakojumus, kurus būtu vieglāk vai lētāk izmantot atkārtoti un pārstrādāt.
- 100 Latvijā ražotāju paplašinātās atbildības sistēmas realizācija ir saistīta ar DRN, kura mērķis ir veicināt dabas resursu ekonomiski efektīvu izmantošanu, ierobežot vides piesārņošanu, samazināt vidi piesārņojošas produkcijas ražošanu un realizāciju, veicināt jaunu, vidi saudzējošu tehnoloģiju ieviešanu, atbalstīt tautsaimniecības ilgtspējīgu attīstību, kā arī finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus.
- 101 DRN maksātājiem par apgrozībā laisto iepakojumu ir izvēles iespējas – maksāt DRN vai arī noslēgt līgumus ar RASO par normatīvo aktu prasībām atbilstošas atkritumu apsaimniekošanas sistēmas piemērošanu, vai veidot savu izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmu. DRN regulē un aprēķinu kontrolē VARAM, savukārt DRN iemaksu kontroli, uzskaiti, piedziņu un sadali veic Valsts ieņēmumu dienests.
- 102 Faktiskās situācijas izvērtējums atkritumu apsaimniekošanā pašvaldībās un izlietotā iepakojuma apsaimniekošanā, tostarp, attiecībā uz normatīvā regulējuma prasībām, to ievērošanu un ietekmi uz konkurences situāciju, sniegts ziņojuma 5. un 6. daļā.

2. attēls. Atkritumu apsaimniekošanas sistēma un tās dalībnieki

3. BARJERAS IENĀKŠANAI UN DARBĪBAI SADZĪVES ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS TIRGŪ

- 103 Barjeras ienākšanai sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgū KP ir vērtējusi arī savā 02.04.2015. lēmumā Nr. 14 "Par tirgus dalībnieku apvienošanos", apvienojoties SIA "Vides investīcijas" un SIA "ZMK investīcijas". KP lēmumā konstatēja, ka jaunu tirgus dalībnieku iekļūšana tirgū vērtējama kā sarežģīta, jo tirgus dalībnieki, kas darbojas tirgū uz *in-house* pamata, ne tikai saglabās savas tirgus daļas, bet, iespējams, tās arī palielinās. Latvijas tirgus lielums, konkurences apstākļu neesamība daļā Latvijas teritorijas un iespējamā teritorijas, kurā norisināsies konkurence iepirkuma konkursa laikā, samazināšanās nākotnē (Piejūras atkritumu apsaimniekošanas reģionā ietilpstošās pašvaldības, iespējams, izmantos tā apsaimniekotāja pakalpojumus, kurā tās ir kapitāldaļu turētājas) potenciāli samazina jaunu tirgus dalībnieku iespēju ienākt un noturēties tirgū, kurā var konkurēt ierobežotā ģeogrāfiskā teritorijā. Tādējādi varbūtība jaunu tirgus dalībnieku ienākšanai tirgū vērtējama kā zema.
- 104 Būtiskākās barjeras piekļuvei un darbībai tirgū var dalīt divās grupās: pirmkārt, no normatīvā regulējuma atkarīgas, otrkārt, tirgus situācijas radītās.

Normatīvais regulējums KP ieskatā radījis šādas barjeras:

- (1) Pašvaldību iesaistīšanās atkritumu apsaimniekošanas tirgū, veidojot "savus" atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumus. Atbilstoši PIL noteiktajam, pašvaldības "saviem" uzņēmumiem uz *in-house* principa piemērošanas pamata deleģē sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanu pašvaldības teritorijā. Šādu darbību rezultātā konkrētu pašvaldību administratīvās teritorijas tiek slēgtas konkurencei un privāto apsaimniekotāju darbībai. Kā vertikāli integrēti pašvaldību dibinātie apsaimniekošanas uzņēmumi darbojas vienā vai vairākos sadzīves atkritumu apsaimniekošanas posmos, ierobežojot konkurenci šajos posmos.
- (2) AAL 18. panta desmitās daļas¹⁷, kas deva iespēju sadzīves atkritumu radītājam, kas atbrīvots no DRN samaksas, brīvi izvēlēties sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzēju, izslēgšana pilnībā likvidē konkurenci sadzīves atkritumu apsaimniekošanā ne tikai tajās teritorijās, kur apsaimniekošana tiek veikta uz *in-house* principa pamata, bet arī pārējās teritorijās uz iepirkuma konkursa rezultātā noslēgtā līguma darbības laiku. Minētās normas izslēgšana rada papildu slogu sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem, kuri iepirkumu konkursos nav uzvarējuši, kā rezultātā tiem samazinās pakalpojumu sniegšanas apjoms un apgrozījums, jo nav iespēju sniegt sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus ārpus ar pašvaldībām noslēgto līgumu ietvara. Tādējādi rodas vēl būtiskāka nozīme iegūt pašvaldības pasūtījumu, jo no tā ir atkarīgs, vai apsaimniekotājs vispār spēs darboties atkritumu apsaimniekošanas tirgū.

¹⁷ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 18. panta desmitās daļas redakcija (spēkā līdz 31.05.2015.): Sadzīves atkritumu radītājam, kurš atbilstoši normatīvajiem aktiem par dabas resursu nodokļa piemērošanu atbrīvots no dabas resursu nodokļa samaksas un kurš atbilst Ministru kabineta noteiktajiem kritērijiem, ir tiesības slēgt līgumu ar komersantu, kuru tas ir izvēlējis un kurš saņēmis atbilstošu atļauju, par savā komercdarbības veikšanas vietā radīto atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu un uzglabāšanu. Šajā gadījumā sadzīves atkritumu radītājs informē vietējo pašvaldību par atkritumu apsaimniekotāju, ar kuru tas noslēdzis līgumu, un par šā līguma darbības termiņu.

Sašaurinoties tirgus nišām, kurās var brīvi darboties, barjeras darbībai atkritumu apsaimniekošanas tirgū rodas tiem apsaimniekotājiem, kuru noslēgto līgumu skaits un uz šo līgumu pamata sniegto atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu apjoms uzskatāms par nepietiekamu uzņēmuma sekmīgai darbībai un attīstībai. Jāņem vērā, ka, neiegūstot pašvaldību pasūtījumus, apsaimniekotāji var izlemt atstāt tirgu, tādēļ ilgtermiņā apsaimniekotāju skaits, iespējams, samazināsies.

- (3) Pašvaldības atkritumu apsaimniekotāja izvēlē var piemērot arī PPP¹⁸. Ņemot vērā Publiskās un privātās partnerības likumā (turpmāk – PPPL) noteikto regulējumu, pašvaldības noslēgtā līguma (ar privāto partneri, kurš ir izvēlēts pašvaldības rīkotā pretendenta atlases procedūras rezultātā) termiņš atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanai nedrīkst pārsniegt 20 gadus, un tas ir laika posms, kurā attiecīgās pašvaldības teritorija ir ilgtermiņā slēgta pārējiem tirgus dalībniekiem un konkurencei.
- (4) Atbilstoši AAL 18. panta trešajā daļā noteiktajam, vairākām pašvaldībām savstarpēji vienojoties, pastāv iespēja noteikt kopīgu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonu, kurā ietilpst vairāku viena atkritumu apsaimniekošanas reģiona pašvaldību administratīvās teritorijas. Šajā gadījumā visas vienā zonā ietilpstošās pašvaldības atkritumu apsaimniekotāju izvēlas viena iepirkuma konkursa rezultātā, un pārējiem apsaimniekotājiem visu šo pašvaldību administratīvās teritorijas ir slēgtas uz noslēgtā līguma periodu.
- (5) Saskaņā ar veiktajiem grozījumiem AAL 18. panta septītās daļas redakcijā maksimālais termiņš, uz kādu konkursa rezultātā pašvaldība var slēgt līgumu par sadzīves atkritumu savākšanu tās administratīvajā teritorijā, ir septiņi gadi (līdz grozījumu veikšanai tie bija pieci gadi), kas vērtējams kā papildu slogs un šķērslis jaunu tirgus dalībnieku ienākšanai tirgū, jo tirgū nav iespēju ienākt laikā, kad pašvaldībām ir spēkā esoši līgumi ar citu sadzīves atkritumu apsaimniekotāju un konkurence iespējama tikai par piekļuvi tirgum iepirkumu procesa ietvaros.
- (6) Latvijā jaunu iepakojuma apsaimniekotāju ienākšanai tirgū kā viena no būtiskākajām barjerām ir tieši normatīvā regulējuma prasība par ģeogrāfiskā pārklājuma nodrošināšanu vismaz 50 šķirotu atkritumu savākšanas laukumos visā Latvijas teritorijā, tostarp trīs katrā atkritumu apsaimniekošanas reģionā.
- (7) Nepieciešamība saņemt atļaujas atbilstošo apsaimniekošanas darbību veikšanai nav uzskatāma par būtisku barjeru (skat. 154., 156. un 157. rindkopu).

Tirgus situācijas radītās būtiskākās barjeras:

- (8) Kā šķērslis ienākšanai atkritumu apsaimniekošanas tirgū vērtējami nepieciešamie kapitālieguldījumi tehnikas un aprīkojuma iegādei, kā arī augstas nenovērtējamās izmaksas, jo ieguldījumu atdeve ir atkarīga galvenokārt no uzvaras pašvaldību konkursos.
- (9) Vertikāli un/vai horizontāli integrētu apsaimniekošanas uzņēmumu iespējas šķērssubsidēt nerentablākos pakalpojumus un piedāvāt zemāku cenu stratēģiski svarīgākos iepirkumu konkursos.
- (10) Veicamo darbu un pakalpojumu apjoms. Konkursos, kuros nepieciešams nodrošināt pakalpojumu sniegšanu lielā apjomā (piemēram, sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšana vairāku pašvaldību teritorijās viena konkursa ietvaros), ir apgrūtināti piedalīties

¹⁸ Publiskās un privātās partnerības likuma 4. panta pirmā daļa: Partnerības iepirkuma līgumiem piemēro Publisko iepirkumu likumu, ja šajā likumā nav noteikts citādi.

apsaimniekotājiem, kuriem ir pakalpojumu sniegšanas apjomam pirmšķietami nepietiekama materiāltehniskā bāze un administratīvā kapacitāte. Minētais galvenokārt attiecināms uz "mazajām" atkritumu apsaimniekošanas komercsabiedrībām, kas atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanu nodrošina atsevišķu pašvaldību administratīvajās teritorijās galvenokārt viena atkritumu apsaimniekošanas reģiona ietvaros.

- (11) Dažādi faktori var ietekmēt gan tirgū jau darbojošos, gan potenciālos iepakošanas apsaimniekošanas sistēmu organizētājus. Tomēr jaunajiem tirgus dalībniekiem jāaskaras ar tādu papildu barjeru kā grūtībām sasniegt apjomradītu ietaupījumu. Pastāv iespējamība, ka ir neefektīvi nodibināt jaunu, esošajai sistēmai paralēlu sistēmu, jo tas varētu apgrūtināt jaunās sistēmas spēju sasniegt pietiekamus apjomradītus ietaupījumus, lai segtu sākotnējās izmaksas un konkurētu ar pastāvošo sistēmu.
- (12) RASO, kas tirgū darbojas vairāk nekā desmit gadus, *de facto* ir ekskluzivitāte. Laukumu operatori, neslēdzot līgumus ar jaunienācējiem RASO tirgū, jaunajiem iepakošanas apsaimniekošanas tirgus dalībniekiem rada nepieciešamību veidot pašiem savus šķiroto atkritumu savākšanas laukumus, lai tie varētu nodrošināt normatīvajos aktos noteikto prasību par izlietotā iepakošanas savākšanu noteiktā skaitā šķiroto atkritumu savākšanas laukumu un attiecīgi darboties tirgū. Tas rada papildu ieguldījumus bez objektīva pamatojuma par papildu laukumu nepieciešamību, kas ierobežo jaunu tirgus dalībnieku ienākšanu iepakošanas apsaimniekošanas tirgū.

4. STATISTIKAS DATI UN EKONOMISKIE RĀDĪTĀJI PAR ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANU

- 105 Latvijā par statistikas datu apkopošanu, tai skaitā par atkritumu apsaimniekošanu, atbildīgā valsts institūcija ir CSP. Ņemot vērā šīs nozares darbības specifiku, datu apkopošanā ir iesaistītas arī citas valsts institūcijas, piemēram, – LVGMC, kas katru gadu apkopo informāciju par visu (bīstamo un sadzīves) radīto, savākto, importēto, eksportēto, pārstrādāto un apglabāto atkritumu daudzumu Latvijas teritorijā. Savukārt LVAFA apkopo atskaites par videi kaitīgu preču atkritumu, kā arī izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanu (skat. Ziņojuma 5.2. nodaļu un 6. daļu).
- 106 Atbilstoši saimnieciskās darbības nozaru klasifikatora NACE 2. red. 38.21 un 39. kodam atkritumu apsaimniekošana ietilpst pakalpojumu nozarē. Pēc apkopotiem datiem nozare.lv un firmas.lv interneta vietnēs (informācija iegūta no 716 saimnieciski aktīvo uzņēmumu, kas sniedz dažāda veida pakalpojumus, gada pārskatiem), 2013. gadā atkritumu apsaimniekošana veido 59 % no visas pakalpojumu industrijas peļņas Latvijā, kam seko apsardzes, drošības sistēmas un identifikācijas dokumentu pakalpojumi (22 %), sadzīves pakalpojumi (17 %) un pārējie pakalpojumi (2,5 %).¹⁹ Jāņem vērā, ka 65 % peļņu atkritumu apsaimniekošanas nozarē veido uzņēmumi, kas nodarbojušies ar metāllūžņu apsaimniekošanu un 35 % ar cita veida atkritumu apsaimniekošanu.
- 107 Datu apkopojumos un tirgus analīzei par atkritumiem visbiežāk izmanto AAL noteikto dalījumu bīstamajos un sadzīves²⁰ atkritumos.
- 108 Saskaņā ar Latvijas Republikā izstrādāto atkritumu klasifikatoru²¹ (turpmāk – klasifikators) visi atkritumi ir klasificējami nodaļās, grupās un klasēs, kas tiek noteiktas atkarībā no atkritumu veida un sastāva. Kopumā klasifikators ietver 20 nodaļas, 2003 grupas un 200307 klases. Iegūtā informācija no VARAM kā nozares atbildīgās ministrijas liecina, ka līdzšinējā praksē uzņēmumiem, kas aizpilda statistikas pārskatus, un arī citiem klasifikatora lietotājiem, ir salīdzinoši daudz neskaidrības sakarā ar detalizēto atkritumu iedalījumu klasifikācijā un uzraudzības izpētes laikā norit darbs pie klasifikatora rokasgrāmatas izstrādes.
- 109 Vērtējot EUROSTAT datu pieejamību atkritumu apsaimniekošanā, konstatējams, ka EUROSTAT apkopo datus par sadzīves atkritumiem atšķirīgi no sadzīves atkritumu apsaimniekošanas Latvijas uzraugošajām institūcijām. Līdz ar to šajā tirgus uzraudzībā EUROSTAT dati izmantoti tikai salīdzinājumam ar pārējām ES dalībvalstīm sadaļā par radīto sadzīves atkritumu daudzumu uz vienu iedzīvotāju.
- 110 Pēc sarunas ar atbildīgo institūciju pārstāvjiem, konstatēts, ka pastāv tā dēvētā "pelēkā zona" atkritumu apsaimniekošanas uzskaitē, taču precīza informācija par tās apjomu nav zināma. Virknē ES valstu pastāvot prakse, ka vidēji reizi gadā uzņēmumiem, kas iesaistīti atkritumu apsaimniekošanā, tiek izsūtīts pieprasījums atskaitīties par izlietoto iepakojumu. Kā liecina statistika, tad atbildes sniedz tikai ~60% respondentu, un aprēķinos tiek ņemts vērā proporcionāli pārdalītais atlikums. Līdz ar to, ņemot vērā Latvijas atskaites sistēmu, kur atkritumu

¹⁹ Statistikas dati par atkritumu apsaimniekošanu.

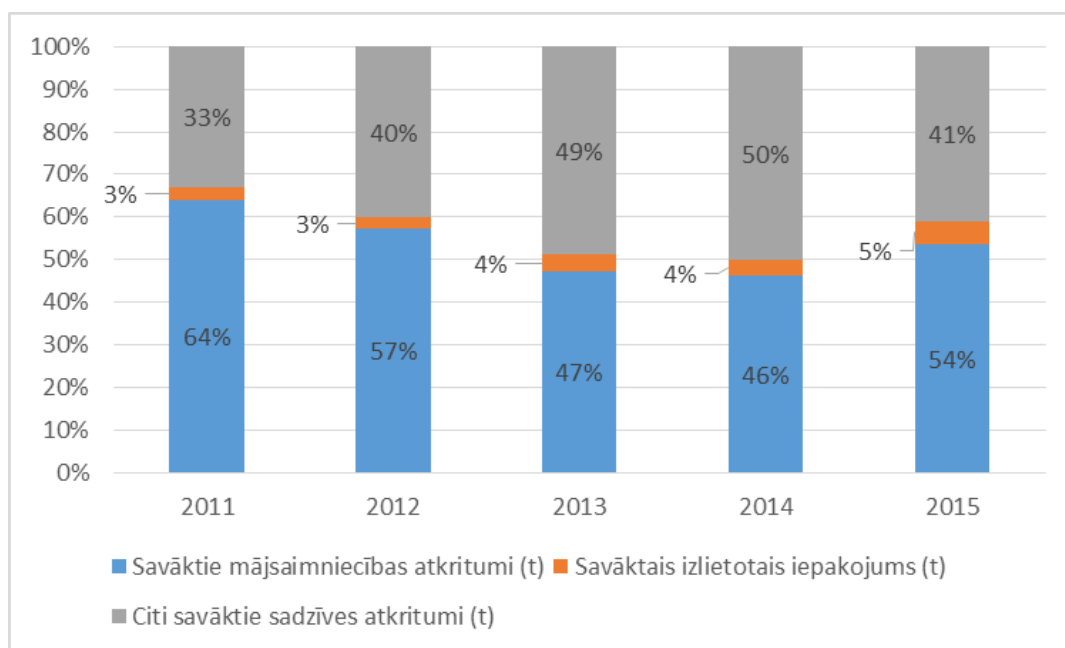
Pieejams: <http://www.firmas.lv/lbgpp/2014/raksti/1000000440493#/>

²⁰ Atkritumus uzskata par bīstamiem arī Ministru kabineta 19.04.2011. noteikumos Nr. 302, 3. punktā minēto īpašību dēļ.

²¹ Ar atkritumu klasifikatoru var iepazīties Ministru kabineta 19.04.2011. noteikumos Nr. 302 pielikumā Nr. 1.

apsaimniekošanā iesaistītajiem uzņēmumiem ir pienākums regulāri sniegt statistikas datus, to var vērtēt kā precīzāku salīdzinot ar citām valstīm.

- 111 Nereti sabiedrībā tiek jaukti jēdzieni – sadzīves atkritumi un mājsaimniecības atkritumi. Par sadzīves atkritumiem tiek uzskatīti mājsaimniecībā, tirdzniecībā, pakalpojumu sniegšanas procesā vai citur radušies atkritumi, ja tie īpašību ziņā ir pielīdzināmi mājsaimniecībās radītajiem atkritumiem. Tādējādi normatīvā regulējuma un statistikas datu uzskaites izpratnē sadzīves atkritumi ir visi atkritumi, izņemot bīstamos atkritumus, ietverot arī ražošanas procesā radušos atkritumus (ne bīstamos). Nereti pie mājsaimniecības atkritumiem (klasifikatora 20. nodaļa) pieskaita izlietoto iepakojumu (klasifikatora 15. nodaļa). Izlietotā iepakojumu uzskaitē notiek saskaņā ar EK direktīvām (skat. Pielikumu Nr. 1).
- 112 Sadzīves atkritumi Latvijas teritorijā veido ievērojamu daļu no kopējā radīto atkritumu daudzuma, proti, laika periodā no 2010. gada līdz 2015. gadam pēc CSP datiem²² tie veidoja vidēji 95 % no kopējiem radītiem atkritumiem Latvijas teritorijā, kamēr pārējie 5 % bija bīstamie atkritumi.
- 113 Mājsaimniecības atkritumi no kopējiem sadzīves atkritumiem laika periodā no 2011. līdz 2015. gadam veidoja vidēji 46 – 64 %, savukārt izlietotais iepakojums katru gadu veidoja vidēji 3 – 5 % no kopējiem sadzīves atkritumiem (skat. 3. attēlu).

3. attēls. Mājsaimniecības atkritumu un izlietotā iepakojuma atkritumu procentuālā proporcija no kopējiem sadzīves atkritumiem laika posmā no 2011. līdz 2015. gadam

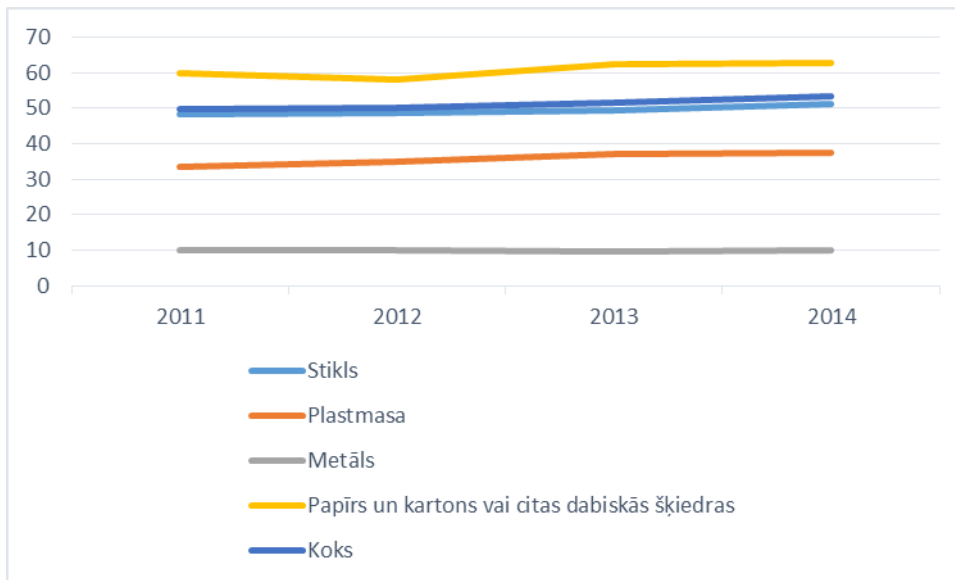
Avots: KP aprēķins, ņemot vērā LVĢMC datus

²² Centrālās statistikas pārvaldes dati par sadzīves atkritumiem Latvijā.

Pieejams:

http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/vide/vide_ikgad_vide/VI0040.px/table/tableViewLayout1/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0

- 114 Radītais izlietotais iepakojums (stikls, papīrs, kartons, metāls, stikls) 2011. gadā veidoja 21 % no kopējā radīto atkritumu daudzuma valstī, 2012. gadā tie bija 16 %, 2013. gadā – 13 %, bet 2014. gadā vien 10 % no kopējā radīto atkritumu apjoma Latvijā.
- 115 4. attēlā sniegts ieskats izlietotā iepakojuma radītajā apjomā (tūkst. t) Latvijā laika posmā no 2011. gada līdz 2014. gadam.

4. attēls. Valstī radītais izlietotā iepakojuma apjoms (tūkst. t) laika posmā no 2011. līdz 2014. gadam

Avots: LVAFA dati

- 116 Latvijā kopējo sadzīves atkritumu daudzumu veido ne tikai valsts teritorijā radītie atkritumi, bet arī sadzīves atkritumi, kas tiek importēti. Tāpat arī daļa no Latvijas teritorijā radītajiem atkritumiem tiek eksportēta uz citām valstīm tālākajai pārstrādei. Attiecīgi ienākošai (radītie atkritumi un importētie atkritumi) atkritumu plūsmai jāsakrīt ar izejošo (eksportētie atkritumi, apglabātie atkritumi un reģenerētie atkritumi) atkritumu plūsmu. Līdz ar to Latvijā radīto un savākto atkritumu tālākais dzīves cikls var tikt īstenots trīs dažādos veidos: 1) eksportēšana, 2) apglabāšana, 3) reģenerācija (t.sk. pārstrāde). Šie veidi sīkāk tiek apskatīti tirgus uzraudzības ziņojuma turpinājumā. Vienlaicīgi jāņem vērā, ka uzņēmumi arī nereti uzkrāj atkritumus un nesakrīt uzņēmuma atkritumu plūsma (ienākošie un izejošie) konkrētajā gadā, līdz ar to ir jāvērtē vairākus gadus secīgi kopā, ja šādas nobīdes tiek konstatētas.
- 117 Tālāk apskatītie atkritumu apsaimniekošanas dati iegūti no LVGMC²³, kas apkopojis informāciju no reģionālajām VVD pārvaldēm.

4.1. Radītie un savāktie sadzīves atkritumi

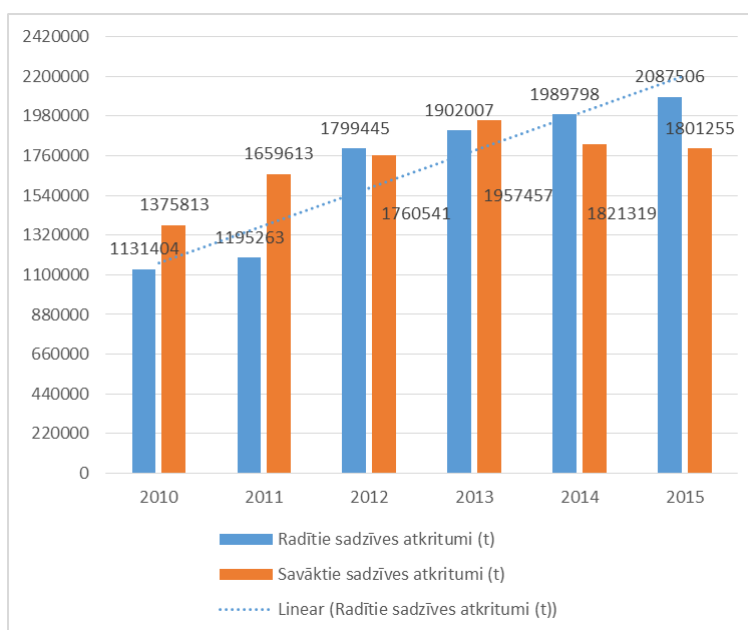
- 118 Latvijas teritorijā atbilstoši normatīvā regulējuma prasībām par radītajiem sadzīves atkritumiem pienākums atskaitīties LVGMC ir tiem ražošanas uzņēmumiem, kuriem VVD ir izsniedzis A un B atļaujas piesārņojošo darbību

²³ Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra dati par atkritumu apsaimniekošanu. Pieejams: <http://parissrv.lv GMC/#viewType=wasteReports&incrementCounter=2>

veikšanai – atkritumu savākšana, atkritumu radīšana, eksportēšana un importēšana u.c.²⁴ (~2,5 tūkst. uzņēmumu, skat. 156. rindkopu un 157. rindkopu), līdz ar to valstī faktiskā ik gadu radīto sadzīves atkritumu kopaina nav uztverama pēc LVĢMC datiem par radīto sadzīves atkritumu daudzumu. Savāktais atkritumu daudzums Latvijā ir precīzāks rādītājs, pēc kura var noteikt kopējo sadzīves atkritumu daudzumu, jo tas tiek apkopots ne tikai no ražošanas uzņēmumiem, bet arī no mājsaimniecībām. Lai iegūtu valstī kopumā faktisko radīto sadzīves atkritumu daudzumu, tas tiek aprēķināts pēc formulas²⁵:

Uzņēmumu radītie sadzīves atkritumi (t) – kūtsmēslu daudzums, kas nav nodots citām organizācijām²⁶ (t) – uzņēmumu apsaimniekotājiem nodotais sadzīves atkritumu daudzums (t) + savāktais sadzīves atkritumu daudzums no atkritumu radītājiem (t)

- 119 Tā kā gan uzņēmumu radītie atkritumi (2,5 tūkst. uzņēmumi), gan valstī kopumā radītie atkritumi tiek dēvēti par radītājiem atkritumiem, turpmāk tirgus uzraudzības ziņojumā kopējo radīto atkritumu apjomu, kas aprēķināts pēc augstāk norādītās formulas, dēvēsim par “valstī radīto sadzīves atkritumu daudzumu”.
- 120 Valstī radītais un savāktais sadzīves atkritumu daudzums Latvijā atspoguļots 5. attēlā.

5.attēls. Valstī radīto un savākto sadzīves atkritumu apjoms (tonnas) laika posmā no 2010. gada līdz 2015. gadam

Avots: LVĢMC dati

²⁴ Ministru kabineta 22.12.2008. noteikumu Nr. 1075 „Noteikumi par vides aizsardzības valsts statistikas pārskatu veidlapām”3. pielikums.

Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=185796>

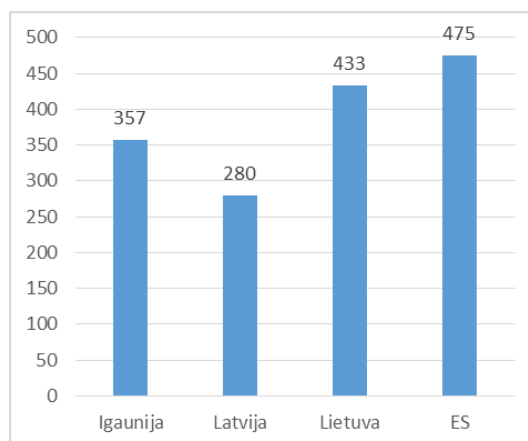
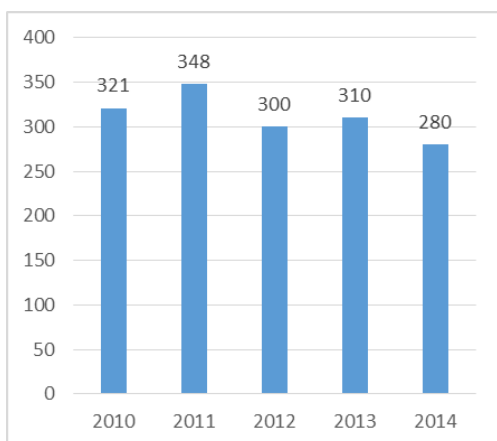
²⁵ Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs “Valsts statistiskā pārskata “Nr. 3 – Atkritumi. Pārskats par atkritumiem” pa gadiem ietvertā formula faktiskā radīto sadzīves atkritumu daudzuma aprēķināšanai.

²⁶ Atkritumu klasifikatora klase 020106 – Dzīvnieku izkārnījumi, urīns un kūtsmēsli (arī ar salmiem), kā arī notekūdeņi, kuri tiek savākti un apstrādāti citur.

- 121 Analizētajā laika periodā savāktais sadzīves atkritumu daudzums pārsniedz valstī radīto sadzīves atkritumu daudzumu (5. attēls). Tas daļēji varētu būt skaidrojams ar minēto pienākumu atskaitīties par radīto sadzīves atkritumu daudzumu tikai daļai no valstī esošiem uzņēmumiem. Tomēr jāņem vērā, ka aprēķinus par valstī radīto atkritumu daudzumu veic pēc formulas, bet arī tas nav novērsis neatbilstību šajos rādītājos atsevišķos gados. VARAM ir informēts par šo datu neprecizitāti, kas rada grūtības izsekot atkritumu apjoma plūsmai no radīšanas līdz to apglabāšanai. VARAM informēja, ka šī jautājuma risināšanā plānots veikt uzlabojumus, tajā pašā laikā norādot, ka Latvijā, salīdzinot ar citām ES dalībvalstīm, pastāv salīdzinoši detalizēta datu uzskaites sistēma par atkritumu savākšanu un citiem rādītājiem. Arī Ziemeļvalstu konkurences iestādes savā atkritumu apsaimniekošanas publikācijā²⁷ ir atzinušas, ka dati atkritumu apsaimniekošanas tirgus izvērtējumā var būt maldinoši, ņemot vērā starp valstīm atšķirīgos datu apkopošanas standartus.
- 122 No 5. attēla konstatējams, ka valstī radīto sadzīves atkritumu daudzums ir pieaudzis gadu no gada. Lielākais pieaugums vērojams 2012. gadā, kad, salīdzinot ar 2011. gadu, pieaugums bija 51 % apmērā. Savukārt savāktais sadzīves atkritumu daudzums pieaug laika periodā no 2010. gada līdz 2013. gadam, taču 2014. un 2015. gadā vērojams tā apjoma samazinājums, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, proti, 2014. gadā par 7 % un 2015. gadā par 1 %.
- 123 Tirgus uzraudzības gaitā KP ir vērtējusi ne tikai kopējās atkritumu apsaimniekošanas tendences apsekotajā laika periodā, bet iespēju robežās arī analizējusi Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2013. – 2020. gadam vairāku izvirzīto mērķu izpildes virzību pirmajos gados (2013. – 2015. gads).
- 124 Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020. gadam noteikto mērķu izpildes vērtējumā VARAM ievēro EK direktīvu metodiku, kā arī Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020. gadam iekļautajā atkritumu novēršanas valsts programmā noteikto.
- 125 Vērtējot 5. attēlu, konstatējams, ka, salīdzinot 2014. gadu ar 2013. gadu, valstī radītais sadzīves atkritumu daudzums ir palielinājies par 5 %. Tāpat arī 2015. gadā valstī radītais sadzīves atkritumu daudzums palielinājies par 5 %, salīdzinot ar 2014. gadu. Tādējādi pagaidām netiek novērota augstākminētā valsts plānā noteiktā mērķa – novērst atkritumu rašanos un nodrošināt kopējā radīto atkritumu daudzuma ievērojamu samazināšanu – izpilde attiecībā uz sadzīves atkritumiem. Arī vērtējot kopējo valstī radīto sadzīves atkritumu apjoma dinamiku visā uzraudzības periodā, konstatējams tā vidējais pieaugums gadu no gada, ko apliecina 5. attēlā atspoguļotā tendences līkne.
- 126 Vērtējot valstī radīto sadzīves atkritumu daudzuma izmaiņas uz vienu Latvijas iedzīvotāju (6. attēls), konstatējams, ka laika posmā no 2010. līdz 2014. gadam šis rādītājs ir samazinājies no 321 kg uz vienu iedzīvotāju 2010. gadā līdz 280 kg uz vienu iedzīvotāju 2014. gadā, kas ir kritums par 13 % četru gadu laikā. Salīdzinot Latvijas un Baltijas valstu situāciju ES valstu vidū (7. attēls), konstatējams, ka vidējais radīto atkritumu daudzums ES valstīs 2014. gadā bija 475 kg uz vienu iedzīvotāju. 2014. gadā Latvijā katrs iedzīvotājs radīja mazāku sadzīves atkritumu daudzumu nekā pārējās divās kaimiņvalstīs.

²⁷ Ziemeļvalstu konkurences iestāžu publikācija "Konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū". (2016). Pieejams: http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/nordiska/nordic-report-2016_waste-management-sector.pdf

127 6. un 7. attēlā atspoguļotai informācijai izmantoti EUROSTAT dati, kas uzraudzības veikšanas ietvaros uzskatīts par piemērotāko datu avotu starpvalstu rādītāju salīdzinājumam. Tomēr, kā tika norādīts iepriekš (skat. 109. rindkopu), pastāv atšķirības datu uzskaitē un apkopošanā, tādēļ šie rādītāji nav savstarpēji salīdzināmi un analizējami kontekstā ar, piemēram, 5. attēlā atspoguļoto kopējo valstī radīto atkritumu apjomu.

6. attēls. Valstī radīto sadzīves atkritumu daudzums (kg) uz vienu iedzīvotāju Latvijā laika posmā no 2010. – 2014. gadam

7. attēls. Radīto sadzīves atkritumu daudzums uz vienu iedzīvotāju (kg) Baltijas valstīs un ES 2014. gadā

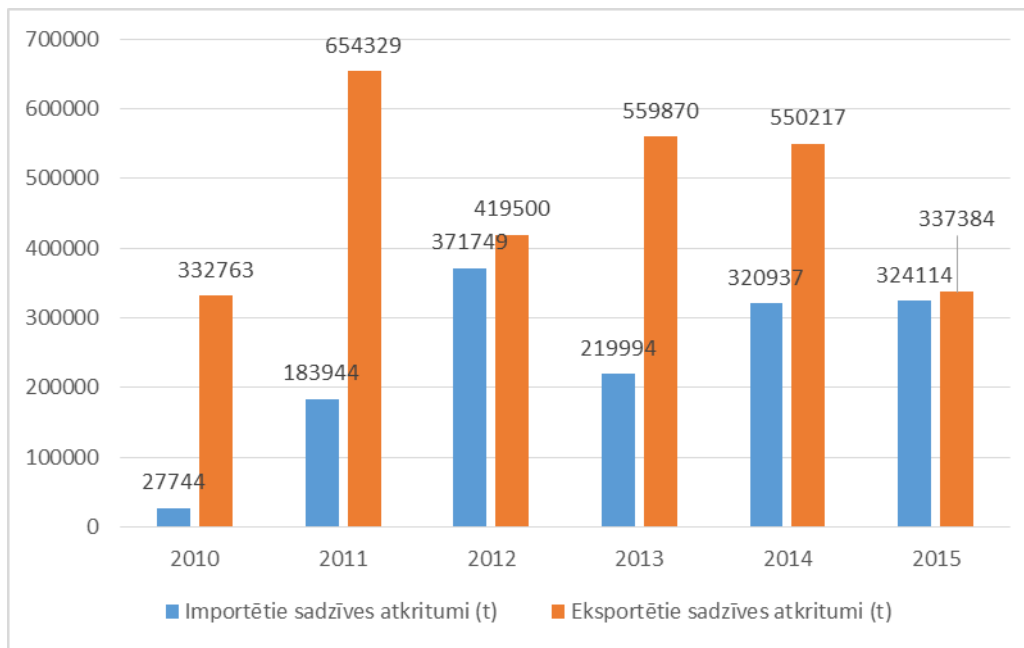
Avots: KP aprēķins, ņemot vērā EUROSTAT un CSP datus

Avots: EUROSTAT

4.2. Importētie un eksportētie sadzīves atkritumi

128 Salīdzinot importēto sadzīves atkritumu daudzumu ar eksportēto sadzīves atkritumu daudzumu (8. attēls), konstatējams, ka eksportēto sadzīves atkritumu daudzums ievērojami pārsniedz importēto sadzīves atkritumu daudzumu. Apsekotajā periodā līdzvērtīgākā situācija starp importēto un eksportēto sadzīves atkritumu daudzumu bija 2012. gadā. Straujākais pieaugums eksportēto sadzīves atkritumu apjomā konstatējams 2011. gadā, kad, salīdzinot ar 2010. gadu, tas pieauga divas reizes. Daļēji pieaugums var tikt skaidrots ar metāllūžņu (200140 klase – Metāli) eksporta pieaugumu, kad 2011. gadā tas dubultojies (2010. gadā – 229 777 tonnas, 2011. gadā – 547 647 tonnas).

129 Savukārt importēto sadzīves atkritumu daudzuma pieaugumu 2012. gadā visvairāk ietekmēja asfalta saturošu maisījumu sadzīves atkritumi, kuri 2012. gadā pieauga līdz 85187 tonnām, salīdzinot ar 2011. gadu (3814 tonnas). Tāpat pieaudzis čuguna un tērauda atkritumu imports, kas 2012. gadā palielinājās par 100 %, salīdzinot ar 2011. gadu, 2012. gadā sasniedzot 15689 tonnas. Līdz ar to importēto sadzīves atkritumu apjoms 2012. gadā pieauga par 102%, salīdzinot ar 2011. gadu.

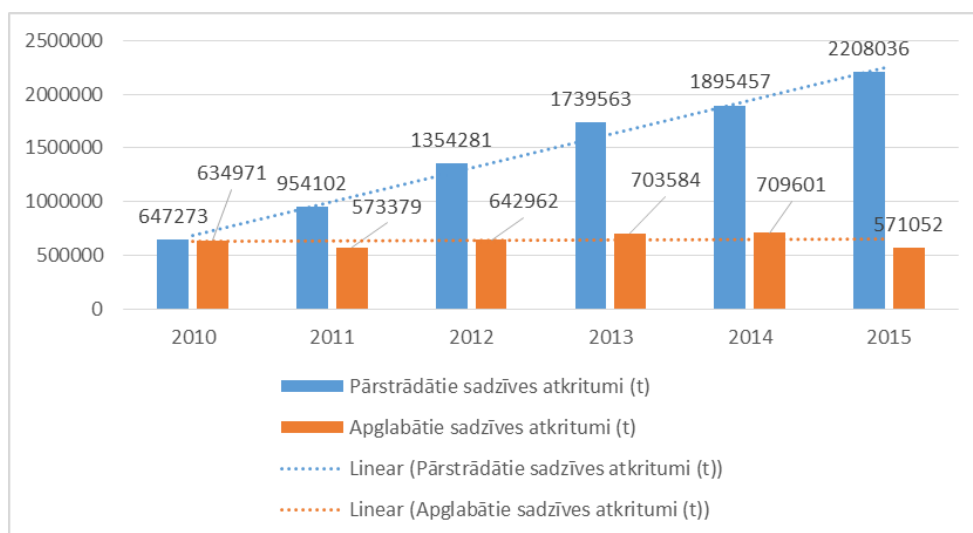

8. attēls. Importēto un eksportēto sadzīves atkritumu apjoms (t) laika posmā no 2010. gada līdz 2015. gadam

Avots: LVĢMC

4.3. Pārstrādātie un apglabātie sadzīves atkritumi

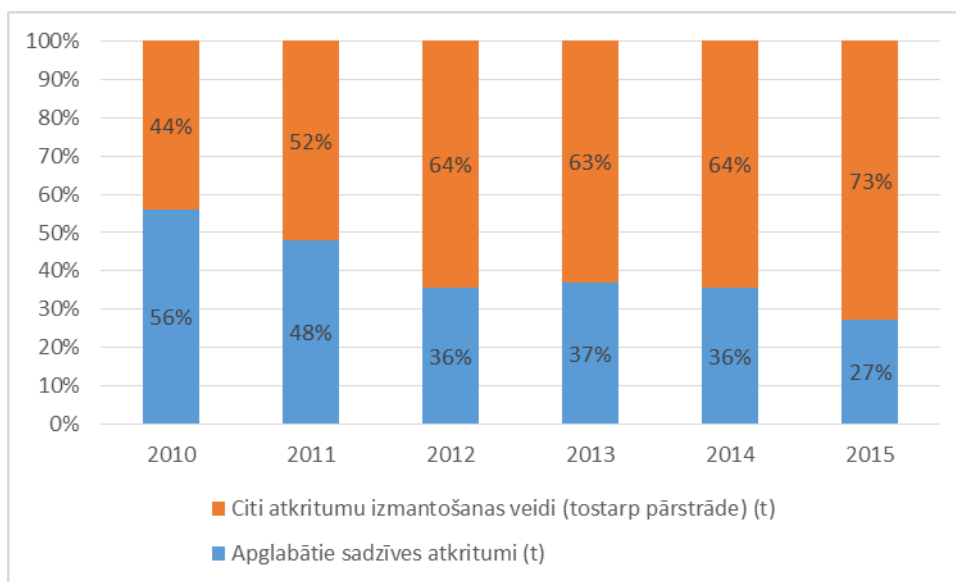
- 130 Kā norādīts iepriekš, radītos atkritumus iespējams arī pārstrādāt vai apglabāt. Izvērtējot pieejamo statistiku (skat. 9. attēlu), konstatējams, ka pārstrādāto sadzīves atkritumu apjoms apsekotajā laika periodā ir bijis ar pieaugošu tendenci. Tajā pašā laikā apglabāto sadzīves atkritumu daudzums ik gadu nedaudz svārstījies, saglabājot salīdzinoši nemainīgu apjomu.

9. attēls. Pārstrādāto un apglabāto sadzīves atkritumu apjoms (t) laika posmā no 2010. gada līdz 2015. gadam

Avots: LVĢMC dati

- 131 Pārstrāde tiek dalīta detalizētāk pēc atkritumu pārstrādes veida²⁸, proti, kopā valstī tiek izdalīti divdesmit dažādi sadzīves atkritumu pārstrādes veidi.
- 132 Līdzīgi kā atkritumus var pārstrādāt dažādos veidos, tos var arī apglabāt dažādos veidos. Kopumā atkritumu klasifikatorā noteikti 15 dažādi apglabāšanas veidi²⁹.
- 133 Vērtējot Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020.gadam ietvertu mērķi – nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu –, no 9. attēla konstatējams, ka pārstrādāto sadzīves atkritumu daudzums apsekotajā laika periodā ir pieaudzis, taču apglabāto sadzīves atkritumu daudzums ir bijis aptuveni līdzīgs katru gadu.
- 134 KP rīcībā nav informācijas par pārstrādāto atkritumu tālāku izmantošanu, tomēr atkritumu racionāla izmantošana iespējama galvenokārt pēc to pārstrādes, tādēļ secināms, ka valsts īsteno šī mērķa izpildi.
- 135 Tajā pašā laikā, vērtējot pārstrādāto sadzīves atkritumu apjoma proporciju pret valstī radītiem sadzīves atkritumiem, konstatējams, ka tā laika periodā no 2010. līdz 2015. gadam ir pieaugusi ar vidējo tempu 10 % gadā. Tā kā pārstrādāto atkritumu apjomam ir tendence pieaugt, apglabāto sadzīves atkritumu proporcija arvien samazinās (skat.10. attēlu).

10. attēls. Pārstrādāto sadzīves atkritumu proporcija no valstī radīto sadzīves atkritumu daudzumu laika periodā 2010. - 2015. gads (%)

Avots: LVGMC dati

- 136 Kā tika minēts 116. rindkopā, vairāku gadu periodā ienākošai (radītie atkritumi un importētie atkritumi) atkritumu plūsmai būtu pietiekami tuvu jāsakrīt ar izejošo atkritumu plūsmu (eksportētie atkritumi, apglabātie atkritumi un reģenerētie atkritumi). Tomēr, analizētajā periodā saskaitot kopā pa gadiem apglabāto,

²⁸ Sīkāk par visiem sadzīves atkritumu pārstrādes veidiem pieejams: http://www.lvgmc.lv/fs/CKFinderJava/userfiles/files/Vide/Atkritumi/statistika/3-A%20parskats_2013_12_07_2014.pdf

²⁹ Sīkāk ar visiem sadzīves atkritumu apglabāšanas veidiem pieejams: http://www.lvgmc.lv/fs/CKFinderJava/userfiles/files/Vide/Atkritumi/statistika/3-A%20parskats_2013_12_07_2014.pdf

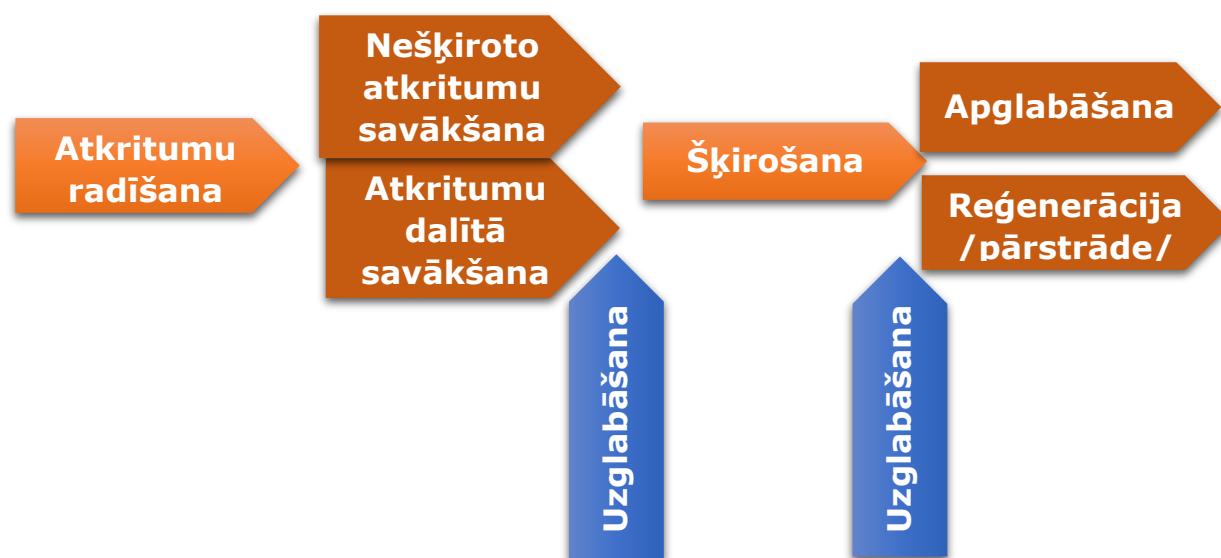
pārstrādāto un eksportēto sadzīves atkritumu daudzumu, iegūstam lielāku kopējo apjomu nekā saskaitot kopā valstī radīto sadzīves atkritumu daudzumu un importēto sadzīves atkritumu daudzumu katru gadu. Līdz ar to uzraudzības ietvaros tiek atkārtoti konstatēts, ka pastāv neatbilstība datos, vērtējot atkritumu apjoma plūsmas rādītājus visa apsaimniekošanas cikla ietvaros.

- 137 Ievērojot augstāk minēto, konkrētajā tirgus uzraudzībā nav padziļināti analizēta sadzīves atkritumu daudzumu plūsma pa atkritumu klasifikatora nodaļām un grupām.

5. ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS SISTĒMAS ORGANIZĀCIJA LATVIJĀ

5.1. Atkritumu apsaimniekošanas posmi

- 138 Saskaņā ar AAL noteikto atkritumu apsaimniekošana³⁰ ir atkritumu savākšana, uzglabāšana, pārvadāšana, reģenerācija un apglabāšana (tai skaitā sadedzināšana sadzīves atkritumu sadedzināšanas iekārtās), šo darbību pārraudzība, atkritumu apglabāšanas vietu aprūpe pēc to slēgšanas, kā arī tirdzniecība ar atkritumiem un starpniecība atkritumu apsaimniekošanā.
- 139 Ņemot vērā atkritumu apsaimniekošanas procesa secību, to var iedalīt šādos posmos (skat. 11. attēlu):

			
Atkritumu radītāji: iedzīvotāji, uzņēmumi.	Nešķirotu atkritumu savākšanu, kā arī dalīto atkritumu savākšanu Latvijā veic atkritumu savākšanas uzņēmumi.	Atkritumu reģenerācijai izmantojamo materiālu nodalīšana. Lielākoties to veic šķirošanas stacijas, kas var atrasties gan poligonu teritorijās, gan ārpus tām.	Atkritumu apglabāšana notiek poligonos. Atkritumu reģenerāciju (pārstrādi) veic īpašās iekārtās šādai darbībai specializēti uzņēmumi.

11. attēls. Atkritumu apsaimniekošanas posmi

³⁰ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 1. panta 7. punkts.

- 140 Saskaņā ar AAL noteikto atkritumu **savākšana** ir atkritumu vākšana, arī atkritumu iepriekšēja šķirošana un glabāšana, lai tos nogādātu uz atkritumu reģenerācijas vai apglabāšanas iekārtām vai tādām iekārtām, kurās tiek veikta atkritumu sagatavošana reģenerācijai vai apglabāšanai. Atkritumu savākšanu iedala nešķirotu atkritumu savākšanā un šķirotu atkritumu savākšanā jeb atkritumu dalītā savākšanā. Nešķirotā veidā galvenokārt tiek savākti sadzīves atkritumi no mājsaimniecībām. Dalīti atkritumi tiek savākti gan no mājsaimniecībām, gan no komersantiem.
- 141 Atkritumu dalītā vākšana ir atkritumu savākšana, atsevišķi nodalot atkritumus pēc to veida un īpašībām, lai nodrošinātu to reģenerāciju vai apglabāšanu³¹.
- 142 Atkritumus pēc savākšanas var nogādāt atkritumu uzglabāšanas vietās. Saskaņā ar normatīvajā regulējumā noteikto atkritumu **uzglabāšana**³² ir atkritumu glabāšana tam speciāli piemērotās un aprīkotās vietās to turpmākai reģenerācijai vai apglabāšanai, izņemot īslaicīgu uzglabāšanu (mazāk par trim mēnešiem) to rašanās, šķirošanas un savākšanas vietās daudzumos, kas nerada kaitējumu videi vai draudus cilvēku veselībai. Dalīti vāktos atkritumus uzglabā gan pirms šķirošanas, gan pēc to sašķirošanas pa veidiem. Nešķirotos sadzīves atkritumus pēc savākšanas parasti neuzglabā, bet nogādā poligonā.
- 143 Atkritumu **šķirošana**³³ ir atsevišķu atkritumu veidu manuāla atdalīšana no kopējās atkritumu plūsmas atkritumu rašanās vietā, manuāla vai automatizēta atdalīšana no kopējās atkritumu plūsmas atkritumu savākšanas un šķirošanas vietās, kā arī atkritumu reģenerācijas un atkritumu apglabāšanas iekārtās. Savāktie pārstrādei derīgie materiāli pirms nodošanas pārstrādei/reģenerācijai tiek apstrādāti šķirošanas līnijā, kur tiek veikta:
- sadzīves atkritumu piemaisījumu atdalīšana,
 - pārstrādei derīgo materiālu sašķirošana pa materiālu veidiem,
 - vieglās frakcijas sapsesēšana ķīpās.
- 144 Atkritumu **reģenerācija**³⁴ ir jebkura darbība, kuras galvenais rezultāts ir atkritumu lietderīga izmantošana ražošanas procesos vai tautsaimniecībā, aizstājot ar tiem citus materiālus, kuri būtu izmantoti attiecīgajai darbībai, vai atkritumu sagatavošana šādai izmantošanai. Atkritumi var tikt reģenerēti vairākos veidos, un katra no reģenerācijas darbībām atkritumu apsaimniekošanas normatīvajā regulējumā tiek identificēta, piešķirot tai noteiktu kodu.
- 145 Saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020.gadam norādīto 2010.gadā Latvijā tika pārstrādāti 47 % no savāktajiem sadzīves atkritumiem, un ievērojama daļa sadzīves atkritumu tiek pārstrādāta, piemērojot ar kodu R12 apzīmēto atkritumu pārstrādes metodi „Atkritumu īpašību mainīšana, lai ar tiem veiktu jebkuras darbības, kas apzīmētas ar kodu R1 - R11”. Atbilstoši atkritumu apsaimniekošanas normatīvajā regulējumā noteiktajam ar šo kodu apzīmē arī darbības, ko veic pirms atkritumu reģenerācijas kādā no noteiktajiem veidiem³⁵, tajā skaitā atkritumu pirmapstrādes darbības (demontāžu, šķirošanu, saspiešanu, presēšanu, granulēšanu, žāvēšanu, smalcināšanu, kondicionēšanu,

³¹ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 1. panta 9. punkts.

³² Atkritumu apsaimniekošanas likuma 1. panta 12. punkts.

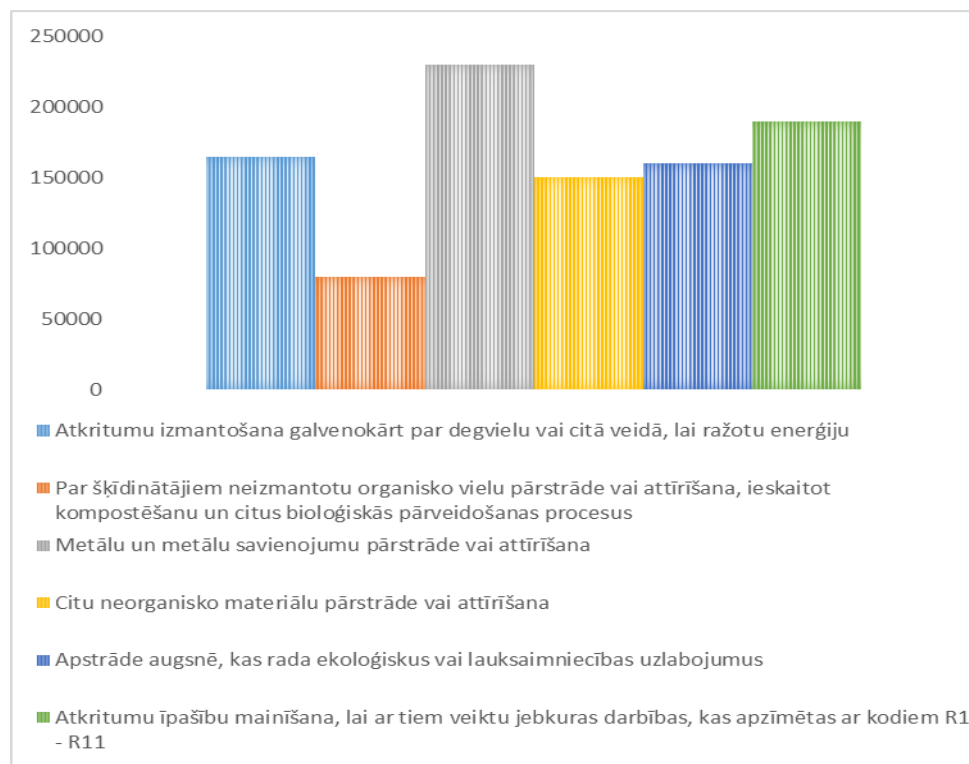
³³ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 1. panta 12.¹ punkts.

³⁴ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 1. panta 13. punkts.

³⁵ Ministru kabineta 26.04.2011. noteikumi Nr. 319 "Noteikumi par atkritumu reģenerācijas un apglabāšanas veidiem".

atkārtotu iesaiņošanu, atdalīšanu vai sajaukšanu). Pārstrādāto sadzīves atkritumu daudzums atbilstoši izmantotajiem atkritumu reģenerācijas veidiem norādīts 12.attēlā.

- 146 Atkritumu **pārstrāde**³⁶ ir viena no atkritumu reģenerācijas darbībām, kurā atkritumu materiālus pārstrādā produktos, materiālos vai vielās atbilstoši to sākotnējam vai citam izmantošanas veidam, ietverot organisko materiālu pārstrādi un izņemot atkritumos esošās enerģijas reģenerāciju un tādu materiālu izgatavošanu, kuri tiks izmantoti par kurināmo vai izrakto tilpju aizbēršanai.

12. attēls. Pārstrādāto sadzīves atkritumu daudzums atbilstoši izmantotajiem atkritumu reģenerācijas veidiem 2010. gadā (tonnas)³⁷

Avots: Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. – 2020.gadam

- 147 Sadzīves atkritumi tiek/var tikt sagatavoti turpmākajai pārstrādei vai nu Latvijā, vai arī citās valstīs. Pastāv liela iespējamība, ka Latvijā radītais daudzums ir nepietiekams, lai būtu ekonomiski pamatoti Latvijā nodrošināt iekārtas visu veidu atkritumu pārstrādei.
- 148 Atkritumu lietderīgā izmantošana ražošanas procesos un tautsaimniecībā norāda uz atkritumu spēju pēc noteikta veida apsaimniekošanas posmu realizēšanas iegūt citu statusu, proti, atkritumiem kļūstot par izejvielu (vai preci/resursu)³⁸, kas

³⁶ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 1. panta 14. punkts.

³⁷ Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. – 2020. gadam.

³⁸ Daži konkrēti atkritumi vairs nav atkritumi Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2008/98/EK par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu (turpmāk – Direktīva 2008/98/EK) 3. panta 1. punkta nozīmē, tiklīdz tos reģenerē, tostarp pārstrādā, tiem piemēro kādu darbību un tie atbilst konkrētiem kritērijiem, kas jāizstrādā saskaņā ar šādiem nosacījumiem:

- vielu vai priekšmetu parasti lieto konkrētiem nolūkiem;
- pastāv tirgus vai pieprasījums pēc šādas vielas vai priekšmeta;
- viela vai priekšmets atbilst konkrētajos nolūkos noteiktajām tehniskajām prasībām, kā arī pastāvošajiem tiesību aktiem un produktiem piemērojamiem standartiem;

tālākajā apsaimniekošanas procesā var tikt izmantota vairākos atšķirīgos veidos. Tādējādi katrs no atkritumu apsaimniekošanas posmiem no savākšanas līdz reģenerācijai uzskatāms par vienota apļveida apsaimniekošanas cikla sastāvdaļu, kas shematiski iekļauta 13.attēlā.

13. attēls. Atkritumu apsaimniekošanas cikls

- 149 Saskaņā ar Ziemeļvalstu pētījumā norādīto konkurenci par atkritumu resursiem, attīstoties dažādām inovatīvām tehnoloģijām, varētu veicināt pieejamību jauniem izmantošanas veidiem, taču parasti jāseko, kā tie pielāgoti kopējai apsaimniekošanas sistēmai. Labi funkcionējoši tirgi un konkurence ir būtiski atkritumu apsaimniekošanai apļveida ekonomikas ietvaros³⁹.
- 150 Sadzīves atkritumi, kas nav izmantojami pārstrādei vai kādā citā no reģenerācijas procesiem, pēc sagatavošanas apglabāšanai tiek apglabāti kādā no Latvijas teritorijā esošajiem atkritumu poligoniem.
- 151 Atkritumu **apglabāšana**⁴⁰ ir jebkura cita ar atkritumiem veikta darbība, kas nav uzskatāma par atkritumu reģenerāciju, arī tad, ja šīs darbības sekundārais rezultāts ir vielu vai enerģijas iegūšana.
- 152 Atkritumu apsaimniekotāji, kas savāc nešķirotos sadzīves atkritumus galvenokārt tieši no pašvaldības teritorijā esošajām savākšanas vietām (konteineriem

d) vielas vai priekšmeta lietošanai nebūs nelabvēlīgas ietekmes uz vidi un cilvēku veselību (Direktīvas 2008/98/EK 6.panta 1.punkts).

³⁹ Ziemeļvalstu konkurences iestāžu publikācija "Konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū". (2016). 161. – 162. lpp. Pieejams: http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/nordiska/nordic-report-2016_waste-management-sector.pdf

⁴⁰ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 1. panta 17. punkts.

nešķirotu sadzīves atkritumu savākšanai), nogādā tos sadzīves atkritumu poligonā. Katras pašvaldības teritorijā savāktie nešķirotie sadzīves atkritumi ir jānogādā tā apsaimniekošanas reģiona poligonā, kura teritorijā attiecīgā pašvaldība atrodas.

- 153 Ir aizliegts apglabāt atkritumus, kas nav sagatavoti apglabāšanai, tādēļ sākotnēji jāveic to sagatavošana apglabāšanai un pēc tam apglabāšana poligonos. Atkritumu sagatavošana **apglabāšanai**⁴¹ ir reģenerējamu vai kompostējamu atkritumu, kā arī sadzīvē radušos bīstamo atkritumu atdalīšana pirms to apglabāšanas atkritumu poligonā. Atkritumu sagatavošanas apglabāšanai procesā no nešķirotu sadzīves atkritumu masas tiek atdalīta tā atkritumu daļa, ko iespējams pārstrādāt vai reģenerēt kādā citā veidā. Sadzīves atkritumu apglabāšana tiek veikta visos 11 Latvijas teritorijā esošajos sadzīves atkritumu poligonos.
- 154 Katrā atkritumu apsaimniekošanas posmā atkritumu apsaimniekotājs ar atkritumiem veic atšķirīgas darbības, kas definētas atkritumu apsaimniekošanas normatīvajā regulējumā. Pirms katras apsaimniekošanas darbības veikšanas tās izpildītājs saņem VVD atļauju veikt attiecīgo darbību, t.i., atļauju atkritumu savākšanai, pārvadāšanai, pārkraušanai, šķirošanai vai uzglabāšanai, slēgtas vai rekultivētas atkritumu izgāztuves atrakšanai un atkritumu pāršķirošanai⁴². Katrā atļaujā arī norādīts, kāda veida darbības ar atkritumiem apsaimniekotājs var veikt (piemēram, ja atkritumu apsaimniekotājam ir atļauja sadzīves atkritumu savākšanai, tas var veikt tikai šo darbību, nevis kādu citu atkritumu apsaimniekošanas darbību). Lai veiktu iepriekš minētās darbības ar atkritumiem, apsaimniekotājs var saņemt arī piesārņojošās darbības atļauju (skat. ziņojuma 5.2. nodaļu).

5.2. Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas tirgus dalībnieki

- 155 Kā norādīts iepriekšējā nodaļā, atkritumu apsaimniekošanas process ir komplicēts un veidojas no vairākiem posmiem. To izpildē ir iesaistīti kā tirgus dalībnieki, tā arī valsts un pašvaldību iestādes, kuru atbildība un kompetences atkritumu apsaimniekošanā ir:
- (1) *VARAM* izstrādā valsts apsaimniekošanas plānu un koordinē tā īstenošanu. *VARAM* arī izstrādā normatīvo aktu projektus un politikas plānošanas dokumentus atkritumu apsaimniekošanas jomā, kā arī koordinē bīstamo atkritumu apsaimniekošanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām.
 - (2) *VVD un tā reģionālās vides pārvaldes* (Rēzeknes, Jelgavas, Daugavpils, Ventspils, Valmieras, Liepājas, Madonas, Lielrīgas) kontrolē atkritumu apsaimniekošanas normatīvo prasību ievērošanu un izdod atļaujas darbību veikšanai šajā jomā.
 - (3) *LVAF* – veic DRN administrēšanu par videi kaitīgām precēm, iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, kā arī transportlīdzekļiem, tai skaitā apkopo atskaites par videi kaitīgu preču atkritumu, kā arī izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanu.

⁴¹ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 1. panta 18. punkts.

⁴² Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12. panta pirmā daļa.

- (4) *LVGMC* organizē un koordinē bīstamo atkritumu apsaimniekošanu, apkopo datus par radīto, savākto, importēto, eksportēto, pārstrādāto un apglabāto atkritumu daudzumu Latvijas teritorijā.
- (5) *SPRK* apstiprina tarifus sadzīves atkritumu apglabāšanai atkritumu poligonos.
- (6) *Pašvaldības* ir atbildīgas par atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu tās teritorijā, tai skaitā nodrošinot arī sadzīves atkritumu dalīto vākšanu. Tās slēdz līgumus ar atkritumu apsaimniekotājiem un veic atkritumu savākšanas un izvešanas uzraudzību, nosaka atkritumu apsaimniekošanas tarifu.
- (7) *Sadzīves atkritumu radītāji* – noslēdz līgumu ar atkritumu apsaimniekotāju un sedz atbilstoši līgumos noteiktās izmaksas, kas saistītas ar radīto sadzīves atkritumu, tai skaitā sadzīvē radušos bīstamo atkritumu, apsaimniekošanu.
- (8) *RASO* organizē un koordinē iepakojuma, videi kaitīgu preču atkritumu un nolietotu transportlīdzekļu savākšanu un pārstrādi vai reģenerāciju vai arī izvešanu pārstrādei vai reģenerācijai uz citām valstīm, ievērojot noteiktos pārstrādes vai reģenerācijas apjomus un slēdzot līgumus ar DRN maksātājiem, t.i., atkritumu radītājiem, otrreizējo izejvielu savācējiem un otrreizējo izejvielu pārstrādātājiem.
- (9) *Atkritumu apsaimniekotāji* – komersanti, kas veic atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, atkritumu sagatavošanu reģenerācijai vai apglabāšanai, atkritumu reģenerāciju vai apglabāšanu, kā arī atkritumu poligonu slēgšanu.

156 Katrā no atkritumu apsaimniekošanas posmiem darbojas atšķirīgs apsaimniekotāju skaits. To, kurā no posmiem atkritumu apsaimniekotājs darbojas, nosaka tam izsniegtajā atļaujā norādītais. Atkritumu apsaimniekošanas atļauju izsniegšanas un anulēšanas kārtība noteikta MK 13.09.2011. noteikumos Nr. 703 „Noteikumi par kārtību, kādā izsniedz un anulē atļauju atkritumu savākšanai, pārvadāšanai, pārkraušanai, šķirošanai vai uzglabāšanai, kā arī par valsts nodevu un tās maksāšanas kārtību”. Šie noteikumi paredz, ka atsevišķa atļauja atkritumu savākšanai, pārkraušanai, šķirošanai vai uzglabāšanai nav nepieciešama, ja atkritumu apsaimniekotājs ir saņēmis atļauju A vai B kategorijas piesārņojošu darbību veikšanai un šajā atļaujā ir iekļauti nosacījumi atkritumu savākšanai, pārkraušanai, šķirošanai vai uzglabāšanai.

157 Likums „Par piesārņojumu” nosaka trīs kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai – A, B un C. Uz atkritumu apsaimniekošanu attiecas A un B kategorijas atļaujas. Tas, kura no kategorijām nepieciešama, ir noteikts, ņemot vērā plānotās darbības, izmantojamās iekārtas un to radīto piesārņojuma daudzumu, iedarbību vai risku, ko tas rada cilvēku veselībai vai videi. Darbības (iekārtas), kuras atbilst A kategorijai, ir uzskaitītas likuma „Par piesārņojumu” 1. pielikumā „Piesārņojošās darbības (iekārtas), kurām nepieciešama A kategorijas atļauja”. Savukārt darbības, kas atbilst B kategorijai, ir uzskaitītas Ministra kabineta 30.11.2010. noteikumu Nr. 1082 „Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošās darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai” 1. pielikumā.

158 Pirms MK 13.09.2011. noteikumu Nr. 703 „Noteikumi par kārtību, kādā izsniedz un anulē atļauju atkritumu savākšanai, pārvadāšanai, pārkraušanai, šķirošanai vai uzglabāšanai, kā arī par valsts nodevu un tās maksāšanas kārtību” spēkā stāšanās 16.09.2011. katram atkritumu apsaimniekotājam bija nepieciešams saņemt atsevišķu atļauju konkrētai darbībai, ko tas paredzējis veikt attiecībā uz atkritumiem. VVD datu bāze, kas uzskaita komersantus, kas nodarbojas ar

atkritumu apsaimniekošanu, pēdējo reizi tika atjaunota 22.07.2014., un tajā izdalītas atkritumu apsaimniekošanas darbības, kādas ir tiesīgs veikt katrs norādītais komersants. Pēc VVD rīcībā esošiem datiem, kas atspoguļoti iepriekš minētajā uzskaites reģistrā, 2014. gadā 353 komersantiem bija aktīvas atkritumu apsaimniekošanas atļaujas, no kuriem 290 komersanti nodarbojās ar atkritumu pārvadāšanu, 133 komersanti ar atkritumu savākšanu, savukārt 194 komersantiem bija atļaujas uz atkritumu pārkraušanu, šķirošanu un uzglabāšanu.

[Salīdzinājumam: 2012. gada 1. septembrī komersantiem ir 1055 VVD izsniegtas, spēkā esošas atļaujas atkritumu apsaimniekošanai⁴³. Tas izskaidrojams ar to, ka iepriekšējos gados vairākkārt ir mainījusies atkritumu apsaimniekošanas atļauju, izņemot A un B kategorijas piesārņojošās darbības atļauju, izsniegšanas sistēma un to, ka operatori bieži ir katrai atsevišķai darbībai ar atkritumiem saņēmuši atkal jaunu atsevišķu atļauju, tajā skaitā pārvadāšanas atļauju katrā pašvaldībā, kur tiek veikta darbība. Latvijā 62 operatori⁴⁴, kuri ir saņēmuši attiecīgās atļaujas, ir pašvaldības vai pašvaldību uzņēmumi. Kā norādīts Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020.gadam, nākamajā plānošanas periodā ir jāsakārto jautājums par atļauju izsniegšanu atkritumu apsaimniekotājiem, lai Latvijā būtu pieejama pārredzama un skaidra informācija par operatoriem, kuri veic vai var veikt konkrētas darbības ar atkritumiem.]

- 159 Izsniegto atkritumu apsaimniekošanas atļauju skaits ir būtiski lielāks par komersantu skaitu, kas sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus. Saskaņā ar KP rīcībā esošo informāciju sadzīves atkritumu savākšanas posmā darbojas ~ 50 – 60 komercsabiedrību, kuru kapitāldaļu turētājas ir gan pašvaldības, gan privātie komersanti. Šīs komercsabiedrības pašvaldību teritorijās, ar kurām tās noslēgušas līgumus par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanu, veic nešķirotu un dalīti vākto sadzīves atkritumu savākšanu.
- 160 Atļaujas tiek izsniegtas gan sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem, gan arī tādiem komersantiem, kuru pamatdarbības veids nav sadzīves atkritumu apsaimniekošana, piemēram, AS"Ceļu pārvalde", SIA "Rīgas meži" u.c., kas veic darbības ar atkritumiem, sakopjot savā atbildībā esošo teritoriju, kurā savāktos atkritumus patstāvīgi, nepiesaistot atkritumu apsaimniekotāju pakalpojumu sniegšanai, nogādā, piemēram, atkritumu poligonā.
- 161 Visi sadzīves atkritumu poligoni apsaimniekotāji ir saņēmuši piesārņojošās darbības atļaujas, kurās norādītas konkrētas prasības, kas jāizpilda, apglabājot sadzīves atkritumus, kā arī poligona teritorijā veicot citas piesārņojošās darbības.
- 162 Izvērtējot tirgus uzraudzībā iegūto informāciju, konstatējams, ka atkritumu apsaimniekošanas komersanti vairumā gadījumu veic tikai nešķirotu un dalīti vākto sadzīves atkritumu savākšanu un pārvadāšanu. Daži atkritumu apsaimniekotāji veic vairākas atkritumu apsaimniekošanas procesā veicamās darbības no savākšanas līdz apglabāšanai. Tie ir gan pašvaldību veidotie sadzīves atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi (piemēram, SIA "ZAAO" u.c.), gan arī privātajiem komersantiem piederošie uzņēmumi (piemēram, SIA "Eco Baltia VIDE", kas ietilpst

⁴³ Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. – 2020. gadam.

⁴⁴ Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. – 2020. gadam.

“Eco Baltia grupā”). Vairāki privātajiem komersantiem piederošie uzņēmumi darbībai atsevišķos apsaimniekošanas posmos veido meitas uzņēmumus, kas nav novērots attiecībā uz pašvaldībām piederošajiem uzņēmumiem.

5.3. Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšana pašvaldību teritorijās

5.3.1. Normatīvā regulējuma ietvars pašvaldībām

- 163 Normatīvā regulējuma ietvars paredz pašvaldībai būtiskas iespējas ietekmēt konkurenci tirgū, pat izslēdzot konkurenci tirgū, lai arī tā iepriekš būtu pastāvējusi. Tas tiek interpretēts kā izrietošs no pašvaldības autonomās kompetences. Vienlaikus publiskai personai, kas rīkojas atbilstoši brīvas konkurences veicināšanas, tiesiskuma un konkurences neitralitātes principiem, nevar būt absolūta rīcības brīvība patvaļīgi izvēlēties to, kādā mērā konkurenci tirgū ierobežot.
- 164 Likumā “Par pašvaldībām” ir definētas pašvaldību autonomās funkcijas, un viena no tām ir organizēt sadzīves atkritumu apsaimniekošanu pašvaldības administratīvajā teritorijā. Lai īstenotu minēto funkciju, pašvaldības izvēlas atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzēju, kā arī nosaka maksu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu.
- 165 Maksa par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu (izņemot sadzīves atkritumu reģenerāciju) pašvaldības administratīvajā teritorijā tiek apstiprināta ar pašvaldības lēmumu.
- 166 Visiem sadzīves atkritumu radītājiem, tai skaitā mazumtirgotājiem un pakalpojumu sniedzējiem, ir jāslēdz līgums ar pašvaldības izvēlētu atkritumu apsaimniekotāju par atkritumu, kas īpašību ziņā pielīdzināmi māsaimniecības atkritumiem, apsaimniekošanu – savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu un uzglabāšanu (AAL 16. pants).
- 167 Saskaņā ar AAL 18. panta pirmajā daļā noteikto pašvaldībai atkritumu apsaimniekošanas komercsabiedrība, kas tās teritorijā apsaimniekos atkritumus, ir jāizvēlas **konkursa kārtībā**.
- 168 No AAL 18. panta sestās daļas izriet, ka pašvaldībai ir iespēja izvēlēties atkritumu apsaimniekotāju:
- (1) publiskā iepirkuma vai
 - (2) PPP ietvaros.
- 169 Līdzšinējie tirgus modeļi, kas darbojās Latvijā, bija atšķirīgi, ko ietekmēja gan normatīvā regulējuma izmaiņas, gan pašvaldību rīcība, interpretējot un piemērojot spēkā esošo regulējumu. Tas attīstīja dažādus konkurences modeļus tirgū, kā arī radīja monopolstāvokli atsevišķās pašvaldībās. Attiecīgi izdalāmi šādi tirgus modeļi:
- *konkurences tirgū* modelis. Piemēram, konkurences tirgū modelis pastāvēja attiecībā uz komersantu, kas atbrīvoti no DRN maksas, iespēju izvēlēties savu atkritumu apsaimniekotāju;
 - *konkurences par tirgu* modelis, kas tika īstenots caur iepirkuma procedūru, pašvaldībai izvēloties atkritumu apsaimniekotāju sadzīves atkritumu savākšanai no iedzīvotājiem, dodot iespējas uz samērīgu termiņu iegūt ekskluzīvas tiesības par konkurences cenu;

- *PPP modelis* – publiskā un privātā sektora sadarbība, apvienojot privātajam un publiskajam partnerim pieejamos resursus. PPP līguma termiņš atkritumu apsaimniekošanas jomā nedrīkst pārsniegt 20 gadus. Publiskais partneris privāto partneri izvēlas konkursa kārtībā;
- *monopolstāvoklis*, kur pašvaldība, izmantojot iepirkumu regulējumā pastāvošo izņēmumu, bez iepirkuma procedūras uz *in-house* principa pamata izvēlas savu atkritumu apsaimniekotāju.

Tādējādi ir lietderīgi izvērtēt gan dažādu tirgus modeļu darbību, gan arī konkurences neitralitātes principa ievērošanu publisko personu darbībā.

5.3.2. Konkurences neitralitāte

- 170 Kā norādīts OECD Apaļā galda diskusiju pārskatā par valsts uzņēmumiem un konkurences neitralitāti, konkurences neitralitāte ir princips, kas pieprasa, lai valsts un pašvaldības (publiskā persona), veicot komercdarbību, nebauda konkurences priekšrocības pār tās privātā sektora konkurentiem, tāpēc, ka tā pieder publiskai personai (sektoram).
- 171 **Konkurences neitralitāte šaurākā nozīmē** var tikt saprasta kā tiesiskā un regulējuma vide, kur visi uzņēmumi, publiskie un privātie, saskaras ar tiem pašiem noteikumiem, un kur piederība publiskai personai vai publiskas personas iesaiste nedod nepamatotas priekšrocības nevienam uzņēmumam.
- 172 Tāpat OECD Apaļā galda diskusiju pārskatā tika minēts, ka **konkurences neitralitāte plašākā nozīmē** var tikt skatīta kā tirgus struktūra, kad saistības neesamība ar publisku personu rada konkurences priekšrocības jebkuram tirgus dalībniekam. Piemēram, konkurences neitralitātes principam neatbilstu apjomradītas priekšrocības uzvarējušam pretendētājam, jo tas iepriekš ir slēdzis līgumu ar publisku personu, ko nevarēja panākt citi pretendenti vai kas rezultējās ar lielākām reputācijas priekšrocībām uzņēmumam. Tādēļ ir svarīgi atcerēties, ka konkurences neitralitātes pārkāpums var rasties jomās, kur publiska persona darbojas kā tirgus uzraugs un vienlaikus darbojas vai plāno darboties kā komersants.
- 173 Tieši šāda situācija ir vērojama atkritumu apsaimniekošanas nozarē Latvijā, kad pašvaldībai pilnībā vai daļēji piederošs uzņēmums sniedz atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus iedzīvotājiem, tirgus dalībniekiem un citām personām pašvaldībā. Papildus tam pašvaldība darbojas kā nozares regulators (uzraugs), izdodot saistošos noteikumus un apstiprinot atkritumu apsaimniekošanas tarifu pašvaldībā.
- 174 Kā norādīts OECD Rekomendācijās, vadlīniju un labākās prakses apkopojumā, kā arī Ziemeļvalstu pētījumā⁴⁵, konkurences neitralitātes princips ir cieši saistīts ar astoņām prioritārajām sfērām (jomām):
- (1) valdības (publisko personu) biznesa komercdarbības forma (*operational form of government business*);
 - (2) izmaksu identifikācija (*cost identification*);
 - (3) prasības (kapitāla) atdeves likmei (*rate of return requirements*);
 - (4) sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistības (*public service obligations*);

⁴⁵ Ziemeļvalstu konkurences iestāžu publikācija "Konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū". (2016). 105. lpp. Pieejams: http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/nordiska/nordic-report-2016_waste-management-sector.pdf

- (5) nodokļu neitralitāte (*tax neutrality*);
- (6) parādu neitralitāte (*debt neutrality*);
- (7) regulējuma neitralitāte (*regulatory neutrality*);
- (8) publiskā iepirkuma prakse (*public procurement practices*).⁴⁶

175 Ar publiskajiem iepirkumiem ir saistīti arī izņēmumi no publiskās iepirkuma procedūras piemērošana. Minēto iemeslu dēļ *in-house* principa (kā izņēmuma no publiskā iepirkuma procedūras) piemērošana atkritumu apsaimniekošanas nozarē var tikt uzskatīta arī par vienu no problēmām konkurences neitralitātei.⁴⁷

AAL 18(10) izslēgšana

176 Vienlaikus līdz ar 2015. gada 30. aprīlī pieņemto likumu „Grozījumi Atkritumu apsaimniekošanas likumā” tika izslēgta AAL 18. panta desmitā daļa, kas noteica, ka „*sadzīves atkritumu radītājam, kurš ir atbrīvots no dabas resursu nodokļa samaksas un kurš atbilst MK noteiktajiem kritērijiem, ir tiesības slēgt līgumu ar komersantu, kuru tas ir izvēlējis un kurš saņēmis atbilstošu atļauju, par savā komercdarbības veikšanas vietā radīto atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu un uzglabāšanu. Šajā gadījumā sadzīves atkritumu radītājs informē vietējo pašvaldību par atkritumu apsaimniekotāju, ar kuru tas noslēdzis līgumu, un par šā līguma darbības termiņu*”.

177 Tātad šis nosacījums deva iespēju sadzīves (arī tirdzniecības un pakalpojumu, ja tie īpašību ziņā pielīdzināmi mājsaimniecībā radītiem atkritumiem) atkritumu radītājiem, kas ieguvuši atbrīvojumu no DRN, noslēgt līgumu par komercdarbības veikšanas vietā radīto atkritumu apsaimniekošanu ar komersantu pēc savas izvēles. Līdz šo grozījumu veikšanai atkritumu apsaimniekošana atkritumu radītājiem, kuri ir atbrīvoti no DRN samaksas, bija atvērta konkurencei. Līdz ar grozījumu spēkā stāšanos minētajiem atkritumu radītājiem vairs nav iespējas izvēlēties alternatīvu atkritumu apsaimniekotāju pašvaldības uz konkursa vai *in-house* principa pamata izvēlētajam atkritumu apsaimniekotājam, kurš līdz ar to, nepastāvot konkurences spiedienam, var diktēt cenas un līgumu noteikumus.

5.3.3. Tiesiskais pamats pašvaldību iesaistei komercdarbībā

178 Pašvaldību iesaiste komercdarbībā ne vienmēr ir pamatota un atbilstoša Valsts pārvaldes iekārtas likuma (turpmāk – VPIL) 87. un 88. pantā noteiktajam. Proti, 87. panta pirmā daļa (uzraudzības izstrādes laikā spēkā esošajā redakcijā) noteic gadījumus, kuros publiska persona darbojas privāto tiesību jomā: 1) veicot darījumus, kas nepieciešami tās darbības nodrošināšanai; 2) sniedzot pakalpojumus; 3) dibinot kapitālsabiedrību vai iegūstot līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā.

179 Atbilstoši VPIL 88. panta pirmajai daļai „*ciktāl likumā nav noteikts citādi, publiska persona savu funkciju efektīvai izpildei var dibināt kapitālsabiedrību vai iegūt līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā, ja īstenojas viens no šādiem nosacījumiem:*

- (1) *tiek novērsta tirgus nepilnība – situācija, kad tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā;*

⁴⁶ A Compendium of OECD Recommendations, Guidelines and Best practices. OECD. (2012). P.5.<http://www.oecd.org/daf/ca/50250955.pdf>

⁴⁷ Ibid, p.8.

- (2) *publiskas personas kapitālsabiedrības vai publisku personu kontrolētas kapitālsabiedrības darbības rezultātā tiek radītas preces vai pakalpojumi, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai;*
- (3) *tiek pārvaldīti tādi īpašumi, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai”.*
- 180 Vienlaikus saskaņā ar VPIL 88. panta otro daļu publiska persona pirms kapitālsabiedrības dibināšanas vai līdzdalības iegūšanas esošā kapitālsabiedrībā veic paredzētās rīcības izvērtējumu, ietverot arī ekonomisko izvērtējumu, lai pamatotu, ka citādā veidā nav iespējams efektīvi sasniegt šā panta pirmajā daļā noteiktos mērķus. Veicot izvērtējumu, publiska persona konsultējas ar kompetentajām institūcijām konkurences aizsardzības jomā un komersantus pārstāvošām biedrībām vai nodibinājumiem, kā arī ievēro komercdarbības atbalsta kontroles jomu regulējošu normatīvo aktu prasības.
- 181 Savukārt 88. panta ceturtā daļa paredz, ka „pašvaldības dome pēc izvērtējuma veikšanas izdod saistošos noteikumus, kuros nosaka tirgus nepilnību vai tādus pašvaldības īpašumus, vai preces un pakalpojumus, kas ir stratēģiski svarīgi pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai. Šie saistošie noteikumi tiek izstrādāti, pieņemti un stājas spēkā tādā pašā kārtībā, kādā tiek izstrādāti, pieņemti un stājas spēkā saistošie noteikumi par pašvaldības budžeta apstiprināšanu vai grozīšanu”.
- 182 Līdz ar to pašvaldībai, pieņemot lēmumu par tās iesaistīšanos komercdarbībā, šajā gadījumā atkritumu apsaimniekošanā, iepriekš būtu jānoskaidro, vai:
- (1) pastāv kāds no VPIL 88. panta pirmajā daļā paredzētajiem nosacījumiem (kad publiskām personām būtu pamats veikt komercdarbību);
 - (2) pastāv ekonomisks pamatojums komercdarbības veikšanai no pašvaldības puses un kāda būs pašvaldības veiktās komercdarbības ietekme uz konkurenci konkrētajā tirgū;
 - (3) sakarā ar pašvaldības iesaistīšanos komercdarbībā visefektīvāk tiks izmantoti pašvaldības līdzekļi.
- 183 Savukārt pirms lēmuma pieņemšanas par atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu saņemšanu, piemērojot *in-house* principu, pašvaldībai būtu jāpārlicinās:
- (1) vai konkrētos pakalpojumus varētu sniegt arī publiskā iepirkuma procedūras rezultātā izvēlēts privāts komersants;
 - (2) vai pašvaldība (tās administratīvajā teritorijā dzīvojošie iedzīvotāji) nepārmaksās par saņemtajiem pakalpojumiem (salīdzinājumā ar privāto komersantu piedāvātajām cenām);
 - (3) kāda būs *in-house* principa piemērošanas ietekme uz konkurenci konkrētajā tirgū.

Pašvaldības rīcības brīvība

- 184 Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014. gada 29. decembra sprieduma lietā Nr.SKA-79/2014 (Nr. A420612510) 16. punktā attiecībā uz pašvaldību kā publisku personu iesaisti atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu tirgū norādīts:
- „Pašvaldība var darboties divējādi, pirmkārt, sniegt pakalpojumus (87. panta pirmās daļas 2. punkts), otrkārt, veikt komercdarbību (87. panta pirmās daļas 3. punkts un 88. pants). Abos gadījumos, lai arī darbības raksturs ir atšķirīgs, tas ir vērsts uz sabiedriski svarīgu pakalpojumu nodrošināšanu. Izšķiršanās starp*

abiem darbības veidiem var notikt tad, ja publiskā persona nolēmusi pakalpojumu sniegt pašas spēkiem. Savukārt jautājumā, vai [...] pakalpojumu izpildi nodot tirgum vai tos nodrošināt pašas spēkiem, publiskai personai ir plaša rīcības brīvība, kas balstās politiski definētos mērķos un apsvērumos, kas var būt atkarīgs no tā, cik sociāli orientētu politiku tā [publiska persona] īsteno. Tādēļ kontrole par šādu izšķiršanos un rīcības nepakļaujas tiesību kritērijiem un tādējādi – tiesas ietekmē”.

- 185 Līdz ar to tiek radīta situācija, kad pašvaldības kā publiskas personas (bez tiesas kontroles) savas rīcības brīvības ietvaros var saņemt atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus no sev pilnībā vai daļēji piederošām kapitālsabiedrībām (nevis no privātajiem uzņēmumiem, rīkojot publisko iepirkumu), tādējādi būtiski ierobežojot vai pat pilnībā izslēdzot konkurenci atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu tirgū.
- 186 Tāpat joprojām aktuāli paliek jautājumi saistībā ar pamatojumu pašvaldībām piederošo atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu iesaisti komercdarbībā un tā atbilstību VPIL 88. panta pirmās daļas prasībām, kā arī konkurences deformāciju atkritumu apsaimniekošanas jomā, ņemot vērā apstākli, ka vēl nav izveidojusies vienveidīga un konsekventa tiesu prakse jautājumā par *in-house* principa piemērošanu sadzīves atkritumu apsaimniekotāja izvēlē.⁴⁸

5.3.4. Pašvaldību līdzdalības atkritumu apsaimniekošanā faktiskā situācija

- 187 Ņemot vērā iepriekšējās nodaļās minēto, atkritumu apsaimniekošanu Latvijā var raksturot ar izteiktu pašvaldības uzņēmumu iesaisti, tāpat kā Ziemeļvalstīs, kur secināts, ka pašvaldības uzņēmumi – pakalpojumu sniedzēji – paši par sevi nerada problēmas, bet tirgus reformas, visticamāk, veicinās privātie uzņēmumi. Par ieguvējiem no privāto uzņēmumu iniciētajām tirgus reformām tiek uzskatīti arī pašvaldību uzņēmumi, jo tās sniedz priekšrocības pašvaldībām kā regulatoriem un kā pakalpojumu sniedzējiem⁴⁹.
- 188 Saskaņā ar likumā “Par pašvaldībām” noteikto pašvaldībām ir tiesības dibināt savas kapitālsabiedrības. Pašvaldībām pieder kapitāldaļas sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sabiedrībās, kuras veic darbību šādos sadzīves atkritumu apsaimniekošanas posmos:
- (1) tikai sadzīves atkritumu poligona apsaimniekošana;
 - (2) poligonu un sadzīves atkritumu apsaimniekošanas darbības, darbojoties kā vertikāli integrētam uzņēmumam;
 - (3) tikai sadzīves atkritumu apsaimniekošana (savākšanu, pārvadāšanu u.c.).
- 189 Latvijā ir atsevišķas pašvaldības, kas ir kapitāldaļu turētājas ne tikai vienā, bet vairākos sadzīves atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumos (piemēram, Jelgavas pilsētas pašvaldība ir kapitāldaļu turētāja SIA “Jelgavas komunālie pakalpojumi”

⁴⁸ Valsts kontroles 06.02.2015. Informatīvais ziņojums Nr.2.4.1-14/2014 „Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšanas atbilstība plānotajiem mērķiem un tiesību aktu prasībām”. 4.lpp. http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-14_2014/informativais-zinojums_06-02-final.pdf

⁴⁹ Ziemeļvalstu konkurences iestāžu publikācija “Konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū”. (2016). 105. lpp. Pieejams: http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/nordiska/nordic-report-2016_waste-management-sector.pdf

un SIA "Zemgales EKO", Ludzas novada pašvaldība ir kapitāldaļu turētāja SIA "Ludzas apsaimniekotājs" un SIA "ALAAS").

- 190 Pašvaldību izveidotās atkritumu apsaimniekošanas komercsabiedrības (ja tās nedarbojas tikai kā sadzīves atkritumu poligona apsaimniekotāji, skat. 5.4. nodaļu) Latvijā galvenokārt sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus tikai "savu" pašvaldību teritorijās uz *in-house* principa noslēgto līgumu pamata.
- 191 Pašvaldības un sadzīves atkritumu apsaimniekotāji, kas pakalpojumus pašvaldību administratīvajās teritorijās sniedz uz *in-house* principa pamata (atkritumu apsaimniekošanas reģionu griezumā), norādīti Pielikumā Nr. 4. Ņemot vērā KP tirgus uzraudzības ietvaros iegūto informāciju, no 119 Latvijā esošajām pašvaldībām vismaz 56 sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus sniedz apsaimniekotājs, kurā kapitāldaļu turētāja ir attiecīgā pašvaldība (skat. 218. rindkopu – dati par pašvaldībām pilnībā vai daļēji piederošo kapitālsabiedrību – atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzēju – skaitu).
- 192 Uzņēmumiem, kuros pašvaldības ir kapitāldaļu turētājas, salīdzinājumā ar privātajiem uzņēmumiem, var būt finansiālas priekšrocības. Lai finansētu savas darbības, pašvaldībām piederošie uzņēmumi var izmantot gan pašvaldības resursus, gan no finanšu tirgiem saņemto finansējumu. Kā finanšu avoti var būt komercbankas, kapitāla tirgus u.c., kā arī publiskie fondi, no kuriem saņemts finansējums arī sadzīves atkritumu poligonu, kuru kapitāldaļu turētājas ir pašvaldības, izveidošanai Latvijā. Kā norādīts Ziemeļvalstu pētījumā, finanšu riski attiecībā uz aizdevumu sniegšanu pašvaldības uzņēmumam praktiski nepastāv, jo pašvaldības uzņēmumi bieži vien nevar bankrotēt. Tas dod pašvaldību uzņēmumiem būtiskas priekšrocības salīdzinājumā ar privātajiem uzņēmumiem⁵⁰.
- 193 Uz konkursa rezultātā noslēgto līgumu pamata sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus "savai" pašvaldībai blakus esošās pašvaldības administratīvajā teritorijā sniedz, piemēram, SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts" (Ventspils un Alsungas novadā), SIA "Preiļu saimnieks" (Vārkavas novadā), SIA "Jēkabpils pakalpojumi" (Jēkabpils novadā), SIA "Aizkraukles KUK" (Neretas novadā) .
- 194 Pašvaldību kapitālsabiedrību pārstāvji kā iemeslus darbībai tikai "savas" pašvaldības teritorijā, ir norādījuši:
- (1) trūkst resursu, lai piedalītos konkursos plašākā teritorijā un attiecīgi arī spētu nodrošināt atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanu citu pašvaldību teritorijās,
 - (2) primārā funkcija ir nodrošināt sadzīves atkritumu apsaimniekošanu "savas" pašvaldības teritorijā.
- 195 Pašvaldībām piederošās sabiedrības, kas sniedz atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus "savas" pašvaldības teritorijā, nodrošina šādu atkritumu apsaimniekošanas darbību veikšanu: nešķirotu sadzīves atkritumu (t.sk. lielgabarīta, bioloģisko atkritumu) savākšanu, dalītu atkritumu vākšanu šķirotu atkritumu savākšanas laukumos, punktos, dalīti vākto atkritumu šķirošanu, pārvadāšanu uz sadzīves atkritumu šķirošanas un uzglabāšanas vietām, poligonu uzturēšanu. Piedāvāto apsaimniekošanas darbību klāsts ir atkarīgs no

⁵⁰ Ziemeļvalstu konkurences iestāžu publikācija "Konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū". (2016). 112. lpp.
Pieejams:<http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/nordiska/nordic-report-2016-waste-management-sector.pdf>.

apsaimniekotājam izsniegtajām atkritumu apsaimniekošanas atļaujām, pieejamiem resursiem un infrastruktūras, kas ir tā rīcībā.

- 196 Pašvaldības, kas ir kapitāldaļu turētājas atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumā, ir slēgušas, piemēram, līgumu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu attiecīgās pašvaldības teritorijā⁵¹ un/vai deleģējuma līgumu⁵². KP rīcībā esošajos līgumos, ko SIA "ZAAO" slēdzis ar pašvaldībām par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanu to administratīvajās teritorijās, noteikts, ka pašvaldība piešķir apsaimniekotājam (SIA "ZAAO") tiesības sniegt atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus fiziskām un juridiskām personām pašvaldības teritorijā, bet apsaimniekotājs apņemas nodrošināt pakalpojumu sniegšanu, ievērojot atkritumu apsaimniekošanas un vides aizsardzības jomu regulējošo normatīvo aktu prasības. Minēto līgumu darbības laiks ir noteikts pieci gadi.
- 197 Deleģējuma līgumā pašvaldība deleģē pilnvaroto personu veikt un pilnvarotā persona apņemas saskaņā ar spēkā esošo normatīvo aktu prasībām veikt noteiktus uzdevumus, t.sk. sadzīves atkritumu apsaimniekošanu (savākšana, pārvadāšana, pārkraušana, uzglabāšana, pārstrāde, reģenerācija) u.c. uzdevumus pašvaldības administratīvajā teritorijā, un pilnvarotajai personai (pašvaldības kapitālsabiedrībai) ir ekskluzīvas tiesības pašvaldības administratīvajā teritorijā sniegt deleģējuma līgumā norādītos sabiedriskos pakalpojumus. Kādas pašvaldības ieskatā un saskaņā ar tās deleģēšanas līgumā norādīto atkritumu apsaimniekotāja darbība ir atbilstoša VPIL noteiktajam deleģējumam. Proti, deleģētā nozare ir stratēģiski svarīga nozare, tās infrastruktūras attīstībai nepieciešami lieli kapitālieguldījumi, deleģētajā nozarē atbilstoši sabiedrības interesēm nepieciešams nodrošināt augstāku kvalitātes standartu, un tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā. Deleģēšanas līgums noslēgts uz desmit gadiem un var tikt pagarināts vēl uz pieciem gadiem – līdz 2025. gadam.
- 198 Saskaņā ar iepriekš minēto secināms, ka deleģējuma līguma darbības laiks var sasniegt 15 gadus, kuru laikā pašvaldībai piederošajam apsaimniekotājam ir noteiktas ekskluzīvas tiesības pašvaldības administratīvajā teritorijā sniegt ne tikai sadzīves atkritumu apsaimniekošanas, bet arī citus pakalpojumus, kas minēti šajā līgumā.
- 199 No uzraudzības ietvaros iegūtās informācijas secināms, ka, pretēji deleģējuma līgumā norādītajam, tirgus ir spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā. Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras attīstībai nepieciešamos kapitālieguldījumus var nodrošināt arī privātie komersanti, tāpat kā kvalitātes standartu nepieciešamajā līmenī, lai sekmīgi darbotos sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgū. Tādējādi KP ieskatā neizpildās VPIL 88. panta kritērijs publiskas personas kapitālsabiedrības dibināšanai, lai novērstu tirgus nepilnību. Pašvaldībām piederošie sadzīves atkritumu apsaimniekotāji, saņemot „savas” pašvaldības atbalstu, piedaloties citu pašvaldību izsludinātajos konkursos par sadzīves atkritumu apsaimniekotāja izvēli, var piedāvāt izdevīgākus sadarbības nosacījumus. Tādējādi tiek ierobežota piekļuve tirgum tiem apsaimniekotājiem, kam jānodrošina pašvaldību iepirkumos izvirzītās prasības bez papildu atbalsta.

⁵¹ SIA "ZAAO" noslēgtie līgumi par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu atsevišķu pašvaldību administratīvajās teritorijās.

⁵² Ventspils domes un SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts" 16.07.2010. deleģēšanas līgums.

- 200 SIA "ZAAO", SIA "ALAAS", SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts" un SIA "Jelgavas komunālie pakalpojumi" sniedz pilna kompleksa sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus visos procesa posmos – sākot no sadzīves atkritumu savākšanas līdz apglabāšanai (nešķirotu un šķirotu sadzīves atkritumu savākšana, atkritumu šķirošana, pārvadāšana utt.). Pašvaldību teritorijas, kurās atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus sniedz minētās sabiedrības, ir slēgtas konkurencei vismaz uz spēkā esošo līgumu darbības periodu.
- 201 Līgumu, ko Latvijas lielāko pilsētu pašvaldības noslēgušas ar sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem, darbības termiņš, neatkarīgi no tā, vai līgums slēgts konkursa rezultātā, vai uz *in-house* principa, vai deleģēšanas pamata, pārsvarā gadījumu ir trīs līdz pieci gadi. Tomēr ir līgumi, kas tiek slēgti arī uz garāku periodu, piemēram, Preiļu novada pašvaldība deleģēšanas līgumu ar SIA "Preiļu saimnieks" noslēgusi uz desmit gadu termiņu, Jelgavas pilsētas pašvaldības uz *in-house* principa piemērošanas pamata noslēgtā līguma darbības termiņš ir 25 gadi (līgums spēkā līdz 2029. gada decembrim).
- 202 Daļa atkritumu apsaimniekotāju, kas sniedz apsaimniekošanas pakalpojumus "savas" pašvaldības teritorijā, šīs pašas pašvaldības teritorijā sniedz arī citus pakalpojumus, kas izriet no normatīvajā regulējumā noteiktajām pašvaldības autonomajām funkcijām, piemēram, ūdenssaimniecības un kanalizācijas pakalpojumu, daudzdzīvokļu māju apsaimniekošanu, siltumapgādi, pašvaldības teritorijas uzturēšanu un uzkopšanu. Minētais varētu radīt problēmas, nodalot ar katru sniegto pakalpojumu saistītās izmaksas, kas var negatīvi ietekmēt arī korektu izmaksu attiecināšanu uz sadzīves atkritumu apsaimniekošanu un secīgi – uz tarifu. Pašvaldību veidoto kapitālsabiedrību, kas sniedz ne tikai sadzīves atkritumu apsaimniekošanas, bet arī citus pakalpojumus "savas" pašvaldības teritorijā, darbības rezultātā pašvaldības teritorija var tikt pilnībā slēgta konkurencei arī citos, ne tikai sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgos arī pakalpojumu sasaistīšanas dēļ.
- 203 Gadījumos, kad aptaujātās pašvaldības rīkojušas konkursus sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzēja izvēlei, katrā konkursā piedalījušies vairāki pretendenti (piemēram, Gulbenes novada pašvaldības, Daugavpils pilsētas pašvaldības rīkotais iepirkums). Atbilstoši pašvaldības konkursa nolikumā ietvertajām prasībām sadzīves atkritumu apsaimniekotāji izstrādā pieteikumus dalībai konkursā, savstarpēji konkurējot, un pašvaldība var izvēlēties saimnieciski visizdevīgāko piedāvājumu⁵³.
- 204 Pretendenti, kas piedalījušies pašvaldību rīkotajos konkursos par sadzīves atkritumu apsaimniekotāja izvēli, ir: 1) pilnībā privāti komersanti, 2) pašvaldībām piederošas kapitālsabiedrības, kurās konkursa organizētājam nepieder kapitāldaļas, 3) pašvaldībām piederošas kapitālsabiedrības, kurās pašvaldība – konkursa organizētāja – ir daļu turētāja, tomēr nerealizē izšķirošu ietekmi.
- 205 Privātie sadzīves atkritumu apsaimniekotāji var tikt iedalīti divās grupās: 1) apsaimniekotāji, kuri sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus vairāk nekā trīs pašvaldību administratīvajās teritorijās, un šīs teritorijas atrodas dažādos atkritumu apsaimniekošanas reģionos⁵⁴. Secināms, ka šādiem apsaimniekotājiem ir kapacitāte un iespējas sniegt sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus būtiskā Latvijas teritorijas daļā, 2) apsaimniekotāji, kas sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas

⁵³ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 18. panta pirmā daļa.

⁵⁴ Piemēram, SIA "Clean R", SIA "Eko Baltia Vide", SIA "Pilsērvīdē serviss".

pakalpojumus vienas līdz trīs pašvaldību administratīvajās teritorijās viena atkritumu apsaimniekošanas reģiona ietvaros⁵⁵. Minētais KP ieskatā liecina, ka šo apsaimniekotāju kapacitāte un iespējas sniegt pakalpojumus plašākā Latvijas teritorijas daļā ir ierobežotas⁵⁶.

Atkritumu dalītās vākšanas organizēšana pašvaldību teritorijās

- 206 Kā norādīts Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020.gadam, atbilstoši ES direktīvu un nacionālo tiesību aktu prasībām pašvaldībām jānodrošina, ka katrā pašvaldībā no 2015. gada 1. janvāra visiem iedzīvotājiem ir pieejams atkritumu dalītās savākšanas pakalpojums, atsevišķi savācot vismaz stiklu, papīru, metālu un plastmasu. Sadzīves atkritumu dalītās vākšanas nodrošināšanai visā Latvijas teritorijā ir izveidoti dalītās savākšanas punkti, kas ietver viena vai vairāku konteineru uzstādīšanu, kuros atkritumu radītāji var izmest sašķirotos papīra, kartona, stikla, plastmasas un metāla atkritumus, kā arī šķirotu atkritumu savākšanas laukumi, kuros iespējams videi drošā veidā atbrīvoties kā no iepriekš minētajiem, tā arī no citiem atkritumu veidiem, piemēram, sadzīves bīstamajiem atkritumiem, lielgabarīta atkritumiem u.c. atkritumu veidiem.
- 207 Atkritumu savākšanu no dalītās savākšanas punktiem vai šķirotu atkritumu savākšanas laukumiem veic atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi, kas nodarbojas ar sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, nogādājot tos atkritumu šķirošanas vietās, kur tiek veikta savākto atkritumu pāršķirošana pa atkritumu veidiem. Atkritumu dalītās vākšanas pakalpojums vairākos atkritumu apsaimniekošanas reģionos un pašvaldībās privātmāju iedzīvotājiem ir pieejams, pielietojot ekosomas un ekokastes, kurās nodošanai apsaimniekotājam ievieto noteikta veida atkritumus. Mājsaimniecībām par to savākšanu nav jāmaksā.
- 208 Viens no aspektiem, kam tika piešķirta būtiska nozīme reģionālajos atkritumu apsaimniekošanas plānos 2007. – 2013. gada plānošanas periodā, bija atkritumu savākšanas un šķirošanas iekārtu iegāde un laukumu izveide, kuru realizācijai izmantoti ES struktūrfondu un valsts un pašvaldību budžeta līdzekļi. Rezultātā šobrīd valstī darbojas sadzīves atkritumu savākšanas un šķirošanas laukumi ar atbilstošu iekārtu nodrošinājumu gan sadzīves atkritumu poligonu teritorijās, gan arī apdzīvotās vietās mājsaimniecību tuvumā.
- 209 Poligonu un to infrastruktūrā ietilpstošo pārkraušanas – šķirošanas staciju teritorijās izveidotos atkritumu dalītās vākšanas laukumus apsaimnieko poligonu apsaimniekotāji. Sašķirotos sadzīves atkritumus tajos var nogādāt fiziskās un juridiskās personas (piemēram, zemnieku saimniecības).
- 210 Pašvaldību teritorijās esošos atkritumu dalītās vākšanas laukumus un punktus, kas atrodas uz pašvaldībām piederošas zemes, galvenokārt ir ierīkojušas pašvaldības, un tos apsaimnieko komersants, kas konkrētajā pašvaldībā sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus. Atsevišķās pašvaldībās dalītās vākšanas laukumu apsaimniekošanu nodrošina nevis apsaimniekotājs, ar kuru pašvaldība noslēgusi līgumu par sadzīves atkritumu savākšanu pašvaldības teritorijā, bet attiecīgā atkritumu apsaimniekošanas reģiona poligona apsaimniekotājs (piemēram, Jelgavā - SIA "Zemgales EKO", Daugavpilī – SIA

⁵⁵ Piemēram, SIA "Nordia", SIA "DOVA", SIA "Eko Latgale"

⁵⁶ Konkurences padomes 02.04.2015. lēmums Nr. 14 "Par tirgus dalībnieku apvienošanos", 94. rindkopa.

"Atkritumu apsaimniekošanas Dienvidlatgales starppašvaldību organizācija" (turpmāk – AADSO), kurā attiecīgā pašvaldība ir kapitāldaļu turētāja.

- 211 Pašvaldības, kuras rīkojušas konkursus sadzīves atkritumu apsaimniekotāja izvēlei, nolikumā ir iekļāvušas prasības atkritumu dalītās vākšanas sistēmas nodrošināšanai atbilstoši normatīvajā regulējumā noteiktajām prasībām, pēc tam šīs prasības ietverot arī pašvaldības un apsaimniekotāja noslēgtajā līgumā. Pašvaldības, kas nav rīkojušas konkursus, bet līgumu ar sadzīves atkritumu apsaimniekotāju noslēgušas uz *in-house* principa pamata, nosacījumus sadzīves atkritumu dalītai vākšanai noteikušas pašvaldības un sadzīves atkritumu apsaimniekotāja noslēgtajā līgumā.

Tabula Nr. 1

Latvijas lielāko pilsētu teritorijās esošo dalīti vākto atkritumu laukumu un punktu apsaimniekotāji uzraudzības veikšanas periodā

Nr.p.k.	Pašvaldība	Sadzīves atkritumu apsaimniekotājs pašvaldības teritorijā	Laukumu un punktu īpašnieks/apsaimniekotājs
1.	Aizkraukles novada pašvaldība	"Aizkraukles KUK"	Pašvaldība/ Aizkraukles KUK
2.	Alūksnes novada dome	"Rūpe"	Alūksnes pašvaldība/ Rūpe
3.	Balvu novada pašvaldība	"ZAAO"	ZAAO
4.	Bauskas novada pašvaldība	"Vides Serviss"	Vides serviss
5.	Cēsu novada pašvaldība	"ZAAO"	Cēsu pašvaldība un citi īpašnieki/ZAAO
6.	Daugavpils pilsētas dome	"Clean R"	Pašvaldība/ AADSO
7.	Dobeles novada pašvaldība	"Dobeles komunālie pakalpojumi"	Dobeles komunālie pakalpojumi
8.	Gulbenes novada pašvaldība	"Vides pakalpojumu grupa"	Pašvaldība/ Vides pakalpojumu grupa (šajā pašvaldībā ir tikai punkti, nav laukumu)
9.	Jelgavas pilsētas pašvaldība	"Jelgavas komunālie pakalpojumi"	Zemgales EKO
10.	Jēkabpils pilsētas pašvaldība	"Jēkabpils pakalpojumi"	Jēkabpils pašvaldība/ apsaimniekotājs
11.	Jūrmalas pilsētas pašvaldība	onu apvienība SIA "Jūrmalas Namsaimnieks" un UAB "VSA Vilnius"	Jūrmalas vienotais apsaimniekotājs
12.	Krāslavas novada pašvaldība	"DOVA"	DOVA/DOVA Krāslavas pašv./DOVA
13.	Kuldīgas novada pašvaldība	"Kuldīgas komunālie pakalpojumi"	Kuldīgas komunālie pakalpojumi
14.	Liepājas pilsētas pašvaldība	"Eko Kurzeme" (SIA "Eko Baltia Vide") "Nordia"	SIA "Eko Kurzeme" (SIA "Eko Baltia Vide") SIA "Nordia"
15.	Limbažu novada pašvaldība	"ZAAO"	ZAAO
16.	Ludzas novada pašvaldība	"Ludzas apsaimniekotājs"	Ludzas apsaimniekotājs

17.	<i>Madonas novada pašvaldība</i>	"Madonas namsaimnieks" "Bērzaunes komunālais uzņēmums"	SIA "Madonas namsaimnieks" SIA "Bērzaunes komunālais uzņēmums"
18.	<i>Ogres novada pašvaldība</i>	"Ķilupe"	Ķilupe, Marss, zeme – pašvaldības vai privātpašnieku
19.	<i>Preiļu novada pašvaldība</i>	"Preiļu saimnieks"	SIA "Preiļu saimnieks"
20.	<i>Rēzeknes pilsētas pašvaldība</i>	"ALAAS"	Rēzeknes pašvaldība/ALAAS
21.	<i>Saldus novada pašvaldība</i>	"Viduskurzemes AAO"	Viduskurzemes AAO
22.	<i>Talsu novada pašvaldība</i>	"Eko Baltia Vide"	SIA "AAS "Piejūra""
23.	<i>Valkas novada pašvaldība</i>	"ZAAO"	ZAAO
24.	<i>Valmieras pilsētas dome</i>	"ZAAO"	ZAAO
25.	<i>Ventspils pilsētas pašvaldība</i>	"Ventspils labiekārtošanas kombināts"	VLK un zemes īpašnieki/VLK

Avots: 25 pašvaldību un 22 atkritumu apsaimniekotāju sniegtās atbildes

- 212 Saskaņā ar tabulā Nr. 1 norādītajiem datiem Latvijas lielākās pašvaldības ir iesaistījušās sadzīves atkritumu dalītās vākšanas sistēmas organizēšanā. Kā norādījusi SIA „ZAAO”, pašvaldību iesaiste dalītajā atkritumu vākšanas sistēmā galvenokārt notiek netieši, izvēloties vietu punktu un laukumu izveidei, kad kopā ar apsaimniekotāju un pašvaldības iedzīvotājiem tiek apspriestas iespējamās vietas, kur tiks izvietoti publiski pieejamie dalītās vākšanas punkti un laukumi.
- 213 Dalītās vākšanas laukumos un punktos izvietotie atkritumu konteineri galvenokārt ir sadzīves atkritumu apsaimniekotāja (vai atkritumu dalītās vākšanas laukuma apsaimniekotāja) īpašums, lai gan vairākās pašvaldībās tie ir pašvaldību (piemēram, Alūksnes novada, Bauskas novada, Rēzeknes) īpašumā. Savukārt nešķirotu sadzīves atkritumu konteineri ir atkritumu apsaimniekotāja īpašums.
- 214 Tādējādi pašvaldības, iegādājoties konteinerus dalīti vākto atkritumu savākšanai un piešķirot finansējumu atkritumu apsaimniekotājam dalīti vākto atkritumu apsaimniekošanai atkritumu laukumos (piemēram, Jelgavas pašvaldība), u.c., iesaistās dalīti vākto atkritumu apsaimniekošanā plašākā mērogā (t.sk. piešķirot finanšu līdzekļus), neaprobežojoties tikai ar dalīti vākto atkritumu sistēmas organizēšanu. Tā, piemēram, Daugavpils dome, iesaistoties atkritumu dalītās vākšanas sistēmā, līdzīgi kā citas pašvaldības, finansēja Daugavpilī pirmā dalītās vākšanas laukuma (sāka darboties 05.01.2016.) būvniecības un papildu nepieciešamās infrastruktūras nodrošināšanas izmaksas laukuma darbības nodrošināšanai (apsardze, uzturēšana, videonovērošana u.c.). Tajā pašā laikā laukuma apsaimniekošanas darbības veic AADSO. Daugavpilī plānots palielināt dalīti vākto atkritumu laukumu skaitu pēc līdzīga modeļa, kā tika uzbūvēts un tiek uzturēts un apsaimniekots pirmais atkritumu dalītās vākšanas laukums.
- 215 Atkritumu dalītās vākšanas laukumi un punkti atrodas arī uz privātpašniekiem piederošās zemes (piemēram, uz daudzdzīvokļu māju dzīvokļu īpašniekiem piederošās zemes). Šādos gadījumos atkritumu apsaimniekotājs, kam pieder šajos laukumos un punktos izvietotie konteineri, slēdz līgumu ar attiecīgā nekustamā īpašuma īpašnieku vai tā pilnvaroto personu, vienojoties par atkritumu dalītās vākšanas nosacījumiem šajā teritorijā.
- 216 Šobrīd spēkā esošie pašvaldību un sadzīves atkritumu apsaimniekotāju noslēgtie

līgumi galvenokārt paredz dalītās atkritumu vākšanas sistēmas pilnveidošanu (laukumu un punktu skaita palielināšanu), meklējot arī iespējas minēto darbību veikšanai piesaistīt ES fondu finansējumu.

5.3.5. Atkritumu apsaimniekotāju izvēles procedūras un to ietekme uz konkurenci

- 217 Atbilstoši PIL 3. panta pirmās daļas 7. punktā noteiktajam *in-house* (iekšējā iepirkuma) principam PIL nepiemēro, ja pasūtītājs (pašvaldība) līgumu slēdz par tādiem sniegtajiem pakalpojumiem, kuri vienlaikus atbilst šādiem kritērijiem:
- (1) *tā atrodas viena vai vairāku pasūtītāju pilnīgā kontrolē (šāda kontrole izpaužas kā tiesības ietekmēt kontrolē esošās institūcijas darbības būtiskus mērķus un lēmumus);*
 - (2) *vismaz 80 procentus tās gada finanšu apgrozījuma veido konkrētu uzdevumu izpilde kontrolējošo pasūtītāju interesēs vai citu pasūtītāju interesēs, kurus kontrolē šo institūciju kontrolējošie pasūtītāji;*
 - (3) *tās kapitāla daļas vai akcijas pilnībā pieder pasūtītājiem, kas to kontrolē.*
- 218 Tā kā no visām Latvijas 119 pašvaldībām (deviņas republikas pilsētu un 110 novadu pašvaldības) 77 pašvaldībām (piecas republikas pilsētas un 72 novadu pašvaldības) pilnībā vai daļēji pieder kapitālsabiedrības, kas nodarbojas ar atkritumu apsaimniekošanu, tad pastāv iespēja, ka šīs pašvaldības, pamatojoties uz PIL 3. panta pirmās daļas 7. punktā paredzēto *in-house* principu, var nerīkot publiskos iepirkumus sadzīves atkritumu apsaimniekošanai.
- 219 Satversmes tiesas spriedumā⁵⁷ secināts, ka „prasība piemērot iepirkuma procedūru ir vērsta uz konkurences veicināšanu, valsts un pašvaldību līdzekļu efektīvu izmantošanu, iedzīvotājiem sedzamās pakalpojumu maksas samazināšanos un galarezultātā nodrošina visas sabiedrības labklājību”. Tādēļ bez iepirkuma procedūras rīkošanas par atkritumu apsaimniekotāju izvēloties kapitālsabiedrību, kurā pašas pašvaldības ir kapitāldaļu turētājas, lai arī minētajās pašvaldībās apsaimniekošanas pakalpojumus var piedāvāt (un arī tos faktiski ir piedāvājušas) privātas kapitālsabiedrības, sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgus šo pašvaldību teritorijās ir slēgts uz efektivitāti balstītai konkurencei. Konkurencei atvērta ir tikai tā valsts teritorijas daļa, kurā pašvaldības nav iesaistījušās sadzīves atkritumu apsaimniekošanas komercdarbībā (skat. Pielikumu Nr. 3).
- 220 Īrijas konkurences uzraudzības institūcija ir konstatējusi, ka iepirkuma rezultātā noteiktās atkritumu savākšanas cenas (*tendering-prices* („iepirkuma cenas”), iepirkuma ietvaros pastāvot *konkurencei par tirgu*) ir ekonomiski visizdevīgākās un sniedz iedzīvotājiem vislielāko ekonomisko izdevīgumu, salīdzinot ar cenām, kādas pastāv monopola tirgū (*monopoly price*).⁵⁸
- 221 Savukārt attiecībā uz monopolstāvokli, ko rada arī *in-house* procedūras piemērošana, KP lēmumā saistībā ar divu atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu apvienošanu ir atzīts, ka „[...] pašvaldību, kas piešķir tiesības sniegt pakalpojumu

⁵⁷ Satversmes tiesas 06.12.2012. spriedums lietā Nr. 2012-01-01 „Par Atkritumu apsaimniekošanas likuma pārejas noteikumu 12. punkta, ciktāl tas attiecas uz līgumiem, kas noslēgti, nepiemērojot normatīvos aktus par publisko iepirkumu vai neatbilstoši normatīvajiem aktiem par publisko iepirkumu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam” 15. punkts.

<http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums-2012-01-01.pdf>

⁵⁸ *Altering the Structure of Household Waste Collection Markets. A Submission to the Department of the Environment, Community and Local Government*, p. 12.

<http://www.tca.ie/images/uploaded/documents/S-11-009.pdf>

savā kontrolē esošam atkritumu apsaimniekotājam, administratīvajās teritorijās konkurence sadzīves atkritumu apsaimniekotāju starpā nepastāv, jo ekskluzīvas tiesības sniegt sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu tiek piešķirtas bez konkursa”.⁵⁹

- 222 Līdzīgi Ārvalstu investoru padomes Latvijā (*Foreign Investors Council in Latvia*) Pozīcijas ziņojumā „Par atkritumu apsaimniekošanas politiku” tika norādīts, ka „ņemot vērā, ka pašvaldību komersantu darbības rezultātā tiek ierobežota konkurence un praktiski radīts monopolstāvoklis pašvaldību uzņēmumam pietiekami būtiskā iekšējā tirgus daļā, pašvaldību rīcība, nerīkojot iepirkumus atkritumu apsaimniekošanas tiesību piešķiršanai, ir pretrunā ar ES tiesībās un EST judikatūrā nostiprinātiem pakalpojumu brīvības un godīgas konkurences noteikumiem”.⁶⁰
- 223 Tādējādi varētu secināt, ka *in-house* principa piemērošana atkritumu apsaimniekotāja izvēlē faktiski ir ekskluzivitātes piešķiršana pašvaldības kapitālsabiedrībai, dodot tai iespēju darboties kā monopoluzņēmumam. Minētais izriet arī no Ziemeļvalstu pētījumā⁶¹ norādītā attiecībā uz pašvaldību legālo monopolu (*legal monopoly*) kā sekām, kas rodas no, piemēram, Īslandes AAL (*Waste Management Act no.55/2003*) 8. pantā (pēc analogijas ar Latvijas PIL 3. panta pirmās daļas 7. punktu) piešķirtajām pašvaldību tiesībām izvēlēties atkritumu apsaimniekotāju *in-house* procesā.
- 224 Pašvaldības atkritumu apsaimniekošanu var organizēt, izvēloties atkritumu apsaimniekotāju arī PPP ietvaros, pašvaldībai (kā publiskajam partnerim) slēdzot koncesijas līgumu ar kādu no atkritumu apsaimniekotājiem (kā privāto partneri). PPP iepirkumu līgumiem piemēro PIL noteikto regulējumu.
- 225 Saskaņā ar PPPL 1. panta 1. punktu PPP ir publiskā un privātā sektora sadarbība, kuru vienlaikus raksturo šādas pazīmes:
- (1) *sadarbība notiek starp vienu vai vairākiem publiskajiem partneriem un vienu vai vairākiem PPP procedūrā iesaistītajiem privātajiem partneriem,*
 - (2) *sadarbība notiek, lai nodrošinātu sabiedrības vajadzības būvdarbu veikšanā vai pakalpojumu sniegšanā,*
 - (3) *tā ir ilgtermiņa sadarbība, kas ilgst līdz 30 gadiem, bet šajā likumā paredzētajos gadījumos arī ilgāk,*
 - (4) *publiskais un privātais partneris apvieno un izmanto tam pieejamos resursus (piemēram, īpašumu, finanšu līdzekļus, zināšanas un pieredzi),*
 - (5) *atbildība un riski tiek dalīti starp publisko partneri un privāto partneri.*
- 226 PPPL 1.panta 2. un 3. punkts izšķir divus PPP veidus: līgumisko PPP (slēdzot partnerības iepirkuma līgumu vai koncesijas līgumu) un institucionālo PPP (kopīgi izveidojot kopsabiedrību, ar kuru kā ar privāto partneri publiskais partneris slēdz partnerības iepirkuma līgumu vai koncesijas līgumu).
- 227 PPP atkritumu apsaimniekošanas jomā funkcionē, piemēram, Siguldas novada teritorijā, kur 2003. gadā tika noslēgts koncesijas līgums uz 15 gadiem par

⁵⁹ Konkurences padomes 02.04.2015. lēmums Nr. 14 „Par SIA „Vides investīcijas” un SIA „ZMK investīcijas” apvienošanu”, 20. lpp. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/L8HnwpL9bD.pdf>

⁶⁰ FICIL 2013. gada 31. maija Pozīcijas ziņojums Nr. 4 „ Pozīcijas ziņojums par atkritumu apsaimniekošanas politiku”, 6. lpp. Pieejams: http://www.ficil.lv/f/4_Waste_LV.pdf

⁶¹ Ziemeļvalstu konkurences iestāžu publikācija “Konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū”. (2016). 182. lpp. Pieejams: http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/nordiska/nordic-report-2016_waste-management-sector.pdf

sadzīves atkritumu savākšanu, uzglabāšanu, šķirošanu un pārvadāšanu.⁶² Koncesijas līguma noslēgšana uz desmit gadiem ir paredzēta arī Ogres, Ikšķiles, Lielvārdes, Ķeguma un Baldones novadu teritorijās, tomēr, atbilstoši Iepirkumu uzraudzības biroja (turpmāk – IUB) datiem, koncesijas līguma noslēgšanas procedūra ir pārtraukta.⁶³

- 228 Saskaņā ar Rīgas domes (turpmāk – RD) 17.12.2013. saistošo noteikumu Nr.90 „Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas saistošie noteikumi” 5. punktu Rīgā ir noteiktas trīs sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonas. Tomēr atbilstoši RD Mājokļu un Vides departamenta Vides pārvaldes 27.01.2015. vēstulē norādītajam optimāls risinājums Rīgai būtu divi apsaimniekotāji – katrs savā Daugavas krastā, iespējami sadalot Rīgu divās zonās, katrā no tām rīkojot atsevišķu iepirkuma konkursu. Savukārt RD Mājokļu un vides komiteja (turpmāk – Komiteja) 05.03.2015. nolēma, ka sadzīves atkritumu apsaimniekošana Rīgā organizējama, piemērojot PPP.⁶⁴
- 229 Jāņem vērā, ja pašvaldība ir izvēlējusies pakalpojumu sniedzēju, slēdzot līgumu PPP ietvaros, konkurence sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgū pašvaldības teritorijā faktiski nenotiek noslēgtā līguma darbības laikā (līdz 20 gadiem).⁶⁵ Tādējādi, īstenojot Rīgas pašvaldības lēmumu atkritumu apsaimniekošanu organizēt PPP formā, arī šis tirgus tiks slēgts konkurencei uz 20 gadiem.⁶⁶
- 230 KP ieskatā šāds termiņš (20 gadi), ir pārmērīgs, lai ļautu saglabāt potenciālās konkurences spiedienu. Kopumā, vērtējot PPP ietekmi uz konkurenci tirgū, secināms, ka PPP potenciāli ilgā termiņā faktiski negatīvi ietekmē konkurenci un tirgus struktūru.
- 231 Jāsecina, ka publisku personu gadījumā, tām piešķirot monopoltiesības saviem uzņēmumiem, nepastāv regulējums un attiecīgi arī prevencija attiecībā uz konkurenci deformējošu darbību nepieļaušanu tirgos, kur darbojas konkurence. Salīdzināšanai jāmin, ka dominējošs uzņēmums augšupejošā konkrētā tirgū, izslēdzot konkurenci par labu savam meitas uzņēmumam lejupejošā tirgū, būtu izdarījis smagu Konkurences likuma 13. panta pirmās daļas pārkāpumu un tam varētu tikt piemērots naudas sods līdz pat 5 % no uzņēmuma apgrozījuma. Šāds regulējums darbojas kā būtisks preventīvs konkurences aizsardzības līdzeklis, lielākā daļā gadījumu atturot dominējošā stāvoklī esošus uzņēmumus no šāda rakstura pārkāpuma.

Citi ierobežojumi, kas ietekmē tirgus noslēgšanu

- 232 Ar 2015. gada 30. aprīlī pieņemto likumu „Grozījumi Atkritumu apsaimniekošanas likumā” no AAL tika izslēgta 18. panta desmitā daļa, kas noteica, ka „sadzīves atkritumu radītājam, kurš ir atbrīvots no dabas resursu nodokļa samaksas un kurš

⁶² Eco Baltia Prezentācija „PPP perspektīva atkritumu apsaimniekošanā”.

Pieejams: http://www.lasua.lv/images/stories/4conference/10_J.Butkevics_EBG.pdf

⁶³ Pārskats par noslēgtajiem koncesijas līgumiem.

Pieejams: <http://www.iub.gov.lv/lv/iubsearch/q/ONP-2013-%201PPP/>

⁶⁴ Konkurences padomes 02.04.2015. lēmums Nr. 14 „Par SIA „Vides investīcijas” un SIA „ZMK investīcijas” apvienošanu”, 29. – 30. lpp. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/L8HnwpL9bD.pdf>

⁶⁵ Turpat, 10.lpp.

⁶⁶ Konkurences padome: grozījumi likumā iznīcinās konkurenci atkritumu apsaimniekošanā (Aktualizēts). Pieejams:

<http://www.kp.gov.lv/lv/aktualitates/401-kp-grozijumi-likuma-iznicinas-konkurenci-atkritumu-apsaimniekosana>

atbilst MK noteiktajiem kritērijiem, ir tiesības slēgt līgumu ar komersantu, kuru tas ir izvēlējis un kurš saņēmis atbilstošu atļauju, par savā komercdarbības veikšanas vietā radīto atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu un uzglabāšanu. Šajā gadījumā sadzīves atkritumu radītājs informē vietējo pašvaldību par atkritumu apsaimniekotāju, ar kuru tas noslēdzis līgumu, un par šā līguma darbības termiņu”.

- 233 Līdz šo AAL grozījumu spēkā stāšanās brīdim pastāvēja iespēja sadzīves (arī tirdzniecības un pakalpojumu, ja tie īpašību ziņā pielīdzināmi mājsaimniecībā radītiem atkritumiem) atkritumu radītājiem, kas ieguvuši atbrīvojumu no DRN, noslēgt līgumu par komercdarbības veikšanas vietā radīto atkritumu apsaimniekošanu ar komersantu pēc savas izvēles. Tādējādi pastāvēja “konkurences tirgū” (*side-by-side competition*) modelis un tirgus bija atvērts konkurencei, kur atkritumu savākšanas pakalpojumu saņēmējiem bija iespēja izvēlēties sev cenas un apkalpošanas kvalitātes ziņā labāko piedāvājumu. Līdz ar grozījumu spēkā stāšanos minētajiem atkritumu radītājiem vairs nav iespējas izvēlēties alternatīvu atkritumu apsaimniekotāju pašvaldības uz konkursa vai *in-house* principa pamata izvēlētajam atkritumu apsaimniekotājam, kurš līdz ar to var diktēt cenas un līgumu noteikumus.
- 234 Tādējādi tas vēl vairāk noslēdz brīvā tirgus nišu un pakalpojumu saņēmēju iespējas piedalīties konkurējošu pakalpojumu sniedzēju izvēlē, sekmējot uz izmaksām balstīta un kvalitātes ziņā atbilstošākā pakalpojuma izvēli. Arvien lielāka nozīme atkritumu apsaimniekotāju palikšanai Latvijas tirgū, neesot brīvai tirgus nišai, ir piekļūšanai pašvaldības rīkotiem iepirkumiem. Situācijā, ja pašvaldība nerīko iepirkumu un izvēlas *in-house* pakalpojumu sniedzēju, konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū tiek vispār likvidēta, radot monopolstāvokli.

5.3.6. Viedokļi par pašvaldību iesaistes komercdarbībā priekšrocībām un trūkumiem

- 235 Vērtējot pašvaldību iesaisti komercdarbībā, Ziemeļvalstu pētījumā secināts, pašvaldību dažādām lomām (pakalpojumu sniedzējs, regulators u.c.) ir jābūt skaidri definētām un pārlicinoši nošķirtām. Dalība gan tirgus regulēšanā, gan iesaistīšanās komercdarbībā var radīt tādas problēmas kā, piemēram, konkurences neitralitātes trūkumu un neoptimālu tirgus struktūru. Pašvaldības dalībai konkurences tirgū jānotiek tikai pēc rūpīgas ieguvumu un zaudējumu izvērtēšanas gan pašai pašvaldībai, gan tās iedzīvotājiem. Pašvaldības atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesā attiecībā uz pašvaldības atkritumu apsaimniekošanas uzraudzību, regulēšanu un struktūru nevajadzētu piedalīties vairāk kā citiem tirgus dalībniekiem.⁶⁷
- 236 Konkurences neitralitātes trūkuma, ko radījusi pašvaldību iesaistīšanās komercdarbībā, rezultātā pakalpojumi kļūst neefektīvi un gala rezultātā dārgi. Pašvaldības var neslēgt līgumus ar uzņēmumu, kas sniedz/var sniegt vislielāko saimniecisko labumu tās teritorijā, un tādējādi tiek deformēta godīga konkurence.

⁶⁷ Ziemeļvalstu konkurences iestāžu publikācija “Konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū”. (2016). 152. – 154. lpp. Pieejams: http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/nordiska/nordic-report-2016_waste-management-sector.pdf

Kad priekšroka tiek dota mazāk efektīviem uzņēmumiem, tirgus var zaudēt arī inovācijas un dinamiku.⁶⁸

237 Atkritumu apsaimniekotāji, kas darbojas Latvijā atkarībā no tā, vai tie ir privāti vai pašvaldībām piederoši, ir pauduši atšķirīgu viedokli par pašvaldības iesaisti komercdarbībā, konkrēti – atkritumu apsaimniekošanā:

- (1) privātie apsaimniekotāji uzskata, ka pašvaldību iesaistīšanās atkritumu apsaimniekošanas komercdarbībā tādā kārtībā, kā tas notiek šobrīd, ne tikai būtiski kropļo konkurenci, bet ir arī pretrunā arī Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likumu. Pašvaldībai, to ieskatā, būtu jā saglabā tikai atkritumu apsaimniekošanas pakalpojuma kontroles funkcijas, savukārt pakalpojuma sniedzējs būtu jāizvēlas iepirkuma rezultātā vai, piemēram, PPP veidā. Lai gan līgums šādos gadījumos tiktu slēgts uz ilgāku laika periodu, tomēr minētajam būtu pozitīva ietekme uz nozari, jo ilgstošs iepirkuma līgums nodrošinātu stabilus priekšnoteikumus privāto investīciju veikšanai atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstībā, līdz ar to atkritumu radītāji iegūtu kvalitatīvu un uz patērētājiem orientētu pakalpojumu. Tikmēr pašvaldību ieguvums būtu stabils un pārskatāms ilgtermiņa redzējums atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstībai attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā. Arī pašvaldībām piederošiem komersantiem līguma slēgšanas tiesības būtu jāiegūst publiskā iepirkuma ceļā, jo tikai šāda kārtība var garantēt brīvu konkurenci, ekonomiski pamatotu un uz patērētājiem orientētu pakalpojuma cenu, kā arī pašvaldības finanšu līdzekļu efektīvu izlietošanu.
- (2) pašvaldībām piederošie apsaimniekotāji uzskata, ka no pašvaldību iesaistes komercdarbībā ir šādi ieguvumi: (a) atkritumu savākšanas tarifus ir tiesīga regulēt, t.sk. ierobežot tikai pašvaldība; (b) pašvaldībai ir iespēja kontrolēt un operatīvi iesaistīties problēmu risināšanā, ja tiek konstatēta pakalpojuma kvalitātes pazemināšanās vai neatbilstība noslēgtajam līgumam, sniedzot vislielāko ieguvumu tieši iedzīvotājiem; (c) pašvaldība var nodrošināt augstāku kvalitātes standartu atbilstoši sabiedrības interesēm; (d) ja atkritumu apsaimniekošanu nodrošina pašvaldības uzņēmums, ir iespēja piesaistīt papildu finansējumu atkritumu apsaimniekošanas attīstībai, noteikt elastīgu atkritumu apsaimniekošanas maksu un nodrošināt iedzīvotājiem attiecīgā pakalpojuma pieejamību; (e) pašvaldības, kurās pakalpojumus sniedz, piemēram, SIA „ZAAO”, uz pārējo atkritumu apsaimniekošanas reģionu fona izceļas ar visblīvāko atkritumu dalītās vākšanas infrastruktūras objektu pārklājumu, kas nodrošina atkritumu radītājiem iespēju samazināt izdevumus par nešķirotu sadzīves atkritumu nodošanu apglabāšanai. Pieejamie dati par sadzīves atkritumu poligonos ievesto nešķirotu sadzīves atkritumu apjomu pirmšķietami ļauj KP secināt, ka SIA „ZAAO” apsaimniekotajā sadzīves atkritumu poligonā ievesto nešķirotu sadzīves atkritumu apjoms uz vienu apsaimniekošanas reģiona iedzīvotāju ir viens no zemākajiem Latvijā, salīdzinot ar pārējo apsaimniekošanas reģionu poligonos ievesto atkritumu apjomu uz vienu iedzīvotāju. Tomēr vienlaikus SIA „ZAAO” ir norādījusi, ka atkritumu dalītā vākšana kā SIA „ZAAO” darbības virziens ir

⁶⁸ Ziemeļvalstu konkurences iestāžu publikācija “Konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū”. (2016). 152. – 154. lpp. Pieejams http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/nordiska/nordic-report-2016_waste-management-sector.pdf

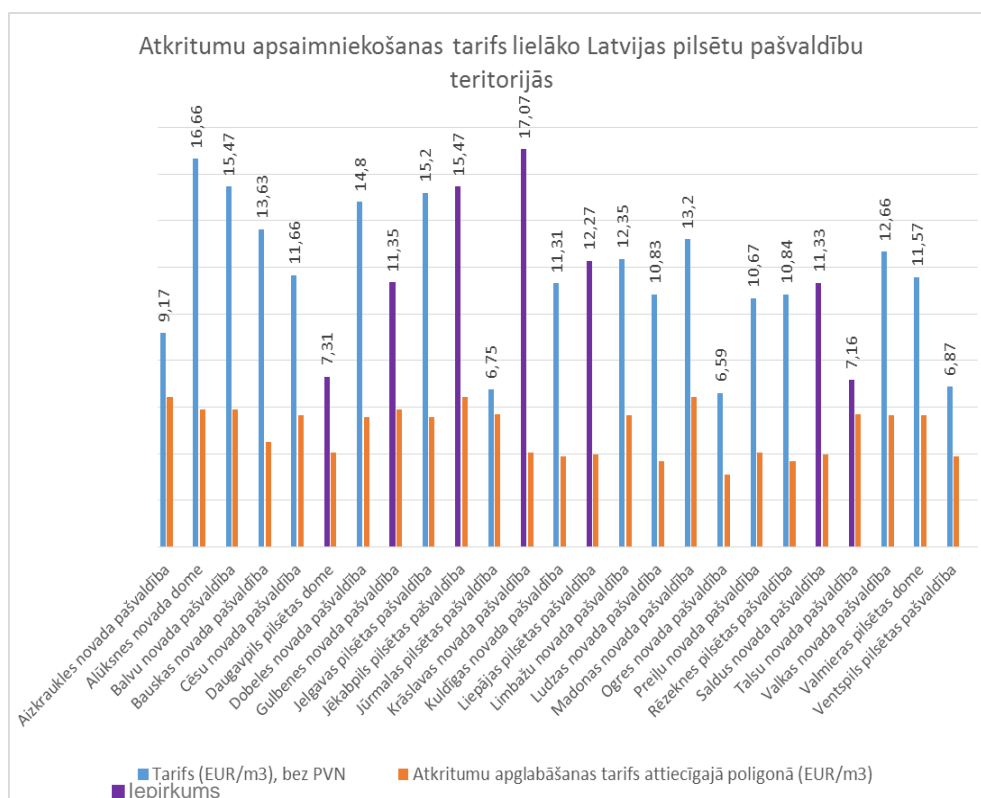
zaudējumus radošs.

5.3.7. Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifi

238 Saskaņā ar normatīvajā regulējumā noteikto⁶⁹ sadzīves atkritumu apsaimniekošanas (izņemot sadzīves atkritumu reģenerāciju) maksas noteikšanas kārtību atkritumu radītājam vai valdītājam apstiprina pašvaldība ar saistošajiem noteikumiem. Pamatojoties uz saistošajos noteikumos paredzēto kārtību, pašvaldība ar savu lēmumu nosaka maksu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu (izņemot sadzīves atkritumu reģenerāciju). Šo maksu veido:

- (1) maksa par sadzīves atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu, uzglabāšanu, dalītās atkritumu savākšanas, šķirošanas un pārkraušanas infrastruktūras objektu uzturēšanu atbilstoši līgumam, kuru noslēgusi pašvaldība un tās izvēlētais atkritumu apsaimniekotājs;
- (2) SPRK apstiprinātais tarifs par sadzīves atkritumu apglabāšanu atkritumu poligonos;
- (3) DRN par atkritumu apglabāšanu normatīvajos aktos noteiktajā apmērā.

239 Pašvaldībās spēkā esošie tarifi par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu lielāko Latvijas pilsētu pašvaldību teritorijās 2015. gada otrajā pusgadā atspoguļoti 14. attēlā. Detalizēta informācija par noslēgto līgumu tiesisko pamatu un spēkā esošajiem tarifiem norādīta Pielikumā Nr. 5.

14. attēls. Atkritumu apsaimniekošanas tarifs lielāko Latvijas pilsētu pašvaldību teritorijās

Avots: pašvaldību, sadzīves atkritumu apsaimniekotāju un SPRK sniegtā informācija

⁶⁹ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 39. panta pirmā daļa.

- 240 Viena no sadzīves atkritumu radītājiem noteiktās maksas par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu komponentēm ir sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifs.
- 241 Šeit būtiski norādīt uz īpašo situāciju, kāda bija izveidojusies Kuldīgas novada atkritumu apsaimniekošanā. Saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020.gadam norādīto Kuldīgas novads atrodas vairāku atkritumu apsaimniekošanas reģionu teritorijās, t.i., Piejūras, Ventspils un Liepājas teritorijā. Maksa par sadzīves atkritumu savākšanu no atkritumu radītājiem no 01.02.2014. arī ir noteikta vienota visā novadā – 11,31 EUR/m³ (bez PVN).
- 242 Tādējādi atbilstoši Valsts kontroles Revīzijas ziņojumā norādītajam no 01.02.2014. Kuldīgas novadā netika ievērota normatīvajā aktā⁷⁰ noteiktā prasība – apglabāt sadzīves atkritumus atkritumu apsaimniekošanas reģionam piesaistītajā sadzīves atkritumu poligonā, jo, lai arī Kuldīgas novadā radītie atkritumi jāapglabā trīs dažādos poligonos, novadā radītie atkritumi tika apglabāti tikai vienā poligonā – „Pentuļi”, tādējādi radot risku, ka netiks nodrošināta poligonu „Ķīvītes”, „Janvāri” un „Pentuļi” ilgtspējīga darbība. Ņemot vērā Valsts kontroles Revīzijas ziņojumā norādīto, VARAM ir veikusi grozījumus normatīvajos aktos⁷¹, kā arī plāno veikt grozījumus Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020.gadam attiecībā uz novadu teritoriālo piederību apsaimniekošanas reģioniem. Ņemot vērā veiktos grozījumus normatīvajos aktos, 2016. gadā Latvijā nav novadu, kuru teritorijas būtu sadalītas starp dažādiem atkritumu apsaimniekošanas reģioniem.
- 243 Sadzīves atkritumu radītājiem noteiktā maksa un sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifs tiek izteikts atšķirīgās mērvienībās, attiecīgi EUR/m³ un EUR/t. Tā kā sadzīves atkritumu radītājiem noteiktā maksa par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu tiek izteikta EUR/m³, lai izrakstītu rēķinu atkritumu radītājiem un noteiktu kopējo maksu par kubikmetru, atkritumu apsaimniekotājs pārrēķina atkritumu apjomu no tonnām uz kubikmetriem. Kā secinājusi Valsts kontrole⁷², pārrēķinam no tonnām uz kubikmetriem sadzīves atkritumu apsaimniekotāji izmanto vienu no divām pieejām:
- (1) izmanto 2002. gadā izstrādātajā *Rokasgrāmatā faktoru pielietošanai sadzīves atkritumu uzskaitē, pārejot no tilpuma uz svara vienībām*, apkopotos atkritumu tilpuma – masas pārrēķina faktor⁷³, kurā jauktiem nepresētiem sadzīves atkritumiem ir noteikts koeficients 0,2, tādējādi pieņemot, ka viens atkritumu kubikmetrs atbilst 200 kilogramiem atkritumu⁷⁴,
 - (2) piemēro mērījumu un novērojumu rezultātā noteiktu koeficientu, pamatojoties uz iepriekšējo pieredzi, tas ir, cik konkrētajā teritorijā iepriekšējā periodā ir svēris viens kubikmetrs atkritumu.
- 244 Lai noskaidrotu, cik faktiski sver viens kubikmetrs atkritumu konkrēta atkritumu apsaimniekotāja apkalpotajā teritorijā, Valsts kontroles veiktajā revīzijā tika veikts pārrēķins, salīdzinot atkritumu apsaimniekotāja izrakstītajos rēķinos atkritumu radītājiem norādīto atkritumu kubikmetru skaitu ar atkritumu poligonos nodoto

⁷⁰ Ministru kabineta 25.06.2013. noteikumu Nr. 337 „Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas reģioniem” 2. punkts un pielikuma 3. tabulas 5. punkts, 5. tabulas 5. punkts un 7. tabulas 2. punkts.

⁷¹ Ministru kabineta 25.06.2013. noteikumi Nr. 337 “Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas reģioniem”.

⁷² Valsts kontroles 06.02.2015. informatīvais ziņojums “Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšanas atbilstība plānotajiem mērķiem un tiesību aktu prasībām”.

⁷³ Ministru kabineta 22.12.2008. noteikumu Nr. 1075 „Noteikumi par vides aizsardzības valsts statistikas pārskatu veidlapām” 5. pielikuma 5. punkts.

⁷⁴ Rokasgrāmatas faktoru pielietošanai sadzīves atkritumu uzskaitē, pārejot no tilpuma uz svara vienībām (Latvijas Vides aģentūra, 2002), 6. tabula.

atkritumu svaru. Tika secināts, ka to teritoriju iedzīvotāji, kuru atkritumu apsaimniekotāji automātiski piemēro standarta pārrēķina koeficientu 0,2, tas ir, uzskata, ka viens kubikmetrs sver 200 kilogramus, faktiski rada mazāk atkritumu un tādējādi maksā arī par neesošu atkritumu apsaimniekošanu⁷⁵. Ņemot vērā Valsts kontroles norādīto par pašvaldību atšķirīgo pieeju sadzīves atkritumu masas un tilpuma pārrēķinam, tiek veikti grozījumi AAL ar mērķi noteikt vienotu pieeju sadzīves atkritumu masas un tilpuma attiecības pārrēķinam un tā attiecināšanai uz pašvaldības apstiprināto sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifu.

- 245 KP tirgus uzraudzības ietvaros, lai iegūtu savstarpēji salīdzināmus rezultātus, veicot atkritumu apglabāšanas tarifa pārrēķinu no sadzīves atkritumu masas uz tilpuma mērvienībām, izmantoja standarta pārrēķina koeficientu 0,2⁷⁶ (skat. 14. attēlā un Pielikumā Nr. 5).

Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifu ietekmējošie faktori

- 246 Saskaņā ar 14. attēlā esošajiem datiem tarifi par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu dažādās pašvaldībās atšķiras līdz trim reizēm:
- saskaņā ar tirgus uzraudzības ietvaros esošo informāciju zemākie tarifi ir Jūrmalā, Ventspilī un Ogres novada teritorijā (6,59 EUR/m³ – 6,87 EUR/m³)
 - augstākie tarifi – Alūksnes, Balvu, Krāslavas novada un Jēkabpils teritorijā (15,47 EUR/m³ – 17,07 EUR/m³).
- 247 KP izskatīja divus faktoros, kas varētu tikt uzskatīti par iemeslu tik būtiskām atšķirībām tarifos – piemērotā atkritumu apsaimniekotāja izvēles procedūra (konkurss vai *in-house*) un atkritumu apglabāšanas tarifs.
- 248 Pašvaldības piemērojušas dažādas procedūras, izvēloties sadzīves atkritumu apsaimniekotāju, kas iepriekš minēto pašvaldību administratīvajās teritorijās sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus. Tādējādi nav saskatāma sakarība starp piemēroto izvēles procedūru un atkritumu apsaimniekošanas maksu, un tas nav uzskatāms par noteicošo faktoru, kas ietekmē sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifu. Piemēram, uz *in-house* principa piemērošanas pamata sadzīves atkritumu apsaimniekotājs sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus Ventspilī un Alūksnes novada administratīvajā teritorijā, savukārt konkursa rezultātā izvēlēts apsaimniekotājs – Ogres novada un Krāslavas novada administratīvajā teritorijā.
- 249 No iepriekš minēto 25 pašvaldību administratīvajām teritorijām, kurās sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu tarifs ir augstākais, sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifa īpatsvars tajā ir 23% – 38%. Savukārt to pašvaldību administratīvajās teritorijās, kurās tas ir zemākais, sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifa īpatsvars ir 47% – 84%. Tādējādi, lai arī atkritumu apglabāšanas tarifi ir atšķirīgi un svārstās no 3,11 EUR/m³ līdz 6,43 EUR/m³, tas nav noteicošais faktors būtiskajām atšķirībām atkritumu apsaimniekošanas maksā. Šādu secinājumu vēl vairāk nostiprina fakts, ka pašvaldībās, kuru teritorijā radītos atkritumus apglabā vienā poligonā, apsaimniekošanas tarifs ir būtiski atšķirīgs, piemēram, Jēkabpils un Aizkraukle, Ventspils un Kuldīga.
- 250 Vērtējot sadzīves atkritumu apsaimniekotāja piemēroto sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifu, jāņem vērā pakalpojumu apjoms, kāds tiek sniegts šī tarifa ietvaros, piemēram, vai tajā ir ietverta bioloģisko un lieltgabarīta atkritumu

⁷⁵ Valsts kontroles 06.02.2015. informatīvais ziņojums "Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšanas atbilstība plānotajiem mērķiem un tiesību aktu prasībām".

⁷⁶ Valsts kontroles 06.02.2015. informatīvais ziņojums "Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšanas atbilstība plānotajiem mērķiem un tiesību aktu prasībām".

apsaimniekošana, kā arī atsevišķu tarifu veidojošo izmaksu apjoms. Piemēram, ja pašvaldības administratīvajā teritorijā, kurā tiek savākti sadzīves atkritumi, atrodas arī sadzīves atkritumu poligons, sadzīves atkritumu transportēšanas izmaksas būs relatīvi nelielas. Turpretī, ja sadzīves atkritumi uz poligonu tiek vesti no poligonam attālāko novadu teritorijām, transportēšanas izmaksas būs relatīvi augstas un tas var pietiekami būtiski ietekmēt sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifu.

251 Saskaņā ar sadzīves atkritumu apsaimniekotāju norādīto sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifu ietekmē virkne faktoru, piemēram:

- (1) sadzīves atkritumu veids (nešķirotie sadzīves atkritumi, lielgabarīta, bioloģiskie u.c.), kuru apsaimniekošana ir ietverta tarifā;
- (2) pašvaldības iepirkuma konkursa nolikumā noteiktās un saistošajos noteikumos ietvertās prasības (piemēram, minimālais atkritumu izvešanas biežums, atkritumu dalītās vākšanas punktu skaits, tajos atrodošos konteineru piederība un skaits u.c.);
- (3) darbības, kādas apsaimniekotājs veic ar sadzīves atkritumiem: ir pašvaldību teritorijas, kurās apsaimniekotājs veic tikai sadzīves atkritumu savākšanu un nogādāšanu sadzīves atkritumu poligonā⁷⁷, kā arī ir pašvaldību teritorijas, kurās sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifā ir ietvertas arī citas darbības, piemēram, īslaicīga sadzīves atkritumu uzglabāšana, dalīti vākto atkritumu šķirošana, dalīti vākto atkritumu nogādāšana no dalīti vākto atkritumu punktiem uz laukumu un/vai šķirošanas līniju, dalīti vākto atkritumu apsaimniekošanas laukumu uzkopšana⁷⁸;
- (4) sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifs, kas katrā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģiona poligonā ir atšķirīgs.

Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifu veidojošo izmaksu noteikšana

252 Saskaņā ar sadzīves atkritumu apsaimniekotāju norādīto, lai noteiktu tarifu, par pamatu tiek ņemti iepriekšējo periodu (viens līdz trīs gadi⁷⁹) izdevumi, kas saistīti ar sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, savāktais un apglabāšanai nodotais sadzīves atkritumu daudzums (un tā attiecība m^3/t) konkrētās pašvaldības teritorijā. Tā kā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifs visiem sadzīves atkritumu radītājiem attiecīgajā šo atkritumu apsaimniekošanas zonā (kas var būt atšķirīga no pašvaldības administratīvās teritorijas)⁸⁰ ir vienots, tad netiek

⁷⁷ Piemēram, SIA "Rūpe", SIA "Pļaviņu komunālie pakalpojumi", SIA "Bērzaunes komunālais uzņēmums" (sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus attiecīgi Alūksnes novada, Pļaviņu novada, Madonas novada teritorijā).

⁷⁸ SIA "Olaines ūdens un siltums", SIA "Jelgavas komunālie pakalpojumi", SIA "Viduskurzemes AAO" (sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus attiecīgi Olaines novada, Jelgavas pilsētas, Saldus novada un Brocēnu novada teritorijā).

⁷⁹ Dažādi apsaimniekotāji norādījuši atšķirīgu perioda garumu.

⁸⁰ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 18. panta trešā daļa: Pašvaldības, savstarpēji vienojoties, var noteikt kopīgu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonu, kurā ietilpst vairāku viena atkritumu apsaimniekošanas reģiona pašvaldību administratīvās teritorijas.

Atkritumu apsaimniekošanas likuma 39. panta otrā daļa: Atkritumu apsaimniekotājs, kuru atbilstoši šā likuma 18.pantam izvēlējusies pašvaldība, nodrošina sadzīves atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu, šķirošanu, uzglabāšanu, dalītās atkritumu vākšanas, šķirošanas un pārkraušanas infrastruktūras objektu uzturēšanu par vienādu maksu visiem sadzīves atkritumu radītājiem attiecīgajā šo atkritumu apsaimniekošanas zonā atbilstoši šajā likumā noteiktajā kārtībā noslēgtajam līgumam ar pašvaldību.

atsevišķi nodalītas izmaksas dalīti vāktajiem un nešķīrotajiem sadzīves atkritumiem.

- 253 Nosakot tarifu, tiek ņemta vērā konkrētās pašvaldības specifika un ar pakalpojumu sniegšanu saistītās izmaksas: attālums no konkrētās pašvaldības līdz sadzīves atkritumu apsaimniekotāja galvenajai bāzei, poligonam vai citām būtiskām infrastruktūrām, tajā skaitā, vai pašvaldības teritorija atrodas esošas pakalpojuma sniegšanas teritorijas tuvumā, atkritumu radītāju blīvums, dalīti vāktu atkritumu sistēmas attīstība, nepieciešamo investīciju apjoms, degvielas izmaksas, pakalpojuma sniegšanai nepieciešamie administratīvie resursi, darba alga un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, pamatlīdzekļu nolietojums, konteineru un to izvietojuma laukumu uzturēšanas izmaksas, lieltarīta sadzīves atkritumu savākšana un pārvadāšana (ja tā iekļauta tarifā), šķīroto sadzīves atkritumu savākšana, presēšana, šķīroto sadzīves atkritumu realizācijas ieņēmumi (samazina izdevumus), atkritumu apglabāšanas izmaksas u.c.
- 254 Par atkritumu dalītās vākšanas pakalpojumiem iedzīvotājiem nav jāmaksā, tomēr arī šo atkritumu apsaimniekošanas procesā apsaimniekotājiem rodas izmaksas, kas saskaņā ar normatīvajā regulējumā noteikto⁸¹ ir viena no sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojuma tarifu veidojošām komponentēm. Minētās izmaksas ietvertas sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifā, ko apsaimniekotāji iesniedz pašvaldībai izsludinātā konkursa ietvaros un ko konkrētā apsaimniekotāja uzvaras gadījumā pašvaldība apstiprina, un kas tiek piemērots atkritumu radītājiem pašvaldības un atkritumu apsaimniekotāja noslēgtā līguma ietvaros.
- 255 Kā norādīts sadzīves atkritumu apsaimniekotāju sniegtajā informācijā, ne visas atkritumu dalītās vākšanas infrastruktūras objektu uzturēšanas un apsaimniekošanas izmaksas ir ietvertas pašvaldības apstiprinātajā maksā par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, un arī netiek pilnībā segtas no dalīti vāktu atkritumu realizācijas ieņēmumiem. Maksa par atkritumu dalītās vākšanas infrastruktūras izmantošanu tiek iekasēta arī no iepakošanas apsaimniekotājiem. Neskatoties uz iepriekš minēto, atsevišķu atkritumu apsaimniekotāju skatījumā atkritumu dalītā vākšana kā darbības virziens ir zaudējumus radošs. Šāds darbības virziens netiek pārtraukts tikai tādēļ, ka gan normatīvie akti, gan pašvaldību dotais deleģējums paredz obligātu pienākumu nodrošināt atkritumu dalītās savākšanas infrastruktūras izveidi un uzturēšanu. Tādējādi faktiski maksai par izveidotās atkritumu dalītās vākšanas infrastruktūras izmantošanu būtu jābūt lielākai⁸².
- 256 Sadzīves atkritumu dalītā vākšana pašvaldību administratīvajās teritorijās tiek nodrošināta, izmantojot atkritumu dalītās vākšanas punktus un laukumus. Tie ir uzskatāmi par atkritumu dalītās vākšanas infrastruktūras elementiem, un prasības to izveidošanai un darbībai ir noteiktas normatīvajā regulējumā. Saskaņā ar KP rīcībā esošo informāciju visas pašvaldības, kas tirgus uzraudzības ietvaros ir sniegušas informāciju, ir iesaistījušās sadzīves atkritumu dalītās vākšanas organizēšanā pašvaldību administratīvajās teritorijās. Daļa no šīm pašvaldībām arī ir iesaistījušās dalītās vākšanas veikšanā, proti, par saviem līdzekļiem veikušas dalītās vākšanas konteineru iegādi, laukumu izbūvi un nodrošina to darbības uzturēšanas izmaksu segšanu – apsardzi, apgaismojumu u.c. Saskaņā ar tirgus uzraudzībā iegūto informāciju atkritumu dalītās vākšanas punktu izveidošana un apsaimniekošana atbilstoši pašvaldības un atkritumu apsaimniekotāja noslēgtā

⁸¹ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 39. panta pirmās daļas 1. punkts: maksa par sadzīves atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu, uzglabāšanu, dalītās atkritumu savākšanas, šķīrošanas un pārkraušanas infrastruktūras objektu uzturēšanu atbilstoši līgumam, kuru noslēgusi pašvaldība un šā likuma 18.panta pirmajā daļā minētais atkritumu apsaimniekotājs.

⁸² SIA "ZAAO" 13.01.2016. vēstule Nr.1-25/8.

līguma nosacījumiem tiek nodota pašvaldības izvēlētā sadzīves atkritumu apsaimniekotāja pārziņā.

- 257 Tam, ka atkritumu dalītā vākšana nes zaudējumus apsaimniekotājam, uzraudzības ietvaros nav gūti pierādījumi, jo pašvaldība apstiprina sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifu, kurā ietvertas izmaksas atkritumu dalītās vākšanas infrastruktūras uzturēšanai, arī iepakojuma apsaimniekotāji maksā dalītās vākšanas laukuma apsaimniekotājam par infrastruktūras uzturēšanu. Gadījumā, ja dalītās vākšanas infrastruktūras uzturēšana rada zaudējumus, sadzīves apsaimniekotājam būtu jāvēršas attiecīgajā pašvaldībā, kurā tas sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus, ar lūgumu pārskatīt apstiprināto sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifu, iesniedzot uz izmaksām balstītu ekonomiski pamatotu tarifa projektu.
- 258 Secināms, ka normatīvos nav skaidri noteikts un nedz pašvaldības, nedz atkritumu apsaimniekotāji nav varējuši sniegt skaidrojumu, kādā veidā un pēc kādiem kritērijiem sadzīves atkritumu apsaimniekotāji diferencē izmaksas par atkritumu dalītās infrastruktūras uzturēšanu un izmantošanu: cik liela daļa no šīm izmaksām tiek ietverta sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifā, kuru maksā visi attiecīgajā teritorijā esošie sadzīves atkritumu radītāji, cik liela daļa no šīm izmaksām tiek attiecināta uz dalītās vākšanas infrastruktūras maksu, ko sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem maksā iepakojuma apsaimniekotāji.

Tarifā iekļauto pakalpojumu kopums, ko sadzīves atkritumu apsaimniekotāji nodrošina noslēgto līgumu ar pašvaldībām ietvaros

- 259 Saskaņā ar pašvaldību un atkritumu apsaimniekotāju sniegto informāciju to savstarpēji noslēgto līgumu nosacījumi parasti neietver lielgabarīta un/vai bioloģisko, un/vai būvniecības (un ražošanas) atkritumu savākšanu. Par minēto atkritumu apsaimniekošanu atkritumu radītājiem ir jāmaksā papildus pašvaldības apstiprinātajam sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifam. Maksa par minēto atkritumu savākšanu tiek noteikta, atkritumu radītājiem atsevišķi vienojoties ar atkritumu apsaimniekotāju.
- 260 Sadzīves atkritumu apsaimniekotāji, kas atkritumu radītājiem piemēro atsevišķu maksu (papildus pašvaldības apstiprinātajam tarifam par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu) par bioloģisko, lielgabarīta, būvniecības (un ražošanas) atkritumu savākšanu, attiecībā uz šīs maksas noteikšanas un piemērošanas kārtību pielieto dažādas pieejas:
- (1) maksa ir iepriekš noteikta un publicēta apsaimniekotāja interneta vietnē, tā tiek piemērota papildus pašvaldības apstiprinātajam sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifam. Bioloģisko, lielgabarīta, būvniecības (un ražošanas) atkritumu radītāji bez ierobežojumiem var iepazīties ar šo maksu un tās piemērošanas kritērijiem;
 - (2) maksa atbilst apstiprinātajam sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifam, tā tiek piemērota papildus apstiprinātajam sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifam par neregulāriem pakalpojumiem, kas nav iekļauti pašvaldības apstiprinātajā apsaimniekošanas tarifā;
 - (3) maksa tiek noteikta, atsevišķi vienojoties atkritumu apsaimniekotājam un atkritumu radītājam, un iepriekš nav zināma. Apsaimniekojot lielgabarīta atkritumus, papildus nepieciešams maksāt arī par lielgabarīta atkritumiem paredzēto konteineru piegādi un izvešanu.
- 261 Atsevišķu veidu sadzīves atkritumu (piemēram, bioloģisko, lielgabarīta)

apsaimniekošana dažu pašvaldību teritorijās var tikt nodrošināta arī bez papildu samaksas sadzīves atkritumu apsaimniekotāja, piemēram, rīkoto akciju ietvaros. Saskaņā ar iepriekš minēto pirmšķietami secināms, ka ar šāda veida akciju rīkošanu, t.sk. to ietvaros savākto atkritumu apsaimniekošanu, saistītās izmaksas ir ietvertas sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifā, ko apstiprinājusi pašvaldība.

- 262 Secināms, ka Latvijā nav vienotas prakses, kādi nosacījumi un attiecībā uz kāda veida sadzīves atkritumu savākšanu jāietver pašvaldību izvirzītajās prasībās un secīgi arī līgumā, ko pašvaldība slēdz ar atkritumu apsaimniekotāju. Vērtējot tirgus uzraudzības ietvaros iesniegtajā informācijā norādīto, secināms, ka tirgus dalībniekiem un pašvaldībām nav vienotas izpratnes par to, uz kāda veida atkritumiem jāattiecas pašvaldības un sadzīves atkritumu apsaimniekotāja noslēgtajam līgumam un par kāda veida sadzīves atkritumu (piemēram, bioloģisko, liulgabarīta) apsaimniekošanu to radītājam ir jāslēdz papildu vienošanās ar atkritumu apsaimniekotāju, maksājot papildu maksu. Maksu par bioloģisko, liulgabarīta atkritumu apsaimniekošanu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifā nav iekļāvušas ne pašvaldībai piederošās kapitālsabiedrības, piemēram, SIA "ZAAO", ne privātās kapitālsabiedrības, piemēram, SIA "DOVA".

Sadzīves atkritumu apsaimniekotāju slēgtie līgumi ar atkritumu radītājiem un piemērotā maksa

- 263 Pēc pašvaldības un sadzīves atkritumu apsaimniekotāja līguma par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanu attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā sadzīves atkritumu apsaimniekotājs slēdz līgumu ar katru sadzīves atkritumu radītāju (fizisku vai juridisku personu), minētajā līgumā ietverot arī pašvaldības iepriekš apstiprināto sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifu, kas piemērojams vienādi visiem sadzīves atkritumu radītājiem vienas pašvaldības administratīvajā teritorijā⁸³.
- 264 Lielākā daļa pašvaldību norādījušas, ka tām ir zināmi līgumu, ko sadzīves atkritumu apsaimniekotāji slēdz ar atkritumu radītājiem, nosacījumi. Informāciju par minētajos līgumos ietvertajiem nosacījumiem pašvaldības iegūst vairākos veidos: 1) līgumu paraugi tiek pievienoti līgumam, ko pašvaldība slēdz ar sadzīves atkritumu apsaimniekotāju, 2) pašvaldība kā sadzīves atkritumu radītājs slēdz līgumu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu saskaņā ar tādiem pašiem nosacījumiem kā citi sadzīves atkritumu radītāji un tādējādi ir informēta par līgumā ietvertajiem nosacījumiem, 3) sadzīves atkritumu apsaimniekotājs līguma nosacījumus saskaņo ar pašvaldību, pamatojoties uz pašvaldības un atkritumu apsaimniekotāja noslēgtā līguma nosacījumiem.
- 265 Sadzīves atkritumu apsaimniekotājs ar sadzīves atkritumu radītāju slēdz tipveida līgumu. Kā norādījušas atsevišķas pašvaldības, minētajam līgumam būtu obligāti jābūt kā pieteikuma pielikumam dalībai iepirkuma konkursā, lai sadzīves atkritumu apsaimniekotājs līgumos ar atkritumu radītājiem neietvertu nesamērīgas prasības un dažādus papildpakalpojumus⁸⁴, kas nav iepriekš saskaņoti ar pašvaldību,

⁸³ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 39. panta otrā daļa: Atkritumu apsaimniekotājs, kuru atbilstoši šā likuma 18.pantam izvēlējusies pašvaldība, nodrošina sadzīves atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu, šķirošanu, uzglabāšanu, dalītās atkritumu vākšanas, šķirošanas un pārkraušanas infrastruktūras objektu uzturēšanu par vienādu maksu visiem sadzīves atkritumu radītājiem attiecīgajā šo atkritumu apsaimniekošanas zonā atbilstoši šajā likumā noteiktajā kārtībā noslēgtajam līgumam ar pašvaldību.

⁸⁴ Talsu novada pašvaldības 24.08.2015. vēstule Nr.12-11/3820.

rezultātā par pašvaldības apstiprināto sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifu sniedzot tikai daļu no nepieciešamajiem pakalpojumiem. Saskaņā ar KP rīcībā esošo informāciju atsevišķi sadzīves atkritumu apsaimniekotāji (piemēram, SIA "ZAAO") atkritumu radītājiem piedāvātā līguma nosacījumus ir saskaņojuši arī ar Patērētāju tiesību aizsardzības centru.

- 266 Pastāv arī prakse, ka līgumu, ko sadzīves atkritumu apsaimniekotājs slēdz ar atkritumu radītājiem, nosacījumi pašvaldībai nav zināmi⁸⁵, kā arī iepriekš netiek saskaņoti ar pašvaldību.⁸⁶
- 267 Situācijās, kad vairākas pašvaldības rīko kopīgu iepirkuma konkursu sadzīves atkritumu apsaimniekotāja izvēlei, veidojas risks, ka pašvaldībām ir dažādi viedokļi par līgumā ar atkritumu radītājiem iekļaujamajiem nosacījumiem⁸⁷. Rezultātā, pašvaldībām nevienojoties, apsaimniekotāja un atkritumu radītāja noslēgtā līguma nosacījumi var būt nepilnīgi, dodot iespēju atkritumu apsaimniekotājam, piemēram, pieprasīt papildu maksu par atsevišķu pakalpojumu sniegšanu.
- 268 Vērtējot uzraudzības lietā esošo informāciju, konstatējams, ka izpratne par to, kam jābūt atkritumu apsaimniekotāja noslēgtajos līgumos ar pašvaldību un atkritumu radītāju par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, pašvaldībām ir atšķirīga. Lai risinātu minēto problēmu, ir izstrādāti un 19.08.2016. spēkā stājušies MK 16.08.2016. noteikumi Nr.546 "Noteikumi par minimālajām prasībām, kas iekļaujamās darba uzdevumā, pašvaldībai izraugoties sadzīves atkritumu apsaimniekotāju, un atkritumu apsaimniekošanas līgumu būtiskie nosacījumi"⁸⁸, kuros noteikti iepriekš minētajos līgumos ietveramie būtiskie nosacījumi.
- 269 Atkritumu apsaimniekošanas tarifa noteikšana ir pietiekami kompleksa:
- tarifu veido dažādas komponentes;
 - ir aprūtināti objektīvi novērtēt katrā pašvaldībā radīto atkritumu apjomu un uz šo atkritumu apsaimniekošanu attiecināmās izmaksas;
 - starp pašvaldībām būtiski atšķiras sniedzamo pakalpojumu klāsts, uz kuru attiecināms pašvaldības noteiktais atkritumu apsaimniekošanas tarifs.
- 270 Līdz ar to bez papildu informācijas ieguves ne sadzīves atkritumu radītājiem, ne citiem šajā procesā iesaistītajiem subjektiem nav iespējams objektīvi salīdzināt pakalpojuma kvalitātes un cenas atšķirību starp sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģioniem. Šis apstāklis var ietekmēt nepamatotu secinājumu rašanos par pakalpojuma cenas atšķirībām, kā arī tās neatbilstību sniegtā pakalpojuma kvalitātei u.c.

5.4. Sadzīves atkritumu poligonu apsaimniekošana

Atkritumu apsaimniekošanas reģionu un tajos esošo poligonu izveidošana

- 271 Atkritumu apsaimniekošanas reģionu izveidošanas mērķis tika noteikts dokumentā "Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2006. – 2012. gadam": *"Valstī panākt pozitīvu attīstību atkritumu apsaimniekošanā, izveidojot vides prasībām atbilstošu atkritumu apglabāšanas infrastruktūru, efektīvi izmantojot pieejamos vietējos resursus un piesaistot ES fondu līdzekļus."*
- 272 Reģionālajos atkritumu apsaimniekošanas plānos 2007. – 2013. gada plānošanas periodā galvenā vērība atkritumu apsaimniekošanas jomā bija veltīta: 1) videi

⁸⁵ Saldus novada pašvaldības 04.09.2015. vēstule Nr.4-34.1/3360, Jelgavas pilsētas pašvaldības 02.09.2015. vēstule Nr.2-31/6455.

⁸⁶ Ogres novada pašvaldības 08.09.2015. vēstule Nr.1-10.6/725.

⁸⁷ Talsu novada pašvaldības 24.08.2015. vēstule Nr.12-11/3820.

⁸⁸<http://likumi.lv/ta/id/284195-noteikumi-par-minimalajam-prasibam-kas-iekļaujamas-darba-uzdevuma-pasvaldibai-izraugoties-sadzives-atkritumu-apsaimniekotaju-un...>

drošu atkritumu apglabāšanas poligonu izveidei, 2) veco, normatīvo aktu prasībām neatbilstošu, izgāztuvju slēgšanai, 3) atkritumu savākšanas un šķirošanas iekārtu iegādei un laukumu izveidei, kuru realizācijai izmantoti ES struktūrfondu, valsts un pašvaldību budžeta līdzekļi. Visu poligonu izveidei tika sagatavoti tehniski ekonomiskie pamatojumi⁸⁹, kuros veikta konkrētā atkritumu apsaimniekošanas reģiona analīze. Tas ļāva valstī izbūvēt sadzīves atkritumu poligonus, kuri atbilst normatīvo aktu prasībām, slēgt esošās apmēram 550 izgāztuves un rekultivēt daļu no tām, kā arī izveidot sadzīves atkritumu savākšanas un šķirošanas laukumus ar atbilstošu iekārtu nodrošinājumu.

- 273 Kā norādīts Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020.gadam, pieņemot lēmumu par poligona būvniecību, ņemts vērā ļoti plašs nosacījumu loks, lai izveidotā infrastruktūra būtu dzīvotspējīga ilgtermiņā. Kā ļoti būtiski nosacījumi ir prognozētā atkritumu plūsma un finansējuma piešķiršanas nosacījumi. Finansējuma būtiskāko daļu veido ES Kohēzijas fonda (turpmāk – KF) finansējums un atbalsta saņēmēja – atkritumu poligona apsaimniekotāja – līdzfinansējums, kas parasti ir ilgtermiņa kredītaizņēmums, par kuru ir izsniegts valsts vai pašvaldības galvojums. ES KF finansējuma saņēmējs ir tieši atbildīgs par projekta īstenošanu un rezultātu uzturēšanu vismaz piecus gadus pēc projekta īstenošanas. Finansējuma saņēmējs piecus gadus pēc projekta īstenošanas reizi gadā sniedz informāciju atbildīgajai iestādei, kas ir VARAM. Finansējuma saņēmējam, neizpildot nosacījumus, uz kādiem tika piešķirts finansējums, apstiprinot projekta iesniegumu, ir iespējams ES KF līdzfinansējuma likmes pārrēķins. Finansējuma saņēmējam, nespējot saņemt ieņēmumus atbilstoši prognozētajam, var rasties problēmas ar ilgtermiņa (desmit gadi un ilgāk) kredītaizņēmumu atmaksu, kur tālākās sekas attiecināmas uz valsti vai pašvaldību, kurai kā galvotājam var nākties veikt maksājumus finansējuma saņēmēja – atkritumu poligona apsaimniekotāja – vietā.
- 274 Atbilstoši normatīvajam regulējumam Latvijas teritorija ir sadalīta desmit sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģionos (skat. ziņojuma 2. daļu), un katrā no šiem reģioniem atrodas viens (Zemgales atkritumu apsaimniekošanas reģionā – divi) sadzīves atkritumu apsaimniekošanas poligons. Katrā no šiem sadzīves atkritumu poligoniem drīkst apglabāt tikai attiecīgajā reģionā radītos sadzīves atkritumus.

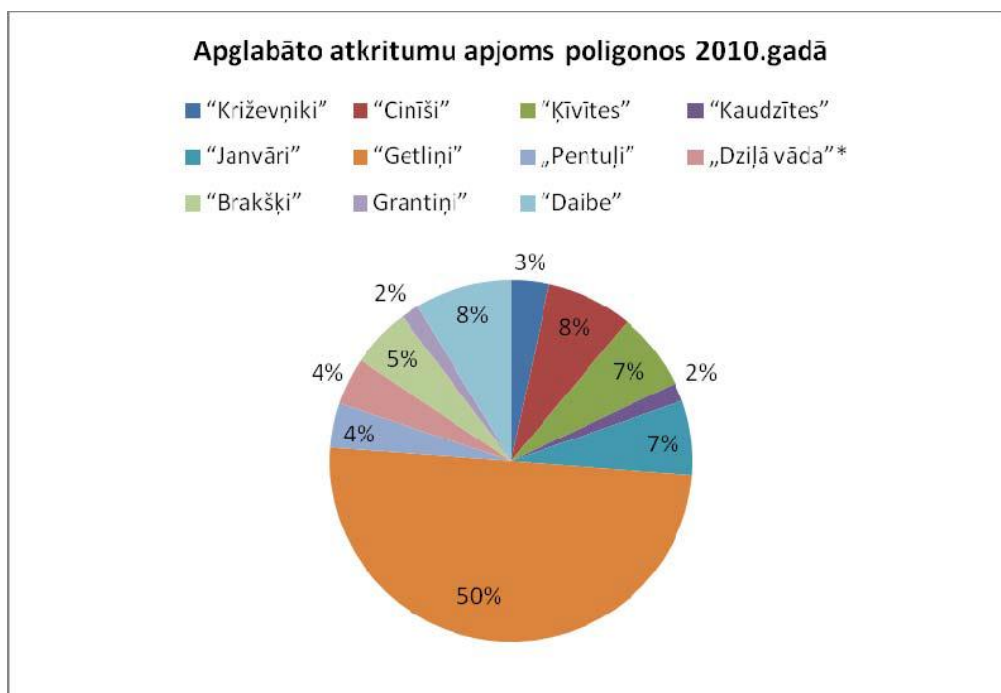
Atkritumu apglabāšanas process

- 275 Saskaņā ar tirgus uzraudzības ietvaros iegūto informāciju visos sadzīves atkritumu poligonos, ievēdot tajos atkritumus, automašīna ar atkritumiem tiek nosvērta un reģistrēta uzskaites sistēmā. Izbraucot no poligona teritorijas, automašīna atkal tiek nosvērta un noteikts svēršanas rezultāts, t.i., cik daudz sadzīves atkritumu (tonnās) ir nogādāts sadzīves atkritumu poligonā.
- 276 Vislielākais atkritumu apjoms ir apglabāts poligonā „Getliņi”, jo Rīgā un Rīgas atkritumu apsaimniekošanas reģionā ir koncentrēta gandrīz puse Latvijas iedzīvotāju un liela daļa rūpniecības (skat. 15. attēlu). Daļa Latvijas uzņēmumu radīto atkritumu tiek izmantoti atkārtoti vai pārstrādāti attiecīgo uzņēmumu

⁸⁹Ietverta šāda informācija:

- iedzīvotāju skaits un blīvums, demogrāfiskais stāvoklis, ienākumu un bezdarba līmenis;
- pirms poligona izbūves tiek noteikts „atkritumu rašanās smaguma centrs”, lai nodrošinātu optimālu atkritumu plūsmu reģionā un poligons būtu pēc iespējas pietuvināts galvenajiem atkritumu rašanās centriem;
- atspoguļoti pieņēmumi, uz ko balstās turpmākā atkritumu saimniecības attīstība;
- atkritumu rašanās prognoze vismaz nākamajiem 20 gadiem (atsevišķi paredzot apglabājamo, pārstrādājamo atkritumu daudzumus) u.c.

ražošanas procesos. Sadzīves atkritumu poligonos pamatā tiek apglabāti māsaimniecībās radītie sadzīves atkritumi.

15. attēls. Apglabāto atkritumu procentuālais apjoms sadalījumā pa poligoniem 2010. gadā⁹⁰

Datu avots: LVGMC

- 277 Saskaņā ar normatīvajā regulējumā noteikto apglabāt drīkst tikai apglabāšanai sagatavotus atkritumus⁹¹. Sagatavošana apglabāšanai ir reģenerējama vai kompostējama atkritumu, kā arī sadzīvē radušos bīstamo atkritumu atdalīšana pirms to apglabāšanas atkritumu poligonā⁹². Tādējādi atkritumus pirms/pēc to nogādāšanas poligonā nepieciešams šķirot, lai no tiem atdalītu to atkritumu daļu, ko var novirzīt pārstrādei, un apglabāta tiktu tikai tā atkritumu daļa, kas nav pārstrādājama vai citādā veidā atkārtoti izmantojama.
- 278 No nešķirotajiem sadzīves atkritumiem šķirošanas procesa rezultātā var tikt iegūtas atšķirīgas atkritumu plūsmas, kas atkarīgas no uzstādīto iekārtu specifikas. Piemēram, var tikt iegūtas šādas atkritumu plūsmas:
- reģenerācijai sagatavotie atkritumi (plastmasa, papīrs, kartons, stikls, metāls), kurus var atkārtoti izmantot ražošanas procesos;
 - bioloģiski noārdāmie atkritumi;
 - sadzīves atkritumos esošie bīstamie atkritumi;
 - apglabāšanai sagatavotie atkritumi.
- 279 Atsevišķu atkritumu apsaimniekošanas reģionu teritorijās, lai samazinātu sadzīves atkritumu pāravadājumu attālumu un apglabājamo apjomu, izveidotas pārkraušanas - šķirošanas stacijas, kas saskaņā ar normatīvajā regulējumā

⁹⁰ Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. – 2020. gadam.

⁹¹ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 22. panta trešā daļa.

⁹² Atkritumu apsaimniekošanas likuma 1. panta 18. punkts.

noteikto ir sadzīves atkritumu poligona infrastruktūras daļa⁹³. Pārkraušanas - šķirošanas staciju teritorijā tiek veikta dalīti savākto atkritumu otrreizējā šķirošana un to īslaicīga uzglabāšana līdz nodošanai tālākai apstrādei, kā arī nešķirotu sadzīves atkritumu pārkraušana no atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem to tālākai nogādāšanai reģionālajā sadzīves atkritumu poligonā.

- 280 Piemēram, Piejūras atkritumu apsaimniekošanas reģionā esošajās pārkraušanas - šķirošanas stacijās ir ierīkota dzelzsbetona estakāde, no kuras atkritumi no savākšanas autotransporta tiek pārbērti lielizmēra atkritumu konteineros (tilpums 38 m³) transportēšanai uz apglabāšanu poligonā. Estakādes zona, kurā ir novietoti savākšanas konteineri, ir aprīkota ar piltuves veida izkraušanas bunkuriem, kas izveidoti tā, lai pārkraušanas laikā nepieļautu atkritumu izplatīšanos stacijas teritorijā un ārpus tās. Nešķirotie sadzīves atkritumi tiek sapresēti, un katrā savākšanas konteinerā tiek uzkrāts līdz desmit tonnām atkritumu⁹⁴.
- 281 No uzraudzības ietvaros iegūtās informācijas secināts, ka daļā Latvijas poligonu tiek apglabāti visi atkritumi, neveicot to sagatavošanu apglabāšanai. Kā, piemēram, poligonā "Grantiņi", kuru KP apmeklēja izpētes ietvaros.

Avots: KP, poligons "Grantiņi"

- 282 Poligonos, kur netiek veikta atkritumu sagatavošana apglabāšanai, sadzīves atkritumi tiek vesti tieši uz apglabāšanai paredzēto vietu, kur tie tiek izbērti no automašīnām. Poligona darbinieki veic atkritumu vizuālo ekspertīzi, izlasa no atkritumu masas otrreizēji izmantojamus materiālus, liulgabarīta atkritumus (riepas, mēbeles, elektroniku) un bīstamos atkritumus, ja tādi atvestajā atkritumu masā atrodas. Apglabāšanai paredzētajā vietā atkritumi tiek izlīdzināti un sablīvēti, lai nodrošinātu bezgaisa apstākļus atkritumu slānī, kas veicina biogāzes veidošanos un novērš ugunsgrēku izcelšanos.
- 283 Atkritumu slānis regulāri tiek pārklāts ar pārklājumu, ko veido dažādi dārzu un parku atkritumi, kokapstrādes atkritumi (mizu šķelda, ielu saslaucas un citi bioloģiski sadalāmi atkritumi), kas novērš atkritumu vieglo frakciju izkliešanās ar vēju un smaku izplatīšanos.
- 284 Poligonos, kuros tiek nodrošināta nešķirotu sadzīves atkritumu šķirošana un sagatavošana apglabāšanai, apglabāšanai paredzētajās vietās nonāk tikai tam

⁹³ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 41 .panta 1.¹ daļa.

⁹⁴ SIA "Atkritumu apsaimniekošanas sabiedrība "Piejūra"" Jūrmalas atkritumu pārkraušanas - šķirošanas stacijai 30.12.2014. izsniegtā atļauja B kategorijas piesārņojošai darbībai.

sagatavotā atkritumu daļa, kas pirmšķietami var veidot no ~40 % līdz vairāk nekā 80 %⁹⁵ no poligonā kopējā ievestā atkritumu apjoma.

285 Saskaņā ar uzraudzības lietā saņemto informāciju sadzīves atkritumu sagatavošana apglabāšanai tiek veikta šādu apsaimniekotāju sadzīves atkritumu poligonu teritorijās:

- (1) SIA "ZAAO" (apsaimnieko Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģiona poligonu),
- (2) SIA "Vidusdaugavas SPAAO" (apsaimnieko Vidusdaugavas atkritumu apsaimniekošanas reģiona poligonu),
- (3) SIA "Getliņi EKO" (apsaimnieko Pierīgas atkritumu apsaimniekošanas reģiona poligonu⁹⁶).

286 Pēc KP rīcībā esošās informācijas 2016. gada sākumā nešķiroto sadzīves atkritumu šķirošana⁹⁷ (sagatavošana apglabāšanai) tika uzsākta SIA "ALAAS", SIA "AAS" "Piejūra" apsaimniekotajos poligonos. 2017. gada sākumā minēto darbību veikšanu plānots uzsākt SIA "Liepājas RAS".

287 2016. gada janvārī SPRK izvērtēja sadzīves atkritumu apglabāšanas pakalpojuma tarifa projektus, kuros ietvertas izmaksas sadzīves atkritumu sagatavošanai apglabāšanai, ko iesnieguši šādi poligonu apsaimniekotāji: SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts", SIA "Getliņi EKO" un SIA "ALAAS"⁹⁸.

288 KP, izvērtējot tās rīcībā esošo informāciju, konstatē, ka: 1) atkritumu sagatavošana apglabāšanai var tikt veikta gan poligona teritorijā, gan ārpus tās, 2) minētās darbības var veikt gan poligona apsaimniekotājs, gan cits komersants, kas poligonā nogādā jau apglabāšanai sagatavotus atkritumus, piemēram:

- (1) SIA "Getliņi EKO" apsaimniekotā sadzīves atkritumu poligona teritorijā ievesto nešķiroto sadzīves atkritumu šķirošanu un sagatavošanu apglabāšanai 2015. gada nogalē sāka SIA "Vides pakalpojumu grupa" ar tai piederošu atkritumu šķirošanas līniju, un atkritumu šķirošanas pakalpojumu sniedzējs (SIA "Vides pakalpojumu grupa", ar 26.01.2016. SIA "Clean R") pēc saviem ieskatiem var rīkoties ar bīstamajiem atkritumiem un reģenerācijai sagatavotajiem atkritumiem. Apglabāšanai sagatavotos un bioloģiski noārdāmos atkritumus šķirotājs atbilstoši noslēgtajam līgumam ar SIA "Getliņi EKO" nodod poligona apsaimniekotājam.
- (2) SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts" kā poligona apsaimniekotājs kopējo atkritumu masu sadala bioloģiski sadalāmajā un sausajā (cietajā) atkritumu masā, kuras tālākā apstrāde tiek nodrošināta poligona teritorijā izbūvētajā cieto sadzīves atkritumu šķirošanas centrā, kas rada iespēju samazināt poligonā apglabājamo atkritumu daudzumu un ko apsaimnieko SIA "Vereco"⁹⁹.

⁹⁵ Saskaņā ar SIA "ZAAO" un SIA "Vidusdaugavas SPAAO" sniegto informāciju Konkurences padomes lietā Nr.2579/14/7.3.2./10.

⁹⁶ Saskaņā ar SIA "Vides pakalpojumu grupa" (atkritumu šķirošanas operators poligona "Getliņi teritorijā) izsniegtajā A kategorijas piesārņojošās darbības atļaujā norādīto (26.01.2016. atļauja pārreģistrēta uz SIA "Clean R") poligonā "Getliņi" tiks apglabāti 12,5% no poligonā ievestajiem sadzīves atkritumiem. 65% no ievesto atkritumu apjoma veidos biomasa (bioloģiski noārdāmie atkritumi), kas pēc sagatavošanas apglabāšanai tiks nogādāti poligona "Getliņi" bioreaktorā biogāzes iegūšanai.

⁹⁷ Šobrīd darbojas testa režīmā.

⁹⁸ Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas 15.01.2016. vēstule Nr.2-2.52/112.

⁹⁹ SIA "Vereco" izsniegtā B kategorijas piesārņojošās darbības atļauja.

- 289 Bīstamos atkritumus, kas šķirošanas procesā atdalīti no nešķīrotajiem atkritumiem, poligona apsaimniekotājs vai šķirošanas un sagatavošanas apglabāšanai pakalpojuma sniedzējs (atkarībā no tā, kas veic minēto darbību ar nešķīrotajiem sadzīves atkritumiem) nodod tālākai apsaimniekošanai komersantiem, kam izsniegta atbilstoša bīstamo atkritumu apsaimniekošanas atļauja.
- 290 Reģenerācijai sagatavotie atkritumi, sašķīroti pa atkritumu veidiem, tiek realizēti komersantiem tālāko darbību ar atkritumiem veikšanai (piemēram, pārstrādei) Latvijā vai ārpus tās.
- 291 Bioloģiskie atkritumi ir galvenā poligonu biogāzi veidojošā komponente. Poligona gāzes savākšanas un utilizācijas prasības nosaka MK 27.12.2011. noteikumi Nr. 1032 "Atkritumu poligonu ierīkošanas, atkritumu poligonu un izgāztuvju apsaimniekošanas, slēgšanas un rekultivācijas noteikumi", kas paredz, ka poligona gāzu savākšanas sistēmu projektē visiem sadzīves atkritumu poligoniem, kuros pieņem bioloģiski noārdāmus atkritumus. Savākto gāzi apstrādā un izmanto enerģijas iegūšanai. Ja savākto gāzi nevar izmantot enerģijas iegūšanai, to sadedzina. Specifiskās prasības gāzes savākšanai, utilizācijai un monitoringa procedūras nosaka poligona apsaimniekotājam izsniegtās A kategorijas piesārņojošās darbības atļaujas prasības¹⁰⁰.
- 292 Vairākos poligonos biogāzi savāc un utilizē poligona koģenerācijas iekārtās, ražojot siltumu un elektroenerģiju, ko izmanto pašu vajadzībām, vai arī pārdod siltumenerģijas vai elektroenerģijas uzņēmumiem, piemēram, AS "Latvenergo"¹⁰¹.
- 293 Poligonos, kur tiek veikta atkritumu sagatavošana apglabāšanai, bioloģiskos atkritumus šķirošanas procesā atdala no nešķīroto sadzīves atkritumu masas vai pieņem arī atsevišķi kā dalīti vāktos atkritumus.
- 294 Šobrīd poligonos, kuros netiek veikta nešķīroto sadzīves atkritumu sagatavošana apglabāšanai, bioloģiskie atkritumi tiek pieņemti gan kopā ar visu nešķīroto sadzīves atkritumu masu, gan arī atsevišķi:
- (1) poligonos, kur šobrīd netiek veiktas atsevišķas darbības ar bioloģiskajiem atkritumiem, tie tiek apglabāti kopā ar visu poligonā pieņemto atkritumu masu, bioloģiskos atkritumus izmantojot atkritumu apglabāšanas vietā apglabātās sadzīves atkritumu masas pārklāšanai (piemēram, AADSO, SIA "Zemgales EKO" apsaimniekotajos poligonos). Atsevišķas darbības ar minētajiem atkritumiem šajos poligonos plānots veikt pēc atkritumu sagatavošanas apglabāšanai procesa uzsākšanas un atbilstošas piesārņojošās darbības atļaujas saņemšanas;
 - (2) poligonos, kur bioloģiskie noārdāmie atkritumi tiek kompostēti atsevišķi no pārējās apglabājamās atkritumu masas, tie tiek pieņemti atsevišķi (arī kā dalīti vāktie atkritumi), piemēram, SIA "AP "Kaudzītes"", SIA "AAS "Piejūra"" apsaimniekotajos poligonos. Bioloģiski noārdāmo atkritumu atsevišķu kompostēšanu no pārējiem sadzīves atkritumiem iespējams nodrošināt ne tikai poligonu, bet arī poligonu pārkraušanas-šķirošanas staciju teritorijās izveidotajos laukumos.
- 295 Saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020.gadam norādīto plāna darbības periodā nav paredzēta jaunu atkritumu poligonu būvniecība. Tajā pašā laikā ir plānota uzcelto poligonu paplašināšana līdz to projektētajai jaudai, ņemot vērā ekonomisko pamatojumu un lietderību. Izmaksas

¹⁰⁰ SIA "ZAAO" 20.01.2015. izsniegtā A kategorijas piesārņojošās darbības atļauja, 16. lpp.

¹⁰¹ SIA "Getliņi EKO" izsniegtā A kategorijas piesārņojošās darbības atļauja.

plānots segt no atkritumu poligonu apsaimniekojošo komersantu līdzekļiem. Līdz ar to secināms, ka Latvijā poligonu skaits ir pietiekošs, un šobrīd galvenā uzmanība ir pievērsta to attīstīšanai un apglabājamā atkritumu apjoma samazināšanai.

Līgumu slēgšana par sadzīves atkritumu pieņemšanu poligonā

- 296 Poligonu apsaimniekotāji un atkritumu apsaimniekotāji (pārvaldātāji) slēdz līgumus par attiecīgajā atkritumu apsaimniekošanas reģionā savākto sadzīves atkritumu piegādi. Līgums par atkritumu apglabāšanu tiek slēgts tikai ar tiem atkritumu apsaimniekotājiem, kuri ir noslēguši līgumu par sadzīves atkritumu savākšanu konkrētā atkritumu apsaimniekošanas reģiona pašvaldību teritorijās. Pirms līguma noslēgšanas tiek pārbaudīts, vai konkrētais komersants ir saņēmis atbilstošās atļaujas, t.sk. atkritumu pārvaldāšanas atļauju. Atbilstoši normatīvajā regulējumā noteiktajam sadzīves atkritumu poligonā apglabā arī ražošanas procesā vai būvniecībā radušos atkritumus¹⁰², ja tie nav klasificējami kā bīstamie atkritumi¹⁰³.
- 297 Kā norādījuši poligonu apsaimniekotāji, normatīvie akti nenosaka tiešu poligona operatoru pienākumu pārliecināties par to, vai konkrētā persona ir saņēmusi nepieciešamās atļaujas sadzīves atkritumu pārvaldāšanai. Šāds pienākums – saņemt attiecīgu atļauju – ir ietverts līgumā, kuru poligona apsaimniekotājs slēdz ar personām, kas vēlas nodot apglabāšanai sadzīves atkritumus, patstāvīgi tos nogādājot poligonā¹⁰⁴. Piemēram, būvgružu piegādātājiem, individuāli ievedot poligonā atkritumus, reģistrācijas žurnālā ir jāuzrāda objekts, no kura būvgruži tiek piegādāti.¹⁰⁵
- 298 Poligonu apsaimniekotāji līgumus slēdz arī ar komersantiem – tiešiem atkritumu radītājiem, kas pārvaldāšanai izvēlas citu komersantu pakalpojumus, kuru darbību un spēkā esošās pārvaldāšanas atļaujas poligona operators nekontrolē. Minētais var negatīvi ietekmēt konkurences situāciju atkritumu apsaimniekošanas (galvenokārt pārvaldāšanas) tirgū, kurā tādējādi var darboties komersanti, kas nav izpildījuši prasības un saņēmuši komercdarbības veikšanai nepieciešamās atļaujas. Kā norādījuši poligonu apsaimniekotāji, informāciju par komersantiem izsniegtajām sadzīves atkritumu apsaimniekošanas atļaujām var saņemt VVD¹⁰⁶.
- 299 Sadzīves atkritumu poligona apsaimniekotājs ir tiesīgs neslēgt līgumu un nepieņemt atkritumus, ja:
- (1) tie neatbilst atkritumu klasēm, kas noteiktas poligonam izsniegtajā A kategorijas piesārņojošās darbības atļaujā;
 - (2) komersants pirms līguma slēgšanas nav spējis uzrādīt visas atļaujas, kuras nepieciešamas atkritumu pārvaldāšanai un pieņemšanai;
 - (3) paredzēts atkritumus atvest no teritorijas, kas atrodas citā apsaimniekošanas reģionā;
 - (4) tie ir šķidra sastāva atkritumi (informējot piegādātāju, kur nodot minētos atkritumus).

¹⁰² Atkritumu apsaimniekošanas likuma 1. panta 4. punkts: ražošanas atkritumi – atkritumi, kas radušies ražošanas procesā vai būvniecībā.

¹⁰³ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 20. panta desmitā daļa: Atbilstoši atkritumu apsaimniekošanas valsts plānam un reģionālajiem plāniem ražošanas atkritumus apglabā sadzīves atkritumu poligonā, bet tos ražošanas atkritumus, kuri uzskatāmi par bīstamiem, – bīstamo atkritumu poligonā.

¹⁰⁴ SIA "ZAAO" 07.08.2015. vēstule Nr.1-25/177.

¹⁰⁵ SIA "AP Kaudzītes" 04.08.2015. vēstule Nr.1-18/55.

¹⁰⁶ Liepājas RAS 28.07.2015. vēstule Nr.1-27/64/15.

300 Poligonu apsaimniekotāji norādījuši, ka tie praksē nav saskārušies ar gadījumiem, kad jāatsaka pieņemt poligonā nogādātos sadzīves atkritumus. Arī aptaujātie sadzīves atkritumu apsaimniekotāji galvenokārt nav saskārušies ar problēmām sadarbībā ar sadzīves atkritumu poligonu apsaimniekotājiem, minot vien dažas negatīvas iezīmes:

- (1) poligona darba laiks nav saskaņots ar atkritumu savācēju darba laiku (atkritumus nav iespējams nodot pēc plkst.18:00);
- (2) poligona apsaimniekotāji atvestajiem sadzīves atkritumiem piešķir klasifikācijas kodu, saskaņā ar kuru par poligonā ievesto atkritumu apjomu ir jāmaksā augstāka maksa¹⁰⁷;
- (3) nesakārtota poligona infrastruktūra (piemēram, ceļi), kā rezultātā atkritumu apsaimniekotājiem tiek bojāts atkritumu savākšanas (pārvadāšanas) transports;
- (4) tiek noteiktas nesamērīgi zemas cenas (kas nesedz savākšanas un transportēšanas izmaksas) dalīti vāktajiem atkritumiem, kurus sadzīves atkritumu apsaimniekotāji nogādā poligonu infrastruktūras objektos (piemēram, sākotnēji par dalīto atkritumu izvešanu rūpējās poligons, bet šobrīd uzņēmumam jāmeklē risinājums, kā mājtsaimniecībās sašķirotos atkritumus nogādāt poligonā, kas rada papildu neplānotas izmaksas. Poligons uzņēmumam maksā par jaukto iepakoju, bet par stiklu šobrīd samaksu nenodrošina, tāpēc vismaz 80 % no mājtsaimniecībās šķirotos atkritumu savākšanas un pārvadāšanas izmaksām tiek segtas no uzņēmuma līdzekļiem).¹⁰⁸

Tarifi atkritumu apglabāšanai poligonos

301 SPRK nosaka tarifu EUR, bez PVN par vienas tonnas atkritumu apglabāšanu poligonos. Uz 2010. gada 1. janvāri Latvijā sadzīves atkritumu apglabāšanas atkritumu poligonos pakalpojumus sniedza astoņi komersanti:

- (1) SIA "AP Kaudzītes";
- (2) SIA "Atkritumu apsaimniekošanas Dienvidlatgales starppašvaldību organizācija";
- (3) SIA "Atkritumu apsaimniekošanas sabiedrība "PIEJŪRA"";
- (4) SIA "Austrumlatgales atkritumu apsaimniekošanas sabiedrība";
- (5) SIA "Getliņi Eko";
- (6) SIA "Liepājas RAS";
- (7) SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts";
- (8) SIA "ZAAO".

302 2010. gada 28. aprīlī SPRK izsniedza licenci SIA "Zemgales EKO" sadzīves atkritumu apglabāšanai atkritumu poligonos, savukārt 2011. gada 30. jūnijā licenci izsniedza SIA "Vidusdaugavas SPAAO". Līdz ar to līdz 2015. gada decembrim Latvijas teritorijā darbojas desmit sabiedrisko pakalpojumu sniedzēji sadzīves atkritumu apglabāšanā kopā 11 poligonos. Pielikumā Nr. 6 norādīts poligona nosaukums, komersanta nosaukums, kas šo poligonu apsaimnieko, kā arī tarifi laika periodā no 2010. gada līdz 2015. gadam.

¹⁰⁷ Tā kā Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija apstiprina tikai sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifu, bet sadzīves atkritumu poligonos apglabāšanai tiek pieņemti arī cita veida atkritumi (piemēram, ražošanas un būvniecības), ja tie nav klasificējami kā bīstami, poligona apsaimniekotājs apglabāšanas pakalpojuma tarifu cita veida atkritumiem nosaka patstāvīgi.

¹⁰⁸ SIA "Bērzaunes komunālais uzņēmums" 31.07.2015. vēstule Nr.02-07/2015.

- 303 Ttarifa atšķirības par atkritumu apglabāšanu poligonos ir ievērojamas, piemēram, salīdzinot lētāko sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifu par vienu tonnu, kas novērots 2015. gadā poligonā "Getliņi", ar dārgāko sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifu poligonā "Dziļā vāda". SPRK savā interneta vietnē¹⁰⁹ paskaidro: "Sadzīves atkritumu apglabāšanas pakalpojuma tarifi atšķiras, un šo cenu atšķirību nosaka vairāki faktori, piemēram, tas, vai poligonā ir vai nav izveidots atkritumu priekšapstrādes centrs, kurā mehāniski no sadzīves atkritumiem tiek nošķirti organiskie atkritumi un otrreizējās izejvielas materiāli, iedzīvotāju blīvums teritorijā, no kuras atkritumi tiek nogādāti uz attiecīgo poligonu, jo no tā atkarīgs kopējais apglabājamo atkritumu apjoms. Cenu atšķirībā mazsvarīgas nav arī pielietotās tehnoloģijas, piemēram, infiltrāta apsaimniekošanai un biogāzes utilizācijai, kā arī tas, vai atkritumu apsaimniekošanas reģionā ir vai nav paredzētas poligona pārkraušanas stacijas¹¹⁰."
- 304 Vērtējot sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifus poligonos Latvijas teritorijā, konstatējams, ka atsevišķos gadījumos poligonu cenas apsekotajā laika periodā ir pieaugušas, piemēram, poligonā "Kaudzītes" sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifs 2012. gadā ir pieaudzis par 4,5 %. Tīkmēr poligonā "Janvāri" tarifs 2014. gadā ir pieaudzis par 3 %, poligonā "Daibe" vērojams tarifa pieaugums par 27,5 %, bet poligonā "Brakšķi" vērojams pieaugums par 43 %. Pēc publiski pieejamās informācijas nav zināmi apstākļi šādiem tarifu palielinājumiem, taču, pēc konsultācijas ar SPRK, tika noskaidrots, ka vairumā gadījumu poligona apsaimniekotāji tarifa palielināšanai min samazinātu ievesto atkritumu apjomu poligonos. Taču ir arī poligoni, kur novērota pretēja aina, proti, tarifi sadzīves atkritumu apglabāšanai apsekotajā laika periodā ir samazinājušies. Tādi poligoni ir:
- poligons "Ciniši", kuram tarifs 2012. gadā samazinājies par 9 %;
 - poligons "Križevņiki", kur tarifs 2013. gadā samazinājies par 34 %.
- 305 SPRK vēstulē¹¹¹ skaidroja, ka 2016. gada janvārī visi spēkā esošie atkritumu apglabāšanas pakalpojuma tarifi poligonos aprēķināti saskaņā ar SPRK 09.03.2011. lēmuma Nr.1/1 "Sadzīves atkritumu apglabāšanas pakalpojuma tarifa aprēķināšanas metodika" prasībām¹¹². Attiecībā uz poligonos atkritumu apglabāšanas tarifu veidošanās pozīcijām, pamatojoties uz SPRK informāciju, KP secina, ka tarifs iepriekš pieņemtajos lēmumos (līdz 2016. gada janvārim) veidojās no šādām poligona izmaksu pozīcijām:
- atkritumu mehāniskās priekšapstrādes centra šķirošanas un smalcināšanas iekārtu ekspluatācijas izmaksas (degviela, rezerves daļas, apkope);
 - atkritumu iekraušanas tehnikas noma, ikgadējās tehniskās apkopes;
 - degviela sadzīves atkritumu priekšapstrādes procesā iesaistītās tehnikas darbības nodrošināšanai;
 - atkritumu priekšapstrādes centra patērētās elektroenerģijas izmaksas;

¹⁰⁹ Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas piemērotie tarifi.

Pieejams: <http://www.sprk.gov.lv/lapas/atkritumu-apglabasana#Tarifi34>

¹¹⁰ Pēc Atkritumu apsaimniekošanas likuma 41. panta 1.¹ daļas – uz atkritumu poligona infrastruktūru attiecinātga pārkraušanas stacija, kurā atkritumu poligona īpašnieks vai apsaimniekotājs pieņem attiecīgajā atkritumu apsaimniekošanas reģionā savāktos atkritumus, lai tos nogādātu apglabāšanai atkritumu poligonā vai sagatavotu apglabāšanai.

¹¹¹ Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas 15.01.2016. vēstule Nr.2-2.52/112.

¹¹² No 2016.gada janvāra spēkā stājās SPRK 2015. gada 10. decembra lēmums Nr. 1/23 "Sadzīves atkritumu apglabāšanas pakalpojuma tarifa aprēķināšanas metodika".

- no sadzīves atkritumiem atšķirojamās vieglās frakcijas pāršķirošanas izmaksas otrreizējo materiālu šķirošanas līnijā un materiālu sagatavošanas realizācijai izmaksas;
- no nešķirotiem sadzīves atkritumiem atšķiroto bīstamo atkritumu īslaicīgas uzglabāšanas izmaksas;
- elektroenerģijas, propāna gāzes un informācijas tehnoloģiju pakalpojumu izmaksas;
- izmaksas, kas radušās apsaimniekojot sadzīves atkritumu sagatavošanas procesā radušos blakusproduktus;
- sadzīves atkritumu sagatavošana apglabāšanai (darbi veicami atkritumu šķirošanas rūpnīcā);
- šķirošanas angāru apkalpojošās tehnikas degvielas patēriņa izmaksas;
- sadzīves atkritumu priekšapstrādes tehnikas un iekārtu nolietojums;
- sadzīves atkritumu priekšapstrādes procesā iesaistītā darbaspēka izmaksas.

306 Izvērtējot katra atsevišķā poligona izmaksu pozīcijas atkritumu apglabāšanas tarifam, konstatējams, ka katrs no poligoniem savas izmaksu pozīcijas nosaka individuāli. To iespējams konstatēt gan no atšķirīgajām izmaksu pozīcijām, gan arī no ļoti atšķirīgā katras izmaksu pozīcijas summas un līdz ar to arī īpatsvara lieluma, turklāt, ņemot vērā, ka regulējums nosaka konkrētas teritorijas, kuras apkalpo katrs poligons, to starpā konkurence nepastāv.

Papildu ieņēmumu veidi no poligona infrastruktūras izmantošanas

307 Poligonu apsaimniekotāji poligona infrastruktūras izmantošanas saimnieciskās darbības rezultātā var gūt papildu ieņēmumus no: 1) elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanas un pārdošanas, 2) sadzīves atkritumiem atdalīto reģenerējamo materiālu (piemēram, PET, metāls u.c.) nodošanas pārstrādei, 3) SIA "Getliņi" gūst papildu ieņēmumus no lauksaimniecības produkcijas, piemēram, tomātu pārdošanas, kas tiek audzēti, izmantojot elektroenerģijas ražošanas rezultātā iegūto siltumu. Kā norādījuši poligonu apsaimniekotāji, sadzīves atkritumu apstrādes procesā tiek iegūta arī sadedzināmā atkritumu daļa, kas šobrīd tiek uzkrāta, jo pēc tās nav pieprasījuma.

308 Papildu ieņēmumi atbilstoši likumā „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” noteiktajam tiek ņemti vērā, nosakot tarifu par sadzīves atkritumu apglabāšanu. Minētie ieņēmumi samazināja šādu apsaimniekotāju spēkā esošo tarifu aprēķinos izmantotās izmaksas: SIA "ZAAO", SIA "Vidusdaugavas SPAAO", SIA "Atkritumu apsaimniekošanas sabiedrība "Piejūra"", SIA "Getliņi EKO", SIA "Zemgales EKO" (poligons "Brakšķi") un SIA "Liepājas RAS". Minētās izmaksas samazinātas trīs līdz 50 % robežās¹¹³.

Poligonu darbības pārvaldība un to apsaimniekotāju vertikālā integrācija

309 Katra sadzīves atkritumu poligona apsaimniekotāja kapitāldaļu turētājas ir attiecīgajā atkritumu apsaimniekošanas reģionā ietilpstošas pašvaldības. Atkritumu apsaimniekošanas reģionu ietvaros pastāv atšķirības, cik pašvaldību no visām attiecīgajā reģionā esošajām pašvaldībām ir kapitāldaļu turētājas poligona apsaimniekotājā (skat. Pielikumu Nr. 7)

- (1) SIA "ALAAS" (apsaimnieko Austrumlatgales atkritumu apsaimniekošanas reģiona poligonu), SIA "Vidusdaugavas SPAAO" (apsaimnieko Vidusdaugavas atkritumu apsaimniekošanas reģiona poligonu) un SIA

¹¹³ Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas 15.01.2016. vēstule Nr.2-2.52/112.

"ZAAO" (apsaimnieko Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģiona poligonu) kapitāldaļu turētājas ir visas attiecīgajā reģionā ietilpstošās pašvaldības;

- (2) SIA "Getliņi EKO" (apsaimnieko Pierīgas atkritumu apsaimniekošanas reģiona poligonu) kapitāldaļu turētājas ir divas pašvaldības. Arī SIA "Zemgales EKO" (apsaimnieko Zemgales atkritumu apsaimniekošanas reģiona poligonu "Grantiņi") kapitāldaļu turētājas ir divas pašvaldības, kamēr SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts" (apsaimnieko Ventspils atkritumu apsaimniekošanas reģiona poligonu) kapitāldaļu turētāja ir viena pašvaldība,
- (3) AADSO, SIA "Liepājas RAS", SIA "AP Kaudzītes" un SIA "AAS "Piejūra"", kas apsaimnieko pārējo atkritumu apsaimniekošanas reģionu poligonus, kapitāldaļu turētāju – pašvaldību – skaits ir atšķirīgs, bet nevienā no šiem reģioniem kapitāldaļu turētājas nav visas/viena-divas attiecīgajā reģionā ietilpstošās pašvaldības.

310 2015. gada oktobrī veiktas izmaiņas Zemgales atkritumu apsaimniekošanas reģiona poligona "Brakšķi" pārvaldības modelī. Proti, saskaņā ar poligona "Brakšķi" 1. kārtas krātuves slēgšanu VVD atcēla SIA "Zemgales EKO" izsniegto A kategorijas piesārņojošās darbības atļauju, kas noteica SIA "Zemgales EKO" darbību iepriekš minētajā poligonā. Poligona "Brakšķi" 1. kārtas krātuvei blakus izveidota un šobrīd darbojas 2. kārtas krātuve, un A kategorijas piesārņojošās darbības atļauja minētās krātuves apsaimniekošanai 07.10.2015. izsniegta SIA "KULK", kuras dalībnieki saskaņā ar publiski pieejamo informāciju ir vairākas privātpersonas. Savukārt, pamatojoties uz SIA "KULK" un SIA "Jelgavas komunālie pakalpojumi" noslēgto nomas līgumu, 15.10.2015. VVD pieņēma lēmumu par iepriekš minētās atļaujas pārreģistrēšanu, kā poligona operatoru norādot SIA "Jelgavas komunālie pakalpojumi", kurā Jelgavas pilsētas pašvaldībai saskaņā ar publiski pieejamo informāciju ir izšķiroša ietekme (51 %).

311 Tā kā pašvaldības ir kapitāldaļu turētājas komercsabiedrībās, kas apsaimnieko sadzīves atkritumu poligonus, pašvaldību pilnvarotie pārstāvji izskata un pieņem lēmumus jautājumos, ko paredz normatīvais regulējums un sabiedrību, kurā pašvaldības ir kapitāldaļu turētājas, statūti.

312 Atbilstoši Publiskās personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā ietvertajam regulējumam sabiedrības dalībnieku sapulcē izskata un lemj par visiem būtiskajiem ar sabiedrības darbību saistītajiem jautājumiem, piemēram, poligona infrastruktūras attīstība, dalība ES finansētajos fondu projektos u.c. Kā norādījuši poligonu apsaimniekotāji, kopumā pašvaldības ir ieinteresētas poligona sekmīgā darbībā ne tikai no institucionālā viedokļa, nodrošinot savas autonomās funkcijas izpildi, bet arī finansiāli, jo poligona darbības rezultāti var atstāt iespaidu uz pašvaldību budžeta resursiem¹¹⁴. Atsevišķas pašvaldības ir sniegušas galvojumus poligona izveides un attīstības finansēšanai, piemēram, pašvaldības, kas ir kapitāldaļu turētājas, ir sniegušas galvojumu par SIA "AAS "Piejūra" uzņemtajām saistībām poligona izveides un attīstības finansēšanai.

313 Vairākas pašvaldības uzņēmumiem, kas veic poligonu apsaimniekošanu un kuros tās ir kapitāldaļu turētājas, deleģē konkrētus uzdevumus, kas attiecas ne tikai uz sadzīves atkritumu poligona darbību un attīstību, bet arī citus uzdevumus, kas

¹¹⁴ Sk. sadaļu "Atkritumu apsaimniekošanas reģionu un tajos esošo poligonu izveidošana".

izriet no likumā "Par pašvaldībām" noteiktajām pašvaldībai veicamajām autonomajām funkcijām. Piemēram, viena no autonomajām funkcijām ir organizēt sadzīves atkritumu apsaimniekošanu savā administratīvajā teritorijā. Tādējādi pašvaldības sadzīves atkritumu poligonu apsaimniekotājiem uzdod:

- (1) veikt sadzīves atkritumu apsaimniekošanu pašvaldības teritorijā. Atbilstoši KP rīcībā esošajai informācijai uzraudzības veikšanas brīdī četras komercsabiedrības (SIA "ALAAS", SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts", SIA "Jelgavas komunālie pakalpojumi" un SIA "ZAAO") sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus atkritumu apsaimniekošanas reģionos esošajās 34 pašvaldībās, kas ir kapitāldaļu turētājas iepriekš minētajās kapitālsabiedrībās¹¹⁵. Pašvaldības ar šiem komersantiem noslēgušas līgumus uz *in-house* principa piemērošanas pamata un šīs komercsabiedrības sniedz pakalpojumus visos sadzīves atkritumu apsaimniekošanas posmos no savākšanas līdz apglabāšanai. Ņemot vērā pakalpojumu sniedzēju vertikālo integritāti, šo pašvaldību teritorijas ir pilnībā slēgtas konkurencei visos atkritumu apsaimniekošanas posmos vismaz uz pieciem gadiem (līgumi par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu konkrētas pašvaldības teritorijā slēgti uz pieciem gadiem vai garāku laika periodu);
- (2) citus uzdevumus, kas saistīti ar iepriekš minētās autonomās funkcijas veikšanu. Piemēram, Jelgavas pašvaldība ir deleģējusi SIA "Zemgales EKO" veikt šādus uzdevumus: 1) nodrošināt sadzīves atkritumu apsaimniekošanu divos atkritumu šķirošanas laukumos Jelgavā; 2) organizēt talkas; 3) likvidēt nesankcionētas atkritumu izgāztuves u.c. uzdevumus, kas nav saistīti ar poligona apsaimniekošanu.

314 Jo vairāk uzdevumu pašvaldība, slēdzot līgumu uz *in-house* principa piemērošanas pamata, deleģē sabiedrībai, kuras kapitāldaļu turētāja tā ir, jo mazāk iespēju privātajām kapitālsabiedrībām, darbojoties konkurences apstākļos, sniegt atbilstošos pakalpojumus konkrētas pašvaldības teritorijā. Šādu pašvaldības darbību rezultātā, veidojot vertikāli (un arī horizontāli¹¹⁶) integrētus uzņēmumus, konkurencei tiek slēgtas pašvaldību teritorijas vairākos komercdarbības veidos dažādos atkritumu apsaimniekošanas posmos. Saskaņā ar KP 02.04.2015. lēmumā Nr. 14 "Par tirgus dalībnieku apvienošanu", apvienojoties SIA "Vides investīcijas" un SIA "ZMK investīcijas"¹¹⁷ norādīto, iespējams, ka vertikāli integrēta kļūs SIA "AAS "Piejūra", ja tās kapitāldaļu turētājas-pašvaldības lems par papildu funkcijas – sadzīves atkritumu apsaimniekošana pašvaldību teritorijās – deleģēšanu savai kapitālsabiedrībai, kā arī noslēgs līgumu uz *in-house* principa piemērošanas pamata, tādējādi slēdzot konkurencei daļu vai visu pašvaldību, kas ir kapitāldaļu turētājas SIA "AAS "Piejūra", administratīvās teritorijas.

315 Saskaņā ar iepriekš minēto potenciāli par vertikāli integrētiem nākotnē varētu kļūt visi poligonu apsaimniekotāji, ja pašvaldības, kas ir kapitāldaļu turētājas tajos, pieņem lēmumu par papildu deleģējuma došanu esošajiem poligonu

¹¹⁵ Izņemot Zilupes novada un Ludzas novada pašvaldību, kas ir kapitāldaļu turētājas poligona apsaimniekotājā un kuru teritorijās sadzīves atkritumu apsaimniekošanas (savākšanas, pārvadāšanas) pakalpojumus nesniedz sadzīves atkritumu poligona apsaimniekotājs.

¹¹⁶ Ir vairākas pašvaldības (piemēram, Bauskas novada pašvaldība, Jelgavas pilsētas pašvaldība u.c.), kas ir kapitāldaļu turētājas vairākos sadzīves atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumos.

¹¹⁷ Konkurences padomes 02.04.2015. lēmums Nr. 14 "Par tirgus dalībnieku apvienošanu". Pieejams: <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/L8HnwpL9bD.pdf>

apsaimniekotājiem, t.i., nodrošināt sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojuma sniegšanu attiecīgo pašvaldību teritorijās.

Poligonu apsaimniekotāji par normatīvajā regulējumā noteiktajām prasībām

316 Poligonu apsaimniekotāji tirgus uzraudzības ietvaros sniedza viedokli par normatīvajā regulējumā ietvertajām prasībām, norādot, ka:

- (1) būtu jāregulē dalīti vākto atkritumu apsaimniekošana, nosakot, ka arī dalīti vāktos atkritumus, tāpat kā nešķirotos atkritumus, jānodod konkrētā reģiona atkritumu poligonā vai tā infrastruktūras objektos (pārkraušanas-šķirošanas stacijās);
- (2) būtiska problēma, ar ko šobrīd saskaras poligonu apsaimniekotāji¹¹⁸, kas ir ieviesuši sadzīves atkritumu sagatavošanu apglabāšanai, ir šī procesa rezultātā no atkritumiem iegūtā kurināmā (turpmāk – NAIK) sagataves realizēšanas iespējas. Kā norādījuši atsevišķi poligonu apsaimniekotāji, valsts līmenī ir nepieciešams risināt atkritumu priekšapstrādes procesā iegūtā kurināmā izmantošanu, būvējot atkritumu dedzinātavas vai veicinot NAIK eksportu. Vienīgā iekārta Latvijā, kurā ir iespējama NAIK sadedzināšana, kas ir SIA "CEMEX" rūpnīca Brocēnos, tiek darbināta, pamatā izmantojot importētas izejvielas. Tā rezultātā uz atkritumu radītājiem gulstas papildu finansiālais slogs, jo atkritumu sagatavošana apglabāšanai, kas ir obligāts priekšnoteikums atkritumu poligona darbībai, ne visos gadījumos ir ekonomiski izdevīga;
- (3) atkritumu radītājiem, kas apglabāšanai nodod nešķirotus sadzīves atkritumus, jāmaksā DRN pilnā apmērā par visu nešķirotu sadzīves atkritumu apjomu un tarifs par poligona pakalpojumiem (atkritumu apglabāšanu) nebūtu samazināms atkarībā no tā, ka apglabāta tiek tikai daļa no nešķirotu sadzīves atkritumu apjoma, kas nonāk poligonā. (Atbilstoši Valsts kontroles norādītajam DRN nebūtu piemērojams par to atkritumu daļu, kas tiek nodota poligonā, bet netiek apglabāta). Poligonu apsaimniekotāju ieskatā, ja poligona apsaimniekotājs nodrošina tādu darbību veikšanu, kas samazina faktiski apglabāto atkritumu daudzumu (pēc atkritumu nogādāšanas poligonā, veicot to šķirošanu, no kopējās atkritumu masas tiek atdalīta tā atkritumu daļa, kas tiek realizēta pārstrādes uzņēmumiem un tādējādi netiek apglabāta), tas šīs aktivitātes būtu tiesīgs finansēt no iegūtās DRN starpības¹¹⁹.
- (4) svītrojot AAL 39. panta otro teikumu¹²⁰, pašvaldībām, kas to uzskata par pareizu, būtu iespēja noteikt vienotu maksājumu par atkritumu

¹¹⁸ SIA "Vidusdaugavas SPAAO", SIA "ZAAO".

¹¹⁹ SIA "ZAAO", SIA "Getliņi EKO".

¹²⁰ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 39. panta pirmā daļa: Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas (izņemot sadzīves atkritumu reģenerāciju) maksas noteikšanas kārtību atkritumu radītājam vai valdītājam apstiprina pašvaldība ar saistošajiem noteikumiem. Pamatojoties uz saistošajos noteikumos paredzēto kārtību, pašvaldība ar savu lēmumu nosaka maksu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu (izņemot sadzīves atkritumu reģenerāciju), un to veido:

1) maksa par sadzīves atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu, uzglabāšanu, dalītās atkritumu savākšanas, šķirošanas un pārkraušanas infrastruktūras objektu uzturēšanu atbilstoši līgumam, kuru noslēgusi pašvaldība un šā likuma 18.panta pirmajā daļā minētais atkritumu apsaimniekotājs;

2) sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas apstiprinātais tarifs par sadzīves atkritumu apglabāšanu atkritumu poligonos un izgāztuvēs;

apsaimniekošanu, neuzrādot likumā norādītās apsaimniekošanas maksas komponentes. Tādējādi pašvaldības varētu piemērot izlīdzinātu maksājumu konkrētā teritorijā (mikrorajonā, zonā, pašvaldībā), koriģējot maksu par atkritumu apsaimniekošanu periodiski (pie šiem jautājumiem jau strādā VARAM, asociācijas, Latvijas Pašvaldību savienība). Apsaimniekotāja¹²¹ ieskatā DRN jākalpo kā instrumentam piesārņojuma mazināšanai, sadzīves atkritumu apsaimniekošanas maksā to izdalīt un uzskaitīt kā iekasējamu nodokli nav pareizi.

- (5) stingrākam normatīvajam regulējumam jābūt attiecībā uz to, lai visi reģionā radītie atkritumi nonāktu attiecīgā reģiona poligonā, jo poligonu jaudas ir projektētas uz noteiktiem atkritumu daudzumiem un, darbinot iekārtas ar nepilnu noslogojumu, rodas problēmas ar finanšu plūsmas nodrošināšanu, neatmaksājas ieguldījumi poligona infrastruktūras izveidei¹²². Situācijās, kad poligona operators pats nenodarbojas ar sadzīves vai ražošanas atkritumu savākšanu, pastāv iespēja, ka atkritumu savācēji, optimizējot savas izmaksas, daļu savāktu atkritumu novirza uz tuvāko un/vai lētāko citu reģionālo atkritumu poligonu. Tādēļ būtiski ir sekmēt VVD un citu šajā procesā iesaistīto kontrolējošo iestāžu kapacitāti, tajā skaitā palielinot šīm iestādēm pieejamā finansējuma apmēru, lai pastiprinātu kontroles iespējas šajā jomā¹²³.

5.5. Pašvaldību un atkritumu apsaimniekotāju norādītās prognozes tuvākajiem 3–5 gadiem

Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas modeļa maiņa pašvaldībās

- 317 Latvijas lielāko 25 pilsētu pašvaldības neplāno būtiski mainīt šobrīd pastāvošo sadzīves atkritumu apsaimniekošanas modeli: pašvaldības, kas ir kapitāldaļu turētājas komercsabiedrībā, kas sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus to teritorijās, plāno turpināt sadarbību ar "savām" kapitālsabiedrībām. Pašvaldības, kas sadzīves atkritumu apsaimniekotāju izvēlējušās konkursa kārtībā, gatavojas pēc šobrīd spēkā esošā līguma darbības beigām atkal organizēt konkursu, lai tā rezultātā izvēlētos apsaimniekotāju, ar kuru noslēgt līgumu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu.
- 318 Iespēju, ka tuvāko trīs līdz piecu gadu laikā var tikt mainīts esošais sadzīves atkritumu apsaimniekošanas modelis, norādījušās dažas pašvaldības, piemēram:
- (1) Alūksnes pašvaldība (sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumi šobrīd tiek sniegti uz *in-house* principa piemērošanas pamata) izvērtē tās autonomās funkcijas – sadzīves atkritumu apsaimniekošana – īstenošanas efektivitāti, pēc secinājumu izdarīšanas lemjot par turpmāko atkritumu apsaimniekošanas modeli Alūksnes novada teritorijā (pēc 18.01.2016., t.i., esošā līguma darbības termiņa beigām)¹²⁴. Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus Alūksnes novada teritorijā ziņojuma sagatavošanas laikā turpina nodrošināt esošais sadzīves atkritumu

3) dabas resursu nodoklis par atkritumu apglabāšanu normatīvajos aktos noteiktajā apmērā.

¹²¹ SIA "Liepājas RAS".

¹²² SIA "AP "Kaudzītes".

¹²³ SIA "ZAAO".

¹²⁴ Alūksnes novada domes 07.09.2015. vēstule Nr.ANP/.

apsaimniekotājs, jo, lai nodrošinātu atkritumu apsaimniekošanas pakalpojuma sniegšanas nepārtrauktību līdz nākamā sadzīves atkritumu apsaimniekotāja izvēlei, Alūksnes pašvaldība pagarināja esošā līguma darbības termiņu līdz 2016. gada jūnijam¹²⁵. Lai sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojums Alūksnes novada teritorijā tiktu efektīvizēts un novada iedzīvotāji saņemtu kvalitatīvāku pakalpojumu, Alūksnes novada dome ir pieņēmusi lēmumu rīkot konkursu sadzīves atkritumu apsaimniekotāja izvēlei, kurā nav ierobežojumu piedalīties arī pašreizējam sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzējam, kas ir Alūksnes novada pašvaldībai piederošā kapitālsabiedrība;

- (2) Piejūras atkritumu apsaimniekošanas reģiona pašvaldības, kas ir izveidojušas AAS "Piejūra"¹²⁶, pēc esošā līguma par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu darbības termiņa beigām plāno izvērtēt sadzīves atkritumu apsaimniekošanas nodošanas iespēju "savai" kapitālsabiedrībai uz *in-house* pamata. Atkritumu apsaimniekotāja maiņa līdzīgā veidā varētu īstenoties arī Zilupes novadā, kur šobrīd atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus sniedz konkursa kārtībā izvēlēts privātais apsaimniekotājs. Pēc līguma darbības beigām apsaimniekotājs, kurā kapitāldaļu turētāja ir Zilupes novada pašvaldība (SIA "ALAAS"), varētu sākt atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanu uz *in-house* principa pamata;
- (3) Ogres novada pašvaldība (sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumi šobrīd tiek sniegti uz konkursa pamata) plāno organizēt atkritumu apsaimniekošanas PPP iepirkumu Ogres, Lielvārdes, Ķeguma, Ikšķiles un Baldones novadu pašvaldību administratīvajās teritorijās, kā rezultātā līgumu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu plānots slēgt uz desmit gadiem.

Sadzīves atkritumu apsaimniekotāju plānotie darbības pilnveidošanas virzieni:

- (1) turpināt piedalīties pašvaldību izsludinātajos iepirkumu konkursos par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu (privātie apsaimniekotāji);
- (2) nepaplašināt savas darbības teritoriju vai atsevišķos gadījumos piedalīties blakus esošo pašvaldību rīkotajos iepirkuma konkursos par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu (pašvaldību apsaimniekotāji);
- (3) kā pašvaldību, tā arī privātie apsaimniekotāji paredz pilnveidot un attīstīt dalītās atkritumu vākšanas infrastruktūru (jaunu dalītās vākšanas punktu izveidošana, papildu dalītās vākšanas konteineru novietošana pašvaldību teritorijās);
- (4) pilnveidot esošo pakalpojumu kvalitāti, atkritumu šķirošanas uzsākšana, ja būs pieejami ES fondu līdzekļi vai cita veida finansējums.

Pašvaldības par normatīvā regulējuma pilnveidošanu

319 *Vairākas pašvaldības ir norādījušas, kas to ieskatā būtu pilnveidojams sadzīves atkritumu normatīvajā regulējumā, lai sasniegtu AAL noteiktos mērķus:*

- (1) saskaņā ar publiski pieejamo informāciju (piemēram, sludinājumu

¹²⁵ Informācija par Alūksnes novada atkritumu apsaimniekošanu:

http://www.aluksne.lv/Aluksnes%20Novada%20Vestis/anv_2016/februaris.pdf

¹²⁶ Sadzīves atkritumu poligona apsaimniekotājs Piejūras atkritumu apsaimniekošanas reģionā.

interneta vietnē ss.lv) konstatējams, ka būvgružu izvešanu piedāvā vairāk nekā 400 komersantu, tādējādi pastāv risks, ka daļu minēto atkritumu izved neregistrētas firmas, un tie nenonāk poligonā, bet gan apkārtējā vidē pašvaldību administratīvajās teritorijās. Tādējādi pašvaldība pauž viedokli, ka pārlietu "brīva" konkurence vērtējama kā drauds apkārtējai videi un finansiāls slogs pašvaldību budžetam nelegālo izgāztuvju (piemēram, Spilves lidlauks, Radiotehnikas teritorija utt.) likvidēšanai un vides sakārtošanai. Pašvaldības ieskatā piemērotākā situācija ir gadījumos, kad sadzīves atkritumu apsaimniekošanu pašvaldību administratīvajās teritorijās nodrošina pašām pašvaldībām piederoši dienesti vai to kontrolētas kapitālsabiedrības;

- (2) DRN ir jāiekļauj atkritumu apglabāšanas tarifā, nevis iedzīvotāju maksā par atkritumu apsaimniekošanu, jo saskaņā ar DRN noteikto tā maksātājs ir persona, kas apglabā atkritumus – tātad sadzīves atkritumu poligona apsaimniekotājs, nevis iedzīvotājs. Turklāt sadzīves atkritumu apsaimniekošanas maksa tiek noteikta par vienu m³, savukārt DRN ir noteikts par tonnu, bet nav vienotas metodikas, lai pārrēķinātu kubikmetrus uz tonnām. Līdz ar to ir nepieciešams normatīvajos aktos noteikt koeficientu vai arī izstrādāt un apstiprināt vienotu metodiku pārrēķinu veikšanai;
- (3) maksa par atkritumu apsaimniekošanu iekasējama pašvaldības nodevas veidā. Rezultātā visi iedzīvotāji solidāri maksā par visu radīto atkritumu apjomu un atkritumus var izmest jebkurā tuvākajā konteinerā, un tiem nav motivācijas atkritumus izmest mežā vai citā vietā, piesārņojot dabu¹²⁷.

320 Saskaņā ar iepriekš minēto KP secina, ka pašvaldību sniegtie priekšlikumi daļēji ir ņemti vērā, jo ziņojuma izstrādes periodā saskaņošanas stadijā ir grozījumi AAL, kas paredz sadzīves atkritumu apjoma pārrēķina kārtību no m³ uz tonnām un apsaimniekošanas tarifa noteikšanu un koriģēšanu saskaņā ar veikto pārrēķinu. Priekšlikumi attiecībā uz būvgružu un ražošanas atkritumu savākšanu un izvešanu būtu izvērtējami normatīvā regulējuma līmenī, to pilnveidojot, t.sk. daļās par kontroles mehānismu būvniecības un ražošanas atkritumu apsaimniekotājiem un to veiktajām darbībām.

321 KP noraida apgalvojumu par brīvu konkurenci kā draudu vides sakārtošanai un cīņai ar nelegālajām izgāztuvēm, jo nelegāla komercdarbība, šajā gadījumā bez atbilstošām VVD atļaujām darbībai ar atkritumiem, nav pielīdzināma brīvai konkurencei. Šāda "konkurences" jēdziena interpretācija rada nepatiesu priekšstatu par konkurences nozīmi un lomu uzņēmējdarbības attīstībā.

322 Savukārt ieguvumus no pašvaldību iesaistes komercdarbībā, kurus pašvaldībām piederošie apsaimniekotāji ir norādījuši, iedzīvotājiem būtu jāsaņem no jebkura sadzīves atkritumu apsaimniekotāja, neatkarīgi no tā, vai tajā ieguldīts privāts vai pašvaldības kapitāls. Lai iedzīvotāji saņemtu apsaimniekotāju minētos ieguvumus, pašvaldībai tie kā prasības jāiekļauj iepirkuma konkursa nolikumā, saskaņā ar ko tiks izvēlēts sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzējs. Pašvaldības atkritumu apsaimniekotāju iespēja piesaistīt papildu finansējumu sadzīves atkritumu attīstībai var tikt vērtēta kā dotācija, kas uz līdzvērtīgiem nosacījumiem nav pieejama privātajiem apsaimniekotājiem, radot pamatu nevienlīdzīgiem konkurences apstākļiem un konkurences deformēšanai.

¹²⁷ Madonas novada pašvaldības vēstule.

6. IZVEIDOTĀ IZLIETOTĀ IEPAKOJUMA APSAIMNIEKOŠANAS SISTĒMA LATVIJĀ

- 323 Iepakojums ir precēm pievienots izstrādājumu kopums, ko izmanto, lai aizsargātu, saturētu, piegādātu, uzglabātu, ērti lietotu, realizētu izejvielas un gatavas preces un iepazīstinātu ar tām visā iepakojuma aprites ciklā no ražotāja līdz patērētājam (stikls, papīrs, PET, metāls). Iepakojuma aprites ciklam beidzoties vai tad, kad tas ir atdalīts no preces, iepakojums kļūst par izlietoto iepakojumu un pēc būtības uzskatāms par atkritumiem.
- 324 Izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu Latvijā primāri regulē Dabas resursu nodokļa likums, Iepakojuma likums un saskaņā ar šiem likumiem MK noteikumi. DRN regulē VARAM, un aprēķinu nosaka MK noteikumi¹²⁸. VARAM padotībā esošās kompetentās iestādes un VID sadarbojas DRN administrēšanā un apmainās ar informāciju un datiem, kas saistīti ar DRN un tā piemērošanu: VVD nosūta VID precizētu DRN maksātāju sarakstu, t.sk. to komersantu, kuriem ir izsniegtas A vai B kategorijas piesārņojošas darbības atļaujas¹²⁹. VID informē VVD par samaksāto DRN atbilstoši valsts budžeta ieņēmumu klasifikācijai, pārskaitot iemaksāto DRN summu attiecīgās vietējās pašvaldības vides aizsardzības speciālajā budžetā, tādējādi veicot DRN iemaksu kontroli, uzskaiti, piedziņu un sadali. DRN primāri ir veidots kā motivējošs instruments vides aizsardzības veicināšanai, nevis kā ieņēmumu avots valsts un pašvaldību budžetos.
- 325 Atkritumu apsaimniekošanas jomā ar DRN apliek videi kaitīgas preces, transportlīdzekļus, atkritumu apglabāšanu, preču un izstrādājumu iepakojumu, t.i., iepakojumu, ko pakalpojumu sniedzējs pievieno izstrādājumiem un kas pēc pakalpojumu sniegšanas nonāk pie pakalpojumu saņēmēja¹³⁰, kā arī vienreiz lietojamos galda traukus un piederumus. Latvijā izlietotā iepakojuma apsaimniekošana attiecas uz:
- (1) *šādiem iepakojuma materiālu veidiem:*
 - stikls;
 - plastmasa (izņemot bioplastmasu, oksi – sadalāmo plastmasu un iepirkuma plastmasas maisījumus);
 - bioplastmasa;
 - oksi – sadalāmā plastmasa;
 - plastmasas maisiņi (1000 gab. skaits nepārsniedz trīs kg);
 - plastmasas maisiņi (1000 gab. skaits pārsniedz trīs kg);
 - metāls;
 - papīrs un kartons vai citas dabiskās šķiedras;
 - koks.
 - (2) *šādiem vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu materiālu veidiem:*
 - plastmasas (izņemot bioplastmasu, oksi – sadalāmo plastmasu);
 - bioplastmasa;
 - oksi – sadalāmā plastmasa;
 - metāla folija;

¹²⁸ Ministru kabineta 19.06.2015 noteikumi Nr. 404 "Kārtība, kādā aprēķina un maksā dabas resursu nodokli, izsniedz dabas resursu lietošanas atļauju un auditē apsaimniekošanas sistēmas".

¹²⁹ Saskaņā ar normatīvajā regulējumā noteikto Valsts ieņēmumu dienestam informāciju sniedz arī citas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas padotībā esošās iestādes, piemēram, Dabas aizsardzības pārvalde u.c., atbilstoši savai kompetencei par citiem ar dabas resursu nodokli apliekamajiem objektiem, piemēram, par zemes dzīļu derīgo īpašību izmantošanu u.c.

¹³⁰ Dabas resursu nodokļa likuma 4. panta pirmās daļas 6. punkts.

- papīrs un kartons vai citas dabiskās šķiedras¹³¹.

326 Komersantam, kas pirmais Latvijas Republikas teritorijā realizē preces iepakojumā un kura radītā izlietotā iepakojuma apjoms kalendāra gadā ir lielāks par 300 kilogramiem, jāreģistrējas VVD¹³², kā arī jāveic viena no šādām darbībām:

- (1) jāmaksā DRN;
- (2) jāslēdz līgums ar iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekotāju;
- (3) jāveido sava iepakojumu apsaimniekošanas sistēma.

327 Saskaņā ar DRN likumā noteikto izlietotā iepakojuma apsaimniekošana tiek nodrošināta iepakojuma apsaimniekotāju izveidoto apsaimniekošanas sistēmu¹³³ ietvaros. Savukārt iepakojuma apsaimniekotājs ir DRN maksātājs vai RASO – komercsabiedrība, kas, pamatojoties uz līgumu, kas noslēgts ar DRN maksātāju, organizē un koordinē attiecīgo atkritumu savākšanu un pārstrādi vai reģenerāciju, vai arī izvešanu pārstrādei vai reģenerācijai uz citām valstīm, ievērojot vides aizsardzības normatīvajos aktos noteiktos pārstrādes vai reģenerācijas apjomus¹³⁴.

328 Nodokļa maksātājs var saņemt atbrīvojumu no DRN nomaksas par izlietoto iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, ja tas nodrošina vides aizsardzības normatīvajos aktos noteikto izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu reģenerācijas normu izpildi¹³⁵, kā arī izpilda vienu no šādiem nosacījumiem:

- (1) ir noslēdzis līgumu ar RASO par piedalīšanos tā izveidotās izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas sistēmā (ja apsaimniekotājs ir reģistrēts Vides pārraudzības valsts birojā un noslēdzis ar normatīvajos aktos noteiktu VARAM padotībā esošu iestādi iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas līgumu)¹³⁶;
- (2) ir izveidojis un piemēro izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas sistēmu, kas uzskatāma par individuālo apsaimniekošanas sistēmu un noslēdzis ar normatīvajos aktos noteiktu VARAM padotībā esošu iestādi līgumu par izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas sistēmas piemērošanu (turpmāk – apsaimniekošanas līgums).

329 Lai saņemtu atbrīvojumu no nodokļa samaksas, DRN maksātājs, kurš pats izveidojis un piemēro apsaimniekošanas sistēmu, iesniedz LVAFA apsaimniekošanas plānu, kurā noteikts pasākumu komplekss laika posmam līdz trim gadiem, paredzot, ka nodokļa maksātāja realizēto vai savas saimnieciskās darbības nodrošināšanai izmantoto iepakojumu vai mazumtirdzniecībā un sabiedriskajā ēdināšanā realizētos vienreiz lietojamus traukus savāc, pārstrādā un

¹³¹ Ministru kabineta 03.11.2009. noteikumu Nr. 1293 "Kārtība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem" 2. pielikuma 1. punkts.

¹³² Ministru kabineta 19.10.2010. noteikumi Nr. 983 "Noteikumi par izlietotā iepakojuma reģenerācijas procentuālo apjomu, reģistrēšanas un ziņojumu sniegšanas kārtību un iepakojuma definīcijas kritēriju piemērošanas piemēriem".

¹³³ Dabas resursu nodokļa likuma 1. panta 2. punkts.

¹³⁴ Dabas resursu nodokļa likuma 1. panta 1. punkts.

¹³⁵ Ministru kabineta 19.10.2010. noteikumi Nr. 983 "Noteikumi par izlietotā iepakojuma reģenerācijas procentuālo apjomu, reģistrēšanas un ziņojumu sniegšanas kārtību un iepakojuma definīcijas kritēriju piemērošanas piemēriem".

¹³⁶ Dabas resursu nodokļa likuma 8. panta pirmā daļa.

reģenerē atbilstoši vides aizsardzību regulējošajiem normatīvajiem aktiem¹³⁷. Ja DRN maksātājs noslēdzis līgumu ar RASO, tad šādu apsaimniekošanas plānu LVFAFA iesniedz RASO.

- 330 Izveidojot izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas, Latvijā tiek veicināta un nodrošināta ES un Latvijas normatīvajos aktos noteiktā ražotāja paplašinātās atbildības principa piemērošana. Ražotāju paplašinātā atbildība ir uzskatāma par katram ražotājam uzliktām individuālām saistībām, kas paredz, ka katrs ražotājs/importētājs ir atbildīgs un ka tam ir pienākums veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka tā produkti (tirgū laistais iepakojums) tiks savākti un apstrādāti produkta dzīves cikla beigās. Ražotāju paplašinātās atbildības programmas galvenie mērķi Latvijā ir tādi paši, kādi tie ir visās citās ES valstīs un norādīti Ziņojuma 2. daļā.
- 331 Kā norādīts Ziemeļvalstu pētījumā, visas tajā iekļautās valstis¹³⁸ ir ieviesušas ražotāju paplašinātās atbildības programmas, kas aptver plašu produktu diapazonu. Šīs programmas ir atšķirīgas gan starp Ziemeļvalstīm, gan vienas valsts robežās, un tādējādi atkritumu apsaimniekošanas tirgus sektoru, kas attiecas uz izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas darbībām ražotāju paplašinātās atbildības programmas ietvaros, struktūras dažādās ziemeļvalstu reģionā esošajās valstīs ir ievērojami atšķirīgas. Saskaņā ar Ziemeļvalstu pētījumā norādīto ražotāji bieži izveido vienotu kolektīvu struktūru, kas pilda to juridiskās saistības, t.i., pienākumu pieņemt atpakaļ produktus to dzīves cikla beigās.¹³⁹
- 332 Saskaņā ar LVFAFA sniegto informāciju, noslēdzot līgumu ar RASO, ražotāju atbildības sistēmas ietvaros atbrīvojums no DRN samaksas par iepakojumu 2013. – 2014.gadā ir piešķirts vairāk nekā 4000 uzņēmumiem, kas ir DRN maksātāji. RASO par pakalpojumu sniegšanu DRN maksātājiem savstarpēji konkurē galvenokārt ar piedāvātajām apsaimniekošanas likmēm.
- 333 Saskaņā ar publiski pieejamo¹⁴⁰ un tirgus uzraudzībā saņemto informāciju¹⁴¹ katram iepakojuma materiāla veidam RASO patstāvīgi ir noteikuši apsaimniekošanas likmes (EUR/kg), kuras tiem maksā ražotāji/tirgotāji, kas noslēguši līgumu par piedalīšanos apsaimniekošanas sistēmā.
- 334 Apsaimniekošanas likmes, kas jāmaksā konkrētajam līgumpartnerim (DRN maksātājam), ir noteiktas līgumā, ko RASO ir noslēdzis ar līgumpartneri, un tās var atšķirties no RASO noteiktajām pamata likmēm. Apsaimniekošanas likmes var atšķirties atkarībā no dažādiem iepakojuma apjomu un struktūru raksturojošiem rādītājiem u.c. apstākļiem. Piemēram, SIA „Zaļā josta” noteiktās pamata apsaimniekošanas likmes par izlietotā iepakojuma materiālu veidu apsaimniekošanu ir būtiski zemākas (līdz 28 reizēm) par DRN likmi, kāda būtu jāmaksā nodokļa maksātājam, ja tas neiesaistītos nevienā no apsaimniekošanas sistēmām vai neveidotu individuālo apsaimniekošanas sistēmu (skat. Tabulu Nr. 2).

¹³⁷ Ministru kabineta 03.11.2009. noteikumi Nr. 1293 “Kārtība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem”.

¹³⁸ Somija, Zviedrija, Norvēģija, Islande, Dānija.

¹³⁹ Ziemeļvalstu konkurences iestāžu publikācija “Konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū”. (2016). 124.-125.lpp. Pieejams:

http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/nordiska/nordic-report-2016_waste-management-sector.pdf

¹⁴⁰ Noteiktās atkritumu apsaimniekošanas likmes pieejamas:

<http://www.zalajosta.lv/lv/apsaimniekosanas-tarifi-iepakojums>

¹⁴¹ Iepakojuma apsaimniekotāju un dabas resursu nodokļa maksātāju noslēgtie līgumi par piedalīšanos apsaimniekošanas sistēmā.

SIA „Zaļā josta” noteiktās un DRN likmes
(pa izlietotā iepakojuma materiālu veidiem) (EUR/kg)¹⁴²

Iepakojuma materiāla veids	DRN likme (EUR/kg)*	SIA „Zaļā josta” likme (EUR/kg)*	DRN likme:SIA „Zaļā josta” likme
Stikls	0,44	0,051	8,6:1
Plastmasa (polimēri, izņemot maisījumus un polistirolu)	1,22	0,131	9,3:1
Plastmasas maisiņi, kuru svars nepārsniedz 0,003kg/gab.	3,70	0,131	28,2:1
Plastmasas maisiņi, kuru svars ir lielāks par 0,003 kg/gab.	1,14	0,131	8,7:1
Metāls	1,1	0,065	16,9:1
Koksne	0,24	0,014	17,1:1
Papīrs, kartons un citas dabiskās šķiedras	0,24	0,027	8,9:1
Bioplastmasa	0,24	0,131	1,8:1
Oksi-sadalāmā plastmasa	0,7	0,131	5,3:1
Polistirols	1,56	0,131	11,9:1

* likmes spēkā no 01.01.2014.

- 335 Arī pārējo RASO noteiktās apsaimniekošanas likmes saskaņā ar tirgus uzraudzības lietā saņemto informāciju ir būtiski zemākas par DRN likmi. Salīdzinot DRN un RASO noteiktās likmes un ņemot vērā šo likmju savstarpējo attiecību, secināms, ka nav saskatāmas kopsakarības un nav racionāli izskaidrojamas tik būtiskas atšķirības starp normatīvajā regulējumā noteiktajām DRN likmēm un RASO noteiktajām likmēm par vienu un to pašu iepakojuma materiāla veidu. Izvērtējot iepriekš minēto informāciju, nav iegūstama pārliecība, vai un saskaņā ar kādiem kritērijiem RASO piemērotās likmes ir saistītas ar DRN likmi un attiecīgi – DRN mērķi (skat. 100. rindkopu).
- 336 Pakalpojumu saņēmēju veiktie maksājumi RASO saskaņā ar savstarpēji noslēgtajā līgumā ietvertajiem nosacījumiem veido finansiālo pamatu RASO darbībām izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, nodrošinot to efektīvu darbību.
- 337 No DRN maksātāju skatupunkta ražotāju paplašinātajai atbildībai būtu jātiek nodrošinātai ar pēc iespējas zemākām darbības izmaksām, bet, kā norādīts Ziemeļvalstu pētījumā, RASO, kas atrodas monopolstāvoklī atsevišķās valstīs, var nebūt līdzīga stimula. Šādi RASO var ļaunprātīgi izmantot savu dominējošo stāvokli tirgū, piemēram, liedzot piekļuvi tirgum vai ieviešot pārmērīgas cenas. Šo

¹⁴² SIA „Zaļā josta” noteiktās un dabas resursu likmes:

<http://www.zalajosta.lv/lv/apsaimniekosanas-tarifi-iepakojums>

- problēmu varētu atrisināt konkurence RASO starpā, jo tā sniedz DRN maksātājiem iespēju samazināt izmaksas, kā arī rada spiedienu uz RASO operatīvajā līmenī¹⁴³.
- 338 Vērtējot pakalpojumu cenas un to salīdzinājumu ar DRN likmēm, iespējams secināt, ka Latvijā RASO konkurence par pakalpojumu sniegšanu DRN maksātājiem uzskatāma par pietiekamu iespējami zemākās cenas nodrošināšanai. Tomēr situācija ir citāda, ja aplūkojam RASO un DRN maksātāju noslēgto līgumu skaitu, kur divi RASO noslēguši līgumus ar vairāk nekā 90 % DRN maksātāju, kas saņēmuši atbrīvojumu no nodokļa nomaksas (skat. 354. rindkopu).
- 339 Kā norādīts Ziemeļvalstu pētījumā, ražotāju paplašinātās atbildības ietvaros tiek slēgti līgumi ne tikai ar RASO, bet tā paredz arī atbildības dalīšanu starp vairākām saistīto personu grupām (ražotāji jeb DRN maksātāji, RASO, pašvaldības, atkritumu savācēji, pārstrādātāji, patērētāji utt.)¹⁴⁴.
- 340 Līdzvērtīgi ir arī Latvijā, kad vienlaikus ar DRN atbrīvojumu piešķiršanu par iepakojumu tiek sekmēta atkritumu dalītā vākšana, kuras ietvaros notiek atbildības dalīšana starp vairākām iesaistītajām pusēm. Saskaņā ar normatīvajā regulējumā noteikto pašvaldība sadarbībā ar atkritumu apsaimniekotājiem, kas izraudzīti, pamatojoties uz normatīvajiem aktiem par atkritumu apsaimniekošanu, organizē dalītu sadzīves atkritumu savākšanu savā administratīvajā teritorijā atbilstoši atkritumu apsaimniekošanas valsts plānam, atkritumu apsaimniekošanas reģionālajiem plāniem un normatīvajiem aktiem par atkritumu savākšanas, šķirošanas un bioloģiski noārdāmo atkritumu kompostēšanas vietām un izveido dalītas savākšanas sistēmu šādām atkritumu kategorijām: papīru saturoši atkritumi, metālu saturoši atkritumi, plastmasu saturoši atkritumi, stiklu saturoši atkritumi¹⁴⁵.
- 341 Nodokļa maksātājs, saņemot minēto atbrīvojumu no DRN, uzņemas pienākumu zināmu apjomu tirgū novietotā preču iepakojuma, vienreiz lietojamo trauku un galda piederumu pēc nolietošanas savākt un reģenerēt¹⁴⁶. RASO ietvaros tiek popularizēta atkritumu šķirošana. Saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020. gadam norādīto, periodā no 2013. gada līdz 2020. gadam tiks pievērsta īpaša uzmanība atkritumu dalītās vākšanas sistēmu darbībai un to efektivitātei, lai sasniegtu maksimāli augstus vides mērķus.
- 342 Sadzīves atkritumu dalītā savākšana pašvaldību teritorijās galvenokārt tiek nodrošināta šķirotu atkritumu savākšanas punktos un šķirotu atkritumu savākšanas laukumos, kurus visbiežāk apsaimnieko sadzīves atkritumu apsaimniekotāji, ar kuriem līgumus uz konkursa vai *in-house* principa piemērošanas pamata noslēgušas pašvaldības. Minētie sadzīves atkritumu apsaimniekotāji nodrošina ne tikai sadzīves atkritumu dalīto savākšanu, bet arī citas atkritumu apsaimniekošanas ietvaros veicamās darbības (piemēram, šķirošanu, transportēšanu u.c.).

¹⁴³ Ziemeļvalstu konkurences iestāžu publikācija "Konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū". (2016). 123.-124.lpp..

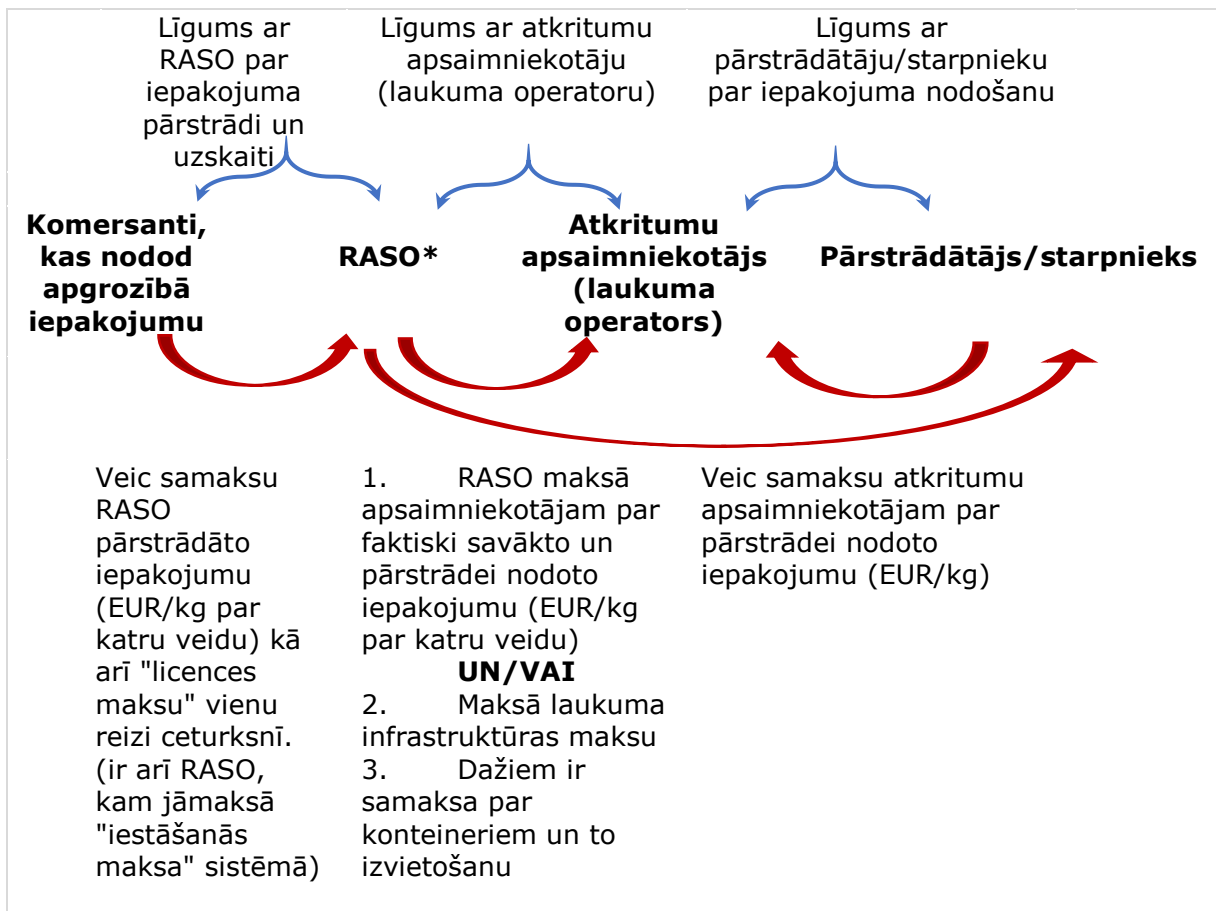
Pieejams: <http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/nordiska/nordic-report-2016-waste-management-sector.pdf>

¹⁴⁴ Turpat.

¹⁴⁵ Ministru kabineta 02.04.2013. noteikumu Nr. 184 "Noteikumi par atkritumu dalīto savākšanu, sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, pārstrādi un materiālu reģenerāciju" 2. punkts.

¹⁴⁶ Ministru kabineta 19.10.2010. noteikumi Nr. 983 "Noteikumi par izlietotā iepakojuma reģenerācijas procentuālo apjomu, reģistrēšanas un ziņojumu sniegšanas kārtību un iepakojuma definīcijas kritēriju piemērošanas piemēriem".

343 Shematiski saistība starp izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas dalībniekiem un to savstarpēji slēgto līgumu un samaksas par pakalpojumiem plūsma norādīta 16. attēlā.

16. attēls. Sadarbība iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas ietvaros (līgumu un samaksas plūsma)

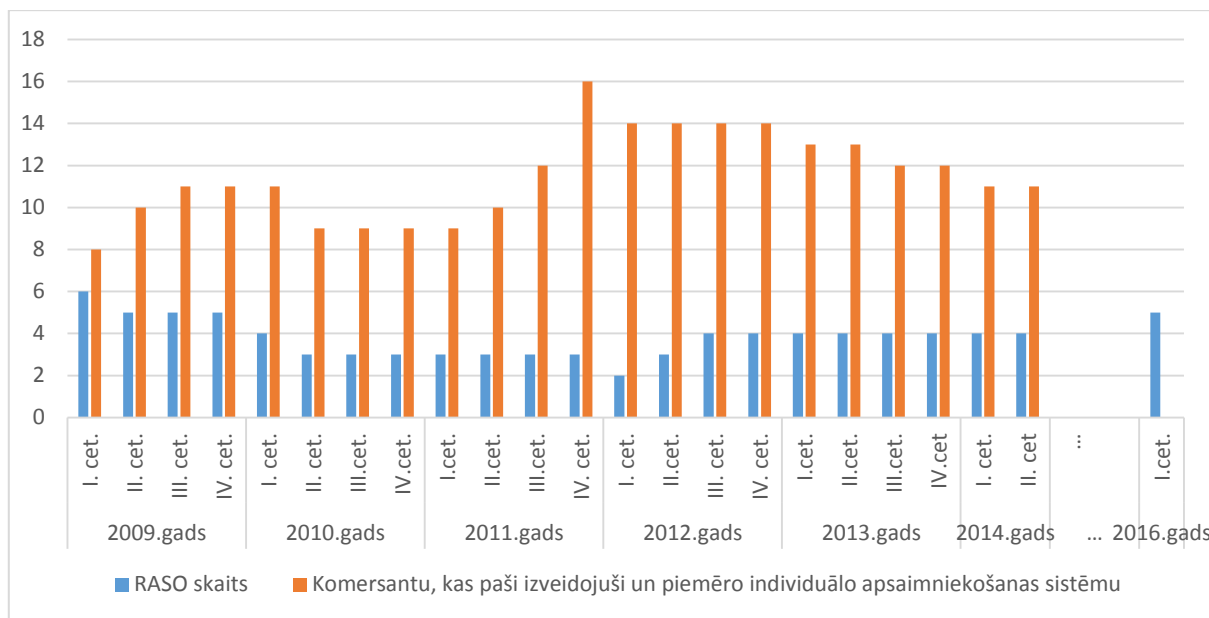
**) Vairāki RASO slēdz arī līgumus ar pārstrādātājiem/starpniekiem un veic tiem samaksu par pārstrādes pakalpojumu nodrošināšanu*

Savukārt starpnieki slēdz līgumus ar pārstrādātāju vai, pagarinot iesaistīto dalībnieku "ķēdi", ar citu starpnieku (saskaņā ar informāciju no RASO 2013. – 2014. gadā iepakojuma apsaimniekošanas plāniem par līgumiem ar sadarbības partneriem un iepakojuma pārstrādātājiem).

6.1. Kolektīvo un individuālo iepakojuma apsaimniekošanas sistēmu izveidotāji

344 Kā tika norādīts iepriekš, komersantiem, kas realizē preces iepakojumā, pastāv iespēja slēgt līgumu ar RASO vai veidot savu iepakojuma apsaimniekošanas sistēmu.

345 LVAFA tirgus uzraudzības ietvaros sniedza informāciju¹⁴⁷ par iepakojuma apsaimniekotājiem un komersantiem, kas paši izveidojuši un piemēro izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas sistēmu. Komersantu, kas paši izveidojuši un piemēro individuālās apsaimniekošanas sistēmas, skaits laika periodā no 2009. gada līdz 2016. gada sākumam ir mainīgs: vairāki komersanti, izveidojot savu apsaimniekošanas sistēmu, ir ienākuši tirgū, citi – aizgājuši no tirgus (Skat. 17. attēlu).

17. attēls. Iepakojuma apsaimniekotāju un komersantu, kas paši izveidojuši un piemēro apsaimniekošanas sistēmu, skaits 2009. – 2016. gada I. ceturksnī (pa ceturkšņiem)

Avots: LVAFA dati

346 Ņemot vērā LVAFA sniegto un publiski pieejamo informāciju, konstatējams, ka no 2014. gada līdz 2016. gadam izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgu ir atstājuši visi komersanti, kas paši bija izveidojuši un piemēroja apsaimniekošanas sistēmas un šajā tirgū darbību turpina tikai RASO¹⁴⁸.

347 Pirmšķietami secināms, ka komersantu izveidoto individuālo apsaimniekošanas sistēmu darbības pārtraukšana izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū ir skatāma kopsakarā ar normatīvajā regulējumā veiktajiem grozījumiem, konkrēti – prasību, ka arī individuālo apsaimniekošanas sistēmu ietvaros izlietotā iepakojuma savākšanu nepieciešams nodrošināt vismaz 50 šķiroto atkritumu savākšanas laukumos visā Latvijas teritorijā. Minētie grozījumi¹⁴⁹ MK 03.01.2009. noteikumos Nr. 1293 "Kārtība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem" (turpmāk –

¹⁴⁷ Latvijas Vides aizsardzības fonda administrācijas 14.05.2014. vēstule Nr.1-06/370 un 27.11.2014. vēstule Nr.1-06/918.

¹⁴⁸ Latvijas Vides aizsardzības fonda administrācijas dati par komersantiem, kas izveidojuši atkritumu apsaimniekošanas sistēmu. Pieejams: <http://www.lvafa.gov.lv/faili/drn/Iepak.pdf>

¹⁴⁹ Ministru kabineta 21.05.2013. noteikumi Nr. 267 "Grozījumi Ministru kabineta 2009.gada 3.novembra noteikumos Nr.1293 "Kārtība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem".

- Noteikumi Nr. 1293) stājās spēkā 01.06.2013., nosakot, ka apsaimniekošanas līgumi, kas ar LVAFA ir noslēgti līdz 31.05.2013., ir spēkā līdz to termiņa beigām¹⁵⁰.
- 348 Komersantu, kas apsaimniekoja izlietoto iepakojumu individuālo apsaimniekošanas sistēmu ietvaros, līgumi ar LVAFA bija noslēgti 2011. un 2012. gadā un bija spēkā trīs gadus. Saskaņā ar publiski pieejamo informāciju¹⁵¹ pēc minēto līgumu darbības termiņa beigām neviens no šiem komersantiem atkārtotu līgumu ar LVAFA nav noslēdzis un tādējādi izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū nedarbojas.
- 349 2014. gada otrajā pusgadā, kad apsaimniekotāji, kas piemēroja individuālās apsaimniekošanas sistēmas, vēl darbojās izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū ar LVAFA noslēgto līgumu, piemēram, SIA "Ulbroka" (piemēroja individuālo apsaimniekošanas sistēmu), attiecībā uz Noteikumu Nr. 1293 2.2. punktā esošo nosacījumu norādīja KP: "Nav saprotams, kā mūsu uzņēmums, kura apsaimniekošanas programma tiek realizēta SIA "Ulbroka" teritorijā, var izpildīt šo prasību, tāpēc nav pieņemts lēmums par savas izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas darbības turpināšanu."¹⁵²
- 350 Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013. – 2020. gadam ir norādīts uz nepieciešamību rūpīgi izvērtēt jautājumu par individuālajām sistēmām, kuru esamība daudzās ES valstīs netiek pat pieļauta. Izvērtējot iepriekš minēto, secināms, ka Latvijā, lai arī normatīvajā regulējumā ietvertās prasības no vienas puses, paredz individuālo apsaimniekošanas sistēmu izveidošanu un piemērošanu, no otras puses – rada barjeras, kas individuālo apsaimniekošanas sistēmu izveidotājiem uzskatāmas par pirmšķietami nepārvaramām, liekot individuālo sistēmu izveidotājiem aiziet no izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgus, izvēloties maksāt DRN pilnā apjomā vai slēdzot līgumus ar kādu no RASO.
- 351 Saskaņā ar KP rīcībā esošo informāciju visi komersanti, kas iepriekš darbojās individuālo apsaimniekošanas sistēmu ietvaros, ir pievienojušies kādai no RASO veidotajām apsaimniekošanas sistēmām.
- 352 Saskaņā ar uzraudzības lietā esošo informāciju Latvijā iepakojuma apsaimniekošanā pakalpojumu piedāvā vairākas RASO:
- (1) AS „Latvijas zaļais punkts” (turpmāk – LZP), SIA „Zaļā josta” (turpmāk – ZJ) un SIA „Zaļais centrs” (turpmāk – ZC) darbību kā iepakojuma apsaimniekotāji uzsākuši pirms 2009. gada;
 - (2) 2012. gada 3. ceturksnī darbību izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū uzsāka AS „Latvijas zaļais elektrons” (turpmāk – LZE);
 - (3) 2014. gada otrajā pusgadā – SIA "Nordic Recycling" (turpmāk - NR).
- 353 LVAFA tirgus uzraudzības ietvaros iesniedza RASO apsaimniekošanas plānus, kuros cita starpā norādīti DRN maksātāji, kuri noslēguši līgumu par piedalīšanos izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku apsaimniekošanas sistēmā.
- 354 Saskaņā ar minētajos plānos esošajiem datiem konstatējams, ka izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū darbojas divi spēcīgi tirgus dalībnieki LZP un ZJ, kuru kopējā tirgus daļa, rēķinot pēc noslēgto līgumu ar DRN maksātājiem skaita, veidoja vairāk nekā 90 %, kamēr pārējo trīs RASO (LZE, ZC un NR) – nesasniedza 5 %.

¹⁵⁰ Ministru kabineta 21.05.2013. noteikumu Nr. 267 "Grozījumi Ministru kabineta 2009.gada 3.novembra noteikumos Nr.1293 "Kārtība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem". 37. punkts.

¹⁵¹ Latvijas Vides aizsardzības fonda administrācijas dati par komersantiem, kas izveidojuši atkritumu apsaimniekošanas sistēmu. Pieejams: <http://www.lvafa.gov.lv/faili/drn/Iepak.pdf>

¹⁵² SIA "Ulbroka" 23.07.2014. vēstule Nr.2-4/60.

- 355 Līdzvērtīgus rezultātus iegūstam, ja tirgus daļas rēķinām pēc izlietotā iepakojuma reģenerētā apjoma rādītājiem 2014. gadā, kad tirgū darbojās arī vēl vairākas individuālās apsaimniekošanas sistēmas. Pēc šiem datiem konstatējams, ka LZP un ZJ kopējā tirgus daļa pārsniedza 90 %, kamēr LZE, ZC un NR kopējā tirgus daļa nenasniedza 5 %, bet individuālo apsaimniekošanas sistēmu tirgus dalībnieku kopējā tirgus daļa bija 1-5 %.
- 356 Tādējādi izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū Latvijā ir divi izteikti tirgus līderi ZJ un LZP, ņemot vērā to tirgus daļu tirgū ir izveidojies duopols un pastāv kolektīva dominējošā stāvokļa iespēja šajā tirgū.
- 357 Latvijā DRN maksātāji var brīvi izvēlēties, ar kuru RASO slēgt līgumu. Citās valstīs RASO darbojas atšķirīgos tiesiskajos un faktiskajos apstākļos, un saskaņā ar Ziemeļvalstu pētījumā norādīto, piemēram, Norvēģijā trūkst konkurences starp RASO. Savukārt Vācijā ilgu laiku pastāvēja monopolistisks RASO, bet, veicot izmaiņas izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmā, minētā RASO tirgus daļa no 100 % 2003. gadā ir samazinājusies līdz 44 % 2011. gadā¹⁵³.
- 358 Saskaņā ar Ziemeļvalstu pētījumā norādīto dažādi faktori var ietekmēt gan tirgū jau darbojošos, gan potenciālos RASO, kas vēlas sākt darbību tirgū, tomēr jauna tirgus dalībniekiem jāsaskaras ar tādām papildu barjerām kā, pirmkārt, lai nodibinātu jaunu RASO, var būt nepieciešami ievērojami ieguldījumi, otrkārt, jaunajam RASO var būt grūti sasniegt apjomradītu ietaupījumu, lai tie varētu konkurētspējīgi darboties pašreizējā sistēmā. Vērtējot iespējas tirgū ienākt jauniem RASO, Ziemeļvalstu pētījumā konstatēts, ka pastāv iespējamība, ka ir neefektīvi nodibināt jaunu, esošajai sistēmai paralēlu sistēmu, jo tas varētu apgrūtināt jaunās RASO spēju sasniegt pietiekamus apjomradītus ietaupījumus, lai segtu sākotnējās izmaksas un konkurētu ar pastāvošo sistēmu.¹⁵⁴
- 359 Kopumā Ziemeļvalstu pētījumā secināts, ka tādi faktori kā nozares regulējums, kas nosaka arī piekļuvi tirgum, definējot jauna RASO dibināšanas noteikumus un nosacījumus, būtiskais izmaksu apjoms, kāds nepieciešams RASO, ienākot tirgū, kā arī izmaksas, kas saistītas ar DRN maksātāju pāreju pie cita RASO, ir radījis tirgū situāciju, ka konkurence izlietotā iepakojuma tirgū ir relatīvi statiska un ir maz tirgus dalībnieku.
- 360 Tomēr konkurences situācija katras valsts ietvaros izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū ir vērtējama individuāli, analizējot iespējamus riskus. Ja konkurence RASO starpā vērtējama kā nepietiekoša un barjeras jaunu tirgus dalībnieku iesākšanai uzskatāmas par augstām, RASO, kam ir monopolstāvoklis, var ļaunprātīgi izmantot savu dominējošo stāvokli tirgū, piemēram, ieviešot pārmērīgas cenas vai liedzot aktīvu iekļūšanu tirgū.¹⁵⁵ Tāpēc saskaņā ar pētījumā konstatēto, lai nodrošinātu konkurenci tirgū, normatīvais regulējums nedrīkst radīt aizliedzošas barjeras ienākšanai tirgū. Sarežģīts regulējums ar augstām finanšu

¹⁵³ Ziemeļvalstu konkurences iestāžu publikācija "Konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū". (2016). 141. lpp.

Pieejams: <http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/nordiska/nordic-report-2016-waste-management-sector.pdf>

¹⁵⁴ Ziemeļvalstu konkurences iestāžu publikācija "Konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū". (2016). 138. –139. lpp.

Pieejams: <http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/nordiska/nordic-report-2016-waste-management-sector.pdf>

¹⁵⁵ Ziemeļvalstu konkurences iestāžu publikācija "Konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū". (2016). 141. lpp.

Pieejams: <http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/nordiska/nordic-report-2016-waste-management-sector.pdf>

prasībām, kā arī ģeogrāfiskā pārklājuma apstākļi var radīt barjeras ienākšanai tirgū.¹⁵⁶ Uzraudzības ietvaros konstatēts, ka arī Latvijā jaunu RASO ienākšana tirgū saistīta ar vairākām barjerām, un kā viena no būtiskākajām ir tieši prasība par ģeogrāfiskā pārklājuma nodrošināšanu.

6.2. Laukumu kapacitāte un sadarbības līgumi ar iepakošanas apsaimniekotājiem

361 Izlietotā iepakošanas savākšana Latvijas teritorijā tiek nodrošināta sadzīves atkritumu dalītās vākšanas ietvaros. MK 22.11.2011. noteikumu Nr. 898 "Noteikumi par atkritumu savākšanas un šķirošanas vietām" (turpmāk – Noteikumi Nr. 898) 3. punkts nosaka šādus atkritumu savākšanas un šķirošanas vietu veidus, kas attiecināmi uz sadzīves atkritumiem:

- 3.1. sadzīves atkritumu dalītās savākšanas punkts;*
- 3.2. šķiroto atkritumu savākšanas laukums;*
- 3.3. atkritumu šķirošanas un pārkraušanas centrs vai stacija (turpmāk – šķirošanas centrs);*
- 3.4. izlietotā iepakošanas pieņemšanas punkts".*

362 Dalītā sadzīves atkritumu savākšana no māsaimniecībām pašvaldību teritorijās galvenokārt tiek nodrošināta šķiroto atkritumu savākšanas punktos un šķiroto atkritumu savākšanas laukumos. Šķiroto atkritumu savākšanas laukums ir speciāli aprīkota norobežota vieta, kur konteineros savāc un uzglabā dažādu veidu atkritumus pirms to apglabāšanas vai pārstrādes¹⁵⁷.

363 Atkritumu dalītās vākšanas organizēšana, tai skaitā laukumu izveide un apsaimniekošana pašvaldībās, tika atspoguļota Ziņojuma 5.3. nodaļā. Turpmāk šajā nodaļā šķiroto atkritumu savākšanas laukumi un punkti, kā arī to apsaimniekošana tiek vērtēti saistībā uz izlietotā iepakošanas apsaimniekošanu.

364 Informācija par atkritumu dalītās vākšanas laukumu atrašanās vietām ir pieejama interneta vietnē www.atkritumi.lv. Pirmšķietami šī informācija attiecas tikai uz atkritumu apsaimniekotāju veidotajiem (apsaimniekotajiem) dalītās vākšanas laukumiem. Minētajā interneta vietnē nav atrodama informācija par RASO patstāvīgi izveidotajiem dalītās vākšanas laukumiem. Līdz ar to sabiedrībai trūkst informācijas par daļu dalītās vākšanas laukumu, kas ir izveidoti, tādējādi ierobežojot iespējas iepakošanas apsaimniekotājam savākt nepieciešamo izlietotā iepakošanas daudzumu.

365 Informāciju par visu laukumu atrašanās vietām un to operatoriem būtu vēlams apkopot un darīt publiski pieejamu vizuāli viegli uztveramā formā (piemēram, uz Latvijas kartes), kā tirgus dalībniekiem un atkritumu radītājiem, tā arī sabiedrībai kopumā. Tas ļautu atkritumu radītājiem, kas vēlas paši nogādāt dalīti vāktos sadzīves atkritumus laukumā, izvēlēties tuvāko šķiroto atkritumu laukumu. Savukārt tirgus dalībniekiem – RASO – būtu iespēja vieglāk identificēt katrā

¹⁵⁶ Ziemeļvalstu konkurences iestāžu publikācija "Konkurence atkritumu apsaimniekošanas tirgū". (2016). 158. –159.lpp.

Pieejams: http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/nordiska/nordic-report-2016_waste-management-sector.pdf

¹⁵⁷ Ministru kabineta 22.11.2011. noteikumu Nr. 898 "Noteikumi par atkritumu savākšanas un šķirošanas vietām" 5. punkts.

atkritumu apsaimniekošanas reģionā esošos laukumus, lai izvēlētos iespējamās sadarbības partnerus. Esošajā situācijā RASO, kas vēlas uzsākt darbību tirgū, ir jāvēlējas pašvaldībā vai kādā no atbildīgajām valsts iestādēm, lai noskaidrotu pastāvošos šķirotu atkritumu laukumus un to operatorus.

- 366 Noteikumu Nr. 1293 2.2.punkts nosaka, ka apsaimniekošanas sistēmas ietvaros gan apsaimniekotājiem, gan nodokļa maksātājiem, kas paši izveidojuši atkritumu apsaimniekošanas sistēmu, tās ietvaros ir jānodrošina „*mājsaimniecībās radītā izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo trauku savākšana 50 šķirotu atkritumu savākšanas laukumos Latvijas pilsētās vai ciemos – ar nosacījumu, ka katrā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģionā atrodas ne mazāk kā trīs šķirotu atkritumu savākšanas laukumi un katrs no šiem šķirotu atkritumu savākšanas laukumiem atrodas savā attiecīgā reģiona pilsētā vai ciemā. Dalīto izlietotā iepakojuma savākšanu papildus var veikt, organizējot izlietotā iepakojuma pieņemšanu īpaši tam izveidotos izlietotā iepakojuma pieņemšanas punktus*”.
- 367 Vairākumā valstu, kurās izveidotā atkritumu, t.sk. izlietotā iepakojuma, apsaimniekošanas organizācija vērtēta Ziemeļvalstu pētījumā, pastāv prasības par minimālo ģeogrāfisko pārklājumu, kāds jānodrošina RASO. Piemēram, Somijā, līdzīgi kā Latvijā, šādai sistēmai jāpārklāj visa valsts un jābūt noteiktam daudzumam savākšanas punktu.
- 368 Kā norādīts Ziemeļvalstu pētījumā, arī Zviedrijā, pastāv prasība, ka RASO ir jānodrošina pārklājums visas valsts mērogā, kurā atrodas gandrīz 300 pašvaldību, un ir secināts, ka šādas prasības var tikt uzskatītas par papildus barjeru ienākšanai tirgū.
- 369 Secināms, lai nodrošinātu prasības par izlietotā iepakojuma savākšanu 50 dalītās savākšanas laukumos izpildi, RASO ir jānoslēdz līgums ar personu, kas nodrošina šķirotu atkritumu savākšanas laukuma apsaimniekošanu (turpmāk – laukuma operators), vienojoties par līguma nosacījumiem. Tirgus uzraudzības ietvaros un arī no atsevišķu tirgus dalībnieku iesniegumiem iegūtās informācijas secināms, ka laukumu operatori, t.sk. komersanti, kas 100 % vai daļēji pieder pašvaldībām, ne visos gadījumos piekrīt slēgt līgumus ar RASO. Izlietotā iepakojuma apsaimniekotāji norādījuši, piemēram:
- (1) LZE norādījusi, ka izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas izveides posmā LZE vērsās pie komersantiem (kas 100 % vai daļēji pieder pašvaldībām) ar lūgumu noslēgt līgumus par iepakojuma savākšanu uz tādiem pašiem nosacījumiem, uz kādiem tie bija noslēgti ar citiem apsaimniekotājiem. Vairākos gadījumos LZE tika atteikta iespēja noslēgt šādu vienošanos, pamatojoties uz to, ka šķirotu atkritumu savākšanas laukuma operators jau veiksmīgi sadarbojas ar citiem apsaimniekotājiem. Lai noslēgtu līgumus ar pašvaldībām piederošajiem šķirotu atkritumu savākšanas laukumu operatoriem, LZE gan veica ilgstošas sarunas ar operatoriem, iesaistot arī kapitāldaļu turētājus (pašvaldības), gan atsevišķos gadījumos, maksājot vairāk nekā konkurenti par šķirotu atkritumu savākšanas laukumu izmantošanu, jo uz vienādiem nosacījumiem līgumi netika slēgti¹⁵⁸;
 - (2) NR ir vairākkārt saņēmis atteikumu no pašvaldības operatora SIA “Ventspils labiekārtošanas kombināts” par šķirotu atkritumu savākšanas laukuma infrastruktūras izmantošanu un līguma slēgšanu Ventspilī. Minētās

¹⁵⁸ AS „Latvijas zaļais elektrons” 08.08.2014. vēstule Nr. 1-7/057e.

infrastruktūras izveidē ir ieguldīti ES struktūrfondu līdzekļi, ko apliecina pie atkritumu dalītās vākšanas laukuma izvietotā plāksne (skat. 18. attēlu)¹⁵⁹;

18. attēls. Atkritumu dalītās vākšanas laukums Ventspilī

Avots: KP

- (3) ar ZC atteicās noslēgt līgumu šādi laukumu īpašnieki vai apsaimniekotāji: SIA "Atkritumu apsaimniekošanas sabiedrība "Piejūra"", SIA "Liepājas RAS", SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts", SIA "Jūrmalas ATU", SIA "Meliorators J", SIA "Dobeles komunālie pakalpojumi", SIA "Getliņi EKO"¹⁶⁰.
- 370 RASO var būt apgrūtināši iegūt normatīvajos aktos noteikto iepakojuma apsaimniekošanas pārklājumu, ja laukumu operatori bez objektīva pamatojuma atsaka slēgt līgumus ar RASO. No sarunām ar RASO un laukumu operatoriem izriet, ka viens no laukumu operatoru norādītajiem iemesliem sadarbības atteikšanai ir laukumu kapacitātes nepietiekamība. Jānorāda, ka šis iemesls tiek minēts tikai mutiski un nav rakstveida pierādījumu par šādu atteikuma iemeslu.
- 371 KP skatījumā kapacitātes nepietiekamības iemesls nav pamatots, jo nevienā no situācijām laukumu operatori nav snieguši konkrētus aprēķinus un faktus, kas pierādītu, ka patiešām esošā infrastruktūra ir pilnībā noslogota un nepastāv iespēja konkrētajā laukumā savākt un nodot pārstrādei lielāku izlietotā iepakojuma apjomu. Jāņem vērā, ka kapacitāti nosaka ne tikai tādi rādītāji kā laukuma platība, konteineru izmērs u.tml., bet arī atkritumu aprites biežums. Turklāt, ja kādā reģionā patiešām visi atkritumu apsaimniekošanas laukumi ir pilnībā noslogoti, tad būtu jāpieņem, ka šajā reģionā ir sasniegts maksimālais iespējamais dalīti vākto atkritumu savākšanas līmenis. Ja tomēr vēl pastāv iespēja paaugstināt iedzīvotāju un citu atkritumu radītāju aktivitāti atkritumu dalītā vākšanā, tad atbilstošajos reģionos būtu jāplāno jaunu atkritumu savākšanas laukumu atvēršana vai arī esošo laukumu kapacitātes paaugstināšana.
- 372 Ņemot vērā, ka ir gadījumi, kad laukumu operatori atsaka līgumu slēgšanu, RASO ir pietiekami apgrūtināši nodrošināt prasību par *izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo trauku savākšanu* trīs atkritumu savākšanas laukumos katrā atkritumu apsaimniekošanas reģionā, turklāt ar nosacījumu, ka *katrs no šiem šķīroto*

¹⁵⁹ SIA "Nordic Recycling" 17.02.2015. vēstule Nr. 2.2/15-5.

¹⁶⁰ SIA „Zajais centrs” 29.01.2015. vēstulē Nr. 395/15 nav norādīti tie komersanti, kas sākotnēji bija atteikušies slēgt līgumu ar SIA „Zajais centrs”, bet uz iepriekš minētās vēstules sagatavošanas brīdi šādu līgumu bija noslēguši.

atkritumu savākšanas laukumiem atrodas savā attiecīgā reģiona pilsētā vai ciemā. Līdz ar to parādās tendence, ka RASO sāk paši veidot jaunus atkritumu savākšanas laukumus ar mērķi nodrošināt Noteikumu Nr. 1293 prasības, lai varētu darboties kā RASO, bet nav pierādījumu, ka visos šajos laukumos notiek izlietotā iepakojuma apsaimniekošana. Piemēram, lai nodrošinātu izlietotā iepakojuma savākšanu nepieciešamajā apjomā:

- (1) LZE piemēro divus savākšanas veidus – pirmkārt, savākšana šķirotu atkritumu savākšanas laukumos, lai nodrošinātu teritoriālā pārklājuma prasību izpildi; otrkārt, savākšana no uzņēmumiem, lai nodrošinātu reģenerācijas normu izpildi. Līgumi, kas slēgti ar laukumu apsaimniekotājiem, paredz pieņemt izlietoto iepakojumu no fiziskām un juridiskām personām, kas izlietoto iepakojumu pašas nogādā konkrētajā laukumā, taču tie neuzliek par pienākumu laukumos pieņemto izlietoto iepakojumu uzskaitīt kā LZE apsaimniekoto atkritumu apjomu. Lai izpildītu reģenerācijas normas, LZE galvenokārt sadarbojas ar atkritumu apsaimniekošanas starpniekiem¹⁶¹, kas veic izlietotā iepakojuma savākšanu un reģenerācijas nodrošināšanu. Tas neizslēdz iespēju, ka starpnieki savāc izlietoto iepakojumu arī no šķirotu atkritumu savākšanaslaukumu operatoriem, ar kuriem ir līgumi LZE¹⁶². Tādējādi līgumi ar laukumu operatoriem ir noslēgti tikai, lai izpildītu MK noteikumu prasību par laukumu skaitu, bet tas nekādi nav saistīts ar to atkritumu apjomu, kas tiek novirzīts reģenerācijai LZE apsaimniekošanas sistēmas ietvaros;
- (2) NR izlietotā iepakojuma savākšanu organizē pamatā paša izveidotajos šķirotu atkritumu savākšanas laukumos un papildus arī atsevišķu pašvaldības operatoru izveidotajos šķirotu atkritumu savākšanas laukumos. Tā kā šķirotu atkritumu savākšanas laukumos no mājstaimniecībām savāktais izlietotā iepakojuma apjoms ir relatīvi neliels, NR iepakojuma savākšanas jomā sadarbojas ar specializētajiem atkritumu apsaimniekošanas komersantiem – starpniekiem, kas nodarbojas ar otrreizējo izejmateriālu savākšanu un tālāku realizāciju. NR reģenerācijas normu izpildei šobrīd neizmanto pašvaldību laukumos savākto iepakojumu, bet izmanto savos izveidotajos šķirotu atkritumu savākšanas laukumos, kā arī starpnieku un DRN maksātāju komercdarbības veikšanas vietās savākto iepakojumu. Pašvaldību uzņēmumi, kas darbojas arī kā šķirotu atkritumu savākšanas laukumu operatori, atsaka līgumu slēgšanu, jo jau ir noslēguši līgumus ar kādu no esošajām sistēmām par savāktā iepakojuma realizāciju¹⁶³;
- (3) ZC slēdz līgumu par izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu ar kādu starpnieku¹⁶⁴, kad ZC rīcībā ir informācija, cik nepieciešams savākt un pārstrādāt izlietoto iepakojumu, tas informē starpnieku. Starpnieks izvērtē savas iespējas, vai dotais uzdevums ir izpildāms, un tad ZC dod

¹⁶¹ Atkritumu apsaimniekošanas starpnieks — jebkura persona, kas organizē atkritumu reģenerāciju vai apglabāšanu citu personu vārdā, arī persona, kas nesāņem atkritumus turējumā (Atkritumu apsaimniekošanas likuma 1. panta 20. punkts).

¹⁶² AS „Latvijas zaļais elektrons” 08.08.2014. vēstule Nr. 1-7/057e.

¹⁶³ SIA “Nordic Recycling” 17.02.2015. vēstule Nr.2.2/15-5.

¹⁶⁴ Šis tirgus uzraudzības ietvaros par starpniekiem uzskatāmas visas personas, kas veic komercdarbību posmā starp atkritumu savākšanu un atkritumu reģenerāciju.

tam uzdevumu veikt izlietotā iepakojuma savākšanu, šķirošanu, uzglabāšanu un nodošanu pārstrādei.

373 Ņemot vērā iepriekš minēto, KP secina:

- (1) laukumu operatoriem atsakot līgumu slēgšanu ar iepakojuma apsaimniekotājiem un iepakojuma apsaimniekotājiem pašiem veidojot dalītās vākšanas laukumus, netiek sasniegts normatīvajos aktos noteiktais mērķis – nodrošināt izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo trauku savākšanu noteiktā skaitā laukumu;
- (2) laukumu operatoriem, nepamatoti atsakot līguma slēgšanu ar RASO, atsevišķos atkritumu apsaimniekošanas reģionos tas, iespējams, varētu tikt vērtēts kā Konkurences likuma pārkāpums. Minētais viedoklis pamatojams ar šādiem apsvērumiem:
 - a. ir atsevišķi reģioni, kuros viens operators apsaimnieko visus vai lielāko daļu šķiroto atkritumu savākšanas laukumu, piemēram, Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģions, Ventspils atkritumu apsaimniekošanas reģions u.c. Šādā situācijā no konkurences tiesību skatījuma laukumu operatori konkrētajos reģionos var atrasties dominējošā stāvoklī. Pamatojoties uz Konkurences likuma 13. panta pirmās daļas 1. punktu, dominējošā stāvoklī esošam tirgus dalībniekam ir aizliegts atteikt (par atteikumu uzskatāma arī sadarbības līguma ignorēšana) slēgt darījumu bez objektīvi attaisnojoša iemesla (skat. iepriekš minēto par, piemēram, SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts" u.c. laukumu operatoriem). Gadījumā, ja laukumu operatori kā iemeslu līguma neslēgšanai norāda laukuma kapacitātes nepietiekamību, tas būtu jāpierāda ar aprēķiniem, kas balstīti uz faktiskiem datiem par atkritumu apjomu un apriti katrā laukumā;
 - b. nav saskatāms ekonomiskais pamatojums atteikt līgumu slēgšanu, jo laukumu operatori RASO piemēro laukumu infrastruktūras uzturēšanas maksu. Šis faktors ir vērtējams kopsakarā ar Noteikumu Nr. 1293 2.2. punkta normas mērķi. Ja prasība par RASO sadarbību ar operatoriem 50 šķiroto atkritumu laukumos jāizpilda tikai kā piekļuves tirgum kritērijs, tad nav nekāda pamatojuma un iemesla laukumu operatoriem atteikt slēgt līgumu ar RASO. Tomēr spēkā esošais normas formulējums pietiekami skaidri norāda, ka mērķis ir "savākt" izlietoto iepakojumu un vienreiz lietojamus traukus, tādējādi nodrošinot no DRN nomaksas atbrīvoto uzņēmumu apgrozībā laistā iepakojuma atkritumu apsaimniekošanas pārklājumu visā valsts teritorijā. Secināms, ka mērķis ir nodrošināt, lai RASO uzņemto saistību izpildē par izlietotā iepakojuma reģenerāciju¹⁶⁵, tiktu iesaistīts ikviens šķiroto atkritumu savākšanas laukums, ar kura operatoru RASO noslēdzis līgumu. Ņemot vērā, ka prasība RASO par nepieciešamo laukumu skaitu, kuros jāvēc izlietotais iepakojums, un to pārklājumu valsts teritorijā ir normatīvajos aktos

¹⁶⁵ Ministru kabineta 19.10.2010. noteikumu Nr. 983 "Noteikumi par izlietotā iepakojuma reģenerācijas procentuālo apjomu, reģistrēšanas un ziņojumu sniegšanas kārtību un iepakojuma definīcijas kritēriju piemērošanas piemēriem" 7. punkts: Iepakojuma apsaimniekotājs nodrošina savu līgumpartneru radītā izlietotā iepakojuma reģenerāciju, tai skaitā pārstrādi, ne mazākos apjomos, kā norādīts šo noteikumu 1. pielikumā gan konkrētiem materiālu veidiem, gan izlietotajam iepakojumam kopumā.

noteikta, turklāt šķirotu atkritumu savākšanas laukumu izveidē nereti ir piesaistīts valsts vai pašvaldību finansējums, laukumu operatoriem būtu izvirzāma prasība sadarbības atteikumus RASO vienmēr izteikt rakstiskā formā, obligāti norādot un pamatojot atteikuma iemeslu. Būtu vēlams kādas atbildīgās valsts institūcijas kontrole par atteikuma iemesliem, ko varētu īstenot, atteikumu vienlaikus iesniedzot gan RASO, gan uzraugošajai institūcijai, vai vismaz paredzot atteikuma pārsūdzības iespēju uzraudzības institūcijā;

- c. RASO savstarpēji konkurē par izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo trauku apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanu uzņēmumiem, kas vēlas saņemt atbrīvojumu no DRN nomaksas. Tādējādi jauna sadarbības partnera/tirgus dalībnieka – RASO – parādīšanās tirgū vēl nenozīmē, ka pieaug arī dalīti savākto atkritumu apjoms. Iespējams, ka ir tikai veikta sadarbības partneru maiņa un, piemēram, uzņēmums, kas atbrīvots no DRN nomaksas, ir pārtraucis līgumattiecības ar vienu RASO un uzsācis to ar citu. Tātad nav mainījies no DRN nomaksas atbrīvotā uzņēmuma apgrozībā nonākušais iepakojuma apjoms, bet tikai izlietotā iepakojuma apsaimniekotājs. Savukārt laukuma operators, atsakot slēgt līgumu ar RASO, par šo sadarbības partneru maiņu nav informēts. Tādējādi pat pieņemot, ka kādā atkritumu apsaimniekošanas reģionā ir augsts iedzīvotāju un citu atkritumu radītāju blīvums, tiek aktīvi veikta atkritumu šķirošana, kā rezultātā šķirotu atkritumu laukums ir pilnībā noslogots un nav kapacitātes palielināt laukumā savākto atkritumu apjomu, tomēr atteikums slēgt līgumu ar RASO var nebūt pamatots, jo, pārējiem apstākļiem nemainoties, uzņēmums (atbrīvots no DRN) ir mainījies RASO.

6.3. Laukumos savāktā izlietotā iepakojuma apjoma sadale starp RASO

- 374 Saskaņā ar normatīvajā regulējumā noteikto nodokļa maksātājs vai apsaimniekotājs apsaimniekošanas sistēmas apsaimniekošanas plānā iekļauj tikai tos šķirotu atkritumu savākšanas laukumus, kuri ir tā īpašumā vai valdījumā, vai ar kuru īpašniekiem, valdītājiem vai apsaimniekotājiem nodokļa maksātājs vai apsaimniekotājs tieši vai pastarpināti noslēdzis līgumu par iepakojuma un vienreiz lietojamo trauku savākšanu¹⁶⁶. RASO savos apsaimniekošanas plānos (sadaļā "Izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo trauku savākšanas organizācija") cita starpā ir norādījuši šķirotu atkritumu savākšanas laukumu adreses un komersantus, kas savāc izlietoto iepakojumu un vienreiz lietojamus traukus. Izvērtējot apsaimniekošanas plānos esošo informāciju, KP konstatēja, piemēram, ka vairāki RASO ir noslēguši līgumus par izlietotā iepakojuma savākšanu vienā un tajā pašā šķirotu atkritumu savākšanas laukumā, kuru apsaimnieko viens un tas pats laukuma operators.
- 375 Lai iegūtu informāciju par izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu, t.sk. savākšanu šķirotu atkritumu savākšanas laukumos, tirgus uzraudzības ietvaros sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem (laukumu operatoriem) tika uzdoti vairāki jautājumi par sadarbību ar RASO, uz kuriem tie sniedza atbildes, kas KP ieskatā vērtējamās

¹⁶⁶ Ministru kabineta 03.01.2009. noteikumu Nr. 1293 "Kārtība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem" 4. punkts.

kā pietiekami vispārīgas, norādot uz nepietiekamu izpratni par sistēmas darbību, vai gluži pretēji – apzinātu izvairīšanos sniegt pietiekami skaidras atbildes, piemēram:

- (1) daļa laukumu operatoru norādīja, ka līgumi ar RASO nav slēgti vispār vai pakalpojumi tiem netiek sniegti (piemēram, SIA "Aizkraukles KUK", SIA "Alba", SIA "Kuldīgas komunālie pakalpojumi", SIA "Jelgavas komunālie pakalpojumi", SIA "Preiļu saimnieks" u.c.);

Tajā pašā laikā saskaņā ar iepakošanas apsaimniekotāju apsaimniekošanas plānos norādīto vairākiem iepriekš minētajiem laukumu operatoriem ir noslēgti līgumi ar vismaz vienu vai vairākiem RASO.

- (2) atbildot uz jautājumu – *"norādiet RASO, ar kuriem šobrīd ir spēkā esošs līgums un ar kuriem Jūs esat saskaņojis/saskaņojiet izlietotā iepakošanas veidu, apjomu, pārstrādes uzņēmumu, kam jānodod savāktais izlietotais iepakošanas, u.c. nosacījumus"* – atsevišķi sadzīves atkritumu apsaimniekotāji (laukumu operatori) ir snieguši šādas atbildes:

- "LZP ir pamatpartneris, caur kuru tiek veikta materiālu realizēšana un subsīdijas saņemšana no tā";
- SIA "Eko Baltia Vide" "ir noslēgts attiecīgs līgums tikai ar vienu RASO;
- "SIA „ZAAO” attiecībā uz savāktā izlietotā iepakošanas pārstrādi jau ilgstoši sadarbojas ar kādu RASO, noslēgtais līgums neparedz specifisku mērķu sasniegšanu izlietotā iepakošanas savākšanai";
- spēkā esoši līgumi ir ar vairākiem izlietotā iepakošanas apsaimniekotājiem, bet tikai ar vienu no tiem tiek saskaņoti izlietotā iepakošanas veidi, kā arī pārstrādes uzņēmumi¹⁶⁷.

Saskaņā ar iepakošanas apsaimniekotāju apsaimniekošanas plānos norādīto šiem apsaimniekotājiem ir līgumi ar vairākiem RASO

- (3) atbildot uz jautājumu – *"ja Jums ir līgumi ar vairāk nekā vienu RASO, paskaidrojiet, pēc kādiem kritērijiem Jūs attiecināt savākto izlietoto iepakošanu uz katru RASO, ar kuru esat noslēdzis līgumu"* – atsevišķi laukuma operatori ir snieguši šādas atbildes:

- līgumos ar RASO nav noteikta prasība par dalīti savākto atkritumu attiecināšanu uz konkrētu RASO. Pašlaik visi savāktie šķīrotie atkritumi paliek SIA „ALAAS” rīcībā¹⁶⁸;
- izlietotā iepakošanas apsaimniekotājs ir SIA "Vidusdaugavas SPAAO", ar citiem iepakošanas apsaimniekotājiem nav līgumu¹⁶⁹;
- galvenais kritērijs ir maksājums no RASO par katru pārstrādei nodoto izlietotā iepakošanas tonnu¹⁷⁰;

¹⁶⁷ SIA "Viduskurzemes AAO" 11.07.2015. vēstule Nr. 117.

¹⁶⁸ SIA "ALAAS" 05.08.2015. vēstule Nr. 3.1/231.

¹⁶⁹ SIA "Jēkabpils pakalpojumi" 10.08.2015. vēstule Nr. 170/1-9.

¹⁷⁰ SIA "Viduskurzemes AAO" 11.07.2015. vēstule Nr. 117.

- SIA „Marss” nevāc izlietoto iepakojumu RASO noslēgtā līguma ietvaros¹⁷¹;
- SIA “Kuldīgas komunālie pakalpojumi” nesniedz iepakojuma apsaimniekotājiem nekādus pakalpojumus¹⁷²;
- uzņēmums ir noslēdzis līgumu ar konkrētu RASO, kuram ir tiesības pieņemt konkrētu atkritumu veidu, piemēram, ilggadīgi sadarbības partneri ir gan atsevišķi starpnieki, gan RASO ¹⁷³;
- iepriekš minētie nosacījumi nav ietverti mūsu un RASO noslēgtajos līgumos. Uzņēmuma darbinieki iepakojuma savākšanas dienā ieraksta maršruta lapā iepakojuma veidu (piemēram, papīrs, kartons, PET, plēve) un svaru (kg) katram RASO atsevišķi. Mēneša beigās katram RASO tiek nosūtīta informācija par savāktā iepakojuma veidu un svaru.¹⁷⁴

- 376 Iepriekš minētās atbildes KP ieskatā ir vērtējamas kā pietiekami vispārīgas un neskaidras, kas nesniedz skaidru priekšstatu par to, kā tiek nodrošināta izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas (t.sk. savākšana šķirotu atkritumu savākšanas laukumos) pakalpojumu sniegšana Latvijas teritorijā, un vēl vairāk norāda uz pastāvošajām aizdomām, ka reāla sadarbība lielākajā daļā laukumu notiek tikai ar vienu RASO, bet ar citiem noslēgts līgums tikai tādēļ, lai RASO varētu izpildīt noteikto prasību par līgumu skaitu katrā atkritumu apsaimniekošanas reģionā.
- 377 Divi laukumu operatori norādījuši, ka izvēles kritēriji izlietotā iepakojuma attiecināšanai uz RASO ir līgumā atrunātā cena un izlietotā iepakojuma veidi. Tomēr arī šāds skaidrojums neļauj pārliecināties, vai un kādā veidā tiek noteikts laukumā apsaimniekoto atkritumu apjoms, kas tiek attiecināts uz katru RASO.
- 378 Izvērtējot KP rīcībā esošo laukumu operatoru un RASO noslēgtajos līgumos ietvertos nosacījumus, konstatējams, ka situācijā, kad laukuma operators noslēdzis līgumu ar vairākiem RASO, lielākajā daļā gadījumu līgumā tiek noteikta tikai maksa par infrastruktūras izmantošanu, bet tikai vienā (vai atsevišķos gadījumos divos) līgumos ir iekļauti nosacījumi par laukumā savācamajiem atkritumu veidiem un apjomu, par cenu, kuru RASO maksās laukuma operatoram par pārstrādei nodoto atkritumu apjomu, par savāktā iepakojuma apjoma uzskaiti u.c. nosacījumi, kas norāda, ka šis RASO uzņemto saistību pret DRN maksātājiem izpildē ir paredzējis ietvert šajā laukumā apsaimniekoto atkritumu apjomu.
- 379 Vēl viens no KP rīcībā esošo noslēgto līgumu veidiem paredz, ka konkrēts savācamo un pārstrādei nododamo atkritumu apjoms tiek noteikts katrā atsevišķā pasūtījumā (vai darba uzdevumā). Tātad starp RASO un laukuma operatoru pastāv līgums, uz kura pamata RASO veic individuālus pasūtījumus, ikreiz nosakot nepieciešamā iepakojuma veidu un apjomu. KP vērtējumā šādu līgumu gadījumā ir vieglāk identificēt konkrētam RASO sniegto pakalpojumu, bet vienlaikus ir mazāk prognozējami pārstrādei savācamo un nododamo atkritumu veidi un apjoms, kas var apgrūtināt ilgtermiņa plānošanu un radīt lielākus finansiālos riskus laukumu operatoriem.
- 380 Atbilstoši Noteikumiem Nr. 1293 sagatavojamā pārskatā “Pārskats par izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanu un aprēķināto dabas resursu nodokli” RASO ir jāsniedz informācija LVFAFA par laukumu adresēm un komersantiem – laukumu operatoriem, bet nav jāsniedz dati par katrā laukumā un katra operatora savākto un reģenerācijai nodoto izlietotā iepakojuma

¹⁷¹ SIA “Marss” 14.08.2015. vēstule Nr. 51/2015.

¹⁷² SIA “Kuldīgas komunālie pakalpojumi” 20.08.2015. vēstule Nr. 01-06/797.

¹⁷³ SIA “Madonas namsaimnieks” 20.08.2015. vēstule Nr. 1.71/401.

¹⁷⁴ SIA “Eko Latgale” 04.08.2015. vēstule Nr. 02-219/2015.

apjomu. Neviens no RASO nav varējis pēc KP pieprasījuma sniegt datus par savākto izlietotā iepakojuma apjomu katrā šķiroto atkritumu laukumā, ar kura operatoru tam noslēgts līgums. Tikai viens RASO varēja šos datus iesniegt sadalījumā pa sadarbības partneriem – laukumu operatoriem.

381 Izvērtējot iepriekš minēto, KP secina:

- (1) nav konstatējams, vai laukumu operatori veic reālu sadarbību ar vienu vai vairākiem RASO. Lai arī līgumos starp RASO un laukumu operatoriem nav ietverti nosacījumi, kas norādītu uz ekskluzīvu pakalpojumu sniegšanu kādam konkrētam RASO, pirmšķietami praksē ir izveidojusies situācija, ka laukumu operatori sadarbojas tikai ar vienu vai diviem RASO, radot jaunajiem tirgus dalībniekiem, kas ienāk RASO tirgū, nelabvēlīgākus darbības apstākļus, tādējādi ierobežojot konkurenci tirgū. Piemēram, ZC, NR sniegtā informācija par SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts" atteikumu slēgt līgumu, kā arī gadījumi, kad laukuma operators atsaka sadarbību pamatojoties uz to, ka jau veiksmīgi sadarbojas ar citu RASO¹⁷⁵. Šāds laukumu operatoru sadarbības modelis ar RASO jaunajiem iepakojuma apsaimniekošanas tirgus dalībniekiem uzliek pienākumu veidot pašiem savus šķiroto atkritumu savākšanas laukumus, lai tie varētu nodrošināt normatīvajos aktos noteikto prasību par izlietotā iepakojuma savākšanu noteiktā skaitā šķiroto atkritumu savākšanas laukumu un attiecīgi darboties tirgū. Tas rada barjeras ienākšanai tirgū – papildu ieguldījumus bez objektīva pamatojuma par papildu laukumu nepieciešamību;
- (2) izvērtējot konstatētās problēmas, secināms, ka ar pastāvošo sistēmu RASO un laukumu operatoru sadarbībā ir vājināta RASO savstarpējā konkurence par sadarbību ar šķiroto atkritumu savākšanas laukumiem, ierobežota jaunu RASO ienākšana tirgū un netiek īstenots Noteikumu Nr. 1293 mērķis - katram RASO savākt mājāsaimniecībās radīto izlietoto iepakojumu un vienreiz lietojamus traukus 50 šķiroto atkritumu savākšanas laukumos Latvijas pilsētās vai ciemos, ar nosacījumu, ka katrā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģionā atrodas ne mazāk kā trīs šķiroto atkritumu savākšanas laukumi un katrs no šiem šķiroto atkritumu savākšanas laukumiem atrodas savā attiecīgā reģiona pilsētā vai ciemā. Saskaņā ar iepriekš minēto secināms, ka jāvērtē nepieciešamība normatīvajos aktos noteikt principus laukumā savāktā izlietotā iepakojuma apjoma sadalei starp RASO, kā arī nodrošināt pilnīgu izsekojamību šo atkritumu plūsmai no atkritumu radītāja līdz reģenerācijai;
- (3) ja tiek saglabāta prasība par nepieciešamo laukumu skaitu, kuros RASO jāvērtē izlietotais iepakojums, un to ģeogrāfisko pārklājumu, tad RASO būtu jārada iespēja savstarpēji konkurēt par sadarbību ar laukumu operatoriem (piemēram, laukumu operatoru izsoles), vai arī jāparedz, ka laukumu operatoriem ir tiesības atteikties sadarbību ar RASO tikai īpašos gadījumos, to atbilstoši pamatojot (skat. 373. rindkopu).

¹⁷⁵ AS "Latvijas zaļais elektrons" 08.08.2014. vēstule Nr. 1-7/057e.

6.4. Laukuma apsaimniekošanas maksa un citi maksājumi

- 382 Noteikumos Nr. 898 ir definētas būtiskākās prasības katra veida atkritumu savākšanas un šķirošanas vietas izveidei, identificētas veicamās darbības dažos no norādītajiem atkritumu šķirošanas vietu veidiem (šķiroto atkritumu savākšanas laukumos veicamās darbības nav noteiktas).
- 383 Apmeklējot dažus izveidotos atkritumu savākšanas laukumus un šķirošanas centru, konstatēts, ka atšķirības starp dažādiem vietu veidiem ne vienmēr ir viegli identificējamās. Piemēram, saskaņā ar Noteikumos Nr. 898 noteikto atkritumu šķirošana pirms pārstrādes un transportēšanas paredzēta tikai šķirošanas centros, tomēr arī laukumos bieži tiek veikta dalīti savākto atkritumu "pāršķirošana" – attīrīšana no dažādiem materiāliem, kas neatbilst konkrētajam atkritumu veidam. Savukārt ir laukumi, kas vairāk pielīdzināmi atkritumu dalītās savākšanas punktam, kur tiek tikai nodrošināta iespēja nogādāt un ievietot dalīti savāktos atkritumus tiem paredzētajos konteineros. Līgumos starp RASO un laukumu operatoriem nav skaidri un viennozīmīgi izprotami piemērotie termini – apstrāde, pirmapstrāde u.c. Līgumos tiek noteikti dažādi pakalpojumi, kurus sniedz laukuma operators, tai skaitā informācijas apkopošana par savākto un reģenerēto izlietotā iepakojuma apjomu. Līdz ar to, laukumos veiktās darbības un laukumu operatora iesaistes apjoms atkritumu apsaimniekošanā un ar to saistītajās darbībās ir atšķirīgs.
- 384 Kā norādīts iepriekš, samaksas nosacījumi ir dažādi, atšķiras gan norādītie pakalpojumi, par kuriem tiek piemērota maksa, gan samaksas apmērs. Piemēram, atsevišķos RASO līgumos pakalpojums tiek definēts ļoti vispārīgi – nav noteikti ne savācamie un pārstrādei nododamie iepakojuma (materiālu) veidi, ne samaksa par tiem, nedz arī atrunāta atskaišu sniegšanas kārtība.
- 385 Noteikumos Nr. 1293 RASO izvirzīta prasība nodrošināt izlietotā iepakojuma savākšanu noteiktā skaitā šķiroto atkritumu savākšanas laukumu (papildus tam paredzēta iespēja arī izmantot izlietotā iepakojuma pieņemšanas punktus). Šķiroto atkritumu savākšanas laukumu un punktu operatori šo prasību dažādi interpretē, slēdzot līgumus ar RASO un pieprasot laukuma infrastruktūras uzturēšanas maksu – daži no operatoriem, uzskaitot laukumu adreses, par kuru izmantošanu tiek slēgts līgums ar RASO, iekļāvuši arī atkritumu dalītās savākšanas punktus un noteikuši infrastruktūras apsaimniekošanas maksu par tiem. Vairāki šķiroto atkritumu savākšanas laukumu apsaimniekotāji ir norādījuši¹⁷⁶, ka maksa iepakojuma apsaimniekotājiem par sniegtajiem pakalpojumiem netiek pieprasīta, tas ir piedāvājums no iepakojuma apsaimniekotāju puses, līdz ar to uzskatot, ka maksa ir noteikta savstarpēji vienojoties.
- 386 Attiecībā uz maksu par laukuma operatora pakalpojumiem secināms, ka, piemēram, laukuma infrastruktūras maksa nav pamatota ar laukuma uzturēšanas izmaksām, un vairākos KP izskatītajos līgumos laukumu infrastruktūras maksa par vienu un to pašu laukumu dažādiem RASO tiek noteikta atšķirīga.
- 387 Piemēram, SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts" ir noslēgusi līgumus ar vairākiem RASO par izlietotā iepakojuma savākšanu SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts" apsaimniekotajos laukumos. Lai arī izlietotā iepakojuma savākšana visiem RASO, ar kuriem noslēgti līgumi, netiek nodrošināta vienādā skaitā laukumu (ņemot vērā arī citus minētajos līgumos ietvertos

¹⁷⁶ Piemēram, SIA "Viduskurzemes AAO", SIA "ALAAS", SIA "Dova", SIA "Vides Serviss", SIA "Marss", SIA "Madonas namsaimnieks".

- nosacījumus), konstatējams, ka maksa par viena savākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu katram RASO noteikta atšķirīga.
- 388 Piemēram, SIA "Vidusdaugavas SPAAO" ir noslēgusi līgumus ar vairākiem RASO par izlietotā iepakojuma savākšanu SIA "Vidusdaugavas SPAAO" apsaimniekotajos laukumos. Saskaņā ar KP rīcībā esošo informāciju vienā un tajā pašā laika periodā maksa par savākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu izlietotā iepakojuma savākšanai dažādiem RASO noteikta atšķirīga.
- 389 Brīvas konkurences apstākļos ikviens tirgus dalībnieks ir tiesīgs izvēlēties sadarbības partneri un savstarpēji vienoties par sniedzamajiem pakalpojumiem un pakalpojuma cenu. Tomēr, ņemot vērā, ka atkritumu apsaimniekošanu kopumā un tai skaitā izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu regulē virkne normatīvo aktu, kas ietver dažāda veida administratīvās barjeras un citus darbības ierobežojumus (licencēšana, prasības pakalpojumu sniegšanas vietu izveidei un infrastruktūrai, pakalpojumu sniegšanas vietu skaits un administratīvais izvietojums u.tml.), tad no vienotas sistēmas pieejas viedokļa, būtu vēlams precizēt, kādus pakalpojumus laukumi nodrošina (iespējams, minimālo pakalpojumu klāstu), definēt vienotu terminoloģiju, vienotus kritērijus infrastruktūras uzturēšanas maksas noteikšanai u.c.
- 390 Izpētes periodā spēkā esošais normatīvais regulējums paredz: ja šķiroto atkritumu savākšanas laukuma izveidē ir ieguldīti valsts vai pašvaldību līdzekļi, tā īpašnieks, valdītājs vai apsaimniekotājs ar visiem apsaimniekotājiem slēdz līgumus par izlietotā iepakojuma pieņemšanu ar vienādiem noteikumiem¹⁷⁷. Infrastruktūras uzturēšanas maksa, kuru saskaņā ar līguma noteikumiem maksā iepakojuma apsaimniekotāji, ir viens no līgumu par izlietotā iepakojuma pieņemšanu noteikumiem. Piemērojot atšķirīgu infrastruktūras uzturēšanas maksu, šķiroto atkritumu savākšanas laukumu operatori KP ieskatā pirmšķietami pārkāpj Noteikumu Nr. 1293 2.¹ punktā noteikto. Atsevišķās situācijās, vērtējot laukumu operatoru konkrētas darbības, tās var tikt uzskatītas par tādām, kas atbilst Konkurences likumā noteiktā dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma pārkāpuma pazīmēm.
- 391 Izvērtējot KP rīcībā esošo informāciju par šķiroto atkritumu savākšanas laukumu (un punktu) infrastruktūras uzturēšanas maksu, tās atšķirībām dažādu iepakojuma apsaimniekotāju starpā par vienas un tās pašas infrastruktūras izmantošanu, kuru pamatojumam tirgus uzraudzības ietvaros netika sniegts neviens objektīvi pamatots kritērijs, secināms, ka normatīvajā regulējumā nepieciešams noteikt vienotus kritērijus, saskaņā ar kuriem aprēķināma infrastruktūras uzturēšanas maksa.

Līguma slēgšana par visiem viena operatora laukumiem

- 392 Atsevišķi laukumu operatori, kuri darbību veic vairākos laukumos (vienā vai vairākos atkritumu apsaimniekošanas reģionos), izvirza prasību RASO slēgt līgumu par sadarbību visos laukumos, kurus apsaimnieko konkrētais operators (atbilstoši NR¹⁷⁸ un ZC¹⁷⁹ pieredzei šādi rīkojas vairāki atkritumu savākšanas laukumu operatori, piemēram, SIA "ZAAO"), kaut arī normatīvais regulējums to nenosaka.

¹⁷⁷ Ministru kabineta 03.01.2009. noteikumu Nr. 1293 "Kārtība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem" 2.¹ punkts.

¹⁷⁸ SIA "Nordic Recycling" 17.02.2015. vēstule Nr.2.2/15-5.

¹⁷⁹ SIA „Zajais centrs” 29.01.2015. vēstule Nr.395/15.

- 393 KP skatījumā šādas laukumu operatoru rīcības iespējamie iemesli ir: vēlme, izmantojot savu varu (jo šie ir kā neizbēgami sadarbības partneri RASO, lai izpildītu Noteikumu Nr. 1293 prasības), gūt lielākus ienākumus no maksas par infrastruktūras izmantošanu; nespēja/nevēlēšanās veikt uzskaiti par savākto un pārstrādei nodoto atkritumu apjomu katrā laukumā. Šādas laukumu operatoru darbības rezultātā mākslīgi un nepamatoti tiek palielinātas iepakojuma apsaimniekotāju izmaksas.
- 394 Tā kā normatīvais regulējums nosaka minimālo prasību – sadarbību ar trīs laukumiem vienā atkritumu apsaimniekošanas reģionā, tad laukumu operatoru prasība slēgt līgumus par vairāk nekā trīs laukumiem uzskatāma par nepamatotu un rada papildu šķēršļus RASO iesaistīties un veikt darbību šajā tirgū, tādējādi samazinot RASO konkurenci.

Sadarbības partneru izvēles iespējas

- 395 Atsevišķu RASO līgumos ar šķirotu atkritumu laukumu operatoriem un atkritumu reģenerācijas (vai starpnieku) uzņēmumiem ir sastopams nosacījums, kas ierobežo abus pēdējos brīvi izvēlēties sadarbības partnerus. Lai arī līgumā nav noteikts tiešs aizliegums laukuma operatoru vai atkritumu reģenerācijas uzņēmumu (vai starpnieku) savstarpējai sadarbībai, samaksas nosacījumi ir veidoti tā, lai nepārprotami mudinātu sadarboties ar RASO norādītajiem sadarbības partneriem.
- 396 Iespējams, ka no vides aizsardzības prasību, kā arī RASO un no DRN atbrīvotā uzņēmuma sadarbības viedokļa šāda prasība uzskatāma par nepieciešamu, lai RASO var apliecināt, ka pārstrāde veikta atbilstoši visām normatīvo aktu, valsts plāna un savstarpējos līgumos noteiktajām kvalitātes prasībām, t.i., iegūt pilna spektra informāciju par savāktā izlietotā iepakojuma pārstrādes procesu un tajā iesaistītajām personām un to atbildību.
- 397 Tomēr, ja nosacījumu izvirza RASO, kam ir vara atkritumu apsaimniekošanas tirgū, turklāt līgumi ir noslēgti uz ilgu laika periodu, tas rada ekskluzīvas iespējas atsevišķiem pārstrādātājiem saņemt "garantētu" pasūtījumu. Šādu RASO izvirzīto nosacījumu rezultātā tiek mazināta pārstrādes posmā darbojošos tirgus dalībnieku iespēja sekmīgi konkurēt un/vai jaunu pārstrādātāju iespējas ienākt tirgū. Ja vien nav īpaši objektīvu apstākļu, laukumu operatoriem un atkritumu pārstrādātājiem vajadzētu būt iespējai izvēlēties viņu kvalitātes prasībām atbilstošu ekonomiski izdevīgāko sadarbības partneri.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Tirgus un tirgus barjeras

- 1 Būtiskākās barjeras piekļuvei un darbībai tirgū var dalīt divās grupās – pirmkārt, no normatīvā regulējuma atkarīgas, otrkārt, tirgus situācijas radītās.

Normatīvais regulējums KP ieskatā radījis šādas būtiskākās barjeras:

- (1) Pašvaldību iesaistīšanās atkritumu apsaimniekošanas tirgū, veidojot "savus" atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumus. Šādu darbību rezultātā konkrētu pašvaldību administratīvās teritorijas tiek slēgtas konkurencei.
- (2) AAL 18.panta desmitās daļas, kas deva iespēju sadzīves atkritumu radītājam, kas atbrīvots no DRN samaksas, brīvi izvēlēties sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzēju, izslēgšana pilnībā izslēdz konkurenci sadzīves atkritumu apsaimniekošanā ne tikai tajās teritorijās, kur apsaimniekošana tiek veikta uz *in-house* principa pamata, bet arī pārējās teritorijās uz iepirkuma konkursa rezultātā noslēgtā līguma darbības laiku. Tādējādi rodas vēl būtiskāka nozīme iegūt pašvaldības pasūtījumu, jo no tā ir atkarīgs, vai apsaimniekotājs vispār spēs darboties atkritumu apsaimniekošanas tirgū. Aizvien sašaurinās tirgus, kurā atkritumu apsaimniekotāji var brīvi konkurēt, un pastāv barjeras darbībai tirgū tiem apsaimniekotājiem, kam nav noslēgti līgumi ar pašvaldībām.
- (3) Latvijā jaunu iepakošanas apsaimniekotāju ienākšanai tirgū kā viena no būtiskākajām barjerām ir tieši normatīvā regulējuma prasība par ģeogrāfiskā pārklājuma nodrošināšanu vismaz 50 šķiroto atkritumu savākšanas laukumos visā Latvijas teritorijā, tostarp trīs katrā atkritumu apsaimniekošanas reģionā.

Tirgus situācijas radītās būtiskākās barjeras:

- (4) Kā šķērslis ienākšanai atkritumu apsaimniekošanas tirgū vērtējami nepieciešamie kapitālieguldījumi tehnikas un aprīkojuma iegādei, kā arī augstas nenovērtamās izmaksas, jo ieguldījumu atdeve ir atkarīga galvenokārt no uzvaras pašvaldību konkursos.
- (5) Vertikāli un/vai horizontāli integrētu apsaimniekošanas uzņēmumu iespējas šķērssubsidēt nerentablākos pakalpojumus un piedāvāt zemāku cenu stratēģiski svarīgākos iepirkumu konkursos.
- (6) Veicamo darbu un pakalpojumu apjoms. Konkursos, kuru ietvaros nepieciešams nodrošināt pakalpojumu sniegšanu lielā apjomā (piemēram, sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšana vairāku pašvaldību teritorijās viena konkursa ietvaros), ir apgrūtināti piedalīties apsaimniekotājiem, kuriem ir pakalpojumu sniegšanas apjomam pirmšķietami nepietiekama materiāltehniskā bāze un administratīvā kapacitāte.
- (7) Jaunajiem tirgus dalībniekiem jāsaskaras ar tādu papildu barjeru kā grūtībām sasniegt apjomradītu ietaupījumu.
- (8) RASO, kas tirgū darbojas vairāk nekā desmit gadus, ir *de facto* ekskluzivitāte. Laukumu operatori, neslēdzot līgumus ar jaunienācējiem RASO tirgū, jaunajiem iepakošanas apsaimniekošanas tirgus dalībniekiem uzliek pienākumu veidot pašiem savus šķiroto atkritumu savākšanas laukumus. Tas rada barjeras ienākšanai tirgū – papildu ieguldījumus bez objektīva pamatojuma par papildu laukumu nepieciešamību.

Konkurences neitralitāte un ieguvumi

- 2 Latvijā pastāv līdzīgi cēloņi (iemesli) konkurences neitralitātes problēmām atkritumu apsaimniekošanas jomā kā Ziemeļvalstīs, tai skaitā pašvaldībām ir vairākas lomas atkritumu apsaimniekošanā. Pašvaldības ir atbildīgas par reģionālo atkritumu apsaimniekošanas plānu izstrādi. Tajā pašā laikā pašvaldībām piederošie uzņēmumi var būt konkurenti privātajiem atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzējiem. Bez tam pašvaldībām ir arī nozares regulatora loma, ko tās īsteno, izdodot saistošos noteikumus un apstiprinot atkritumu apsaimniekošanas tarifu pašvaldībā.
- 3 Pašvaldībām piederošie apsaimniekotāji uzskata, ka no pašvaldību iesaistes komercdarbībā ir vairāki ieguvumi, kas izriet no pašvaldības tiesībām regulēt atkritumu savākšanas tarifus, iespēju nodrošināt augstāku pakalpojumu kvalitātes standartu atbilstoši sabiedrības interesēm un piesaistīt papildu finansējumu atkritumu apsaimniekošanas attīstībai, noteikt elastīgu atkritumu apsaimniekošanas maksu un nodrošināt iedzīvotājiem attiecīgā pakalpojuma pieejamību.
- 4 Iepriekš minētie ieguvumi iedzīvotājiem būtu jāsaņem neatkarīgi no tā, vai tajā ieguldīts privāts vai pašvaldības kapitāls. Pašvaldībai ir iespēja uzraudzīt, lai iedzīvotāji saņemtu visus ieguvumus, arī darbojoties citiem tirgus modeļiem, kur pastāv esoša vai potenciāla konkurence. Savukārt pašvaldības atkritumu apsaimniekotāju iespēja piesaistīt papildu finansējumu sadzīves atkritumu attīstībai vērtējama kā atbalsts/dotācija, kas uz līdzvērtīgiem nosacījumiem nav pieejama privātajiem apsaimniekotājiem, radot pamatu nevienlīdzīgiem konkurences apstākļiem un konkurences deformēšanai.

Konkurences tirgus modeļu attīstības problemātika atkritumu apsaimniekošanā Latvijā

- 5 Līdzīgi kā ir norādījusi EK, arī KP, vērtējot situāciju Latvijā, ir konstatējusi, ka izplatīta problēma šajā nozarē ir aizvien lielāka pašvaldību iesaiste atkritumu apsaimniekošanas komercdarbībā, pastāvot situācijai, kad VPIL 88. panta izpratnē faktiski nepastāv tirgus nepilnība (*market failure*), jo tirgū darbojas pietiekams skaits privātu uzņēmēju, kas ir spējīgi nodrošināt atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanu. Tirgus noslēgšana, kas ir notikusi līdz šim, pašvaldībām dibinot vai iesaistoties esošajās komercsabiedrībās, ir saistāma, tai skaitā, ar pašvaldību nespēju veikt tirgus efektīvu uzraudzību, tam pretstatā izvēloties tirgus monopolizēšanu un jebkādas konkurences izslēgšanu.
- 6 No 119 Latvijā esošajām pašvaldībām vismaz 56 sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus sniedz apsaimniekotājs, kurā kapitāldaļu turētāja ir attiecīgā pašvaldība. Tikai dažas no pašvaldību dibinātajām atkritumu apsaimniekošanas kapitālsabiedrībām piedalās citu pašvaldību organizētajos konkursos, iesniedzot savus piedāvājumus un konkurējot ar privātajām atkritumu apsaimniekošanas kapitālsabiedrībām.
- 7 Lielākajā daļā Latvijas teritorijas, ņemot vērā salīdzinoši nelielo atkritumu apjomu, kā arī iedzīvotāju blīvuma īpatnības (gandrīz puse Latvijas iedzīvotāju ir koncentrēti ap galvaspilsētu¹⁸⁰), potenciāli 'konkurence par tirgu' varētu būt efektīvāka nekā 'konkurence tirgū'. Vienlaikus šādā situācijā ir būtiski, lai tiek

¹⁸⁰ <http://www.rpr.gov.lv/pub/index.php?id=269>

nodrošinātas iespējas visiem tirgus dalībniekiem konkurēt par tirgu, un pašvaldības atbilstoši to autonomajai kompetencei efektīvi veic tirgus uzraudzības funkcijas, neiejaucoties tirgū kā komersanti.

- 8 *In-house* principa piemērošana atkritumu apsaimniekotāja izvēlē pašvaldībās faktiski ir ekskluzivitātes un monopolstāvokļa piešķiršana pašvaldības kapitālsabiedrībai. Potenciāli nākotnē arī visi poligonu apsaimniekotāji varētu kļūt par vertikāli integrētiem uzņēmumiem, ja pašvaldības, kas ir kapitāldaļu turētājas tajos, pieņem lēmumu par papildu deleģējuma došanu esošajiem poligonu apsaimniekotājiem – nodrošināt sadzīves atkritumu savākšanas pakalpojuma sniegšanu attiecīgo pašvaldību teritorijās. Šādā gadījumā vēl vairāk tiktu ierobežota konkurence, jo palielinātos Latvijas teritorijas daļa, kurā atkritumu apsaimniekotāju nosaka, piemērojot *in-house* principu, attiecīgi – samazinot teritoriju, kurā saglabājas konkurence par tirgu.
- 9 Tirgus modelis, kur notiek konkurence par tirgu, kas ir vairāk "ārkārtas modelis" un tiek izvēlēts, ņemot vērā tirgū pastāvošos specifiskos apstākļus, ilgtermiņā var novest pie tirgus būtiskas koncentrācijas, jo ļauj ilgstoši tirgū darboties tikai vienam apsaimniekotājam, kas var dot tam konkurences priekšrocības turpmākos iepirkumos. Tādējādi tādā tirgū kā, piemēram, Rīga, konkurences radīšana, ļaujot tirgū darboties vairākiem komersantiem, var būt efektīvāks līdzeklis, lai nodrošinātu konkurētspējīgu uzņēmumu attīstību ilgtermiņā.

Valsts stratēģisko mērķu izpilde un identificētās problēmas

- 10 Pamatojoties uz valsts izvirzītiem mērķiem atkritumu apsaimniekošanas tirgū laika posmā no 2013. līdz 2020. gadam, secināms, ka, plāna īstenošanas pirmajos gados (2013. – 2015. gads), ir uzsākta virzība divos no trijiem mērķiem, kas attiecas uz sadzīves atkritumu apsaimniekošanu:
 - (1) pēc pašreizējiem rādītājiem secināms, ka valsts uzsākusi virzību mērķa "nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu" izpildei, t.i., tiek novērots sadzīves atkritumu pārstrādes apjoma pieaugums laika posmā no 2013. līdz 2015. gadam, kā arī proporcionāli pārstrādāto sadzīves atkritumu daudzums pret valstī radītiem atkritumiem ir palielinājies;
 - (2) valsts plāna mērķa "nodrošināt apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanu un atkritumu apglabāšanu cilvēku veselībai un videi drošā veidā" pirmā daļa, kas tika pārbaudīta konkrētajā tirgus uzraudzībā, pierādīja, ka, lai arī proporcionālais apglabāto atkritumu daudzums pret kopējiem valstī radītiem atkritumiem ir samazinājies, 2014. gadā vērojams apglabāto sadzīves atkritumu absolūto rādītāju neliels pieaugums, salīdzinot ar 2013. gadu. Tajā pašā laikā 2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, novērojams apglabāto sadzīves atkritumu apjoma samazinājums. Līdz ar to secināms, ka 2015. gadā uzsākta virzība šī mērķa īstenošanā.
 - (3) Savukārt, vērtējot valsts plāna mērķi attiecībā uz valstī radušos sadzīves atkritumu samazināšanos, prognozes nepiepildās, jo valstī radīto sadzīves atkritumu apjoms 2014.gadā un 2015.gadā pieauga, salīdzinot ar iepriekšējo gadu.
- 11 Latvijā, tāpat kā Ziemeļvalstīs, datu uzskaites nepilnību dēļ nav iespējams veikt vispusīgu un detalizētu atkritumu apsaimniekošanas sistēmas rādītāju analīzi. Piemēram, nesakrīt dati par kopējo "ienākošo" (radītie, importētie) un "izejošo" (pārstrādāti, apglabāti, eksportēti) atkritumu plūsmu. Datu plūsmas no atkritumu radīšanas līdz apglabāšanai izsekojamība nodrošināma, novēršot neprecizitātes

datu uzskaitē. VARAM paredz veikt pasākumus, kas varētu uzlabot datu uzskaiti, tostarp nodrošinot datu sniedzēju lielāku izpratni par atkritumu klasifikāciju.

- 12 Nepieciešams normatīvā regulējuma un uzņēmumu saimnieciskās darbības ietvaros attīstīt un efektīvizēt atkritumu pārstrādes iespējas. Kā norādījuši atsevišķu poligonu apsaimniekotāji, Latvijā esošajiem uzņēmumiem, kuru tehnoloģijas atļauj izmantot NAIK, ir ekonomiski izdevīgāk izmantot importēto NAIK.

Atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu līgumu termiņi, nosacījumi un tarifi

- 13 Līgumu, ko Latvijas lielāko pilsētu pašvaldības noslēgušas ar sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu attiecīgās pašvaldības teritorijā, darbības termiņš, neatkarīgi no tā, vai līgums slēgts konkursa rezultātā vai uz *in-house* principa pamata, pārsvarā gadījumu trīs līdz pieci gadi. Līgumi tiek slēgti arī uz garāku laika periodu, piemēram, Preiļu novada pašvaldība deleģēšanas līgumu ar SIA "Preiļu saimnieks" noslēgusi uz desmit gadu termiņu, Jelgavas pilsētas pašvaldības uz *in-house* principa piemērošanas pamata noslēgtā līguma darbības termiņš ir 25 gadi.
- 14 Tarifi par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu dažādās pašvaldībās atšķiras līdz trim reizēm. Viens no objektīviem apstākļiem, kas ietekmē sadzīves atkritumu apsaimniekošanas izmaksas un tarifu, ir pārvaldījuma attālums – ja sadzīves atkritumi uz poligonu tiek vesti no poligonam attālāko novadu teritorijām, transportēšanas izmaksas būs relatīvi augstas un to īpatsvars veidos būtisku sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifa daļu. Savukārt sadzīves atkritumu apsaimniekotāju izvēles procedūra (konkursa rezultātā vai uz *in-house* principa piemērošanas pamata) nav uzskatāma par noteicošo faktoru, kas ietekmē sadzīves atkritumu apsaimniekošanas maksas apjomu.
- 15 Latvijā nav vienotas prakses, kādi nosacījumi un attiecībā uz kāda veida sadzīves atkritumu savākšanu jāietver pašvaldību rīkotajos iepirkumu konkursu nolikumos un secīgi arī līgumā, ko pašvaldība slēdz ar atkritumu apsaimniekotāju. Pastāv prakse, ka līgumu, ko sadzīves atkritumu apsaimniekotājs slēdz ar atkritumu radītājiem, nosacījumi pašvaldībai nav zināmi, kā arī iepriekš netiek saskaņoti ar pašvaldību. Izpratne par to, kam jābūt pašvaldības un atkritumu apsaimniekotāja noslēgtajā līgumā par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, pašvaldībām ir atšķirīga.
- 16 Dažādo līgumu nosacījumu dēļ ne sadzīves atkritumu radītājiem, ne citiem šajā procesā iesaistītajiem dalībniekiem nav iespējams objektīvi salīdzināt pakalpojuma kvalitātes un cenas atšķirību starp pašvaldībām. Līdz ar to var rasties nepamatoti secinājumi par paaugstinātu/pazeminātu pakalpojuma cenu un citi neobjektīvi apgalvojumi. Lai risinātu minēto problēmu, uzraudzības izpētes laikā tika apstiprināti MK noteikumi, kuros noteikti t.sk. arī atkritumu apsaimniekotāja un atkritumu radītāja noslēgtajā līgumā ietveramie būtiskie noteikumi.
- 17 Latvijas lielākās pašvaldības ir iesaistījušās sadzīves atkritumu dalītās vākšanas sistēmas organizēšanā. Pašvaldību teritorijās esošos atkritumu dalītās vākšanas laukumus un punktus, kas atrodas uz pašvaldībām piederošas zemes, galvenokārt ir ierīkojušas pašvaldības, un tos apsaimnieko komersants, kas konkrētajā pašvaldībā sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus. Atkritumu apsaimniekotāju apgalvojumam, ka atkritumu dalītā vākšana nes zaudējumus, nav gūti pierādījumi. Pašvaldība apstiprina sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifu, kurā tai skaitā ietvertas izmaksas atkritumu dalītās vākšanas infrastruktūras uzturēšanai, arī iepakojuma apsaimniekotāji maksā dalītās atkritumu vākšanas

- laukuma apsaimniekotājam par infrastruktūras uzturēšanu.
- 18 Nav skaidri noteikts un izprotams, kādā veidā un pēc kādiem kritērijiem sadzīves atkritumu apsaimniekotāji diferencē izmaksas par atkritumu dalītās infrastruktūras uzturēšanu un izmantošanu: cik liela daļa no šīm izmaksām tiek ietverta sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifā, kuru maksā visi attiecīgajā teritorijā esošie sadzīves atkritumu radītāji, cik liela daļa no šīm izmaksām tiek attiecināta uz dalītās vākšanas infrastruktūras maksu, ko sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem maksā iepakojuma apsaimniekotāji.

Izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgus

- 19 Lai nodrošinātu konkurenci tirgū, normatīvais regulējums nedrīkst radīt aizliedzošas barjeras ienākšanai tirgū. Jaunu RASO ienākšanai tirgū kā viena no būtiskākajām barjerām ir tieši prasība par ģeogrāfiskā pārklājuma nodrošināšanu (radītā izlietotā iepakojuma savākšana vismaz 50 dalītās vākšanas laukumos visā Latvijas teritorijā ar nosacījumu, ka katrā apsaimniekošanas reģionā izlietotā iepakojuma savākšana tiek nodrošināta vismaz trīs dalītās vākšanas laukumos).
- 20 Izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas normatīvais regulējums no vienas puses paredz individuālo iepakojuma apsaimniekošanas sistēmu izveidošanu un piemērošanu (nodrošināt izlietotā iepakojuma atpakaļ savākšanu, izveidojot individuālās apsaimniekošanas sistēmas vai noslēdzot līgumu ar RASO), no otras puses – rada barjeras (skat. iepriekšējo secinājumu par ģeogrāfiskā pārklājuma prasībām), kas individuālo apsaimniekošanas sistēmu izveidotājiem uzskatāmas par pirmšķietami nepārvarāmām, liekot individuālo sistēmu izveidotājiem aiziet no izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgus, izvēloties maksāt DRN pilnā apjomā vai slēdzot līgumus ar kādu no RASO.
- 21 Ja tiek slēgti ekskluzīvi līgumi starp RASO dalībniekiem un pārstrādes/reģenerācijas pakalpojumu sniedzējiem, vertikāli integrētas programmas izveide var ierobežot konkurenci. Latvijā ir vērojama kā vertikālā RASO integrācija, tā arī ekskluzīvu līgumu un/vai ekskluzīvas faktiskās sadarbības pastāvēšana, piemēram, starp RASO un dalītās atkritumu savākšanas laukumiem. Atsevišķās situācijās pastāv arī ekskluzīvi nosacījumi RASO sadarbībai ar starpniekiem/pārstrādātājiem.
- 22 RASO savstarpēji konkurē par izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo trauku apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanu uzņēmumiem, kas vēlas saņemt atbrīvojumu no DRN nomaksas. RASO noteiktās apsaimniekošanas likmes ir būtiski zemākas par DRN likmi. Vērtējot RASO pakalpojumu cenas un DRN likmes salīdzinājumu, varētu secināt, ka Latvijā RASO konkurence par pakalpojumu sniegšanu DRN maksātājiem uzskatāma par pietiekami zemākās cenas nodrošināšanai. Tomēr situācija ir citāda, ja aplūkojam RASO un DRN maksātāju noslēgto līgumu skaitu, kur divi RASO noslēguši līgumus ar vairāk nekā 90 % DRN maksātāju, kas saņēmuši atbrīvojumu no nodokļa nomaksas.
- 23 Laukumu operatori, t.sk. atkritumu apsaimniekotāji, kas 100 % vai daļēji pieder pašvaldībām, ne visos gadījumos piekrit slēgt līgumus ar RASO par izlietotā iepakojuma savākšanu to apsaimniekotajos dalītās vākšanas laukumos. Viens no laukumu operatoru norādījumiem iemesliem sadarbības ar RASO atteikšanai ir laukumu kapacitātes nepietiekamība. Kapacitātes nepietiekamības iemesls nav pamatots, jo nevienā no situācijām laukumu operatori nav snieguši konkrētus aprēķinus un faktus, kas pierādītu, ka esošā infrastruktūra ir pilnībā noslogota un

- nepastāv iespēja konkrētajā laukumā savākt un nodot pārstrādei lielāku izlietotā iepakojuma apjomu.
- 24 Nav saskatāms ekonomiskais pamatojums atteikt līgumu slēgšanu, jo laukumu operatori RASO piemēro dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras uzturēšanas maksu. Šis faktors ir vērtējams kopsakarā ar iepakojumu apsaimniekošanas sistēmas mērķi. Ja prasība par RASO sadarbību ar laukumu operatoriem 50 šķiroto atkritumu savākšanas laukumos jāizpilda tikai kā piekļuves tirgum kritērijs, tad nav nekāda pamatojuma un iemesla laukumu operatoriem atteikt slēgt līgumu ar RASO. Spēkā esošais normatīvais regulējums pietiekami skaidri norāda, ka mērķis ir, pirmkārt, "savākt" izlietoto iepakojumu un vienreiz lietojamus traukus, tādējādi nodrošinot no DRN nomaksas atbrīvoto uzņēmumu apgrozībā laistā iepakojuma atkritumu apsaimniekošanas pārklājumu visā valsts teritorijā, otrkārt, nodrošināt, lai RASO uzņemto saistību izpildē par izlietotā iepakojuma reģenerāciju, tiktu iesaistīts ikviens šķiroto atkritumu savākšanas laukums, ar kura operatoru RASO noslēdzis līgumu.
- 25 Ņemot vērā, ka prasība RASO par nepieciešamo laukumu skaitu, kuros jāvēl izlietotais iepakojums, un to pārklājumu valsts teritorijā ir normatīvajos aktos noteikta, turklāt šķiroto atkritumu savākšanas laukumu izveidē nereti ir piesaistīts valsts vai pašvaldību finansējums, laukumu operatoriem būtu izvirzāma prasība sadarbības atteikumus RASO vienmēr izteikt rakstiskā formā, obligāti norādot un pamatojot atteikuma iemeslu. Vēlams kādas atbildīgās valsts institūcijas kontrole par atteikuma iemesliem, ko varētu īstenot, atteikumu vienlaikus iesniedzot gan RASO, gan uzraugošajai institūcijai, vai vismaz paredzot atteikuma pārsūdzības iespēju uzraudzības institūcijā. KP ir izvirzījusi VARAM priekšlikumu šādu nosacījumu iekļaušanai normatīvajos aktos.
- 26 Atsevišķi laukumu operatori, kuri darbību veic vairākos laukumos (vienā vai vairākos atkritumu apsaimniekošanas reģionos) izvirza prasību RASO slēgt līgumu par sadarbību visos laukumos, kurus apsaimnieko konkrētais operators. Normatīvajā regulējumā minētā prasība par nepieciešamību RASO slēgt līgumus par izlietotā iepakojuma savākšanu visos konkrētā operatora apsaimniekotajos laukumos nav ietverta. Šāda laukumu operatoru rīcība rada RASO nepamatotas izmaksas un papildu barjeras ienākšanai un darbībai tirgū. Turklāt dalītās vākšanas laukuma infrastruktūras izmantošanas maksa nav pamatota ar laukuma uzturēšanas izmaksām, jo vairākos līgumos laukumu infrastruktūras izmantošanas maksa par vienu un to pašu laukumu dažādiem RASO tiek noteikta atšķirīga. Tādējādi normatīvajā regulējumā būtu iekļaujami vienoti kritēriji, saskaņā ar kuriem nosakāma infrastruktūras izmantošanas maksa.
- 27 Ir apgrūtinoši konstatēt, vai laukumu operatori veic reālu sadarbību ar vienu vai vairākiem RASO. Lai arī līgumos starp RASO un laukumu operatoriem nav ietverti nosacījumi, kas norādītu uz ekskluzīvu pakalpojumu sniegšanu kādam konkrētam RASO, pirmšķietami praksē ir izveidojusies situācija, ka laukumu operatori sadarbojas tikai ar vienu vai diviem RASO, ierobežojot konkurenci un liedzot jauniem tirgus dalībniekiem iespēju darboties RASO tirgū. Ir jāvērtē nepieciešamība normatīvajos aktos noteikt principus laukumā savāktā izlietotā iepakojuma apjoma sadalei starp RASO, kā arī nodrošināt pilnīgu izsekojamību šo atkritumu plūsmā no atkritumu radītāja līdz reģenerācijai.
- 28 Laukumu operatoru un tirgū esošo RASO līdzšinējais sadarbības modelis rada nepieciešamību jauniem iepakojuma apsaimniekošanas tirgus dalībniekiem veidot pašiem savus šķiroto atkritumu savākšanas laukumus, lai tie varētu nodrošināt normatīvajos aktos noteikto prasību par izlietotā iepakojuma savākšanu noteiktā

skaitā šķiroto atkritumu laukumu un attiecīgi darboties tirgū. Nepieciešamība patstāvīgi veidot šķiroto atkritumu savākšanas laukumus jaunajiem tirgus dalībniekiem (RASO) rada būtiskas un nepamatotas finansiālās un administratīvās barjeras, kas var būt iemesls jaunu tirgus dalībnieku neienākšanai izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū.

- 29 Ar pastāvošo sistēmu RASO un laukumu operatoru sadarbībā ir vājināta RASO savstarpējā konkurence par sadarbību ar šķiroto atkritumu savākšanas laukumiem, ierobežota jaunu RASO ienākšana tirgū un netiek īstenots Noteikumu Nr. 1293 mērķis – katram RASO savākt mājsaimniecībās radīto izlietoto iepakojumu un vienreiz lietojamus traukus 50 šķiroto atkritumu savākšanas laukumos Latvijas pilsētās vai ciemos ar nosacījumu, ka katrā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģionā atrodas ne mazāk kā trīs šķiroto atkritumu savākšanas laukumi un katrs no šiem šķiroto atkritumu savākšanas laukumiem atrodas savā attiecīgā reģiona pilsētā vai ciemā.
- 30 Ja tiek saglabāta prasība par nepieciešamo laukumu skaitu, kuros RASO jāvēl izlietotais iepakojums, un to ģeogrāfisko pārklājumu, tad RASO būtu jārada iespēja savstarpēji konkurēt par sadarbību ar laukumu operatoriem (piemēram, laukumu operatoru izsoles). Vai arī jāparedz, ka laukumu operatoriem ir tiesības atteikt sadarbību ar RASO tikai īpašos gadījumos, to atbilstoši pamatojot.

Pateicība

Konkurences padome pateicas uzņēmumiem, asociācijām un valsts pārvaldes iestādēm, kas sniedza tirgus uzraudzības veikšanai nepieciešamo informāciju.

Par tirgus uzraudzībām

Konkurences padome veic tirgus uzraudzības – padziļinātu konkurences situācijas analīzi – mērķtiecīgi izvēlētos tirgos, lai atklātu un novērstu konkurences kropļojumus, kas ierobežo uzņēmumu vienlīdzīgu sāncensību.

Uzraudzības noslēguma ziņojums tiek publiskots, ja to neliedz informācijas pieejamības ierobežojumi un ja informācija par tirgu, kas iegūta papildus pārkāpuma konstatēšanai vai nekonstatēšanai, uzskatāma par būtisku.

Sabiedrības līdzdalības iespējas

*Anonīmas ziņošanas iespēja Konkurences padomes interneta vietnē:
<http://www.kp.gov.lv/lv/tipoffs>*

Informēt Konkurences padomi par iespējamām pārkāpumiem vai saņemt konsultāciju iespējams gan klātienē (iepriekš piesakoties), gan telefoniski (arī neatklājot savu identitāti).

Konkurences padome

Brīvības 55, 2.korp.,
Rīga, LV-1010,
Tālrunis: +371 67282865
Fakss: +371 67242141
E-pasts: konkurence@kp.gov.lv

www.kp.gov.lv

 [@KPgovLV](https://twitter.com/KPgovLV)

PIELIKUMI

Eiropas Savienības normatīvais regulējums

Latvija kā ES dalībvalstij ir saistošas ES spēkā esošās regulas un direktīvas. Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas jomā Latvijā ieviestas/pārņemtas šādas ES direktīvas:

- 19.11.2008. Direktīva 2008/98/EK par atkritumiem un dažu direktīvu atcelšanu¹⁸¹, kas aptver galvenos konceptus un jēdzienu definīcijas, kas saistītas ar atkritumu apsaimniekošanu. Direktīva 2008/98/EK ieviesta/pārņemta caur Dabas resursu nodokļa likumu un AAL, kā arī MK noteikumiem, kas izdoti uz iepriekš minēto likumu pamata;
- 20.12.1994. Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu¹⁸² ieviesta/pārņemta caur AAL un Iepakojumu likumu, kā arī kā arī MK noteikumiem, kas izdoti uz iepriekš minēto likumu pamata;
- 26.04.1999. Direktīva 1999/31/EK par atkritumu poligoniem¹⁸³ ieviesta/pārņemta caur AAL un likumu Par ietekmes uz vidi novērtējumu, kā arī kā arī MK noteikumiem, kas izdoti uz iepriekš minēto likumu pamata;
- 18.09.2000. Direktīva 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem¹⁸⁴ ieviesta/pārņemta caur AAL, Nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas likumu un Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu likumu, kā arī kā arī MK noteikumiem, kas izdoti uz iepriekš minēto likumu pamata;
- 04.07.2012. Direktīva 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA)¹⁸⁵ ieviesta/pārņemta caur AAL, kā arī kā arī MK noteikumiem, kas izdoti uz iepriekš minēto likumu pamata;
- 04.12.2000. Direktīva 2000/76/EK par atkritumu sadedzināšanu¹⁸⁶ ieviesta/pārņemta caur AAL, Administratīvo pārkāpumu kodeksu un

¹⁸¹ 19.11.2008. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2008/98/EK par atkritumiem un dažu direktīvu atcelšanu (*Waste Framework directive*). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0098&from=EN>

¹⁸² 20.12.1994. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu (*Directive on packaging and packaging waste*). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994L0062&from=EN>

¹⁸³ 26.04.1999. Padomes direktīva 1999/31/EK par atkritumu poligoniem (*Council Directive on landfill of Waste*). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PdDF/?uri=CELEX:31999L0031&from=EN>

¹⁸⁴ 18.09.2000. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem (*The ELV directive*). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0053&from=EN>

¹⁸⁵ 04.07.2012. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA) (*The WEEE-directive*). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0019&from=EN>

¹⁸⁶ 04.12.2000. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2000/76/EK par atkritumu sadedzināšanu (*The directive on the incineration waste*).

Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0076&from=EN>

Likumu Par piesārņojumu, kā arī MK noteikumiem, kas izdoti uz iepriekš minēto likumu pamata;

- 27.11.2000. Direktīva 2000/59/EK par ostas iekārtām, kas paredzētas kuģu atkritumu un kravu atlieku uzņemšanai¹⁸⁷ ieviesta/pārņemta caur Likumu par ostām un Krimināllikumu, kā MK noteikumiem, kas izdoti uz iepriekš minēto likumu pamata.

Ar sadzīves atkritumu apsaimniekošanas jomu saistītas arī:

- 25.11.2002. Regula Nr.2150/2002 par statistiku attiecībā uz atkritumiem¹⁸⁸, ko ieviesusi/pārņēmusi VARAM;

31.03.2004. Direktīva 2004/18/EK par to, kā koordinēt būvdarbu valsts līgumu, piegādes valsts līgumu un pakalpojumu valsts līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūru¹⁸⁹ un 31.03.2004. Direktīva 2004/17/EK, ar ko koordinē iepirkuma procedūras, kuras piemēro subjekti, kas darbojas ūdensapgādes, enerģētikas, transporta un pasta pakalpojumu nozarē¹⁹⁰ ieviesta/pārņemta caur PIL, Publiskās un privātās partnerības likumu, Koncesiju likumu, likumu Par iepirkumu sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju vajadzībām, Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumu, kā arī MK noteikumiem, kas izdoti uz iepriekš minēto likumu pamata. Iepriekš minētās Direktīvas ir spēkā līdz 17.04.2016. un tiks aizstātas ar 26.02.2014. direktīvu 2014/24/ES par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK¹⁹¹ un 26.02.2014. direktīvu 2014/25/ES par iepirkumiem, ko īsteno subjekti, kuri darbojas ūdensapgādes, enerģētikas, transporta un pasta pakalpojumu nozarēs, un ar ko atceļ Direktīvu 2004/17/EK, ar ko koordinē iepirkuma procedūras, kuras piemēro subjekti, kas darbojas ūdensapgādes, enerģētikas, transporta un pasta pakalpojumu nozarē.

¹⁸⁷ 27.11.2000. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2000/59/EK par ostas iekārtām, kas paredzētas kuģu atkritumu un kravu atlieku uzņemšanai (*The directive on port reception facilities for ship-generated waste and cargo residues*).

Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0059&from=EN>

¹⁸⁸ 25.11.2002. Eiropas Parlamenta un Padomes regula (EK) Nr.2150/2002 par statistiku attiecībā uz atkritumiem (*The regulation on waste statistics*). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002R2150&from=en>

¹⁸⁹ 31.03.2004. Eiropas parlamenta un Padomes direktīva 2004/18/EK par to, kā koordinēt būvdarbu valsts līgumu, piegādes valsts līgumu un pakalpojumu valsts līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūru (*The directive on the coordination of procedures for the award of public works contracts, public supply contracts and public service contracts*).

Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0018&from=en>

¹⁹⁰ 31.03.2004. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2004/17/EK ar ko koordinē iepirkuma procedūras, kuras piemēro subjekti, kas darbojas ūdensapgādes, enerģētikas, transporta un pasta pakalpojumu nozarē (*The directive on coordinating the procurement procedures of entities operating in the water, energy, transport and postal services sectors*).

Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0017&from=EN>

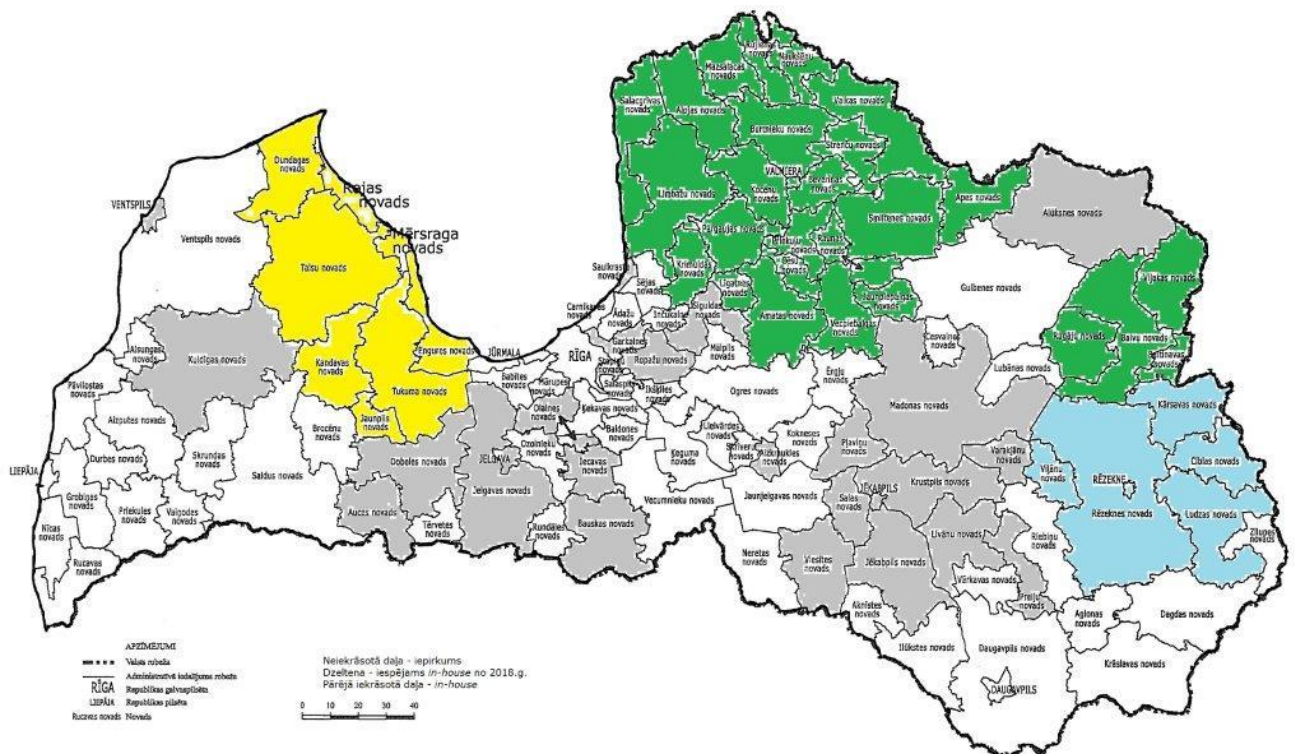
¹⁹¹ 26.02.2014. Eiropas parlamenta un Padomes direktīva 2014/24/ES par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK (*the directive on public procurement and repealing Directive 2004/18/EC*).

Pieejamas: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0024&from=EN>

Valsts iestāžu un pašvaldību loma sadzīves atkritumu apsaimniekošanā

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM)	Valsts kapitālsabiedrība "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs" (LVĢMC)	Pašvaldības	Valsts vides dienests (VVD)	Latvijas vides aizsardzības fonda administrācija (LVAFA)	Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (SPRK)
1. Normatīvo aktu projektu izstrāde (AAL, 7.p.1.daļa, 2.p.)	1. Apkopo informācija par atkritumu apsaimniekošanu (AAL, 7.p.2.daļa, 2.p.)	1. Organizē atkritumu apsaimniekošanu pašvaldības teritorijā, tai skaitā pieņem lēmumus par poligonu izvietojumu savā administratīvajā teritorijā (AAL, 8.p.1.daļas 1.punkts un 2.punkts)	1. Izsniedz atļaujas atkritumu savākšanai, pārvadāšanai, pārkrāšanai, šķirošanai/uzglabāšanai, rekultivētas atkritumu izgāztuves atrakšanai un atkritumu pāršķirošanai (AAL, 12.p.1.d.) atkritumu tirgotājiem un atkritumu apsaimniekošanas starpniekiem, kā arī to veiktajām darbībām ar atkritumiem (AAL, 12.1.p)	1. Veic dabas resursu nodokļa administrēšanu par videi kaitīgām precēm, iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, kā arī transportlīdzekļiem (Dabas resursu nodokļa likums, 7.p.9.p)	1. Apstiprina tarifus par sadzīves atkritumu apglabāšanu poligonos (AAL 40.p.)
2. Koordinē sadzīves atkritumu poligonu ierīkošanu (AAL, 7.p.1.daļa, 4.punkts)	2. Sniedz informācija par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu ES un starptautiskajām institūcijām (AAL, 7.p.2.daļa, 4.p.)	2. Izdotot saistošos noteikumus nosaka prasības atkritumu apsaimniekošanai - savākšanai, tās biežumam, pārvadāšanai, pārkrāšanai, uzglabāšanai, maksu par atkritumu apsaimniekošanu (AAL, 8.p.2.d., 3.p., AAL 39.p.)	2. Reģistrē atkritumu tirgotājus un apsaimniekošanas starpniekus (AAL, 12.1.p)	2. Slēdz līgumus ar dabas resursu nodokļa maksātājiem un/vai apsaimniekotājiem, kas organizē un koordinē attiecīgo atkritumu savākšanu un pārstrādi vai reģenerāciju vai arī izvešanu pārstrādei vai reģenerācijai uz citām valstīm, ievērojot vides aizsardzības normatīvajos aktos noteiktos pārstrādes reģenerācijas apjomus (Dabas resursu nodokļa likums, 7.p-9.p)	
3. Izstrādā atkritumu apsaimniekošanas plānu un koordinē tā īstenošanu (AAL, 7.p.1.d., 1.punkts; 9.p.3.d.)		3. Organizē atkritumu dalītu vākšanu pašvaldības teritorijā (AAL, 8.p.2.d., 6.p)	3. Kontrolē atkritumu izvešanu ārpus Latvijas teritorijas un ieviešanu Latvijas teritorijā (AAL, 42.p.)	3. Apkopo atskaites par videi kaitīgo preču, iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda trauku un piederumu apsaimniekošanu (03.11.2009 MK not.Nr.1293 un Nr.1294)	
4. Koordinē poligonu ierīkošanu (AAL, 7.p.1.daļa)		4. Piedalās reģionālo atkritumu apsaimniekošanas plānu izstrādē. Ja nepieciešams, izstrādā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas plānu pašvaldības teritorijai (AAL, 10.p.3.d.)			
		5. Izvēlas atkritumu apsaimniekotāju, kas administratīvajā teritorijā veiks atkritumu savākšanu, pārvadāšanu un uzglabāšanu, slēdz līgumu ar to (AAL 18.p. 1.daļa un 6.daļa)			
		6. Slēdz līgumu ar poligonu apsaimniekotāju (AAL 21.p. pirmā daļa)			

Atkritumu apsaimniekošana Latvijas pašvaldību teritorijās

Pašvaldības un sadzīves atkritumu apsaimniekotāji, kas pakalpojumus pašvaldību administratīvajās teritorijās sniedz uz *in-house* principa pamata (atkritumu apsaimniekošanas reģionu griezumā)

N.p.k.	Atkritumu apsaimniekošanas reģioni un tajos ietilpstošās pašvaldības ¹⁹²	Apsaimniekotājs	Apsaimniekotāja pašvaldības teritorijā sniegtie atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumi
<i>Austrumlatgales atkritumu apsaimniekošanas reģions</i>			
1.	Rēzeknes pilsēta	SIA "ALAAS"	Savākšana, uzglabāšana, pārvadāšana
2.	Ciblas novads	SIA "ALAAS"	Sk. iepriekš
3.	Kārsavas novads	SIA "ALAAS"	Sk. iepriekš
4.	Ludzas novads	SIA "Ludzas apsaimniekotājs"	Sk. iepriekš
5.	Rēzeknes novads	SIA "ALAAS"	Sk. iepriekš
6.	Viļānu novads	SIA "ALAAS"	Sk. iepriekš
7.	Zilupes novads	**	
<i>Dienvidlatgales atkritumu apsaimniekošanas reģions</i>			
8.	Daugavpils	**	
9.	Aglonas novads	**	
10.	Dagdas novads	**	
11.	Daugavpils novads	**	
12.	Ilūkstes novads	**	
13.	Krāslavas novads	**	
14.	Līvānu novads	SIA "Līvānu dzīvokļu un komunālā saimniecība"	Savākšana, uzglabāšana, šķirošana, pārvadāšana
15.	Preiļu novads	SIA "Preiļu saimnieks"	Sk. iepriekš
16.	Riebiņu novads	**	
17.	Vārkavas novads	SIA "Preiļu saimnieks"*	Sk. iepriekš
<i>Liepājas atkritumu apsaimniekošanas reģions</i>			
18.	Liepāja	**	
19.	Aizputes novads	**	
20.	Brocēnu novads	**	
21.	Durbes novads	**	
22.	Grobiņas novads	**	
23.	Nīcas novads	**	
24.	Pāvilostas novads	**	
25.	Priekules novads	**	

¹⁹² Saskaņā ar dokumentā "Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. – 2020.gadam" norādīto.

26.	Rucavas novads	**	
27.	Saldus novads	**	
28.	Skrundas novads	**	
29.	Vaiņodes novads	**	
<i>Malienas atkritumu apsaimniekošanas reģions</i>			
30.	Alūksnes novads	SIA "Rūpe"	Savākšana, pārvadāšana
31.	Apes novads	SIA "ZAAO"	Savākšana, pārvadāšana, šķirošana,
32.	Baltinavas novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
33.	Balvu novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
34.	Cesvaines novads	**	
35.	Gulbenes novads	**	
36.	Lubānas novads	**	
37.	Rugāju novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
38.	Viļakas novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
<i>Piejūras atkritumu apsaimniekošanas reģions</i>			
39.	Jūrmala	**	
40.	Dundagas novads	**	
41.	Engures novads	**	
42.	Jaunpils novads	**	
43.	Kandavas novads	**	
44.	Mērsraga novads	**	
45.	Rojas novads	**	
46.	Talsu novads	**	
47.	Tukuma novads	**	
<i>Pierīgas atkritumu apsaimniekošanas reģions</i>			
48.	Rīga	**	
49.	Ādažu novads	**	
50.	Babītes novads	**	
51.	Baldones novads	**	
52.	Carnikavas novads	**	
53.	Garkalnes novads	SIA "Garkalnes komunālserviss"	Savākšana, pārvadāšana
54.	Ikšķiles novads	**	
55.	Inčukalna novads	**	
56.	Ķeguma novads	**	
57.	Ķekavas novads	**	
58.	Lielvārdes novads	**	
59.	Mālpils novads	**	
60.	Mārupes novads	**	
61.	Ogres novads	**	
62.	Olaines novads	SIA "Olaines ūdens un siltums"	Savākšana, pārvadāšana, šķirošana,

			pārkraušana, uzglabāšana
63.	Ropažu novads	SIA "Vilkme"	Savākšana, šķirošana, pārvadāšana
64.	Salaspils novads	**	
65.	Saulkrastu novads	SIA "ZAAO"	
66.	Sējas novads	**	
67.	Siguldas novads	SIA "Jumis"	Savākšana, pārvadāšana
68.	Stopiņu novads	**	
Ventspils atkritumu apsaimniekošanas reģions			
69.	Ventspils	SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts"	
70.	Alsungas novads	SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts"*	
71.	Kuldīgas novads	SIA "Kuldīgas komunālie pakalpojumi"	Savākšana, šķirošana, pārvadāšana, realizācija
72.	Ventspils novads	SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts"*	
Vidusdaugavas atkritumu apsaimniekošanas reģions			
73.	Jēkabpils	SIA "Jēkabpils pakalpojumi"	Savākšana, šķirošana, pārvadāšana
74.	Aizkraukles novads	SIA "Aizkraukles KUK"	savākšana
75.	Aknīstes novads	**	
76.	Ērgļu novads	**	
77.	Jaunjelgavas novads	**	
78.	Jēkabpils novads	SIA "Jēkabpils pakalpojumi"*	
79.	Kokneses novads	**	
80.	Krustpils novads	SIA "Spunģēni – Daugavieši"	savākšana
81.	Madonas novads	SIA "Madonas namsaimnieks", SIA "Bērzaunes komunālais uzņēmums"	Savākšana, pārvadāšana
82.	Neretas novads	SIA "Aizkraukles KUK"*	
83.	Pļaviņu novads	SIA "Pļaviņu komunālie pakalpojumi"	
84.	Salas novads	SIA "Vīgants"	Savākšana, pārvadāšana
85.	Skrīveru novads	**	
86.	Viesītes novads	SIA "Viesītes komunālā pārvalde"	Savākšana, pārvadāšana

87.	Varakļānu novads	SIA "Varakļānu dzīvokļu komunālais uzņēmums"	Savākšana, pārvadāšana
Zemgales atkritumu apsaimniekošanas reģions			
88.	Jelgava	SIA "Jelgavas komunālie pakalpojumi"	Savākšana, pārvadāšana, šķirošana
89.	Auces novads	SIA "Auces komunālie pakalpojumi"	Savākšana, pārvadāšana
90.	Bauskas novads	SIA "Vides Serviss"	Savākšana, pārvadāšana, šķirošana
91.	Dobeles novads	SIA "Dobeles komunālie pakalpojumi"	Savākšana, pārvadāšana, šķirošana, uzglabāšana
92.	Iecavas novads	SIA "Dzīvokļu komunālā saimniecība"	Savākšana, pārvadāšana
93.	Jelgavas novads	SIA "Jelgavas novada KU"	Savākšana, pārvadāšana
94.	Ozolnieku novads	**	
95.	Rundāles novads	**	
96.	Tērvetes novads	**	
97.	Vecumnieku novads	**	
Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģions			
98.	Valmiera	SIA "ZAAO"	Savākšana, pārvadāšana, šķirošana
99.	Alojas novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
100.	Amatas novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
101.	Beverīnas novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
102.	Burtnieku novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
103.	Cēsu novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
104.	Jaunpiebalgas novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
105.	Kocēnu novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
106.	Krimuldas novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
107.	Limbažu novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
108.	Līgatnes novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
109.	Mazsalacas novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
110.	Naukšēnu novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
111.	Pārgaujas novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
112.	Priekuļu novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
113.	Raunas novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
114.	Rūjienas novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
115.	Salacgrīvas novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
116.	Smiltenes novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
117.	Strenču novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
118.	Valkas novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš
119.	Vecpiebalgas novads	SIA "ZAAO"	Sk. iepriekš

* pašvaldības kapitālsabiedrība, kas sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus citas pašvaldības teritorijā uz konkursa rezultātā noslēgta līguma pamata

** attiecīgās pašvaldības teritorijā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus sniedz uz konkursa pamata izvēlēts privātais apsaimniekotājs

Avots: "Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. – 2020. gadam", MK 25.06.2013. noteikumi Nr. 337 "Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas reģioniem", pašvaldību un sadzīves atkritumu apsaimniekotāju sniegtā informācija

Pašvaldību un sadzīves atkritumu apsaimniekotāju noslēgto līgumu tiesiskais pamats un spēkā esošie tarifi par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu lielāko Latvijas pilsētu pašvaldību teritorijās 2015.gada otrajā pusgadā

Nr.p. k.	Pašvaldība	Apsaimniekotājs	Līgumu tiesiskais pamats (konkurss (K) vai <i>in-house</i> (IH))	Tarifs ¹⁹³ (EUR/m ³), bez PVN	Sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifs attiecīgajā poligonā (EUR/t) (EUR/m ³) ¹⁹⁴ , neņemot vērā DRN ¹⁹⁵	Sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifa īpatsvars (%) savākšanas tarifā ¹⁹⁶
1.	Aizkraukles novada pašvaldība	SIA "Aizkraukles KUK"	IH	9,17	32,16 (6,43)	70 %
2.	Alūksnes novada dome	SIA "Rūpe"	IH	16,66	29,51 (5,90)	35 %
3.	Balvu novada pašvaldība	SIA "ZAAO"	IH	15,47 (Balvu pilsētā), 16,97 (Balvu novada pagastos)	29,51 (5,90)	38 % 35 %
4.	Bauskas novada pašvaldība	SIA "Vides Serviss"	IH	13,63	22,47 (4,49)	33 %
5.	Cēsu novada pašvaldība	SIA "ZAAO"	IH	11,66	28,22 (5,64)	48 %
6.	Daugavpils pilsētas dome	SIA "Clean R"	K	7,31	20,28 (4,06)	56 %
7.	Dobeles novada pašvaldība	SIA "Dobeles komunālie pakalpojumi"	IH	14,80	27,90 (5,58)	38 %
8.	Gulbenes novada pašvaldība	SIA "Vides pakalpojumu grupa"	K	11,35	29,51 (5,90)	52 %

¹⁹³ Tarifi norādīti saskaņā ar sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgus uzraudzības lietā pašvaldību 2015. gada 3. ceturksnī sniegto informāciju par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifiem to administratīvajās teritorijās

¹⁹⁴ Pārrēķins no tonnām un kubikmetriem veikts, pieņemot, ka 1 m³ sver 200 kg

¹⁹⁵ Dabas resursu nodoklis

¹⁹⁶ Aprēķins veikts, sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifu (EUR/m³) poligonā, kurā tiek apglabāti attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā savāktie sadzīves atkritumi, attiecinot pret sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tarifu (EUR/m³) attiecīgās pašvaldības teritorijā

9.	Jelgavas pilsētas pašvaldība	SIA "Jelgavas komunālie pakalpojumi"	IH	15,20	27,90 (5,58)	37 %
10.	Jēkabpils pilsētas pašvaldība	SIA "Jēkabpils pakalpojumi"	K/IH	15,47	32,16 (6,43)	42 %
11.	Jūrmalas pilsētas pašvaldība	Personu apvienība SIA "Jūrmalas Namsaimnieks" un UAB "VSA Vilnius"		6,75	28,44 (5,69)	84 %
12.	Krāslavas novada pašvaldība	SIA "DOVA"	K	17,07 (85,35 EUR/t)	20,28 (4,06)	23 %
13.	Kuldīgas novada pašvaldība	SIA "Kuldīgas komunālie pakalpojumi"	IH	11,31	19,38 (3,88)	34 %
14.	Liepājas pilsētas pašvaldība	SIA "Eko Kurzeme" (SIA "Eko Baltia Vide") SIA "Nordia"	K	12,27 12,25	19,86 (3,97)	32 % 32 %
15.	Limbažu novada pašvaldība	SIA "ZAAO"	IH	12,35	28,22 (5,64)	46 %
16.	Ludzas novada pašvaldība	SIA "Ludzas apsaimniekotājs"	IH	10,83	18,43 (3,69)	34 %
17.	Madonas novada pašvaldība	SIA "Madonas namsaimnieks" SIA "Bērzaunes komunālais uzņēmums"	IH	13,20 13,09	32,16 (6,43)	49 %, 47 %
18.	Ogres novada pašvaldība	SIA "Ķilupe"	K	6,59	15,54 (3,11)	47 %
19.	Preiļu novada pašvaldība	SIA "Preiļu saimnieks"	IH	10,67	20,28 (4,06)	38 %
20.	Rēzeknes pilsētas pašvaldība	SIA "ALAAS"	IH	10,84	18,43 (3,69)	34%
21.	Saldus novada pašvaldība	SIA "Viduskurzemes AAO"	K	11,33	19,86 (3,97)	33 %
22.	Talsu novada pašvaldība	SIA "Eko Baltia Vide"	K	7,16	28,44 (5,69)	79 %
23.	Valkas novada pašvaldība	SIA "ZAAO"	IH	12,66	28,22 (5,64)	45 %
24.	Valmieras pilsētas dome	SIA "ZAAO"	IH	11,57	28,22 (5,64)	49 %
25.	Ventspils pilsētas pašvaldība	SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts"	IH	6,87	19,38 (3,88)	56 %

Tarifi (EUR, bez PVN) atkritumu apglabāšanai poligonos laika periodā no 2010. gada līdz 2015. gadam

Komersanta nosaukums	Poligona nosaukums un atrašanās vieta	Tarifs 2010. gadā par tonnas apglabāšanu EUR, bez PVN	Tarifs 2011. gadā par tonnas apglabāšanu EUR, bez PVN	Tarifs 2012. gadā par tonnas apglabāšanu EUR, bez PVN	Tarifs 2013. gadā par tonnas apglabāšanu EUR, bez PVN	Tarifs 2014. gadā par tonnas apglabāšanu EUR, bez PVN	Tarifs 2015. gadā (jūlijā) par tonnas apglabāšanu EUR, bez PVN ¹⁹⁷
AP Kaudzītes ¹⁹⁸	"Kaudzītes", Litenes pag., Gulbenes nov.	28,23	28,23	29,51	29,51	29,51	29,51
Atkritumu apsaimniekošanas Dienvidlatgales ¹⁹⁹	"Ciniši", Demenes pag., Daugavpils nov.	22,27	22,27	20,28	20,28	20,28	20,28
Atkritumu apsaimniekošanas sabiedrība "Piejūra" ²⁰⁰	"Janvāri", Laidzes pag., Talsu nov.	27,49	27,49	27,49	27,49	28,44	28,44
ALAAS ²⁰¹	"Križevņiki", Ozolaines pag., Rēzeknes nov.	27,75	27,75	27,75	18,43	18,43	18,43
Getliņi EKO ²⁰²	"Getliņi", Rumbula, Stopiņu nov.	18,00	20,85	23,69	23,69	23,69	15,54
Liepājas RAS ²⁰³	"Ķīvītes", Grobiņas pag., Grobiņas nov.	n.d.	n.d.	31,86	31,86	31,86	31,86
Ventspils labiekārtošanas kombināts ²⁰⁴	"Pentulji", Vārves pag., Ventspils nov.	n.d.	n.d.	19,38	19,38	19,38	19,38

¹⁹⁷ Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas noteiktie tarifi par vienas tonnas apglabāšanu. Pieejams: <http://www.sprk.gov.lv/lapas/atkritumu-apglabasana#Tarifi34>

¹⁹⁸ Tarifs 28,23 EUR stājās spēkā ar 15.02.2008., tarifs 29,51 EUR stājās spēkā ar 23.11.2011.

¹⁹⁹ Tarifs 22,27 EUR stājās spēkā ar 21.08.2007., tarifs 20,28 EUR stājās spēkā ar 01.07.2012.

²⁰⁰ Tarifs 27,49 EUR stājās spēkā ar 01.01.2010., tarifs 28,44 EUR stājās spēkā ar 21.07.2014.

²⁰¹ Tarifs 27,75 EUR stājās spēkā ar 01.11.2007., tarifs 18,34 EUR stājās spēkā ar 15.04.2013.

²⁰² Tarifs 18,00 EUR stājās spēkā ar 01.01.2010., tarifs 20,85 EUR stājās spēkā ar 01.01.2011., tarifs 23,69 EUR stājās spēkā ar 01.01.2012., tarifs 15,54 EUR stājās spēkā ar 01.01.2015.

²⁰³ Tarifs 31,86 EUR stājās spēkā ar 01.01.2012.

²⁰⁴ Tarifs 19,38 EUR stājās spēkā ar 20.08.2012.

Vidusdaugavas SPAAO²⁰⁵	"Dzijā vāda", Mežāres pag., Krustpils nov.	n.d.	n.d.	32,16	32,16	32,16	32,16
ZAAO²⁰⁶	"Daibe", Stalbes pag., Pārgaujas nov.	22,13	22,13	28,22	28,22	28,22	28,22
Zemgales EKO²⁰⁷	"Brakšči", Livbērzes pag., Jelgavas nov. "Grantiņi"	n.d.	19,48	19,48	19,48	19,48	27,90
			22,47	22,47	22,47	22,47	22,47

n.d. – dati nav pieejami

KP apkopojums no SPRK mājas lapā esošiem lēmumiem²⁰⁸

²⁰⁵ Tarifs 32,16 EUR stājās spēkā ar 01.01.2012.

²⁰⁶ Tarifs 22,13 EUR stājās spēkā ar 01.07.2009., tarifs 28,22 EUR stājās spēkā ar 01.01.2012.

²⁰⁷ Tarifs 19,48 EUR stājās spēkā ar 16.08.2011., tarifs 27,90 EUR stājās spēkā ar 01.01.2015.
"Brakšči" un tarifs 22,47 EUR stājās spēkā ar 16.08.2011. "Grantiņi" poligonā.

²⁰⁸ Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas lēmumi.

Pieejams: <http://www.sprk.gov.lv/lemumi#>

Atkritumu apsaimniekošanas reģioni, tajos esošo poligonu apsaimniekotāji un pašvaldības – to kapitāldaļu turētājas

	Atkritumu apsaimniekošanas reģions (reģionā ietilpstošo pašvaldību skaits/pašvaldību-kapitāldaļu turētāju skaits)	Reģionā esošā sadzīves atkritumu poligona apsaimniekotājs	Pašvaldības, kam pieder attiecīgā apsaimniekošanas reģiona poligona apsaimniekotāja kapitāldaļas	Pašvaldības, kurās sadzīves atkritumu poligona apsaimniekotājs veic arī sadzīves atkritumu savākšanu
1.	Austrumlatgales atkritumu apsaimniekošanas reģions 7/7	SIA "ALAAS"	Ciblas novada dome, Kārsavas novada dome, Ludzas novada dome, Rēzeknes novada dome, Rēzeknes pilsētas dome, Viļānu novada dome, Zilupes novada dome	Ciblas novads, Kārsavas novads, Rēzeknes novads, Rēzeknes pilsēta, Viļānu novads
2.	Dienvidlatgales atkritumu apsaimniekošanas reģions 10/9	AADSO	Daugavpils pilsētas dome, Daugavpils novada dome, Ilūkstes novada dome, Krāslavas novada dome, Dagdas novada dome, Preiļu novada dome, Līvānu novada dome, Aglonas novada dome, Vārkavas novada dome	
3.	Liepājas atkritumu apsaimniekošanas reģions 13/9	SIA "Liepājas RAS"	Grobiņas pagasta dome, Liepājas pilsētas dome, SIA "RAS 30" (likvidācijas process 2014.g., Aizputes novada dome, Durbes novada dome, Grobiņas novada dome, Nīcas novada dome, Pāvilostas novada dome, Priekules novada dome, Rucavas novada dome, Vaiņodes novada dome)	
4.	Malienas atkritumu	SIA "AP "Kaudzītes""	Balvu novada dome, Alūksnes	

	apsaimniekošanas reģions 10/5		novada dome, Lubānas novada dome, Gulbenes novada dome, Cesvaines novada dome	
5.	Piejūras atkritumu apsaimniekošanas reģions 10/9	SIA "AAS "Piejūra""	Jūrmalas pilsētas dome, Mērsraga novada dome, Rojas novada dome, Dundagas novada dome, Talsu novada dome, Tukuma novada dome, Kandavas novada dome, Engures novada dome, Jaunpils novada dome	
6.	Pierīgas atkritumu apsaimniekošanas reģions 21/2	SIA "Getliņi EKO"	Rīgas pilsētas dome, Stopiņu novada dome	
7.	Ventspils atkritumu apsaimniekošanas reģions 4/1	SIA "Ventspils labiekārtošanas kombināts"	Ventspils pilsētas dome	Ventspils pilsēta, Ventspils novads*, Alsungas novads*
8.	Vidusdaugavas atkritumu apsaimniekošanas reģions 15/15	SIA "Vidusdaugavas SPAAO"	Aizkraukles novada dome, Jaunjelgavas novada dome, Neretas novada dome, Pļaviņu novada dome, Kokneses novada dome, Skrīveru novada dome, Jēkabpils pilsētas dome, Aknīstes novada dome, Krustpils novada dome, Jēkabpils novada dome, Salas novada dome, Viesītes novada dome, Madonas novada dome, Ērgļu novada dome, Varakļānu novada dome	
9.	Zemgales atkritumu apsaimniekošanas reģions 10/2	Poligons "Grantiņi" - SIA "Zemgales EKO", Poligons "Brakšķi" - SIA "Jelgavas	Bauskas novada dome, Jelgavas pilsētas dome	Jelgavas pilsēta (SIA "Jelgavas komunālie pakalpojumi")

		komunālie pakalpojumi”		
10.	Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģions 23/28	SIA "ZAAO"	Viļakas novada dome, Baltinavas novada dome, Pārgaujas novada dome, Saulkrastu novada dome, Cēsu novada dome, Kocēnu novada dome, Naukšēnu novada dome, Mazsalacas novada dome, Limbažu novada dome, Līgatnes novada dome, Amatas novada dome, Burtnieku novada dome, Beverīnas novada dome, Rugāju novada dome, Balvu novada dome, Alojās novada dome, Jaunpiebalgas novada dome, Valmieras pilsētas dome, Vecpiebalgas novada dome, Valkas novada dome, Rūjienas novada dome, Priekuļu novada dome, Raunas novada dome, Salacgrīvas novada dome, Smiltenes novada dome, Krimuldas novada dome, Apes novada dome, Strenču novada dome	Viļakas novads*, Baltinavas novads*, Pārgaujas novads, Saulkrastu novads*, Cēsu novads, Kocēnu novads, Naukšēnu novads, Mazsalacas novads, Limbažu novads, Līgatnes novads, Amatas novads, Burtnieku novads, Beverīnas novads, Rugāju novads*, Balvu novads*, Alojās novads, Jaunpiebalgas novads, Valmieras pilsēta, Vecpiebalgas novads, Valkas novads, Rūjienas novads, Priekuļu novads, Raunas novads, Salacgrīvas novads, Smiltenes novads, Krimuldas novads, Apes novads, Strenču novads

* pašvaldība, kuras teritorija neietilpst attiecīgajā atkritumu apsaimniekošanas reģiona teritorijā